

DATE

GOVT. COLLEGE, LIBRARY

KOTA (Raj.)

Students can retain library books only for two weeks at the most.

BORROWER'S No.	DUE DATE	SIGNATURE

U. G. C. BOOKS

शुक्लयजुर्वेदीय.

काण्वसंहिता

सम्पादक

पं० श्रीपाद दामोदर सातवलेकर

स्वाध्याय-मण्डल

पारडी

(जि० बलसाड)

प्रकाशक
स्वाध्याय मण्डलं
पारधी नगरम्,
बलसाह प्रदेश, गुजरात प्रान्ते

चतुर्थ संस्करणम्

This book has been published with the financial
assistance from the Ministry of Education
and Culture, Government of India

मुद्रक
दिल्लीस्थ पाणिनी मुद्रणालय एवं प्रकाशक द्वारा ज्ञान भास्करेन्द्रमुद्रणालये मुद्रितम्

शुक्रयजुर्वेदीय-काण्वसंहितायाः

प्रस्तावः ।

शुक्रयजुर्वेदीयैषा संहिता काण्वसंहितेति प्रसिद्धा । सैषा मुद्राप्येदानां प्रकाश्यते । तत्र 'कोऽयं काण्वः ?' 'कोऽयं वा काण्वः ?' इति प्रश्नः प्रथमं विचारभूमिकायां समुद्भवति । अस्मिन् विषये केचिद्वदन्ति, यः कश्चिद्वेदीय-मन्त्राणां द्रष्टा काण्वः स एवैतेषां यजुषां प्रवर्तकः काण्व ऋषिरिति, तेनैवैतस्य शुक्रयजुर्वेदस्य 'काण्व-यजुर्वेद' इति संज्ञा समजनीति । नैतन्मतं सत्यमिव प्रतिभाति । कुत इति चेद् ब्रूमः—

ऋग्वेदे काण्वदृष्टा मन्त्राः ।

शाकलकेऽस्मिन्ऋग्वेदे काण्वेन काण्वैश्च दृष्टा मन्त्राः प्रथमाष्टमनवमेषु मण्डलेषु बहवः सन्ति । तेषां सूक्तानां तत्रत्यानां मन्त्राणां च गणना भवतीदृग्विधा—

प्रथम-मण्डले			सं. क्र०	सं. मं० सं०	देवता
१ मेघातिथेः काण्वस्य			३८	१५	मरुतः
सूक्तक्रमाद्:	मन्त्रसंख्या	देवता	३९	१०	"
१२	१२	अग्निः	४०	८	ब्रह्मणस्पतिः
१३	१२	" (आग्निः)	४१	९	वरुणादयः
१४	१२	विधे देवाः	४२	१०	पूषा
१५	१२	इन्द्रमरुदादयः	४३	९	रुद्रादयः
१६	९	इन्द्रः	(९६)		
१७	६	इन्द्रावरुणा	३ प्रह्वकाण्वस्य काण्वस्य		
१८	९	ब्रह्मणस्पत्यादयः	४४	१४	अग्निः
१९	९	अग्रामरुतः	४५	१०	"
२०	८	ऋभवः	४६	१५	अश्विनी
२१	६	इन्द्राग्नी	४७	१०	"
२२	२१	अश्विनीवित्रादयः	४८	१६	उषाः
२३	२४	वाय्वादयः	४९	४	"
	(१४३)		५०	१३	सूर्यः
काण्वस्य धौरस्य			(८२)		
३६	२०	अग्निः	[एवं प्रथमे मण्डले ३९१ काण्वमन्त्राः सन्ति]		
३७	१५	मरुतः			

अष्टम-मण्डले

प्रगाथस्य काण्वस्य	१	२	इन्द्रः
मेधातिथिमेघ्यातिथ्योः	१	२७	"
मेधातिथेः काण्वस्य	२	४२	"
५ मेघ्यातिथेः	"	३	२४
६ देवातिथेः	"	४	२१
७ ब्रह्मातिथेः	"	५	३९
८ वत्सस्य	"	६	४८
९ पुनर्वत्सस्य	"	७	३३
१० सध्वंसस्य	"	८	२३
११ शशकर्णस्य	"	९	२१
प्रगाथस्य	"	१०	६
१२ वत्सस्य	"	११	१०
१३ पर्वतस्य	"	१२	३३
१४ नारदस्य	"	१३	३३
१५ नोषूक्त्यभ्वसूक्तिनोः			
काण्वयोः	१४-१५	२८	"
१६ इरिन्विठेः काण्वस्य	१६-१७	२७	"
"	"	१८	२२
१७ सोमरेः	"	१९-२२	९९
मेधातिथेः	"	३२	३०
मेघ्यातिथेः	"	३३	१९
१८ नीपातिथेः	"	३४	१५
१९ नाभाकस्य	"	३९-४२	३८
२० त्रिशोकस्य	"	४५	४२
प्रगाथस्य	"	४८	१५
प्रस्कण्वस्य	"	४९	१०
२१ पुष्टिगोः	"	५०	१०
२२ ध्रुष्टिगोः	"	५१	१०
२३ आपोः	"	५२	१०
२४ मेघ्यस्य	"	५३	८
२५ मातरिश्वनः	"	५४	८
२६ कुरास्य	"	५५	५
२७ पूषधस्य	"	५६	५

मेघ्यस्य काण्वस्य ५७-५८ ७ अश्विनौ विधे देवः

२८ सुपर्णस्य	"	५९	७	इन्द्रवस्यौ
२९ भर्गस्य प्रागाथस्य	"	६०-६१	३८	अग्निन्द्रादयः
प्रगाथस्य	"	६२-६५	४८	"
३० कलेः प्रगाथस्य	"	६६	१५	"
३१ हर्यतस्य प्रगाथस्य	"	७२	१८	अग्निः हवीषि वा
३२ कुरुसुतेः	"	७३-७८	३३	"
३३ कुसीदिनः	"	८१-८३	२७	"
सोमरेः	"	१०३	१४	अग्निः

[एवमष्टमे मण्डले ९७३ अन्वमन्त्राः सन्ति ।]

नवम-मण्डले

मेधातिथेः काण्वस्य	२	१०	सैनः
मेघ्यातिथेः	"	४१-४३	१८
काण्वस्य घौरस्य	९४	५	"
प्रस्कण्वस्य काण्वस्य	९५	५	"
पर्वतनारदयोः			

काण्वयोः १०४-१०५ १२ "

[एवं नवमे मण्डले ५० मन्त्राः काण्वदृष्टाः सन्ति]

एवं शाकलकेऽस्मिन्मृगवेदे कव्येन कव्यैश्च दृष्टा मन्त्राः सर्वे मिलित्वा १३४४ सन्ति । तत्र मन्त्रसंख्यातुपूर्व्यां शतार्चिनां महासूक्तानां कुट्टसूक्तानां च कव्यानां भवत्येवमनुक्रमः—

शतार्चिनोः महासूक्ताः काण्वाः ।

१ मेधातिथेः काण्वस्य	प्रथमे मण्डले	१४३ मन्त्राः
	अष्टमे	९९ "
	नवमे	१० " २५३
२ सोमरेः काण्वस्य	अष्टमे मण्डले	११३
३ काण्वस्य घौरस्य	प्रथमे मण्डले	९६
	नवमे	५ १०१
४ प्रस्कण्वस्य काण्वस्य	प्रथमे	८६
	अष्टमे	१०
	नवमे	५ ९७

० अयं प्रगाथो घौरपुत्रः सन् कव्यस्य अतुः पुत्रतां गतः । तथा च सर्वाट्टक्रमपूर्वम्— 'स घौरः सम्भ्रातुः काण्वस्य पुत्रतामगात्' इति ।

महासूक्ताः काण्वाः ।

५ प्रगाथस्य काण्वस्य	अष्टमे मण्डले	७१
६ मेध्यातिथेः	" " "	४३
" "	नवमे " "	१८ ६१
७ वत्सस्य	अष्टमे " "	५८
८ इरिम्बिडेः	" " "	४९
९ त्रिशोकस्य	" " "	४२
१० ब्रह्मातिथेः	" " "	३९
११ नाभाकस्य	" " "	३८
१२ भगीस्य प्रागाथस्य	" " "	३८
१३ पुनर्वत्सस्य	" " "	३६
१४ पर्वतस्य	" " "	३३
१५ नारदस्य	" " "	३३
१६ कुचसुतेः	" " "	३३
१७ गोपुफ्त्यध्वसूक्तिनोः	" " "	२८
१८ कुसीदिनः काण्वस्य	" " "	२७
१९ सध्वंसस्य काण्वस्य	अष्टमे मण्डले	२३
२० देवातिथेः	" " "	२१
२१ शशकर्णस्य	" " "	२१

क्षुद्रसूक्ताः काण्वाः

२२ हव्यतस्य प्रगाथस्य	" " "	१८
२३ नीपातिथेः	" " "	१५
२४ कलेः प्रागाथस्य	" " "	१५
२५ मेध्यस्य	" " "	१५
२६ पर्वतस्य नारदयोः काण्वयोः	नवमे मण्डले	१२
२७ पुष्टिनोः काण्वस्य	अष्टमे मण्डले	१०
२८ श्रुष्टिनोः	" " "	१०
२९ अयोः	" " "	१०
३० मातरिध्वनः	" " "	८
३१ सुपर्णस्य	" " "	७
३२ रुशस्य	" " "	५
३३ पृषधस्य	" " "	५

काण्वमन्त्राणां सर्वयोगः १३४४

काण्वमन्त्राणां दैवतविभागाः ।

एतेषां काण्वमन्त्राणां दैवतानुसारेण विभागे भवन्त्येवंविधः—
१ इन्द्रस्य ६४१ मन्त्राः

२ अग्नेः	२३७
३ अश्विनोः	१४२
४ मरुतो	७६
५ विधेषां देवानां	६९
६ सोमस्य	६५
७ उपसतः	२०
८ ब्रह्मणस्पत्यादीनां	१७
९ इन्द्रावरुणयोः	१६
१० सूर्यस्य	१३
११ इन्द्रमरुतादीनां	१२
१२ पूषाः	१०
१३ ऋभूणां	९
१४ अग्नान् देवतोः	९
१५ इन्द्राग्नयोः	८

एतेषां सर्वयोगः १३४४

एतस्मादग्नेर्वेदीयमन्यसमात्रायात्काण्वद्वान्छुद्धेऽस्मिन् यजुर्वेदे
संगृहीता मन्त्रा अल्पश एव सन्तीति द्रष्टव्यमिदानीम् । यथा—

मन्त्रः ऋग्वेदस्थानं वा० यजु० काण्वयजु०

१ मेधातिथेः काण्वस्य मन्त्राः (२६)

स नः पावक दीदिवो	१, १२, १०	१७, ९	१८, १०
इन्द्रवायू बृहस्पति	१, १४, ३	३३, ४५	३२, ४५
विधेषभिः सोम्यं मधु	१०	१०	१०
अभि यज्ञं गृणीहि नो	१, १५, ३	२६, २१	—
त्रविणोदाः पिपीति	९	२२	—
सोमानं स्वरणं कृणुहि	१, १८, १	३, २८	३, ३६
यो रेवान्यो अनीवहा	२	३९	३७
मा नः संतो अररुषो	३	३०	३८
सदसस्पति	६	३२, १३	३५, ३२
वा वां कशा मधुमती	१, २२, ३	७, ११	७, १०
हिरण्यपाणिमृतये	५	२२, १०	२४, १४
विभक्तारं हवामहे	७	३०, ४	३४, ४
अग्ने पत्नीरिहा वह	९	२६, २०	—
मही रीः पृथिवी चन	१३	८, ३२	९, ३१

स्योना पृथिवि	१५	३५, २१	३५, ५४
		३६, १३	३६, १३
इदं विष्णुर्विचन्मे	१७	५, १५	५, २०
शीणि पदा विचकमे	१८	३४, ४३	३३, ३१

विष्णोः कर्माणि पश्यत	१९	६,४;	६,५;
		१३,३३	१४,३५
तद्विष्णोः परमं	२०	६,५	६, ६
तद्विप्रासो विपन्यवः	२१	३४,४४	३३,३२
वरुणः प्राविता भुवत्	१,२३,६	३३,४६	३२,४६
अमूर्त्या उप सूर्ये	१७	६,२४	६,३५
अप्स्वन्तर	१९	९, ६	१०, ९
इदमापः	२२	६,१७	६,३२
आपो अद्या	२३	२०,२२	२२, ७
अचिक्रदद्दृषा	९,२,६	३८,२२	३८,२२

२ कण्वस्य घौरस्य मन्त्राः (४)

सं सीदस्व महौ असि	१,३६,९	११,३७	१२,३७
ऊर्ध्व ऊ पु ण ऊतये	१३	४२	४२
उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते	१,४०,१	३४,५६	३३,४४
प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः	३	३३,८९	
		३७,७	३७,७

३ प्रस्कण्वस्य काण्वस्य मन्त्राः (८)

श्रुधि श्रुत्कर्ण	१,४४,१३	३३,१५	३२,१५
त्वां चित्रश्रवस्तमं	१,४५, ६	१५,३१	१६,५३
उभा पिबत	१,४६,१५	३४,२८	३३,२२
उदु त्वं जातवेदसं	१,५०,१	७,४१	८,२३
		८,४१	९,६
		३३,३१	३२,३१
अदश्रमस्य	३	८,४०	८,२२
तरणिर्विश्वदर्शतो	४	३३,३६	३२,३६
येना पावक चक्षसा	६	३२	३२
उद्वयं तमसस्पति	१०	२०,२१	२२,६
		२७,१०	२९,१०
		३५,१४	३५,४७
		३८,२४	३८,२४

४ मेघ्यातिथेः काण्वस्य मन्त्राः (३)

इमा उ त्वा पुरुवसो	८,३,३	३३,८१	३२,८१
अयं सहस्र	४	३३,८३	३२,८३
अस्येदिन्द्रो वावृधे	८	९७	—

५ वत्सस्य काण्वस्य मन्त्राः (४)

--	--	--	--

महौ इन्द्रो य ओजसा	८,६,१	७,४०	७,४०
उपहरे गिरीणां	२८	२६,१५	—
त्वमग्ने व्रतपा असि	८,११,१	४,१६	४,२१
आ ते वत्सो मनो यमत्	७	१२,११५	१३,११४
६ गोषूक्त्यश्वसूक्तिनोः काण्वयोः मन्त्रः (१)			
अपां फेनेन नमुचेः	८,१४,१३	१९,७१	२१,७१
७ सोमरेः काण्वस्य मन्त्राः (३)			
भद्रो नो अग्निराहुतः	८,१९,१९	१५,३८	१६,६०
भद्रं मनः कृणुष्व	२०	३९	६१
येना समत्सु	—	४०	६२

(अत्र मन्त्राणां व्युत्क्रमो दृश्यते यजुर्वेदे)

८ नामाकस्य काण्वस्य मन्त्रौ (१)

अस्तभ्राद्यामसुरो	८,४२,१	४,३०	४,४२
-------------------	--------	------	------

९ त्रिशोकस्य काण्वस्य मन्त्रः (२)

आ घा ये अग्निं	८,४५,१	७,३२	७,३२
बृहन्निदिधम	२	३३,२४	३२,२४

१० प्रगाथस्य घौरस्य काण्वस्य मन्त्रौ (२)

त्वं सोम पितृभिः	८,४८,१३	१९,५४	२१,५४
अस्मे रुद्रा	६३,१२	३३,५०	३२,५०

११ श्रुष्टिगोः काण्वस्य मन्त्रौ (२)

कदा चन स्तरीरासि	८,५१,७	३,३४	३,४२
		८,२	८,१

यस्यायं विश्व आयौ	९	३३,८२	३२,८२
-------------------	---	-------	-------

१२ आयोः काण्वस्य मन्त्रः (१)

कदा चन प्रयुच्छसि	८,५२,७	८,३	८,२
-------------------	--------	-----	-----

१३ भर्गस्य प्रागाथस्य मन्त्रः (१)

पाहि नो अग्न एकया	८,६०,९	२७,४३	—
-------------------	--------	-------	---

१४ हर्यतस्य प्रागाथस्य मन्त्रौ (२)

गाव उपावत	८,७२,१२	३३,१९	३२,१९
		७१	७१

आ नुते	१३	२१	२१
--------	----	----	----

१५ कुरुसुतेः काण्वस्य मन्त्रः (१)

उत्तिष्ठओजसा सह	८,७६,१०	८,३९	८,२१
-----------------	---------	------	------

१६ कुसीदिनः काण्वस्य मन्त्रः (१)

अधि न इन्द्रैषां	८,८३,७	३३,४७	३२,४७
------------------	--------	-------	-------

एवं द्विपष्टिमन्त्राः कण्वैर्दृष्टाः शुक्लेऽस्मिन् वाजसनेयके यजुर्वेदे संगृहीता दृश्यन्ते । कण्वे यजुर्वेदे तु पट्पन्नाशदेव मन्त्रा दृश्यन्ते । मेघ्यातिथेः २६, कण्वस्य ४, प्रस्कण्वस्य ८, मेघ्यातिथेः ३, वत्सस्य ४, सोमरेः ३, श्रुष्टिगोः २, अन्येषां द्वादश । एवं सर्वे मिलित्वा द्विपष्टिर्भवन्ति । ऋग्वेदे शावलके काण्वदृष्टा मन्त्राः १३४४ सन्ति । तेषां मध्यान् केवलं ६२ मन्त्रा एवास्मिन्

पुत्रे यजुषां वदे संगृहीता दृश्यन्ते । काण्वयजुर्वेदे तु ततोऽपि न्यूना एवेति । अतो वेदस्यैतस्य काण्वयजुर्वेदेति मकरणं काण्वदृष्टमन्त्रहेतुमुल्लङ्घयति मतं नैव परिपुन्यति, तत्र काण्वदृष्टमन्त्राणामल्पीयस्त्वान् । पुनश्च शुक्लयजुर्वेदस्य वाजसनेयी-माध्यन्दिन-संहितायामप्येषामेव मन्त्राणां संग्रहो दृश्यते । तथैव तैत्तिरीयादिष्वपि संहितास्वेवमेवेतेषां मन्त्राणां किञ्चिन्न्यूनतरः संग्रहोऽस्ति । अतो नैतन्काण्वसंहितायाः विशेषणं, येनैतस्याः संहिताया एतदभिधानं संभवेत् । अतो मिथ्यैवैषा कल्पना यत्काण्वानां मन्त्राणां संग्रहादेतदभिधानमस्य वेदस्येति ।

पुनश्च ऋग्वेदादस्मिन् शुक्लयजुर्वेदे ७०३ मन्त्राः संगृहीतास्तत्र काण्वानां मन्त्राः केवलं द्वापष्टिरेव । अन्ये च ६४१ मन्त्रा अन्येषामृषीणां सन्ति । अतोऽल्पीयस्त्वात्काण्वमन्त्राणां नैरा संग्रा तन्मूलिकेति स्पष्टं भवति ।

ऋग्वेदीयानां काण्वमन्त्राणां मननम् ।

मा भूनाम काण्वसंहितेन्याभिधानमस्याः संहितायास्तत्र काण्वदृष्टमन्त्राणामल्पीयस्त्वान् । तथापि काण्वसंहिताविषये प्रचलिने सति, काण्वानामृग्वेदीया मन्त्राः सूक्ष्मया बुद्धयावश्यं मननीया, इत्यत्र न किञ्चिदपि मतद्वैधं भवितुं शक्यमिति प्रतीयते । यतस्तेषु मन्त्रेषु काण्वकुल्यागताचारा ये के चापि समुपलभ्येरंस्तेषां समालोचनया काण्वविषयकं ज्ञानं बहु बाल्पं वा भवितुं शक्यमिति कृत्वा, ऋग्वेदीय-काण्वदृष्टमन्त्राणां मननं यावच्छक्यमत्रोपक्रमामः ।

१ काण्वानां सभा ।

ऋग्वेदे प्रस्कण्वन्य काण्वस्याश्विदैवत्ये मन्त्रे काण्वानां काचित् प्रिया सभा दृश्यते प्रशंसिता, यथा—

शश्वत्काण्वानां सदसि प्रिये हि कं सोमं पपथुरश्विना । (ऋ० १।४।१।०)

‘ हे अश्विनौ ! काण्वानां प्रिये सदसि सोमयागमण्डपे शश्वत्सर्वदा सोमं पपथुहिं कं, युवां पीतवन्तौ खलु । ’ एतदेवान्यस्मिन्मन्त्रे दृश्यते, यथा—

पियाथो अश्विना मधु काण्वानां सवने सुतम् । (ऋ० ८।८।३)

अश्विस्तवे सध्वंसस्य काण्वस्य दर्शनमेतत् । काण्वानां सोमयागेऽश्विनौ मधु मधुरं सोमं पियाथः पिवतम् । तथा च शशकर्मः काण्वोऽश्विनशसायामाह—

इमे सोमासो अधि तुर्वशे यदौ इमे कण्वेषु वामघ । (ऋ० ८।९।१४; अथर्व. २०।१४।१४)

‘ यथा तुर्वशे यदौ वां युवयोरर्थं संस्तुताः सोमास आसन्, तथैव कण्वेषु वां युवाभ्यां दत्ता इमे सोमाः सन्तीति । ’ एवं काण्वानां यज्ञसभायां सोमाभिपवौ मन्त्रेषु स्तूयते, तथाहि—

२ काण्वानां सोमसवनम् ।

काण्वानां सोमाभिपवं प्रस्कण्वः काण्वोऽग्निस्तुतो वर्णयति यथा—

काण्वासस्त्वा सुतसोमास इन्धते हव्यवाहं स्वध्वर । (ऋ० १।४।८।८)

‘ हे स्वध्वराग्ने ! सुतसोमासः काण्वासो हव्यवाहमग्निं त्वा त्वामिन्धते दीपयन्ति । ’ तथैव स एवर्षिरश्विंसंस्तवे प्रस्तौति ।

काण्वासो वां सुतसोमा अभियवो युवां हवन्ते अश्विना । (ऋ० १।४।८।४)

‘ हे अश्विनौ ! वां युष्मदर्थं सुतसोमा अभिपुतसोमयुक्ता अभियवोऽभिगतदीप्तयः काण्वासो युवासुभौ हवन्ते आह्वयन्ति । ’ एवं काण्वानां सोमाभिपवौ मन्त्रेषु वर्णितो दृश्यते ।

३ काण्वानां यज्ञसाधनम् ।

वन्तः काण्व इन्द्रस्तवे काण्वानां यज्ञसाधनं दर्शयति, तथया—

काण्वा इन्द्रं यदक्रत स्तोमैर्यज्ञस्य साधनम् । जामि भुवत आयुधम् । (ऋ० ८।६।३) (अथर्व० २०।१३।८।२)

‘ काण्वाः स्तोमैर्यज्ञस्य साधनमकरोति । ’ काण्वा यज्ञं कृत्वा समाराधयन्तीन्मिति द्रष्टव्यमत्र ।

४ कण्वा आ हवन्ते ।

नीपातिथिः कण्वो दर्शयतीन्द्रस्तवे कण्वैः कृतं देवतानामाहवनम्—

‘ आ त्वा कण्वा इहावसे हवन्ते वाजसातये । (ऋ० ८।३।४)

‘ कण्वा त्वामिहावसे वाजसातये चाहवन्ते आहवन्ति यज्ञार्थं च तुभ्यं ब्रह्म कृन्वन्ति ।

५ कण्वा ब्रह्म कृन्वन्ति ।

यज्ञसाधने दक्षाः कण्वा ब्रह्म सूक्तं कृन्वन्तीति मेधावी प्रस्कृजः कण्वोऽश्विनोः प्रस्तावे कथयति यथा—

कण्वासो वां ब्रह्म कृन्वन्त्यध्वरे तेषां सु शृणुतं हवम् । (ऋ० १।४।२)

‘ कण्वा वामश्विनोर्युवयोर्वाग्निं ब्रह्म स्तोत्ररूपं मन्त्रसमूहं कृन्वन्ति कुर्वन्ति । तत्तु यागेऽध्वरे गीयते । तेषां कण्वानां हवमिममाह्वानं शृणुतामिति । ’ इन्द्रस्तवे वत्सः कण्वोऽप्येवमेवाह—

इमां सु पूर्व्यां धियं मधोर्धृतस्य पिब्युधीम् । कण्वा उक्थेन वावृधुः ॥ (ऋ० ८।६।४३)

‘ कण्वा उक्थेन सूक्तेन प्रशंसयेन्द्रं वावृधुः । इन्द्रस्य माहात्म्यं विस्तारितवन्तः । ’ तथैव मेधातिथिः कण्व इन्द्रस्तवे तदेव कथयति—

प्र कृतान्युजीषिणः कण्वा इन्द्रस्य गाथया । मदे सोमस्य वोचत ॥ (ऋ० ८।३।११)

कण्वा इन्द्रस्य प्रशंसां गायन्तीति ।

६ कण्वा ईडते ।

कण्वा देवता ईडते । कण्वानामेतदीडनं मेधातिथिः कण्वो वैश्वदेवसूक्तेऽभिस्तवे वर्णयति, तथाहि—

ईळते त्वामवस्यवः कण्वासो वृक्तचर्हिषः । हविष्मन्तो अरंकृतः ॥ ५ ॥

तान्यजत्रां क्रतावृधोऽग्ने पत्नीवतस्वधि ॥ ७ ॥ (ऋ० १।१४।५, ७)

‘ अवस्यवः कण्वा अग्निं देवमीळते, तान्कण्वानग्निः पत्नीवितः पत्नीयुजान्करोत्विति । कण्वो धारस्तर्ध्वामिस्तवेऽग्निं प्रज्वालयति मेधातिथिरिति कथयति—

यं कण्वो मेध्यातिथिर्धनस्पृतम् ॥१०॥ यमग्निं मेध्यातिथिः कण्व ईध क्रतादधि ॥११॥ (ऋ० १।३।१०, ११)

‘ यमग्निं धनस्पृतं मेध्यातिथिः कण्व ईधे । ’ पुनर्वत्सः कण्वो मरुतां स्तवे तदेव दर्शयति—

सहो पु णो वज्रहस्तैः कण्वासो अग्निं मरुद्भिः । स्तुपे हिरण्यवाशीभिः । (ऋ० ८।७।३२)

‘ कण्वा अग्निं स्तुवन्ति वर्णयन्ति, स्तोत्रं गायन्ति । ’ तथा—

७ कण्वा गीर्भिरहूपत ।

तां त्वामुपर्वसूयवो गीर्भिः कण्वा अहूपत । (ऋ० १।४।१४)

उपःस्तवे प्रस्कृजः कण्वो वर्णयति यत्तां ‘ त्वां वसूयवो धनकामाः कण्वा गीर्भिरहूपत स्तुतवन्तः ’ मेधातिथिः कण्वोऽपि तदैव वैश्वदेवस्तवेऽग्नेः प्रशंसायामाह—

आ त्वा कण्वा अहूपत । (ऋ० १।१४।२)

तथैव ब्रह्मातिथिः कण्वोऽपि संस्तवेऽश्विनोः कथयति—

स्तुपे कण्वासो अश्विना । (ऋ० ८।५।४)

वत्सः कण्वोऽपीन्द्रप्रस्तावे तथैव शंसति—

अग्निं कण्वा अनूपतापो न प्रवता यतीः । इन्द्रं वनन्वती मतिः ॥ (ऋ० ८।६।३४)

‘ इन्द्रं कण्वा अनूपत, तेषां मतिरिन्द्रमेव गच्छति स्तुतिरूपेण, ययाऽऽगोऽधस्तात्समुद्रं गच्छन्ति तथेति भावः । ’

८. कण्वस्य सुष्टुतिः ।

कण्वकृता देवस्येन्द्रस्य शोभना स्तुतिः सुष्टुतिरिति कथ्यते । नीपातिथिः काण्व इन्द्रस्य संस्तवे कण्वकृतां सुष्टुतिमिन्द्रः शृणोत्विति प्रार्थयते, यथा—

एन्द्र याहि हरिभिरुप कण्वस्य सुष्टुतिम् । (ऋ० ८।३।१)

तदेव कण्वो घौरो मरुतां प्रस्तावेऽप्रार्थयन्—

क्रीळं चः शर्धो मास्तमनर्वाणं रथेष्टुभम् । कण्वा अभि प्र गायस ॥ (ऋ० १।३।१)

‘कण्वा मरुतां शर्धो बलं प्रशंसन्तीति भावः ।’ मेघातिथिः काण्वोऽपि तथैवेन्द्रस्तवे कथयति—

कण्वासो गात वाजिनं (इन्द्रं) । (ऋ० ८।३।२)

मेघातिथिः काण्वोऽपि तदेव द्रष्टव्यं, यथा—

घयसु त्वा तदिदृथा इन्द्र त्वायन्तः सखायः । कण्वा उक्थेभिर्जरन्ते ॥ (ऋ० ८।३।३); (अथर्व० २०।१।१)

कण्वासस्त्वा ब्रह्मभिः स्तोमवाहस इन्द्रा यच्छन्त्या गहि ॥ (ऋ० ८।३।४); (अथर्व० २०।१२।२)

देवातिथिः काण्व इन्द्रस्तवे कथयति, ‘यन्कण्वा, हे इन्द्र ! त्वां स्तोमवाहसः स्तोमानां वोढारो ब्रह्मभिः सूक्तैः सहायच्छन्ति, भागच्छन्ति, त्वां प्रानुवन्ति ।’

९. कण्वा मतिं वर्धयन्ति ।

कण्वा इन्द्रसंबन्धिनीं मतिं प्रशंसामयीं वर्धयन्तीति वत्सः काण्व इन्द्रस्तवेऽपदयन्—

त्वामिच्छवसस्पते कण्वा उक्थेन वावृधुः । त्वां सुतास इन्द्रवः ॥ ११ ॥

कण्वास इन्द्र ते मतिं विश्वे वर्धन्ति पौंस्यम् । उतो शविष्ठ वृण्यम् ॥ ३१ ॥ (ऋ० ८।६।२१, ३१)

१०. भयभीतः कण्वः ।

कण्वो घौरो मरुतां प्रस्तावे भयभीतं कण्वमपदयन्, तथा हि—

गन्ता नूनं नोऽवसा यथा पुरेत्या कण्वाय विभ्युपे । (ऋ० १।३।७)

‘पुरा नोऽवसा रक्षणं निमित्तेन सूर्यं यथा प्राप्तवन्तः । इत्यानेन प्रकारेण विभ्युपे भीतियुक्ताय कण्वाय तदनुग्रहार्थं नूनं क्षिप्रं गन्तं प्राप्नुत ।’ भयभीतः कण्वो मरुतां प्रसादेन भयरहितो भवत्विति प्रार्थनाहेतुरत्रावगम्यते ।

११. कण्वस्यावनम् ।

कुत्स आश्विनस आश्विनसंस्तवेऽश्विभ्यां कण्वस्यावनं कृतमित्यपदयत् । यथा—

याभिः कण्वं प्र सिपासन्तमावतम् । (ऋ० १।११।५)

प्रकण्वः काण्वोऽपि तदेवापदयत्—

याभिः कण्वमभिष्टुभिः प्रावतं युवमश्विना ।

ताभिः प्वरस्माँ अवतं शुभस्पती पातं सोममृतावृधा ॥ (ऋ० १।४।५)

ब्रह्मातिथिः काण्वोऽपि तथैवाह—

यथा चित्कण्वमावनं प्रियमेधमुपस्तुतम् । (ऋ० ८।५।५)

पुनर्वन्मः कण्वोऽपि मरुतां स्तवे तथैवाह—

येन कण्वं धनस्पृतम् (अव) । (ऋ० ८।५।६)

शंभ्वंसः कण्वोऽपि तथैवाह—

याभिः कण्वं मेघातिथिं (अवतं) । (ऋ० ८।६।२०)

‘ कण्वपुत्रं मेधातिथिमृषिं याभिरुतिभिरवनसाधनैरवतम् । ’ एतत्प्रस्कण्वः कण्वोऽपि कथयतीन्द्रस्तुतौ—

यथा प्रावो मघवन् मेध्यातिथिं यथा नीपातिथिं घने ॥ ९ ॥

यथा कण्वे मघवन् त्रसदस्यवि यथा पक्ष्ये दशत्रजे ॥ १० ॥ (ऋ० ८।४९।९-१०)

‘ हे मघवन् ! त्वं मेधातिथिं नीपातिथिं च घने हिते युद्धे प्रचलिते प्रावः, तथैव कण्वं त्रसदस्यं पक्ष्यं दशत्रजमपि प्रावस्त वास्माकमपि रक्षणं कुर्विति प्रार्थना । ’ एतदेव वसिष्ठपुत्रो मृळीकोऽग्निप्रस्तावे कथयति—

अग्निः ... प्रावन्नः कण्वं त्रसदस्युमाहवे । (ऋ० १०।१५।५)

‘ अग्निराहवे कण्वं त्रसदस्यं च प्रावन् रक्षितवान् । ’ तथा चाथर्ववेदेऽपि मित्रावरुणसंस्तवे ऋषिर्मृगारः कथयति—

यौ कक्षीवन्तमवधः प्रोत कण्वम् ॥५॥ यौ मेधातिथिमवधो ॥६॥ (अथर्व० ४।२९।५—६)

‘ मित्रावरुणौ कक्षीवन्तं कण्वं मेध्यातिथिं चावय ’ इति भावः । एवं कण्वानामवनं कृतमिन्द्रादिभिरिति सिद्धयति ।

१२ कण्वाय दानम् ।

कण्वो घोरोऽग्निस्तवे पश्यति यत्—

अग्निः कण्वाय सौभगम् । (ऋ० १।३६।१७)

‘ अग्निः कण्वाय सौभगं शोभनं धनं प्रायच्छदिति ’ शेषः । मरुतां स्तवे स एवार्पिस्तथैवावौचत्—

कण्वं दद प्रचेतसः । (ऋ० १।३९।९)

‘ हे प्रचेतसो मरुतः । यूयं कण्वं दद धनं दत्तवन्तः । ’ तथा च ब्रह्मातिथिः कण्वोऽग्निस्तवे दृष्टवान् यथा—

युवं कण्वाय नासत्यापिरिप्ताय हर्म्ये । शश्वदूतीर्दशस्यथः ॥ (ऋ० ८।५।२३)

‘ हे नासत्यौ ! युवं कण्वायापिरिप्ताय परितप्तायोतीर्दशस्यथः, विविधानि रक्षणानि दत्तवन्तौ । ’ तथा मेधातिथिः कण्व इन्द्रस्तवे कथयति—

कण्वेभिर्धृष्णवा धृषद्वाजं दर्पिं सहस्रिणम् । (ऋ० ८।३३।३; अथर्व० २०।५२।३; २०।५७।१६)

‘ कण्वेभ्यः सहस्रिणं वाजं धनमन्नं वा दर्पिं देहोति । ’ इन्द्रस्तवे कण्वपुत्रः प्रस्कण्व आह—

यं ते स्वधावन्त्स्वदयन्ति घेनव इन्द्र कण्वेषु रातयः । (ऋ० ८।४९।५)

‘ इन्द्र कण्वेषु रातयो दानान्यनेकविधानि ददाति वितरति । ’ एवं कण्वा इन्द्रस्य प्रियाः सन्तीति भावः ।

युवं कण्वायापिरिप्ताय चक्षुः प्रत्यघसं सुष्टुतिं जुजुपाणा । (ऋ० १।११।८७)

‘ युवां सुष्टुतिं शोभनां स्तुतिं जुजुपाणा सेवमानौ कण्वाय महर्षयेऽपिरिप्तायापिहितदृष्टये चक्षुरधत्तम् । ’ एवमग्निवौ कण्वस्यावनं चक्रधुरित्याह कक्षीवानौशिजः । •

१३ ऋषिषु कण्वस्य स्थानम् ।

कण्वः कक्षीवान्पुरुमीढो अगस्त्यः श्यावाश्वः सोमयर्चनानाः ।

विश्वामित्रोऽयं जमदग्निरात्रिरवन्तु नः कश्यपो वामदेवः ॥ (अथर्व० १८।३।१५)

अथर्वा यमस्तवे नानान्येतानि ऋषीणां कथयित्वा त एते ऋषयो नोऽवन्विति प्रार्थयति । एतेनैतेषु ऋषिषु कण्वस्य प्रथमं स्थानमासीदिति गम्यते । तथा चैतैर्नैव प्रमाणेन कण्वोऽथर्वणोऽपि प्राक्कालेन एवेति सिद्धयति ।

१४ कण्व-होता ।

स च कण्वो होताऽऽज्ञाता हवनकर्ता वा यावको वाऽऽसीदिति दृश्यते, यथा भौमोऽग्निर्वैश्वदेवसूक्ते कथयति—

प्र सक्ष्णो दिव्यः कण्वहोता त्रितो दिवः सजोपा घातो अग्निः । (ऋ० ५।४।१४)

कण्वो होता यस्य, कण्वा वा होतारो यस्य, सोऽग्निरत्र स्तूयते । अमेराहातारः कण्वा इति भावः ।

१५ कण्वतमः कण्वः ।

अतिशयेन श्रेष्ठः कण्वः कण्वतमः । कण्वेषु सर्वेषु श्रेष्ठ इत्यर्थः । स किं करोतीत्याह प्रस्कण्वः काण्व उपाःस्तवे—

अत्राह तत् कण्व एषां कण्वतमो नाम गृणाति नृणाम् । (ऋ० १।४८।४)

‘ नृणां सतां तन्नाम कण्वतमो महर्षिर्गृणाति जपति ’ । सत्पुरुषाणां नाम प्रत्युपसि जपतीत्यर्थः ।

१६ पूर्वे कण्वाः ।

इन्द्रामिस्तवे परच्छेपो दैवोदासिः कथयति—

दध्यङ् ह मे जनुपं पूर्वं अङ्गिराः प्रियमेधः कण्वो अत्रिर्मनुर्विदुस्ते मे पूर्वं मनुर्विदुः (ऋ० १।१३।१९)

‘ दध्यङ्ङ्गिराः प्रियमेधः कण्वोऽत्रिर्मनुरेते सर्वेऽपि महर्षयो मे दिवोदासपुत्रस्य परच्छेपस्य जनुपं जन्मवृत्तं विदुः । ते सर्वेऽपि मे पूर्वं ऋषयः पूर्वकालीना महर्षयोऽतस्ते मे जन्म यथावज्जानन्ति । परच्छेपात्पूर्वः कण्व इत्यत्र स्पष्टं भवति । कण्वान् पूर्वं नृपद इति चाग्रे प्रदर्शयिष्यामः ।

१७ कण्वस्य सूनवः ।

कण्वस्य पुत्रा अपि वर्णिताः प्रशंसिताश्च दृश्यन्ते मन्त्रवर्णेषु, यथा प्रस्कण्वः कण्वोऽमिसंस्तवेऽपश्यत्—

यामिः कण्वस्य सूनवो हवन्तेऽवसे त्वा । (ऋ० १।४५।५)

‘ कण्वस्य सूनवः कण्वस्य पुत्राः प्रस्कण्वादयोऽग्निमवसे रक्षणाय हवन्तेऽग्निमाह्वयन्ति । ’ सध्वंसः कण्वोऽप्यश्विनोः स्तवे तथैव दृष्टवान्— पुत्रः कण्वस्य वामिह सुपाव सोम्यं मधु ॥ ४ ॥

पुत्रः कण्वस्य वामृषिर्गोभिर्वत्सो अवीवृधत् ॥ ८ ॥ (ऋ० ८।८।४, ८)

‘ कण्वस्य पुत्रः सध्वंसोऽदिवभ्यां मधुरं सोमरसं सुपाव स चर्षिर्गोभिरेदिवानवीवृधत्, स्तुत्या तौ समवर्धयत् । ’

१८ नार्षदः कण्वः ।

शुक्रोऽपामार्गप्रस्तावेऽपश्यत् यथा—

ब्राह्मणेन पर्युक्तासि कण्वेन नार्षदेन ।

सेनेवैपि त्विषीमती न तत्र भयमस्ति यत्र प्राप्नोष्योपधे । (अथर्व० ४।१९।२)

‘ नार्षदेन नृपदः पुत्रेण कण्वेन ब्राह्मणेन, हे ओपधे सहदेविनामके । पर्युक्तासि सर्वतः प्रशंसितासि । त्वं त्विषीमती दीप्तिमती रक्षणस्य रक्षणार्थं सेनेवैपि गच्छसि । यत्र त्वं प्राप्नोषि तत्र रोगादिभयं न भवति । ’ अत्र कण्वो भिपगिति दर्शितम् । स च नृपदः पुत्रः । ऋग्वेदेऽपि कण्वस्य नृपदः पुत्रत्वमुक्तं, यथाह कक्षावानांशिजो दैर्घतमसोऽदिवस्तवे—

महः क्षोणस्याश्विना कण्वाय ।

प्रवाच्यं तद् वृषणा कृतं वां यन्नार्षदाय श्रवो अध्यधत्तम् ॥ (ऋ० १।११।७।८)

‘ कण्वाय नार्षदाय नृपदः पुत्राय महः श्रवो महच्छ्रवणेन्द्रियमदत्तं, तदां प्रवाच्यं प्रशंसनीयं कृतं कर्मास्तीति ’ कक्षावानश्विनौ स्तौति । कवप ऐल्योऽपि वैश्वदेवस्तवे कण्वं नृपदः पुत्रमेवाह यथा—

उत कण्वं नृपदः पुत्रमाहुरुत इयावो धनमादत्त वाजी ॥ (ऋ० १०।३१।११)

‘ नृपदः पुत्रः कण्व इत्याहुस्तस्य गोत्रज्ञा महर्षय इति । ’ अत एव युक्तमेवोक्तं नार्षदः कण्व इति । सूक्तानामृषिषु तु सर्वानुक्रमणी-कारेण ‘ कण्वो घौर ’ इत्युक्तम् । नार्षदः कण्वो, घौरश्च कण्व, सौध्रवसश्च कण्वो, (काठक सं. १३।१२), बौधायनश्च कण्व (आदिन्य-पुराणे) एते सर्वेऽपि कण्वा, एका एवेति वा विभिन्ना इति वेति न ज्ञायते । अन्वेष्टव्योऽयं विषय इति ।

१९ पिब गाय ।

पाहि गायान्धसो मद इन्द्राय मेध्यातिथे । (ऋ० ८।३३।४)

मेधातिथिः कण्व इन्द्रमंस्तवे मेध्यातिथिर्गृणिमात्मानमेव संबोध्य ‘ पाहि गाय ’ इति व्रथयति । तथा च देवातिथिः कण्व इन्द्रस्तुनौ दर्शयति—

आपित्वे नः प्रपित्वे त्वयमा गहि कण्वेषु सु सत्वा पिव ॥ (ऋ० ८।४।३)

‘ हे इन्द्र ! कण्वानां यज्ञेषु सोमपानायागच्छ तत्र सोमं च पिबेति भावः । ’

२० कण्वा इव ।

मेव्यातिथिः कण्व इन्द्रस्तवे कण्वाणामुपमा प्रयुनाकि यथा—

कण्वा इव भृगवः सूर्या इव विश्वमिद्धीतमानशुः ।

इन्द्रं स्तोमेभिर्महयन्त आयवः प्रियमेधासो अखरन् । (ऋ० ८।३।१६; अथर्व० २०।१०।२; २०।५।१२)

कण्वा इव भृगव एतन्नामकः ऋषयो विश्वं धीतमाध्यातमिन्द्रमानशुः प्रापुः । प्रियमेधासः आयवो मानवा ऋषय इन्द्रं महयन्तः स्तोमैरस्वरत्नस्तुवन् । तथा वत्सः कण्व इन्द्रस्तवे कण्वस्योपमां प्रयुक्त्वान्—

अहं प्रत्नेन मन्मना गिरः शुम्भामि कण्ववत् । येनेन्द्रः शुष्ममिदधे । (ऋ० ८।६।११; अथर्व० २०।११।५।२)

‘ अहं वत्सः कण्वस्य वंशजः कण्ववत् कण्वर्षिणा सममेव प्रत्नेन पुरातनेन मन्मना मननाहें गिरः वाचः शुम्भामि शोभयान्यलं करोमि । येन इन्द्रः शुष्मं बलं दधाति । ’ तथा चाथर्ववेदेऽपि कण्व-बादरायण-भागलय स्नाहुः—

कण्वः—

अत्त्रिवह्वः किमयो हन्मि कण्ववज्जमदभिवत् । अगस्त्यस्य ब्रह्मणा सं पितृभ्यहं किमीन् ।

बादरायणिः—

(अथर्व० २।३।२३; ५।२३।१०)

त्वया पूर्वमथर्वाणो जघ्नू रक्षांस्योषधे । त्वया जघान कश्यपस्त्वया कण्वो अगस्त्यः ॥ (अथर्व० २।३।७।१)

भागलिः—

आयुर्ददं विपश्चितं श्रुतां कण्वस्य वीरुधम् । आमारिषं विश्वमेषजीमस्यादृष्टान्नि शमयत् । (अथर्व० ६।५।२।३)

आयुर्वेदविषयक मन्त्रा एते कण्वेन बादरायणेन भागलिना च क्रमेण दृष्टाः । कण्ववन् ब्रह्मणा मन्त्रशक्त्या रोगहन्मीति श्रूयामीति कण्वपुत्र आह । बादरायणिरपि कथयति यद्यथा पूर्वकाले कण्वोऽगस्त्यश्च क्रया चिदौषध्या रोगकिमीननाशयतथैवाहमपि रोगान् दूरी-
करोमीति । भागलिरपि कथयति यद्यथा कण्वस्य वीरुधं कण्वेन रोगनिवारणाय प्रयुक्तां वीरुधं श्रुतां विश्रुतां प्रसिद्धां विश्वमेषजी-
सर्वरोगनिवारणसमर्थाममारिषम् । तथा च रोगबीजमशमयम् । एतेन कण्वो भैषज्यकर्मणि कुशल आसीदिति गम्यते । अग्रेऽपि
कण्वानां भैषज्यं कर्म प्रदर्शयिष्यामः ।

२१ कण्वोऽदुहत् ।

यामस्य कण्वो अदुहत् प्रपीनां सहस्रधारां पयसा मर्हां गाम् ॥ (अथर्व० ७।१५।१५; वा. च. १७।७४)

(कण्व च. १८।७४; ऋठक. १८।४।१५; नैत्रा. २।१०।६; कपिष्ठ० २।८।४)

कण्वो ह वा पतस्य श्रायसो दोहं विदांचकार, यथा गां प्रप्तां दुह, एवमेवैतयाग्निमग्निचिद् दुहे ॥

(ऋठक. सं २।१२)

तामेतां कण्वा सौध्रवसा विदुः । (ऋठक. १३।१२)

सहस्रधारां मर्हां गां कण्वोऽदुहत्, स एवास्या दोहनविधिं प्रथमं विदांचकर । कण्वेभ्यः पूर्वनादविधं दोहनविधिं न कोऽप्यजानादिति दृश्यतेऽत्र ।

२२ कण्वा रोगोत्पादकाः किमयः ।

यथा ऋग्वेदादिषु ऋषिवाचकः ‘ कण्व ’ इति शब्दोऽस्ति, तथैकाथर्ववेदेऽप्यस्त्येव । तथापि तत्र यत्रकुत्रचिद् रोगबीजवाचकः कण्वशब्दोऽपि दृश्यते । अस्त्य रोगबीजस्य संशोधनमाविष्कारो वा कण्वर्षिणा कृतो भवेदित्येतदर्थं तत्सर्वेषु पूज्यं कण्वेति नाम तस्मै रोगबीजाय रोगहृदिभ्यो वा दत्तमिति तर्कयितुमत्र शक्यते । यथापि तत्त्वाविष्कारकस्यैव नाम तत्तद्विज्ञानमभूताय तत्त्वाय दीयते, तथैवात्रापि बोद्धव्यम् । तथा हि—

गिरिमेनौ आ वेशय कण्वान् जीवितयोपनान् ॥ ४ ॥

पराच एनान् प्र णुद कण्वान् जीवितयोपनान् ॥ ५ ॥ (अथर्व० २।२५।४-५)

उग्रा हि कण्वजम्भनी तामभक्षि सहस्वतीम् ॥ ६ ॥

गर्भादं कण्वं नाशय पृश्निपर्णिं सहस्व च ॥ ३ ॥ (अथर्व० २।२५।१-३)

‘जीवननाशकान् कण्वान् रोगबीजान् सुदूरं प्रापय, ग्रामाद्गृहिर्निःसारय । कण्वसंज्ञकः कृमिगर्भादो गर्भनाशको वर्तते । यो गर्भाशयं प्राप्य तत्रत्यं गर्भं नाशयति मारयति । तं पृश्निपर्णीं वीरुनाशयति गर्भं च पुण्यतीति ।’ कण्वस्यैषैरायुर्वेदविषयक आविष्कारोऽत्र गम्यते ।

अत्रोद्धृतेषु मन्त्रेषु कण्वानां प्रियां यज्ञसभा, तत्र तेषां सोमाभियवः, तेषां श्रेष्ठं यज्ञसाधनं, तैः कृतं देवतानामाह्वानम्, कण्वैः स्तोत्राणां ब्रह्मणां च करणं, तेषां गानं, देवतानामीडनं च, देवतासंबन्धिन्या मतेः संवर्धनं, कण्वस्य भयं, तस्मात्तस्य देवताभिः कृतं परित्राणं, कण्वायानेकविधं देवैर्दत्तं दानं, महर्षिषु कण्वस्य प्रथमं स्थानं, कण्वस्य हेतुत्वं, कण्वस्य श्रेष्ठत्वं, कण्वस्य पूर्वजत्वं, तस्य पुत्राः, तस्य नार्षदत्त्वं च दर्शितम् । कण्वैः कृतं गोदोहनं चात्र प्रदर्शितम् । कण्वस्य भैषज्यनैपुण्यं, तस्य च रोगबीजभूतानां कृमीणामाविष्कारश्चात्र प्रदर्शितः । एतत्सर्वं कण्वस्यैः वैदग्ध्यविज्ञानायामिति कृत्वात्रैतं विषयं समापयामः ।

अत्र चत्वारः कण्वा दृश्यन्ते, तत्र कोऽयं कण्वो यस्य नाम शुक्रयजुर्वेदेन सह संबन्ध्यतेऽथवा शुक्रयजुर्वेदस्य प्रवर्तकः कथिदन्यः कण्वोऽस्तीत्येतद्विचार्यत इदानीम् ।

कण्वस्य निवासस्थानम् ।

शुक्रयजुर्वेदस्यास्य वाजसनेयी-माध्यन्दिन-संहितायां “एष वो अमी राजा” (वा० सं० ९।४०) इति राजविषयमधि-कृत्याविशेषेणोक्तं, न तत्र स्थानविशेषनिर्देशो वा राज्यविशेषनिर्देशो वा दृश्यते । परं शुक्रयजुर्वेदस्य काण्वसंहितायां तु “एष वः कुरुवो राजा, एष वः पाञ्चालो राजा” (काण्व सं० ११।११) इति कुरुपांचालानां नामनिर्देशपूर्वकं मन्त्रेऽस्मिन्नुल्लेखो दृश्यते, तदसंशयं सूचयति, यदेवा कण्वानां संहिता कुरुणां पाञ्चालानां च साम्राज्येन सह संबद्धेति ।

तैत्तिरीय-संहितायां चास्यैव मन्त्रस्य स्वरूपान्तरं ‘एष वो भरता राजा’ इति दृश्यते, तच्च तस्याः संहितायाः सम्राजां भरतानां संबन्धं प्रकटयति । काठक-मैत्रायणीययोः संहितयोः पाठस्तु ‘एष ते जनते राजा’ (काठ० १५।७; मैत्रा० २।६।९) इति, स च जानपद-शासनं तत्रत्यानां मानवानां सुस्पष्टमेव सूचयति, यत्रैते द्वे संहिते प्रचलिते स्त इति ।

इत्येवमेकस्यैव मन्त्रस्य विभिन्नासु संहितासु विभिन्नो मन्त्रपाठस्तस्यास्तस्याः संहितायास्तत्तत्स्थानीयत्वं प्रदर्शयति, देश-विशेषसंबन्धत्वं साम्राज्यविशेषसंबन्धत्वं वा सूचयति । तत्राप्ययं विशेषः यद्वाजसनेय-संहितायां देशवाचकं पदं न विद्यतेऽन्यासु च संहितासु दैशिकं पदं विद्यते । एष एव वाजसनेय-संहिताया विशेषोऽन्याभ्यः संहिताभ्यः । यत्र तु दैशिकं पदं स्यात्, तस्याः संहितायास्तेन प्रदेशेन, तेन च राज्यशासनेन संबन्धः मुतरां स्पष्टो भवति ।

यजुर्वेद-वृक्षः ।

यजुर्वेदस्य वृक्षे विविधानां यजुःशाखानां स्थानानि देशविशेषप्रचारो वा प्रदर्शितः । एष च यजुःशाखावृक्षो पंचवटी-नासिक-क्षेत्रनिवासिनो यज्ञेश्वर-दाजीति नाम्नो वेदविदुषो मैत्रायणी-शाखावलम्बिनः सकृद्वात् प्राप्तो पण्डितचरणे रघुवीरेण विदुषा (शक्तरेतुपुण्यधारीणां) लवपुत्रे सुप्रतिस्तत्रैव यजुर्वेदवृक्ष एतासां संहितानां देशविशेषा एवं प्रदर्शिताः—

कण्वाः—कृष्णवेणाप्रदेशे,

काठाः काठकाः—गोदादक्षिणप्रदेशे,

कण्वाः कर्णवटाः—गौमतीपश्चिमप्रदेशे,

मध्यजनाः—सरयूतीरनिवासिनः,

तैत्तिरीयाः—निरंजल-गोदादक्षिणप्रदेशे,

मैत्रायणीयाः— गोदादक्षिणदेशे,

मैत्रायणीय-शाखाभेदाः— कश्मीरे, मरुदेशे इ० ।

तैत्तिरीय-मैत्रायणी- कठक- कन्व- वाजसनेयी- माध्यंदिनानामेतानि स्थानानि देशविशेषा वा यजुर्वेदवृक्षे दृश्यन्ते । परन्तु देशविशेषा एते नैवातुमोदन्ते मन्त्रोक्तिराज्यशासनस्य स्थानानि । यथा कन्व-संहितायां कुरुपाञ्चालानां निर्देशोऽस्ति, प्रदेशावेतौ हस्तिनापुरसमीपतो वर्तते, परं कण्वानां देशविशेषौ यजुर्वेदवृक्षे कृष्णावेणाप्रदेशस्तथा च गोमती-प्रदेशश्चोक्तौ । एतौ देशौ कुरुपाञ्चालानां नैवाधिराज्य आसन् । एतयोर्देशयोरुपरि कुरुपाञ्चालानां राज्यं न कदाचिदभ्यर्त्तात् । यत एतद्विषये न किमपि प्रमाणं दृश्यते । तथैव तैत्तिरीयाणां संहितायां भरतो राजेत्युक्तम्, भरतानां साम्राज्यं हस्तिनापुर एवासीत्, परंतु तैत्तिरीयाणां गोदादक्षिणदेश इति वेदवृक्ष उक्तम् । एवं वेदवृक्षेण यत्कथितं तत्संहितावचनेन नैव संगच्छते । वेदवृक्षकथनान्मन्त्रोक्तं कथनं बलवत्तरमस्तीति निश्चयः । अतो भरतानां कुरुणां पाञ्चालानां च प्रदेशा उत्तरीया एव आद्या इत्यस्माकं मतिः । तत्र चैत्तिरीयाणां कुरुपाञ्चालानां भरतानां च साम्राज्येन सह कण्वसंहितायास्तैत्तिरीय-संहितायाश्च क्रमेण सम्बन्धः संहितोक्तप्रमाणबलेन दृश्यते, न च वेदवृक्षोक्तेन तिरस्कृत्य शक्यः । वेदवृक्षस्य च प्रमाण्यं चिन्त्यमेव, तत्तु संहितावचनप्रामाण्याद्वादनतरमेवास्तीति प्रतिमाति ।

वेदवृक्षोक्तशाखास्थानानि तु उत्तरकालिकानि भवेयुः संहितोक्तस्थानानि पूर्वकालीनानि इत्येवं द्वयोरपि स्थानयोश्चरितार्थं स्यादेव ।

कोऽयं कण्वः ?

अत्रेदानीं कोऽयं कण्व इति विचारणीयम् । किं ऋग्वेदमन्त्रोक्तोऽयं कण्वो घौरो येनैषा कण्वसंहिता प्रवर्तिता ? नेति वल्मः । कुत इति चेत्कथ्यते ।

बौधायनपितृत्वाच्च प्रशिष्यत्वाद् बृहस्पतेः ।

शिष्यत्वाद्याहवल्क्यस्य कण्वोऽभून्महतो महान् । (आदित्यपुराणे)

अयं कण्वो याज्ञवल्क्यस्य शिष्यः, शुक्रयजुर्वेदाचार्यस्यादित्यस्य प्रशिष्यो, बौधायनस्य पुत्रः । याज्ञवल्क्योऽस्य गुरुः, स तु विदग्धस्य शाकल्यस्य समीपे शिष्यरूपेण स्थित्वा तस्याश्रमे वेदाध्ययनार्थमुपित्वा, ऋग्वेदमधीतवान् त्यक्तबौध । अत एतत्सिद्धयति यदस्य कण्वस्य गुरोर्याज्ञवल्क्यात् पूर्वमेव ऋग्वेदस्यास्यैषा संहिता आसीदिति, या तु शाकल्यप्रवर्तितत्त्वाच्छाकल्यसंहितेतीदानीं प्रसिद्धा । अतः ऋग्वेदमन्त्रोक्तः कण्वो घौर एतस्याः कण्वसंहिताया प्रवर्तको भवितुमशक्यः ।

कण्वो नार्थदस्तु यदि घौरादन्यो भवेगर्हि स तस्मात्कण्वादपि प्रार्चान्तरो दृश्यते । अतः स एतस्याः कण्वसंहितायाः प्रवर्तको नैव भवितुं शक्यते ।

अतः कोऽपि तृतीय एव कण्वोऽभवेयः खल्वेतं शुक्लयजुर्वेदं प्रवर्तयत् । स च बौधायनस्य पुत्रो याज्ञवल्क्यशिष्यः कण्वो योऽस्याः संहितायाः प्रवर्तको दृश्यते । अतः कण्वो बौधायन इत्यस्य प्रसिद्धिः ।

शुक्रयजुषामाचार्य आदित्यः । तस्माद्याज्ञवल्क्येनायातयानानि यजुष्यधीतानि । एष कण्वस्तु तस्माद्याज्ञवल्क्यादेव यजुर्वेदं शुक्रमधीतवान् । ततो याज्ञवल्क्यसमकालीन एवैष कण्वो दृश्यते । याज्ञवल्क्यस्य काले निधिते सत्यस्य कालेऽपि जनुं शक्यते । अतो याज्ञवल्क्यस्य कालविषयमत्रेदानीं विचारयामः ।

याज्ञवल्क्यस्य कालः ।

सैषा शुक्रयजुर्वेदस्य संहिता वाजसनेयी, माध्यंदिनीया वा संहितेति कथ्यते । वाजसनेयोऽयमेव याज्ञवल्क्यः । वाजसनेस्तस्य पिता, तस्य पुत्रोऽयं वाजसनेयः, तेन प्राप्ता संहिता वाजसनेयी ।

तस्यास्य वाजसनेयस्य याज्ञवल्क्यस्याश्रमो वृद्धनगरे (भाषायां वटनगर इति ख्याते) अर्धदुर्गवर्तस्य (भाषायामाबुपहाट इति ख्यानस्य) ऐशान्यां दिशि (श्रीमतां गायकवाडमहाराजानां राज्ये महमणांप्रान्ते अहमदाबादनगरस्योत्तरस्यां दिशि) प्रख्यातोऽभूदिति प्रसिद्धिः पुराणेषु दृश्यते । यथा—

तथाम्योऽपि च तत्रास्ति याज्ञवल्क्यसमुद्भवः ।

आश्रमो लोकविख्यातो मूर्खाणामपि सिद्धिदः ॥ (स्कन्दपुराणे नागरखण्डे अ० १२९)

अस्यैव वृद्धनगरस्य नामान्तराणि चमत्कारपुरं, आनन्दपुरं, आनर्तपुरं, वर्धमानपुरमित्यादीनि बहूनि पुराणान्तरेषु सन्ति । अस्मिन्नेव नगरे याज्ञवल्क्यः सहशिष्य उवास । महात्मनोऽस्य याज्ञवल्क्यस्य ज्ञानविज्ञानाभ्यां समाकृष्टं जनकेन समाहूतोऽयं मिथिलां गत्वा, तस्मै राज्ञे ब्रह्मज्ञानमुपादिश्य, तत्रैव न्यवसन् । तथा हि—

ब्राह्मणैर्याज्ञवल्क्यस्तु विज्ञातो येन केन तु । विदेहेन ततः प्राप्तः श्रवणार्थं नराधिपः ।

वेदान्तानां च सर्वेषां रत्नाख्येन महीभुजा ॥ (स्कं० पु० नागरखण्डे)

स्कन्दपुराणस्य नागरखण्डस्यैकोनत्रिंशतितमोऽध्याये याज्ञवल्क्यस्य महामुनेः संक्षिप्तं चरितं विद्यते । तत्र याज्ञवल्क्यस्यैवं-
दाध्यापको विदग्धः शाकल्य आसीदिति कथितम् । सोऽपि विदग्धः शाकल्योऽत्रैव वर्धमानपुरे(वडनगरे)ऽवसदिति पुराणेषु
दृश्यते । एष एव विदग्धः शाकल्यो जनकसभायां परास्तो याज्ञवल्क्येनेति बृहदारण्यकस्य तृतीयेऽध्याये (बृ० उ० ३।९।२६; शतपथे
ब्राह्मणे वा चतुर्दशे खण्डे १४।७।२८) कथितम् ।

शतपथस्य ब्राह्मणस्य रचनाकालः ।

शतपथीयं ब्राह्मणं भगवता याज्ञवल्क्येन रचितमिति महाभारते लिखितं यथा—

प्रतिष्ठास्यति ते वेदः सखिलः सोत्तरो द्विज । कृत्स्नं शतपथं चैव प्रणेप्यसि द्विजर्षभ ॥११॥

ततः शतपथं कृत्स्नं सरहस्यं ससंग्रहम् । चक्रे सपरिशेषं च हर्षेण परमेण ह ॥ १६ ॥

कृत्वा चाध्ययनं तेषां शिष्याणां शतमुत्तमम् ॥१७॥

सूर्यस्य चानुभावेन प्रवृत्तोऽहं नराधिप । कर्तुं शतपथं चेदमपूर्वं च कृतं मया ।

यथाभिलषितं मार्गं तथा तच्चोपपादितम् ॥२३॥ (म० भा० मोक्ष० अ० १४४)

स्वयं याज्ञवल्क्य एवैतत्कथयति, यदहं भगवत आदित्यस्यादेशात्सरहस्यं कृत्स्नं शतपथं कृतवानिति । अतो यस्तु शतपथस्य
ब्राह्मणस्य कालः स एव याज्ञवल्क्यस्य कालो भवति । तथा च स एव कवस्यापि कालस्तस्य याज्ञवल्क्यशिष्यत्वान् । तथा च—

पतेन हैन्द्रोतो दैवापः शौनको जनमेजयं पारिक्षितं याजयाञ्चकार ..... तदेतद्वाधयाभिगीतं...

आसन्दीवति घान्यादं रुक्मिणं हरितस्त्रजम् । अवध्नादश्वं सारंगं देवेभ्यो जनमेजयः । (शं० ब्रा० १३।६।१-२)

पतेन ह वा पेन्ध्रेण महामिपेकेण तुरः कावपेयो जनमेजयं पारिक्षितमभिषिपेच ।

तदेषा यज्ञगाथाभिगीयते... आसन्दीति० (ऐ० ब्रा० ८।२१)

भीष्म उवाच— अत्र ते वर्तयिष्यामि पुराणमृपिसंस्तुतम् । इन्द्रोतः शौनको विप्रो यदाह जनमेजयम् ।

आसीद्वाजा महावीर्यः पारिक्षिज्जनमेजयः । एवमुक्त्वा तु राजानमिन्द्रोतो जनमेजयम् ।

याजयामास विधिवद्वाजिमेधेन शौनकः । (महाभारत, अ० १४९)

एष पारिक्षिज्जनमेजयः पितानहद्भीष्मापि प्राचीनतमोऽत एव शौनकस्तं याजयामासेति परोक्षभूतप्रयोगोऽत्र भीष्मेण प्रयुक्तः ।
यस्तु युधिष्ठिरस्य प्रपौत्रो जनमेजयः पारिक्षित्स त्वन्य एवैतस्मान् ।

हौ जनमेजयावान्ताम् । एको युधिष्ठिरस्य महाराजस्य प्रपौत्रो, द्वितीयस्तु युधिष्ठिरात्प्राचीनो द्विचत्वारिंशत्तमः पूर्वज इति ।
अस्यैतिहासं भीष्म आह, तं शौनको याजयामासेति । स एवेतिहासः शतपथे ऐनरेये न ब्राह्मणे दृश्यते । शतपथं ब्राह्मणं तु
याज्ञवल्क्येनादित्यस्यार्च्यस्याजया रचितम् । अतो यः शतपथस्य कालः स एव याज्ञवल्क्यस्य कालो भवितुं शक्यः ।

कृत्तिकास्वादधीत । एता ह व कृत्तिनाः प्राच्यै दिशो न ज्यवन्ते सर्वाणि ह चान्यानि

नक्षत्राणि प्राच्यै दिशश्च्यवन्ते ॥ (शं० ब्रा० २।२।१-२)

अत्र कृत्तिकानां पूर्वस्यां दिशि च्यवनरहितमवस्थानं केनापि ऋषिणा दृष्टं, तदेव शतपथे तेन वर्णितम् । अत एव ' न च्यवन्ते '

इति वर्तमानकालीनः प्रयोगोऽत्र संगच्छते । इदानीं तु प्राचीं दिशं त्यक्त्वान्यत्रोर्ध्वं गताः कृत्तिकाः । तेषां तदुपर्ययनं पञ्चसहस्रवर्षैरेव भवितुं शक्यते । अतः कृत्तिकानां प्राचीदिगवस्थानं शकपूर्वं (संवत्पूर्वं वा) त्रिसहस्रवर्षेभ्यः प्राक्कालीनमासीदिति निश्चयते खगोल-विद्विः । एतच्छ्रीमद्भिः शंकर-बालकृष्ण-दीक्षितैः स्वीये भारतीय-ज्योतिषशास्त्रे प्रमाणैरेकविधैः परिष्कृतम् ।

यस्तु शतपथस्य कालः स एव भगवतो याज्ञवल्क्यस्य कालः, स एव विदग्धस्य शाकल्यस्य कण्वस्य बौधायनस्य चैति दर्शितं पूर्वमेव । अत एवोच्यते याज्ञवल्क्यस्य जनकस्य च समय इतः पूर्वं पञ्चसहस्रवर्षीयः, तस्य च ऋग्वेदाध्यापको विदग्धः शाकल्यो यो माण्डूकेयस्य पुत्रो, येन च ऋग्वेदस्य पदपाठः कृतः । तमेतं शाकल्यं याज्ञवल्क्यः परास्तवान् जनकसभायाम् (वृ० उ० ३।१।२६) । याज्ञवल्क्यस्य च शिष्यः कण्वः । अत सोऽपि एतत्कालीन एवेति सिद्धम् ।

श्रीमद्भागवतस्य नवमस्कन्धे विश्वामित्रस्य पूर्वं पुरुषा दर्शिताः । त एते— १ नारायणः, २ ब्रह्मा, ३ अग्निः, ४ सोमः, ५ बुधः, ६ पुरुषा, ७ विजयः, ८ भीमः, ९ काश्र्वनः, १० ह्येयकः, ११ जहनुः, १२ पुरुः, १३ बलाकः, १४ अजाकः, १५ कुशः (इषीरथः), १६ कुशान्धुः (कुशिकः), १७ गाधी, १८ विश्वामित्रः ।

एष विश्वामित्रो मण्डलं तृतीयमृगवेदस्यापश्यत् । एतदाह सर्वानुक्रमणीकरः कात्यायनो यथा—

‘ गाधिजो विश्वामित्रः स तृतीयं मण्डलमपश्यत् इति ’ । अस्त्यैव विश्वामित्रस्य कृत्रिमः पुत्रः शुनःशेषो देवरातः, स तु हरिश्चन्द्रस्य नरमेधगाथायां प्रसिद्धः (ऐ० ब्रा० ७।१३) । स एष शुनःशेषः ऋग्वेदस्य प्रथममण्डलस्थानि कतिपयानि सूक्तान्यपश्यत् । अस्त्यैव शुनःशेषस्य पुत्रः कतिः, तस्य पुत्रः शुनःपुत्र इति, तस्य च पुत्रश्चाण्डायणो यो देवरात इति वा प्रसिद्धः । एष चारायणो यजुर्वेदस्य चरकान्तर्गतायाश्चारायणीय-शाखायाः प्रवर्तकः । एष चारायणिर्देवरातो, ब्रह्मरातो, यज्ञवल्क्यो, वाजसनिरित्याद्यनेकैर्नामभिः प्रसिद्धः । अस्त्यैव पुत्रो याज्ञवल्क्यो वाजसनेयो देवरातिरिति । अत एवाहुश्चतुर्वेदभाष्यकाराः सायणाचार्याः काण्वसंहिताभाष्योपक्रमे—

वाज इत्यन्नस्य नामधेयं, अन्नं वै वाज इति श्रुतेः । वाजस्य सनिर्दानं यस्य महर्षेरस्ति सोऽयं वाजस-निस्तस्य पुत्रो वाजसनेय इति तस्य याज्ञवल्क्यस्य नामधेयम् ।

बृहदारण्यकोपनिषद्भाष्ये शंकराचार्यपूज्यपादाः कथयन्ति— ‘ एवमाह स्मोक्त्वा किल याज्ञवल्क्यो यज्ञस्य वल्को वक्ता यज्ञवल्कः, तस्यापत्यं पुमान्याज्ञवल्क्यो देवरातिरित्यर्थः । ’ तथा च—

यज्ञानां यज्ञकाण्डानां वेदानां वल्को वक्ता वचनशीलो यज्ञवल्कः । ब्रह्मरातो महाकर्मठः । तस्य गोत्रा-पत्यं पुमान्याज्ञवल्क्यः । (कृष्णसूरिकृते वेदनिरूपणे)

एवं विश्वामित्रस्य कृत्रिमः पुत्रः शुनःशेषः, तस्य प्रपौत्रो यज्ञवल्कश्चारायणीयशाखाप्रवर्तकः । तस्य पुत्रो याज्ञवल्क्यः स चायात-यामानि शुक्लानि यजूंषि सूर्योदाचार्योत्प्राप्य, वाजसनेयो-मार्घ्येदिनीय-शाखायाः प्रवर्तकोऽभूत् । तस्य याज्ञवल्क्यस्य पुत्रः कात्या-यनी-संजातः कात्यायनः परासां शाखानां ग्रन्थनिर्माणकरणात्पारस्कर इति नाम्ना प्रसिद्धः । स एव वररुचिः पिता ।

एष याज्ञवल्क्यो वर्धमाननगरे चमत्कारपुरे पूर्वोक्ते सहस्रशिष्यं विदग्धं शाकल्यमृगवेदाचार्यमृगवेदाध्ययनार्थमुपेयिवान् । एष एवाचार्य ऋग्वेदस्य शाकलशाखायाः प्रवर्तकः । अनेन शाकल्येनाज्ञतो याज्ञवल्क्यो राजानं चमत्कारपुरस्य याजयामास । तेन राजा केनापि निमित्तेनापमानित उपहसितश्च याज्ञवल्क्यो राजानं तं, पुनः पुनश्चोद्यमानोऽप्याचार्येण नैव पुनर्जगाम, न च तं पुनयजियामास । तेन मुदः शाकल्यो याज्ञवल्क्यं स्वकीयज्ञामन्नकारिणमिति मत्वाधिचिक्षेप । तेन याज्ञवल्क्यः शाकल्यं त्यक्त्वा, प्रभासक्षेत्रं संप्राप्य, स्वकीयमेव मातामहं यजुर्वेदाचार्यं वैशंपायनं यजुषामध्ययनार्थं जगाम । तत्र वसता याज्ञवल्क्येन सह वैशंपायनस्यापि तर्ध्व केनापि निमित्तेन कलहोऽभूत्, येन तत्प्याचार्यं याज्ञवल्क्यस्तत्याज (श्री० भागवते १।२।६, ब्रह्माण्डपुराणे पू० अ० ५; विष्णुपुराणे ३।५; आत्मपुराणे १०)

एवं त्यक्त्वाचार्यद्वयस्यकवेदद्वयश्च याज्ञवल्क्य आचार्यमादित्यं गत्वा तमुपास्य तस्मादयातयामानि यजूंषि प्राप्तवान् ।

‘ आदित्यानीमानि शुक्लानि यजूंषि वाजसनेयेन याज्ञवल्क्येनाख्यायन्ते । ’ (श० ब्रा० १।४।१।५।३३)

उद्दालकस्य शिष्यो याज्ञवल्क्यः । (श० ब्रा० १।४।१।५।३३)

अयातयामानि तु भानुगुप्तान्यन्यानि जातानि तु नीरसानि ।

यजूंषि तेषामथ याज्ञवल्क्यो हयातयामानि रवेरवाप ॥ (देवी भा० ९।५)

इत्युक्तो भगवान् सूर्यो याज्ञवल्क्यं महामुनिम् ।

वेदान् पङ्क्तुसहितान् रहस्यादिसमन्वितान् ।

चतुरोऽध्यापयामास स्थापयित्वा रथे निजे ॥

प्राप्य वेदान् मुनिः सर्वान् गृहस्थाश्रमधर्मवान् ।

चतुर्वेदार्थिनः शिष्यानुपनिन्य महामनाः ।

चतुर्धा दृश्यते तस्य मुनेः शिष्यौघमण्डली ।

अध्यापनरतस्यैषा याज्ञवल्क्यस्य धीमतः ॥ (आत्मपुराणे ७।८-४५)

भगवत्पूज्यपादाः शंकराचार्यो अपि याज्ञवल्क्यं चतुर्वेदमेवाहुः (वृ० उ० शंकरभाष्ये ३।१।२) ।

स तथेति प्रतिज्ञाय प्रविश्यादित्यवाजिनः ।

कर्णेऽपठत्ततो वेदांश्चतुरोऽपि च तन्मुखात् ।

(स्कं० पु० ना० खं० २५८)

एवमेव याज्ञवल्क्यो ब्रह्मसंप्रदायं त्यक्त्वादित्यसंप्रदायं स्वीकृतवान् । वेदानां द्वौ संप्रदायौ, ब्रह्मसंप्रदाय आदित्यसंप्रदायश्च । तथा हि—

ब्रह्मणः संप्रदायोऽयं व्याससंदर्शितोऽभवत् ।

विभक्तस्यैव वेदस्य संप्रदायो द्विधा मतः ।

ब्रह्मणः संप्रदायस्तु आदित्यस्य तथा मतः ।

अथातयामसंज्ञोऽयं कृत्स्नकर्मप्रकाशकः ॥ (जाबालसंहितायां अ० १)

ब्रह्म-संप्रदायः

[ऋग्वेदस्य]

आश्वलायनाद्याः २० शाखाः

[यजुर्वेदस्य]

कृष्ण-यजुर्वेदस्य ८६ शाखाः

[सामवेदस्य]

जैमिनी-राणायणीयाद्याः शाखाः

[अथर्ववेदस्य]

विप्लवाद्याः शाखा

आदित्य-संप्रदायः

[ऋग्वेदस्य]

शांख्यायनी (बाष्कल्या कौपीतकी वा)

[यजुर्वेदस्य]

काण्व-माध्यादिनाद्याः १५ शाखाः

[सामवेदस्य]

कौथुमी शाखा

[अथर्ववेदस्य]

शौनकीया शाखा

ब्रह्म-संप्रदाये एवमुपिपरंपरा दृश्यते—ब्रह्मा—वसिष्ठः—शक्तिः—पराशरः—व्यासः । एतन्माद् व्यासार्त्तल्ल ऋग्वेदस्य, वैशंपायनो यजुर्वेदस्य, जैमिनिः सामवेदस्य, मुमन्तुरथर्ववेदस्य प्रवर्तकोऽभूदिति ।

आदित्यसंप्रदाये तु आदित्याद्याज्ञवल्क्यस्तस्मात् शांख्यायन ऋग्वेदस्य, काण्वमाध्यादिना यजुर्वेदस्य, सामभवा कौथुमथ सामवेदस्य, शौनकोऽथर्ववेदस्य प्रवर्तकोऽभूदिति ।

एवं सनातनावेतौ द्वौ संप्रदायौ वेदस्यैक्यवैतौ द्वौ प्रवाहाविव दृश्येते ।

कण्वो याज्ञवल्क्यशिष्यः ।

कृष्णयजुर्वेदान्तर्गत-बौधायनशाखा-प्रवर्तकं बौधायनः, तस्य पुत्रोऽयं कन्वो याज्ञवल्क्यादादित्यादागतानि शुभ्रानि यजुष्यधीतवान् । तेनार्यं कण्वो बौधायनो याज्ञवल्क्यस्य शिष्यो भगवन् आदित्यस्य शिष्योऽस्याः संहितायाः प्रवर्तकः । यद्यप्येते याज्ञवल्क्य-शिष्यस्तथापि स यजुर्वेद-पठने गुरुं नानुगतवान् । तेन माध्यादिन-संहितायाः काण्व-संहितायाश्च पठने महान्भेदो दृश्यते । कण्वा मन्वानृग्वेदवत्पठन्ति, माध्यादिनाश्च स्वकीयां परिपाठं ननुगन्ति । पुरुषेति काण्वाः, पुरुषेति माध्यादिनाः पठन्ति । एवमेवान्योऽपि महान्भेदो पठन-परिपाठां दृश्यते ।

आदित्यसंप्रदायान्तर्गतान्येतानि शुक्लानि यजुषि सन्तीति सर्वैः श्रूयते । तान्येतानि काण्वपरिपाटीवदुक्तानि वा वाजसनेयीपरिपाटी-
वदुक्तान्यादित्येनेति नेदानो ज्ञातुं शक्यते । यदि कण्वो याज्ञवल्क्यादध्येतवांस्तर्हि केन कारणेन मन्त्रोच्चारणे तं नानुसृतवानित्यपि
नैव ज्ञायते । याज्ञवल्क्य-संहितायाः काण्वसंहितायाश्च पाठभेदो वर्णोच्चारणभेदश्च निमित्तेन केन संभूत इत्येष चिकित्सनीयोऽयं विषयः ।

संवतः पूर्वं त्रिसहस्रवर्षमिते समये कण्वो याज्ञवल्क्यादेतानि यजुषि प्राप्तवान् । नैतेन शुक्लयजुषामेव एव कालो भवितुं शक्यः ।
तेषां याज्ञवल्क्यादपि पूर्वमाचार्यस्यादित्यस्य संनिधौ सुगुप्तत्वात् । अत एव शुक्लयजुषां समयोऽज्ञात एव, न ज्ञायते केनापि तानि
कदा गुप्तानि तत्रादित्यस्य सकाशे इति । परं वाजसनेयी-संहितायाः प्राक्तिकालः काण्व-संहितायार्थं संग्रह-काल उक्तपूर्वं इत्येवात्र
साधितमस्माभिः ।

कर्मकाण्ड-ज्ञानकाण्ड-विषयः ।

अस्यां संहितायामध्यायाश्चत्वारिंशत् । एकोनचत्वारिंशदध्यायावधि कर्मकाण्डमनेकविधं, तदूर्ध्वं चत्वारिंशत्तमेऽध्याये ब्रह्मविद्या
चैति सांप्रदायिकाः कथयन्ति । चत्वारिंशदध्यायान्तर्गतानां मन्त्राणां मननेन नैतन्मतं सांप्रदायिकानां परिपुष्यति । तद्यथा- सहस्र-
शीर्षेति पुरुषमेधसंज्ञकः (वा० सं० अ० ३१; का० सं० अ० ३५), तदेवाग्निस्तदादित्येति सर्वमेधसंज्ञकः (वा० सं०
अ० ३२, काण्व० ३५), ऊचं वाचमिति शान्तिकरणं (वा० सं० ३६; काण्व. ३६) एवमेनेका अध्याया अध्यात्मविद्याप्रकाशका
दृश्यन्ते । तेषां मन्त्राणां कर्मणि प्रयुक्तत्वात्तेषां ब्रह्मविद्याप्रकाशकत्वं नैव विलोप्युं शक्यते । सर्वे वेदा यत्पदमामनन्तीति ध्रुतैः
(कठ उ. १।२।१५) सर्वेषां वेदानां तत्पदप्रकाशकत्वेन केवलं कर्मण्यप्रयुक्ता मन्त्रा एवाध्यात्मविद्याप्रकाशका इति मन्तुं नैव शक्यते ।
अस्मन्मते तु कर्मणि प्रयुक्ता अपि बहवः सन्ति मन्त्राः, येषु ब्रह्मविद्या स्फुटतरं प्रकटीभूताऽनुभूयते । अत एव 'यस्तन्न वेद किमुचा
करिष्यति, यइत्तद्विदुस्त इमे समासते । (ऋ. १।१६।३९) इति युक्तेमेवोक्तमाम्नायेन । अतो ब्रह्मणः प्रतिपादनं वेदमन्त्रै-
ष्ववश्यमेव तिलेषु तैलवत् साधकैर्द्रव्यं, ये तु तत्र तत्र तत्रानुभवितुं शक्नुवन्ति, तेषां वेदमन्त्रैः किमपि प्रयोजनं नैव सैत्स्यतीति स्वयं
वेद एव कथयति ।

ईशावास्योपनिषद् ।

५ सर्वासूपनिषत्सु मन्त्रोपनिषदीशावास्येति प्रसिद्धा । सा काण्वसंहितान्तर्गता शंकराचार्यप्रभृतिभिः सर्वैराचार्यैः स्वीकृता । तथैव-
शार्पण्येनैव भूता बृहदारण्यकोपनिषदिति या प्रसिद्धा सापि काण्वानामेवानुमोदिता एतैराचार्यैः ।

तथापि नैवैतेन वाजसनेयिसंहितोक्तेशोपनिषत्परित्यक्ता तैरिति मन्तुं शक्यते । तिरस्कृतत्वविषये प्रमाणाभावात् ।

भर्तृप्रपञ्चाख्यवृत्तिकारैस्तु शंकराचार्यैर्मन्यः प्राचीनैर्मध्यंदिनैर्वैशोपनिषत् तेषामेव बृहदारण्यकोपनिषच्च व्याख्याता, अतस्ते द्वेऽपि
प्रामाणिक एव ।

आदर्शग्रन्थाः ।

तत्र मुद्रितग्रन्थाः-

- (१) निगर्थसागराख्ये वंग्रालये मुच्यन्त्यां मुद्रिता उवटमहीधरभाष्यद्वयसमेता वाजसनेयि-संहिता,
- (२) वाजसनेयि शुक्लयजुर्वेद-संहिता माध्वदिनीयशाखापाठभेदसमेता मिश्रभाष्ययुता मुच्यन्त्यां श्रीवेंकटेश्वरमुद्रणालये मुद्रिता,
- (३) शुक्लयजुर्वेदसंहिता पद्मात्मका मुच्यन्त्यां मुद्रिता,
- (४) शुक्लयजुर्वेदसंहिता अजमेर-वैदिकग्रन्थालये मुद्रिता,
- (५) शुक्लयजुर्वेदीय-काण्वसंहिता मद्रासनगरे मुद्रिता,
- (६) शुक्लयजुर्वेदसंहिता उवटमहीधरभाष्यद्वयसमेता स्यालक्षरा काश्यां मुद्रिता,
- (७) काण्वसंहिता सायणभाष्यसंहिता काश्यां चौखाम्बा-वंग्रालये मुद्रिता,
- (८) शुक्लयजुर्वेद-संहिता पण्डित-दुर्गादास-लाहरी-ग्रामेणा-संपादितानेकभाषानुवादसंहिता (प्रथमो भागः) कलिकात्तामुद्रिता,
- (९) सैव वंगीयभाषानुवादसंहिता कलिकात्तामुद्रिता,

(१०) सैव भाष्यद्वयसमेता शार्मण्य-देशमुद्रिता काण्वपाठसंहिता ।

(११) काण्वयजुःसंहिता धारवाडनगरे मुद्रिता पत्रात्मका ।

लिखितग्रन्थाः ।

१ नासिक-पञ्चवटी-क्षेत्रात्प्राप्ता काण्वयजुःसंहिता वैदिकानां अध्ययनपरंपरया शोधिताऽतीवशुद्धा पत्रात्मका । एषा संहिता पण्डितवर्य-श्रीधर-अण्णाशास्त्री-वारे इत्येतेषां महत्या कृपया श्रीमद्भूयो वेदमूर्तिभ्यो घनपाठिभ्यः काण्वशास्त्रीभ्यो नीलकण्ठवामन-टिगरे-जोशीनामकेभ्यो नासिकक्षेत्रवास्तव्येभ्यः प्राप्ता, संपूर्णा ।

२ सैव तथैव पदपाठयुता ।

३ धारवाडनगरात्प्राप्ता काण्वयजुःसंहिता ।

४ महिगूरनगरात्प्राप्ता काण्वयजुःसंहिता ।

सर्वाण्येतानि लिखितपुस्तकानि शुद्धान्यासन्नतस्तेषां वैदिक-पाठनिश्चयकरणे महत्साहाय्यं प्राप्तमिति ।

पाठविशेषाः ।

उत्तरीयेषु महाराष्ट्रीय-काण्वसंहिता-लिखित-ग्रन्थेषु तथा च दाक्षिणात्येषु ग्रन्थेषु यत्र कुत्रापि लेखनभेदो पाठभेदश्च दृश्यते यथा-

(उत्तरीयेषु)

जागतेन छन्दसा

अच्छिद्रेण

त्वा छन्दसा

(दाक्षिणात्येषु)

जागतेन च्छन्दसा

अच्छिद्रेण

त्वा च्छन्दसा

एवं दाक्षिणात्येषु सर्वत्र चकाराधिक्यमुत्तरीयेषु च ग्रन्थेषु चकारराहित्यं दृश्यते । अत्रास्माभिर्उत्तरीयः पाठः स्वीकृतः ।

दाक्षिणात्योऽपि नैव दुष्ट इत्यस्माकं मतिः । सोऽपि व्याकरणशुद्ध एव ।

ईदृग्विधान्पाठांस्त्यक्त्वा न केऽपि पाठभेदा दाक्षिणात्येषूत्तरीयेषु च ग्रन्थेषु दृश्यन्ते ।

संशोधकाः ।

अस्माः काण्वसंहितायाः पाठनिश्चये परिशोधने च येषां महत्सहाय्यमभूत् इदानीं पूजनीयाः—

१ श्रुतिपारंगताः काव्यतीर्था मीमांसका विशाभरणभूषिताः श्रौतस्मार्तकोविदाः श्रीधर-अण्णाशास्त्री-वारे - शतपथब्राह्मणस्य संपादकाः नासिकनिवासिनः । एतैरेकेष्विधं सहाय्यं लिखितग्रन्थप्राप्तिमारभ्य मुद्रणस्यान्तपर्यन्तं कृतमतस्ते प्रथममत्र मुपूजनीयाः ।

२ श्रीमन्तो वेदमूर्तयो घनपाठिनश्चिदंबरशर्माणो याज्ञवल्क्याध्रमनिवासिनो बंगलोरकृतवास्तव्याः काण्वयजुर्वेदाचार्याः महिगूरस्था आस्थानविद्वांसः ।

एतैर्यजुर्वेदाचार्यैर्यजुर्वेदस्यास्य शुक्लस्य काण्वशाखायाः संहितायाः संशोधनकर्मणि पाठनिर्णयकर्मणि चातीव साहाय्यं कृतमनस्ते सर्वेऽपि प्रशंसामर्हन्ति ।

३ शुक्लयजुषां माध्यन्दिनीया संहिता तु पूर्वमेवास्माभिः प्रकाशिता । इदानीं काण्वानामेषा संहितेश्वरकृपया मुद्राप्य वेदाध्यायिनां वैदिकधर्मिणां पुरस्तात् प्रकाश्यते, गंगा वैदिकधर्मध्वजानां प्राप्स्यत्यादरस्य स्थानमित्याशास्ते ।

औधराजधान्यां विजयादशम्याम्

श्रावण १८६२ आश्विन शु० १०

भट्टाचार्यः श्रीपादशर्मा दामोदरभूजुः सातवळेकरकुलजः

शुक्ल-यजुर्वेदीय- काण्व-संहिताध्यायानां सूची ।

अध्यायः	पृष्ठानि	अध्यायः	पृष्ठानि
प्रथमो दशकः ।		तृतीयो दशकः ।	
१ प्रथमोऽध्यायः	१-४	२१ एकविंशोऽध्यायः	८७-९४
२ द्वितीयोऽध्यायः	४-८	२२ द्वाविंशोऽध्यायः	९५-९९
३ तृतीयोऽध्यायः	८-१२	२३ त्रयोविंशोऽध्यायः	९९-१०५
४ चतुर्थोऽध्यायः	१२-१५	२४ चतुर्विंशोऽध्यायः	१०५-१०९
५ पञ्चमोऽध्यायः	१५-१९	२५ षड्विंशोऽध्यायः	१०९-११४
६ षष्ठोऽध्यायः	१९-२३	२६ सप्तविंशोऽध्यायः	११५-११८
७ सप्तमोऽध्यायः	२३-२६	२७ अष्टविंशोऽध्यायः	११८-१२२
८ अष्टमोऽध्यायः	२७-३०	२८ नवविंशोऽध्यायः	१२२-१२३
९ नवमोऽध्यायः	३०-३३	२९ ऐकनविंशोऽध्यायः	१२४-१२७
१० दशमोऽध्यायः	३३-३६	३० त्रिंशोऽध्यायः	१२७-१३०
द्वितीयो दशकः ।		चतुर्थो दशकः ।	
११ एकदशोऽध्यायः	३७-४१	३१ एकविंशोऽध्यायः	१३१-१३४
१२ द्वादशोऽध्यायः	४१-४७	३२ द्वाविंशोऽध्यायः	१३५-१४०
१३ त्रयोदशोऽध्यायः	४७-५३	३३ त्रयोविंशोऽध्यायः	१४०-१४३
१४ चतुर्दशोऽध्यायः	५४-५८	३४ चतुर्विंशोऽध्यायः	१४३-१४५
१५ पञ्चदशोऽध्यायः	५८-६२	३५ षड्विंशोऽध्यायः	१४६-१४९
१६ षोडशोऽध्यायः	६३-६८	३६ सप्तविंशोऽध्यायः	१५०-१५१
१७ सप्तदशोऽध्यायः	६८-७३	३७ अष्टविंशोऽध्यायः	१५१-१५३
१८ अष्टादशोऽध्यायः	७३-७९	३८ नवविंशोऽध्यायः	१५३-१५५
१९ ऐकनविंशोऽध्यायः	७९-८३	३९ ऐकनचत्वारिंशोऽध्यायः	१५५-१५६
२० विंशोऽध्यायः	८३-८६	४० चत्वारिंशोऽध्यायः	१५७-१५८

अथ शुक्लयजुर्वेदीय-

काण्व-संहिता ।

अथ प्रथमो दशकः ।

अथ प्रथमोऽध्यायः ।

॥ ओ३म् ॥ इषे त्वोर्जे त्वा वायव स्थ । देवो वः सविता प्रार्थयतु श्रेष्ठतमाय कर्मणे ॥१॥ १
आप्यायध्वमध्वन्या इन्द्राय भागं प्रजावतीरनमीवा अयक्ष्माः । मा व स्तेन ईशत माघशस्त्रः ॥२॥२
ध्रुवा अस्मिन् गोपतौ स्यात बह्वीः । यजमानस्य पशून् पाहि वसोः पवित्रमसि ॥३॥ (१) ३

धौरसि पृथिव्यसि मातरिश्चनो घर्मोऽसि । विश्वधाः परमेण घाप्ता ॥१॥ ४

द२ह२स्व मा ह्वार्मा ते यज्ञपतिर्हर्षित् ।

वसोः पवित्रमसि शतघोरं वसोः पवित्रमसि सहस्रधारम् ॥२॥ ५

देवस्त्वा सविता पुनातु वसोः पवित्रेण शतघारेण । सुप्त्वा कामघुक्षः ॥३॥ ६

सा विश्वायुः सा विश्वकर्मा सा विश्वघोयाः ।

इन्द्रस्य त्वा भाग२ सोमेनातनक्ति विष्णो हव्य२ रक्षस्व ॥४॥ (२) ७

अग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामि तच्छेकेयं तन्मे राध्यताम् । इदमहमनृतात् सत्यमुपैमि ॥१॥ ८

कस्त्वा युनाक्ति स त्वा युनाक्ति कस्मै त्वा युनाक्ति तस्मै त्वा युनाक्ति । कर्मणे वां वेपाय वाम् ॥२॥ ९

प्रत्युष्ट२ रक्षः प्रत्युष्टा अरातयो निष्ट२ रक्षो निष्टप्ता अरातयः । उर्वन्तरिक्षमन्त्रेमि ॥३॥ १०

धूरसि धूर्व धूर्वन्तं धूर्व तं योस्मान् धूर्वति । धूर्व तं यं वयं धूर्वामः ॥४॥ ११

देवानामसि सल्लितमं वह्नितमं पप्रितमं जुष्टमं देवहूतमम् ।

अहुतमसि हविर्धानं द२ह२स्व मा ह्वार्मा ते यज्ञपतिर्हर्षित् ॥५॥ १२

विष्णुस्त्वा क्रमतामुरु वातायार्पहत२ रक्षो यच्छन्तां पञ्च ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेभिर्नोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ॥६॥ १३

अग्नये जुष्टं गृह्णाम्यग्नीषोमाभ्यां जुष्टं गृह्णामि । भूताय त्वा नारातये स्वरभिविख्येषम् ॥७॥१४ [१४]

दृ॒हन्तां॑ दुर्याः पृथिव्यामुर्वन्तरिक्षमन्वैमि ।

पृथिव्यास्त्वा॒ नाभौ॑ सादया॒म्यदि॒त्या उप॒स्थे । अग्रे॑ हव्य॒ रक्ष॑स्व ॥८॥ (३)

१५

पवित्रे॑ स्थो वैष्णव्यो॑ सवितुर्वैः प्रसव॑ उत्पु॒नामि॑ । अ॒लि॒द्रेण॑ पवित्रेण॑ सूर्यस्य॑ रश्मिभिः ॥१॥ १६

देवी॑रापो अग्रे॒गुवो॑ अग्रे॒पुवः॑ । अग्रं॑ इ॒नम॑द्य य॒ज्ञं न॑यत सुधातुं॑ य॒ज्ञप॑तिं देवायुर्वम् ॥२॥ १७

युष्मा॑ इन्द्रो॑ऽवृणीत वृ॒त्रतू॑र्ये॒ यूयमिन्द्र॑मवृणीध्वं वृ॒त्रतू॑र्ये प्रोक्षिता॑ स्थ ।

अ॒ग्नये॑ त्वा जुष्टं॑ प्रोक्षा॒म्यग्नी॒षोमा॑भ्यां त्वा जुष्टं॑ प्रोक्षामि ॥३॥ १८

दैव्या॑य॒ कर्म॑णे शुन्धध्वं॑ देवय॒ज्यायै॑ । यद्वोऽशु॑द्धः परा॒जघा॑नैतद्द्र॒स्तच्छु॑न्वामि ॥४॥ (४) १९

शर्मा॑स्यव॒धूत॑ रक्षोऽव॒धूता॑ अ॒रा॒तयः॑ । अदि॒त्यास्त्वर्गा॑सि॒ प्रति॑ त्वादिति॒र्वेत्तु॑ ॥१॥ २०

अ॒द्रि॒रसि॑ वानस्प॒त्यो प्रा॒वा॒सि पृथु॑बु॒ध्नः । प्रति॑ त्वादित्या॒स्त्वर्ग्वे॑त्तु ॥२॥ २१

अ॒ग्नेस्त॒नूर॑सि वा॒चो वि॒सर्जे॑नम् । देववी॑तये त्वा गृह्णामि ॥३॥ २२

बृ॒हन् प्रा॒वा॒सि वानस्प॒त्यः स इ॒दं दे॒वेभ्यः॑ । हव्य॒ रक्ष॑मीष्व सुश॒र्मा शमी॑ष्व हवि॒ष्कुदे॑हि ॥४॥ २३

कु॒कुटो॑ऽसि मधु॒जिह॑ इ॒षमूर्ज॑माव॒द । वय॑ र॒ सँधा॑ते सँधा॑ते जेष्म ॥५॥ २४

व॒र्षवृ॑द्धम॒सि प्रति॑ त्वा व॒र्षवृ॑द्धं वे॒त्तु । परा॑पू॒त रक्षः॑ प्रति॒पू॒ता अ॒रा॒तयः॑ ॥६॥ २५

अ॒र्प॒ह॒त रक्षो॑ वा॒युर्वो॑ वि॒र्विन॑क्तु ।

दे॒वो वः॑ स॒वि॒ता प्रति॑गृह्णातु॒ हिर॑ण्यपा॒णिर॑लि॒द्रेण॑ पा॒णिना॑ ॥७॥ (५) २६

धृ॒ष्टि॒रस्य॑पा॒मे अ॒ग्निमा॑मादं॒ जहि॑ । नि॒क्र॒व्याद॑ र॒ सँधा॑ दे॒व्यज॑ ब॒ह ॥१॥ २७

ध्रु॒वम॑सि पृथि॒वी दृ॒ह ॥

ब्र॒ह्मव॑निं त्वा क्षत्र॒वनिं॑ स॒जात॑व॒न्युप॑दधामि द्वि॒प॒तो व॒धाय॑ ॥२॥ २८

अ॒ग्रे ब्र॒ह्म गृ॒भ्णीष्व॑ ध॒रुण॑मस्यन्तरि॒क्षं दृ॒ह ।

ब्र॒ह्मव॑निं त्वा क्षत्र॒वनिं॑ स॒जात॑व॒न्युप॑दधामि द्वि॒प॒तो व॒धाय॑ ।

ध॒र्वम॑सि दि॒वं दृ॒ह । ब्र॒ह्मव॑निं त्वा क्षत्र॒वनिं॑ स॒जात॑व॒न्युप॑दधामि द्वि॒प॒तो व॒धाय॑ ॥३॥ २९

वि॒श्वाभ्य॑स्त्वाशा॒भ्य उ॑प॒दधामि॑ द्वि॒प॒तो व॒धाय॑ ।

चि॒तं स्थो॑र्ध्व॒चितो॑ भृ॒गूणा॑म॒ङ्गिर॑सां त॒र्पसा॑ तप्यध्वम् ॥४॥ (६) ३०

शर्मा॑स्यव॒धूत॑ रक्षोऽव॒धूता॑ अ॒रा॒तयः॑ । अदि॒त्यास्त्वर्गा॑सि॒ प्रति॑ त्वादिति॒र्वेत्तु॑ ॥१॥ ३१

धि॒प॒णासि॑ प॒र्वती॑ प्रति॒ त्वादित्या॒स्त्वर्ग्वे॑त्तु ।

दि॒व॒स्कर्म्म॑न्त्यासि॑ धि॒प॒णासि॑ पा॒र्वते॒यी प्रति॑ त्वा प॒र्वती॑ वे॒त्तु ॥२॥

३२ [३२]

धान्यमसि धिनुहि देवां धिनुहि यज्ञं धिनुहि यज्ञपतिम् । धिनुहि माँ यज्ञन्यम् ॥३॥ ३३
 प्राणाय त्वोदानाय त्वा व्यानार्य त्वा । दीर्घामनु प्रसितिमार्युषे धां ।
 देवो वः सविता प्रतिगृह्णातु हिरण्यपाणिरछिद्रेण पाणिना । चक्षुषे त्वा महीनां पयोसि ॥४॥ ३४
 वेदोसि वेदु येन त्वं देव वेद देवेभ्यो वेदोऽभवः । तेन मह्यं वेदो भव ॥५॥(७) ३५

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

सं वपाभि समाप ओषधीभिः समोषधयो रसेन ।

सं रेवतीर्जगतीभिः सं मधुमतीर्मधुमतीभिः पृच्यन्ताम् ।

जनयत्यै त्वा सं यौमि ॥१॥ ३६

इदमग्नेरिदमग्नीषोमयोरिषे त्वा । धर्मोसि विश्वार्युरुप्रथा उरु प्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथताम् ॥२॥ ३७

अग्निष्टे त्वत्वं मा हिंसीदुन्तरितुं रक्षोन्तरिता अरातयः ।

देवस्त्वा सविता श्रपयतु वर्षिष्ठेऽधि नाके ॥३॥ ३८

मा भेर्मा सं विकथा अतमेर्यजोऽतमेर्यजमानस्य गृजा भूयात् ॥

त्रिताय त्वा द्विताय त्वैकताय त्वा ॥४॥(८) ३९

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । आर्ददेऽध्वरुकुतं देवेभ्यः ।

इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिणः सहस्रभृष्टिः शर्वतेजाः । बायुरसि तिग्मतेजा द्विपतो वृषः ॥१॥ ४०

पृथिव्यै वर्मासि पृथिवि देवयजनि । ओषध्यास्ते मूलं मा हिंसिषम् ॥२॥ ४१

व्रजं गच्छ गोष्ठानं वर्षतु ते द्यौर्विधान देव सवितः परमस्यां पृथिव्यां शतेन पार्श्वैः ।

योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक् ॥३॥ ४२

अपारहं वध्यासं पृथिव्यै देवयजनात् ।

व्रजं गच्छ गोष्ठानं वर्षतु ते द्यौर्विधान देव सवितः परमस्यां पृथिव्यां शतेन पार्श्वैः ।

योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक् । अररो दिवं मा पशो द्रप्सस्ते द्यां मा स्कन् ।

व्रजं गच्छ गोष्ठानं वर्षतु ते द्यौर्विधान देव सवितः परमस्यां पृथिव्यां शतेन पार्श्वैः ।

योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक् ॥४॥ ४३

गायत्रेण त्वा छन्दसा परिगृह्णामि त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा परिगृह्णामि जागतेन त्वा छन्दसा परिगृह्णामि ।

सुधमा चासि शिवा चासि स्योना चासि सुपदा चासि । ऊर्जस्वती चासि पर्यस्वती च ॥५॥ ४४

पुरा क्रूरस्य त्रिसृषो विरष्टिभुद्रादार्य पृथिवीं जीवदानुम् ।

यामैर्यश्चन्द्रमसि स्वधाभिस्तां धीरांसो अनुदिश्य यजन्ते । द्विपतो वृषोऽसि ॥६॥(९)४५[४५]

प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातयो निष्टम् रक्षो निष्टमा अरातयः ।

अनिशितोऽसि सपत्नक्षिद्वाजिनं त्वा वाजेध्यायै सम्मार्जिम ।

प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातयो निष्टम् रक्षो निष्टमा अरातयः ।

अनिशितासि सपत्नक्षिद्वाजिनीं त्वा वाजेध्यायै सम्मार्जिम ॥१॥

४६

अदित्यै रास्तासीन्द्राण्यै संनहनम् । विष्णोर्वैष्णोऽस्युजं त्वादग्धेन त्वा चक्षुषावपश्यामि ॥२॥ ४७

अग्नेजिह्वासि सुभृद्वेभ्यः । धाम्नै धाम्ने भव यजुषे यजुषे । सवितुस्त्वा प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण

पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः । सवितुर्वैः प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ॥३॥ ४८

तेजोऽसि शुक्रमस्यमृतमसि धाम नामासि । प्रियं देवानामनाष्टुं देवयजनम् ॥४॥ ४९

यस्ते प्राणः पशुषु प्रविष्टो देवानां विष्टामनु यो वितस्थे ।

आत्मन्वान्तसोमघृतवान्हि भूत्वामि गच्छ स्वयंजमानाय विन्द ॥ ५ ॥ (१०)

५०

॥ इषे त्वा तिस्रः ॥ ३ ॥ द्यौरसि चतस्रः ॥ ४ ॥ अग्ने व्रतपतेऽष्ट ॥ ८ ॥ पवित्रे स्थ चतस्रः ॥ ४ ॥ शर्मासि सप्त ॥ ७ ॥ धृष्टिरसि चतस्रः ॥ ४ ॥ शर्मासि पुनः पञ्च ॥ ५ ॥ देवस्य त्वा चतस्रः ॥ ४ ॥ द्वितीयो देवस्य त्वा पद ॥ ६ ॥ प्रत्युष्टं पञ्च ॥ ५ ॥ दशानुवाकेषु पञ्चाशत् ॥ ५० ॥ इषे देवस्य समाः पञ्चाशत् ॥ ५० ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां प्रथमोऽध्यायः ॥१॥

अथ द्वितीयोऽध्यायः ॥

कृष्णोऽस्याखरेष्टोऽग्नये त्वा जुष्टं प्रोक्षामि वेदिरसि बर्हिषे त्वा जुष्टं प्रोक्षामि ।

बर्हिरसि सुगम्यस्त्वा जुष्टं प्रोक्षामि ॥१॥

१

अदित्यै व्युन्दनमसि विष्णोः स्तूपोऽसि । ऊर्णं व्रदसं त्वा स्तृणामि स्वासृस्यां देवेभ्यः ॥२॥ २

भूपतये स्वाहा भुवनपतये स्वाहा भूतानां पतये स्वाहा ।

गन्धर्वस्त्वा विश्वावसुः परिदधातु विश्वस्यारिष्ट्यै ॥३॥

३

यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिह ईक्षितः । इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिणो विश्वस्यारिष्ट्यै ।

यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिह ईक्षितः । मित्रावरुणौ त्वोत्तरतः परिधत्तां ध्रुवेण धर्मणा विश्वस्यारिष्ट्यै ।

यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिह ईक्षितः ॥४॥

४

वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तं समिधीमहि । अग्ने बृहन्तमध्वरे ॥५॥

५

समिदासि सूर्यस्त्वा पुरस्तात् पातु कस्याश्चिदभिशस्त्यै । सवितुर्वीह सूर्यः ॥६॥

६

ऊर्णं व्रदसं त्वा स्तृणामि स्वासृस्यं देवेभ्यः । आ त्वा वसवो रुद्रा आदित्याः संदन्तु ॥७॥

७

घृताच्यंसि जुह्वानि सेदं प्रियेण घाम्ना प्रिये सदासि सीद । घृताच्यस्युपभृताप सेदं प्रियेण

घाम्ना प्रिये सदासि सीद । घृताच्यंसि भ्रुवा नाम सेदं प्रियेण घाम्ना प्रिये सदासि सीद ।

प्रियेण घाम्ना प्रिये सदासि सीद ॥८॥

८ [५८]

ध्रुवा अंसदधृतस्य योनौ ता विष्णो पाहि ।

पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं पाहि मां यज्ञन्यम् ॥९॥ (१)

९

अग्ने वाजजिद्वार्जं त्वा सरिष्यन्तं वाजजितुं सम्मार्जिम् ।

नमो देवेभ्यः स्वधा पितृभ्यः सुयमे मे भूयास्तम् ॥ १ ॥

१०

अस्कन्नमद्याज्यं देवेभ्यः संभ्रियासम् । अङ्घ्रिणा विष्णो मा त्वावक्रमिषम् ॥२॥

११

वसुमतीमग्ने ते छायामुपस्थेयं विष्णोः स्थानमसि । इत इन्द्रो वीर्यमकृणोदूर्ध्वोऽध्वर आस्थात् ॥३॥१२

अग्ने वेहोत्रं वेदूत्यम् । अवतां त्वा द्यावापृथिवी अव त्वं द्यावापृथिवी ॥४॥

१३

स्विष्टकृदेवेभ्य इन्द्र आज्येन हविषा भूत् स्वाहा । सं ज्योतिषा ज्योतिः ॥५॥

१४

अत्र पितरो मादयध्वं यथाभागमावृषायध्वम् । अमीं मदन्त पितरो यथाभागमावृषायिषत ॥६॥१५

उपहृता पृथिवी मातोऽ मां पृथिवी माता ह्वयताम् । अग्निराग्नीध्रात् स्वाहा ॥७॥

१६

उपहृतो द्यौष्पितोऽ मां द्यौष्पिता ह्वयताम् । अग्निराग्नीध्रात् स्वाहा ॥८॥

१७

मयीदमिन्द्र इन्द्रियं दधात्वस्मान् रायो मघवानः सचन्ताम् ।

अस्माकं सन्त्वाशिषः सत्या नः सन्त्वाशिषः ।

अग्ने वाजजिद्वार्जं त्वा ससृवा वाजजितुं सम्मार्जिम् ॥९॥ (२)

१८

देवं सवितरेतं त्वा वृणते बृहस्पतिं ब्रह्माणम् । तदहं मनसे प्रब्रवीमि ॥१॥

१९

मनो गायत्र्यै गायत्री त्रिष्टुभे त्रिष्टुब्जगत्यै जगत्यनुष्टुभे ।

अनुष्टुप्प्रजापतये प्रजापतिर्विश्वेभ्यो देवेभ्यः ॥२॥

२०

बृहस्पतिर्देवानां ब्रह्माहं मनुष्याणाम् । भूर्भुवः स्वर्निरस्तः पाप्मेदमहं बृहस्पतेः सदसि सीदामि ॥३॥२१

मित्रस्य त्वा चक्षुषा प्रतीक्षे । देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

प्रतिगृह्णामि पृथिव्यास्त्वा नाभौ सादयाम्यदित्या उपस्थे ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ॥४॥

२२

आर्ददेऽमेष्टास्येन प्राश्रामि बृहस्पतेर्मुखेन । या अप्स्रवन्तर्देवतास्ता इदं शमयन्तु ॥५॥

२३

स्वाहाकृतं जठरमिन्द्रस्य गच्छ । घृतिना मे मा संपृकथा ऊर्ध्वं मे नाभेः सीद ॥६॥

२४

इन्द्रस्य त्वा जठरे सादयामि । प्रजापतेर्भागोऽस्यूर्जस्वान् पर्यस्वान् ॥७॥

२५

प्राणापानौ मे पाहि समानव्यानौ मे पाशुदानव्यानौ मे पाहि ।

ऊर्गस्यूर्जं मयि धेक्षामितिरसि मा मे क्षेष्टा अमुत्रामुष्मिह्लोक इह च ॥८॥

२६

एषा ते अग्ने समित्तया वर्षस्व चा च प्यायस्व । वृधिपीमहि च वयमा च प्यासिपीमहि ॥९॥२७

[७७]

एतत् ते देव सवितर्यज्ञं ग्राहृर्बृहस्पतये ब्रह्मणे । तेन यज्ञमेव तेन यज्ञपतिं तेन मामेव ॥१०॥ २८

मनोज्योतिर्जुषतामाज्यस्य बृहस्पतिर्यज्ञमिमं तनोतु ।

अरिष्टं यज्ञं समिमं दधातु विश्वे देवास इह मादयन्तामो प्रतिष्ठ ॥११॥ (३) २९

अग्नीषोमयोरुज्जितिमन्त्रज्जेषं वाजस्य मा प्रसवेन प्रोहामि ।

अग्नीषोमौ तमपनुदतां योऽस्मान् द्रष्टे यं च वयं द्विष्मो वाजस्यैनं प्रसवेनापोहामि ।

इन्द्राग्न्योरुज्जितिमन्त्रज्जेषं वाजस्य मा प्रसवेन प्रोहामि ।

इन्द्राग्नी तमपनुदतां योऽस्मान् द्रष्टे यं च वयं द्विष्मो वाजस्यैनं प्रसवेनापोहामि ॥१॥ ३०

वसुभ्यस्त्वा रुद्रेभ्यस्त्वादित्येभ्यस्त्वः । संजानाथां द्यावापृथिवी मित्रावरुणौ त्वा वृष्ट्यावताम् ॥२॥ ३१

व्यन्तु वयोरिष्टो रिहाणा मरुतां पृषतीं गच्छ । वशा पृश्निर्भूत्वा दिवं गच्छ ततो नो वृष्टिमावह ॥३॥ ३२

चक्षुष्या असि चक्षुर्मे पाहि । यं परिधिं पर्यधत्वा अग्ने देव यणिभिर्गुह्यमानः ॥४॥ ३३

तं ते एतमनु ओषं मराम्येष नेश्वदपचेतयाते । अग्नेः प्रियं पाथोऽपीतम् ॥५॥ ३४

संस्तुवमाणा स्येषा बृहन्तः प्रस्तरेष्ठाः परिधयश्च देवाः ।

इमां वाचमभि विश्वे गुणन्त आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयन्त्र स्वाहा वाट् ।

घृताचीं स्यो धुर्यो पातं सुम्ने स्यः सुम्ने मां घत्तम् ॥६॥ (४) ३५

अग्नेऽदन्वायोऽशीतम पाहि मां दिव्योः पाहि प्रसित्यै पाहि दुरिष्यै पाहि दुरघ्न्यै ।

अविषं नः पितुं कृणु सुषदा योनौ स्वाहा वाट् ॥१॥ ३६

अग्नये संवेशपतये स्वाहा सरस्वत्यै यशोमगिन्यै स्वाहा ।

उल्लसले मसले यच्च शूर्पे आग्निश्लेषे इषदि यत् कपाले ॥२॥ ३७

उत्पुषो विप्रुषः सं जुंहोमि सत्याः संन्तु यजमानस्य कामाः स्वाहा ।

आप्यायतां ध्रुवा हविषा घृतेन यज्ञं यज्ञं प्रति देवयद्भयः ॥

सूर्याया ऊधो अदित्या उपस्थ उरुधारा पृथिवी युज्ञे अस्मिन् ॥३॥ ३८

देवां गातुविदो गातुमित्वा गातुमित । मनसस्पत इमं देव यज्ञं स्वाहा वाते धाः ॥४॥ ३९

संबर्हिर्दङ्कां हविषा घृतेन समादित्यैर्वसुभिः सं मरुद्भिः ।

समिन्द्रो विश्वदेवेभिरङ्कां दिव्यं नभो गच्छतु यत् स्वाहा ॥५॥ ४०

कस्त्वा विमुञ्चति स त्वा विमुञ्चति कस्मै त्वा विमुञ्चति तस्मै त्वा विमुञ्चति ।

पोषाय रक्षसां मागोऽसि ॥६॥ ४१

वेपोऽस्युपवेपो दिष्टो ग्रीवा उपवेविष्टि । वेशां अग्ने सुमग धारयेह ॥७॥ ४२ [९२]

ऋद्धाः कर्मण्या अनपायिनो यथासन् ॥

जुहोमि त्वा सुभग सौभगाय पुकृतमं पुरुहूत श्रवस्यन् ॥८॥(५)

४३

सं वर्चसा पर्यसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सः शिवेन ।

त्वष्टा सुदत्रो विदधातु रायोनुमार्ष्टु तन्वो यद्विलिष्टम् ॥१॥

४४

यद् शं च त उर्य च । शिवे मे संतिष्ठस्वारिष्टे मे संतिष्ठस्व स्विष्टे मे संतिष्ठस्व ॥२॥

४५

दिवि विष्णुर्व्यक्रःस्तु जागतेन छन्दसा ततो निर्भक्तः । योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ।

अन्तरिक्षे विष्णुर्व्यक्रःस्तु त्रैष्टुभेन छन्दसा ततो निर्भक्तः । योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ।

पृथिव्यां विष्णुर्व्यक्रःस्तु गायत्रेण छन्दसा ततो निर्भक्तः ।

योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥३॥

४६

असादन्नादस्यै प्रतिष्ठाया अगन्म स्वः । सं ज्योतिषाभूम ॥४॥

४७

स्वयंभूरसि श्रेष्ठो रश्मिर्वैचोदा असि वचो मे देहि । सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते ॥५॥

४८

अग्ने गृहपते सुगृहपतिरहं त्वया गृहपत्या भूयासम् ।

सुगृहपतिस्त्वं मया गृहपत्या भूयाः ॥६॥

४९

अस्थुरि णो गार्हपत्यानि सन्तु शतं हिमाः ।

तिग्मेन नस्तेजसा सः शिशायि सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते ॥७॥

५०

उरुविष्णो विक्रमस्वोरुक्षयाय नस्कृधि । घृतं घृतयोने पिव प्र-अ यज्ञपतिं तिर ॥८॥

५१

ततोऽसि तंतुरस्यन्तु मा तनुहि । अस्मिन्यज्ञेस्याः साधु कृत्यापामस्मिन्नज्ञेऽस्मिन्नोके

॥९॥५२

इदं मे कर्मेदं वीर्यं पुत्रोऽनु संतनोतु । अग्ने व्रतपते व्रतमचारिपुं तदशकं तन्मेऽराधि ।

इदमहं य एवास्मि स एवास्मि ॥१०॥(६)

५३

अग्र्ये कव्यवाहनाय स्वाहा सोमाय पितृमते स्वाहा । अपहता असुरा रक्षांसि वेदियदः ॥१॥ ५४

ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमाना असुराः सन्तः स्वधया चरन्ति ।

पुरापुरो निपुरो ये भरन्त्यग्निष्टाल्लोकात् प्रणुदात्यस्मात् ॥२॥

५५

अत्र पितरो मादयध्वं यथाभागमावृषायध्वम् । अमीमदन्त पितरो यथाभागमावृषायिष्यत ॥३॥ ५६

नमो वः पितरः शुष्माय नमो वः पितरस्तपसे ।

नमो वः पितरो यज्जीवं तस्मै नमो वः पितरो रसाय ।

नमो वः पितरो धोराय मन्यवे स्वधायै वः पितरो नर्मः ।

एतद्रः पितरो वासो गृहान्नः पितरो दत्त ॥ ४ ॥

५७[१०७]

उदायुषा स्वायुषोत्पर्जन्यस्य घामाभिः । उदस्थाममृतौ अनु ॥५॥

५८

आर्षत्त पितरो गर्भे कुमारं पुष्करस्रजम् । यथेह पुरुषोऽसत् ॥६॥

५९

ऊर्जं वहन्तीरमृतं धृतं पर्यः कीलालं परिस्रुतम् ।

स्वधा स्य तर्पयत मे पितृन् ॥७॥ (७)

६०

रुष्णोऽसि नव ॥ ९ ॥ अग्ने वाजजिह्व ॥ ९ ॥ देव सवितरेकादश ॥ ११ ॥ अग्नीषोमयोः षट् ॥ ६ ॥

अग्नेऽद्विधायोऽष्ट ॥ ८ ॥ सं वर्चसा दश ॥ १० ॥ अग्नये कव्यवाहनाय सप्त ॥ ७ ॥

सप्तानुवाकेषु पष्टि ॥ ६० ॥ रुष्ण इमे मे पष्टि ॥ ६ ॥

इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

अथ तृतीयोऽध्यायः ॥

सुमिधामिं दुवस्यत धृतैर्बोधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतन ॥१॥

१

सुसमिधाय शोचिषे धृतं तीव्रं जुहोतन । अग्नये जातवेदसे ॥२॥

२

तं त्वा सुमिद्धिरङ्गिरो धृतेन वर्षयामसि । बृहल्लोचा यविष्ठय ॥३॥

३

उप त्वाग्ने हविष्मतीर्धृताचीर्यन्तु हर्यत । जुषस्व सुमिधो मम ॥४॥

४

भूर्भुवः स्वर्धौरिव भुम्ना भूर्भिरिव चरिम्णा ।

तस्यास्ते पृथिवि देवयजनि पृष्ठेभिर्मन्त्रादमन्त्राद्यादाधे ॥५॥

५

आयं गौः पृश्निरकमीदसदन् मातरं पुरः । पितरं च ग्र्यन्त्स्वः ॥६॥

६

अन्तश्चरति रोचनास्य प्राणादपान्ती । व्यख्यन् महिषो दिवम् ॥७॥

७

त्रिंशद्दाम विरोजति चाक् पतङ्गार्यं वीयते । प्रति वस्तोरह घुभिः ॥८॥ (१)

८

अग्निज्योतिषं त्वा वायुमतीं प्राणवतीम् । स्वर्ग्योऽस्वर्गायोपदधामि भास्वतीम् ।

अग्निज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहा ॥१॥

९

सूर्यं ज्योतिषं त्वा वायुमतीं प्राणवतीम् । स्वर्ग्योऽस्वर्गायोपदधामि भास्वतीम् ।

सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहा ॥२॥

१०

सजृद्वेन सवित्रा सजृरात्र्येन्द्रवत्या । जुषाणो अग्निर्वेतु स्वाहा ॥३॥

११

सजृद्वेन सवित्रा सजृरुषसेन्द्रवत्या । जुषाणः सूर्यो वेतु स्वाहा ॥ ४ ॥

१२

इह पृष्टिं पृष्टिपतिर्दधात्विह प्रजा रमयत प्रजापतिः । अग्नये गृहपतये रयिमते पृष्टिपतये स्वाहा ।

अग्नयेऽन्नादायार्भपतये स्वाहा ॥५॥

१३

अनमित्रं मे अपरागनमित्रमुदक्कषि । इन्द्रानमित्रं पृथान्मेनमित्रं पुरस्कृषि ॥६॥

१४ [१२४]

इन्द्रः पश्चादिन्द्रः पुरस्तादिन्द्रो अस्माँ३ अभिपातु विश्वतः ।

इन्द्रो जिघांसतां मनांसि विपूचीना व्यस्यतात् ॥७॥

१५

समिदसि समिद्धो मे अग्ने दीदिहि । समेद्धा तै अग्ने दीद्यासम् ॥८॥(२)

१६

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्रये । अरे अस्मे च शृण्वते ॥१॥

१७

अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम् । अपां रेतांसि जिन्वति ॥२॥

१८

उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या उभा राधसः सह मादुयध्वै ।

उभा दातारा इपां रयीणामुभा वाजस्य सातये हुवे वाम् ॥३॥

१९

अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः ।

तं जानन्नश्न आरोहाथा नो वर्धया रयिम् ॥४॥

२०

अयमिह प्रथमो धायि धातुभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वाङ्घ्रिः ।

यममवानो भृगवो विरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशेर्विशे ॥५॥

२१

अस्य प्रत्नामनु द्युतं शुक्रं दुदुहे अहयः । पर्यः सहस्रसामृषिम् ॥६॥

२२

तनुपा अग्नेऽसि तन्वं मे पाह्यायुर्दा अग्नेऽस्यायुर्मै देहि । वर्चोदा अग्नेऽसि वर्चो मे देहि ॥७॥

२३

अग्ने यन्मै तन्वा ऊनं तन्म आपृण । इन्धानास्त्वा शतं हिमा द्युमन्तं समिधीमहि ॥८॥

२४

वयस्वन्तो वयस्कृतं सहस्वन्तः सहस्कृतम् । अग्ने सपत्नदम्भेनमदब्धासो अदाभ्यम् ॥९॥

२५

चित्राविसो स्वस्ति तै पारमशीय । सं त्वमग्ने सूर्यस्य वर्चसागधाः समृषीणां स्तुतेन ॥१०॥

२६

सं प्रियेण धाम्ना समहमायुषा सं वर्चसा सं प्रजया स रायस्पोषेण ग्मिषीय ।

अन्ध स्थान्धो वो भक्षीय महं स्थ महो वो भक्षीय ॥११॥

२७

ऊर्जं स्योर्जं वो भक्षीय रायस्पोषं स्थ रायस्पोषं वो भक्षीय ।

रेवती रमध्वमस्मिन् योना अस्मिन् गोष्ठेऽस्मिन् क्षयेऽस्मिन्लोके ॥१२॥

२८

इहैव स्तेतो मार्पगात । संहितासि विश्वरूप्यूर्जा मार्विश गौपत्येन ॥१३॥

२९

उप त्वाग्ने दिवेदिवे दोषावस्तर्धिया वयम् । नमो भरन्त एमसि ॥१४॥

३०

राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीर्दिविम् । वर्धमानं स्वे दमै ॥१५॥

३१

स नः पितेर्व सूनवेऽग्रे स्रपायनो भव । सचस्वा नः स्वस्त्यै ॥१६॥

३२

अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भवा वरुध्यः ।

वसुरभिर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमत्तमं रयिं दाः ॥१७॥

३३ [१४३]

तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुम्राय नूनमीमहे सखिभ्यः ।

स नो वोधि शुधी हवमुरुष्या णो अघायतः समस्मात् ॥१८॥

इळ एह्यदितु एहि काम्य एहि । मयि वः कामधरणं भूयात् ॥१९॥

सोमानः स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते । कक्षीर्वन्तं य औशिजः ॥२०॥

यो रेवान्यो अमीवहा वसुवित् पुष्टिवर्धनः । स नः सिषक्तु यस्तुरः ॥२१॥

मा नः शंसो अररुषो धूर्तिः प्रणद्धार्त्यस्य । रक्षा णो ब्रह्मणस्पते ॥२२॥

महि त्रीणामवोऽस्तु दुक्षं मित्रस्यार्यम्णः । दुराधर्षं वरुणस्य ॥२३॥

नहि तेषाममा चन नाध्वंसु वारुणेषु । ईशे रिपुवशंसः ॥२४॥

ते हि पुत्रासो अदितेः प्र जीवसे मर्त्याय । ज्योतिर्यच्छन्त्यजंसम् ॥२५॥

कदा चन स्तरीरसि नेन्द्रं सश्वसि दाशुषे ।

उपोपेन्तु मघवन् भूय इन्तु ते दानं देवस्य पृच्यते ॥२६॥

तत् संवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥२७॥

परि ते दूळभो रथोऽस्माँश्च अश्रोतु विश्वतः । येन रक्षसि दाशुषः ॥

समिद्धो मासमर्धय प्रजया च धनेन च ॥२८॥ (३)

भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः प्रजया भूयासम् । सुवीरो वीरैः सुपोषः पोषैः ॥१॥

नर्यं प्रजां मे पाहि शंस्यं पशून् मे पाहि । आगन्म विश्ववेदसमस्मभ्यं वसुवित्तमम् ॥२॥

अग्ने सम्राल्भि द्युम्नमभि सह आयच्छस्व । अयमग्निर्गृहपतिर्गाहपत्यः प्रजावान्वसुवित्तमम् ॥३॥

अग्ने गृहपतेऽभि द्युम्नमभि सह आयच्छस्व । गृहा मा विभीतु मा वैषध्वमूर्जं विभ्रतु एमसि ॥४॥४८

ऊर्जं विभ्रद्वः सुमनोः सुमेधा गृहानैमि मनसा मोदमानः ।

येषामध्येति प्रवसुन्येषु सौमनसो बृहः ॥५॥

गृहानुपंहयामहे ते नो जानन्तु जानतः । उपहृता इह गाव उपहृता अजावयः ॥६॥

अथो अन्नस्य कीलाल उपहृतो गृहेषु नः । क्षेमाय वः शान्त्यै प्रपद्ये ।

शिवः शम्भुः शंयोः शंयोः ॥७॥ (४)

प्रधामिनो हवामहे मरुतश्च रिशादंसः । क्रुम्भेणं सजोपंसः ॥१॥

यद् ग्रामे यदरण्ये यत्सभायां यदिन्द्रिये । यदेनश्चक्रमा वयमिदं तदवयजामहे स्वाहा ॥२॥

मो पृ ण इन्द्रात्र पृत्सु देवैरस्ति हि प्मा ते शुष्मिन्नवायाः ।

महश्चिद्यस्य मीळहुषो यन्वा हविर्मतो मरुतो वन्दते गोः ॥३॥

५४[१६४]

- अक्रन् कर्म कर्मकृतः सह वाचा मयोभुवा । देवेभ्यः कर्म कृत्वास्तं प्रेतं सचाशुवः ॥४॥ ५५
- अवश्यं निचुम्पुण निचेरुरासि निचुम्पुणः ।
अवं देवैर्देवकृतमेनोऽयासिषमव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुरुराज्णो देव रिपस्पाहि ॥५॥ (५) ५६
- पूर्णां दीविं परां पतु सुपूर्णां पुनरार्पत । वस्नेव विक्रीणावहा इषमूर्जं शतक्रतो ॥१॥ ५७
- देहि मे ददामि ते नि मे देहि नि ते दधौ ।
निहारं निहरामि ते निहारं निहरासि मे स्वाहा ॥२॥ (६) ५८
- अक्षत्रमीमदन्तु स्त्र्वं प्रिया अधृषत ।
अस्तोषतु स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मुती-योजा न्विन्द्र ते हरीं ॥१॥ ५९
- सुसंदर्शं त्वा वयं मधवन् वन्दिषीमहि ।
प्र नूनं पूर्णवन्धुर स्तुतो यामि वज्रां अनु योजा न्विन्द्र ते हरीं ॥२॥ ६०
- मनो न्वाहुवामहे नाराशस्तेन स्तोमेन । पितृणां च मन्मभिः ॥३॥ ६१
- आ न एतु मनः पुनः कृत्वे दक्षाय जीवसे । ज्योक् च सूर्यं दृशे ॥४॥ ६२
- पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः । जीवं व्रातं सचेमहि ॥५॥ ६३
- वयं सोम ऋते तव मनस्तनूषु विभ्रतः । प्रजावन्तः सचेमहि ॥६॥ (७) ६४
- एष ते रुद्र भागः सह स्वसाम्भिकया तं जुषस्व स्वाहा । एष ते रुद्र भाग आखुस्ते पशुः ॥१॥ ६५
- अवं रुद्रमदीमुह्यवं देवं त्र्यम्बकम् ।
यथा नो वस्यसस्करद्यथा नः श्रेयसस्करद्यथा नो व्यवसाययात् ॥२॥ ६६
- भेषजमसि भेषजं गवेऽश्वाय पुरुषाय भेषजम् । सुगं भेषाय भेष्ये ॥३॥ ६७
- त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पृष्टिवर्धनम् । उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ॥४॥ ६८
- त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पतिवर्धनम् । उर्वारुकमिव बन्धनादितो मुक्षीय मामृतात् ॥५॥ ६९
- एतेन रुद्रावसेनं परो मूर्जवतोऽतीहि ।
अवततधन्वा पिनाकावसुः कृत्तिवासा अहिंसनः शिवः शान्तोऽतीहि ॥६॥ (८) ७०
- हाजिनां वाजोऽवतु भक्षो अस्मान् रेतः सिक्तममृतं वलाय ।
विश्वे देवा अभि यद् सैवभुवस्तन्मा धिनोतु प्रजया धनेन ॥१॥ ७१
- वाज्यहं वाजिनस्योपहृत उपहृतस्य भक्षयामि । वाजं वाजी भूयासम् ॥२॥ ७२
- सवित्रा प्रधृता देव्य आर्षं उदन्नु ते तनूम् । दीर्घायुत्वाय वर्चसे ॥३॥ ७३ (१८३)

कश्यपस्य त्र्यायुषं जमदग्नेस्त्र्यायुषम् । यद्देवानां त्र्यायुषं तन्मे अस्तु त्र्यायुषम् ॥४॥ ७४
 येन धाता बृहस्पतेरिन्द्रस्य चायुषेऽवपत् । तेन ते वषामि ब्रह्मणा जीवाते जीवनाय ॥५॥ ७५
 दीर्घायुत्वाय बलाय वर्चसे । सुप्रजास्त्वाय चासा अथो जीव शरदः शतम् ॥६॥ (९) ७६ [१८६]

समिधाग्निमष्ट ॥ ८ ॥ अग्निर्ज्योतिषं त्वाष्ट ॥ ८ ॥ उपप्रयन्तोऽष्टाविंशतिः ॥ २८ ॥ भूर्भुवः स्वः
 सप्त ॥ ७ ॥ प्रधासिनः पञ्च ॥ ५ ॥ पूर्णा दर्वि द्वे ॥ २ ॥ अक्षन्नमीमन्त पद ॥ ६ ॥
 एष ते च पद ॥ ६ ॥ वाजिनां वाजश्च पद ॥ ६ ॥ नवानुवाकेषु पदसप्ततिः ॥ ७६ ॥
 ॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थोऽध्यायः ॥

एदमगन्म देवयजनं पृथिव्या यत्र देवासो अलुषन्त विश्वे ।
 ऋक्सामाभ्यां सन्तरन्तो यजुर्भी रायस्पोषेण समिपा मदेम ॥१॥ १
 इमा आपः शम्भु मे सन्तु देवीरोषधे त्रायस्व स्वर्धिते मेनं हिंसीः ।
 आपो अस्मान्मातरः शुन्धयन्तु धृतेन नो घृतध्वः पुनन्तु ॥२॥ २
 विश्वं हि रिप्रं प्रवहन्ति देवीरुदिदाभ्यः शुचिरा पूत एमि ।
 दीक्षातपसोस्तनूरसि तां त्वां शिवां शग्मां परिदधे भद्रं वर्णं पुष्यन् ॥३॥ (१) ३

महीनां पयोऽसि वचोदा असि वचो मे देहि । वृत्रस्य कनीनकासि चक्षुर्दा असि चक्षुर्मे देहि ॥१॥ ४
 चित्पतिर्मा पुनातु वाक्पतिर्मा पुनातु देवो मां सविता पुनात्वाच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य शिममिः ।
 तस्य ते पवित्रपते पवित्रपूतस्य यत्कामः पुने तच्छक्रेयम् ॥२॥ ५
 आ वो देवास ईमहे वामं प्रयत्यध्वरे । आ वो देवास आशिपो यज्ञिर्यासो हवामहे ॥३॥ ६
 स्वाहा यज्ञं मनसः स्वाहोरोरन्तरिक्षात् । स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा वातादारमे ॥४॥ (२) ७

आकृत्यै प्रयुजेऽग्नये स्वाहा मेघायै मनसेऽग्नये स्वाहा
 दीक्षायै तपसेऽग्नये स्वाहा सरस्वत्यै पुष्णेऽग्नये स्वाहा ।
 आपो देवीर्वृहतीर्विश्वशम्भुवो द्यावापृथिवी उर्वन्तरिक्ष । बृहस्पतये हविषा विधेम स्वाहा ॥१॥ ८
 विश्वो देवस्य नेतुर्मतो बुरीत सख्यम् । विश्वो राय इषुध्यति द्युमं वृणीत पुष्यसे स्वाहा ॥२॥ (३) ९

ऋक्सामयोः शिल्पे स्थस्ते वामारमे ते मां पातम् । आस्य यज्ञस्योद्वचः ॥१॥ १०
 शर्मसि शर्म मे यच्छ नमस्ते अस्तु मा मां हिंसीः ।
 ऊर्गस्यान्निरस्यूर्णप्रदा ऊर्ग मे यच्छ ॥२॥

सोमस्य नीचिरसि विष्णोः शर्मसि शर्म यजमानस्य ।

इन्द्रस्य योनिरसि सुसस्याः कृपीस्कृधि ॥३॥

१२

उच्छ्रयस्व वनस्पत ऊर्ध्वो मां पाह्यः सहसः । आस्य यज्ञस्योद्वर्चः ॥४॥ (४)

१३

व्रतं कृणुत व्रतं कृणुत व्रतं कृणुत । अग्निर्गृह्णाग्निर्यज्ञो वनस्पतिर्यज्ञिर्यः ॥१॥

१४

दैवीं धियं मनामहे सुमृच्छीकामभिष्टये । वर्चोदां विश्वघायसः सुतीर्था नो असद्वशे ॥२॥

१५

ये देवा मनोजाता मनोयुजो दक्षकृतवः । ते नोऽवन्तु ते नः पान्तु तेभ्यः स्वाहा ॥३॥

१६

श्वात्राः पीता भवत यूयमापो अस्माकमन्तरुदरे सुशेवाः ।

ता अस्मभ्यमयक्ष्मा अर्जनीवा अनागसः स्वदन्तु देवीरमृता क्रतुवृधः ॥४॥

१७

इयं ते यज्ञियां तनूरपो मुञ्चामि न प्रजाम् ।

अःहोमुचः स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशत पृथिव्या संभव ॥५॥

१८

अग्ने त्वं सु जाग्रहि वयं सु मन्दिपीमहि । रक्षां णो अप्रयुच्छन् प्रबुधै नः पुनस्कृधि ॥६॥ १९

पुनर्मनः पुनरार्यम् आगात् पुनश्चक्षुः पुनः श्रोत्रं म आगान् ।

पुनः प्राणः पुनरात्मा म आगात् वैश्वानरो अदब्धस्तनुपा अग्निमी पातु दुरितादवघ्यात् ॥७॥ २०

त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्व । त्वं यज्ञेष्वीडथः ॥८॥

२१

रास्वेर्यत्सोमा भूयो भर । देवो नः सविता वसोर्दता वस्वदात् ॥९॥ (५)

२२

एषा ते शुक्र तनूरेतद्वर्चस्तया सम्भवं आजं गच्छ । जूराले धृता मनसा जुष्टा विष्णवे ॥१॥ २३

तस्यास्ते सत्यसंवसः प्रसवे तनूयन्त्रमशीय स्वाहा ।

चन्द्रमसि शुक्रमस्यमृतमसि वैश्वदेवमसि ॥२॥

२४

चिदसि मनासि धीरसि दक्षिणासि क्षत्रियासि यज्ञियास्यदितिरस्युभयतः शीर्ष्णी ।

सा नः सुग्राची सुप्रतीची भव ॥३॥

२५

मित्रस्त्वां यदि बन्धीतां पूषाध्वनस्पात्विन्द्रायाध्यक्षाय ।

अर्तु त्वा माता मन्यतामर्तु पितानु भ्राता सगम्योऽनु सखा सयूध्यः ॥४॥

२६

सा देवि देवमच्छेद्दीन्द्राय शोभम् । रुद्रस्त्वा वर्तयत स्वस्ति सोमसखा पुनरेहि ॥५॥ (६)

२७

वस्व्यस्यदितिरस्यादित्यासि रुद्रासि चन्द्रासि । बृहस्पतिश्चा सुमे रम्णातु रुद्रो वसुभिराचके ॥१॥ २८

अदित्यास्त्वा मूर्धन्नाजिधमि देवयजने पृथिव्याः । इळायास्पदमसि घृतवत् स्वाहा ॥२॥ २९

अस्मे रमस्त्रास्मे ते वन्धुः । त्वे रायो अस्मे रायः ॥३॥

३० [२१६]

मा वयं रायस्पोषेण वियौष्म तोतो रायः । समख्ये देव्या धिया सं दक्षिणयोरुर्चक्षसा ।

मा स आयुः प्रमोषीमो अहं तव वीरान्विदेय तव देवि संदक्षि ॥४॥ (७)

३१

एष ते गायत्रो भाग इति मे सोमाय वृतादेय ते त्रैष्टुभो भाग इति मे सोमाय वृतात् ।

एष ते जार्गतो भाग इति मे सोमाय वृताच्छन्दोमानानां

साम्राज्यं गच्छतादिति मे सोमाय वृतात् ॥१॥

३२

आस्माकौऽसि शुक्रस्ते ग्रहः । विचितस्त्वा विचिन्वन्तु ॥२॥

३३

अभि त्वं देव संवितारमोष्योः कविकृतुमर्चामि सत्यसंव रत्नधामभि प्रियं मतिं कविम् ।

ऊर्ध्वा यस्यामतिर्भा अर्दिद्युतत्सवीमनि हिरण्यपाणिरमिमीत सुकृतुः कृपा स्वः ॥३॥

३४

प्रजाम्यस्त्वा प्रजास्त्वानुप्राणन्तु । प्रजास्त्वमनुप्राणिहि ॥४॥ (८)

३५

चन्द्रं त्वा चन्द्रेण क्रीणामि शुक्रं शुक्रेणामृतममृतेन । सग्मे ते गोरस्मे तै चन्द्राणि ॥१॥

३६

तपसस्तनूर्गसि प्रजापतेर्वर्णः । परमेण पशुना क्रीयसे सहस्रपोषं पुषेयम् ॥२॥

३७

मित्रो न एहि सुमित्रध इन्द्रस्योरुमाविश दक्षिणम् । उशनुशन्तं स्योनः स्योनम् ॥३॥

३८

स्वान् भ्राजाङ्गरे वम्भारे हस्त सुहस्त कर्शानो ।

एते वः सोमकयणास्तार्क्ष्यं मा वो दमन् ॥४॥

३९

परि माग्ने दुश्चरिताद्वाघस्वा मा सुचरिते भज । उदार्युषा स्वायुषोदस्थाममृतां अनु ॥५॥

४०

प्रति पन्थामपब्रहि स्वस्तिगार्मनेहसम् । येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वसु ॥६॥ (९) ४१

अर्दित्यास्त्वगस्यर्दित्यै सद आसीद । अस्तंभ्राद्यामृष्टभो अन्तरिक्षममिमीत वरिमाणं पृथिव्याः ।

आसीद्विश्वा भुवनानि सन्नाद्धिचेत्तानि वरुणस्य वृतानि ॥१॥

४२

चनेषु व्यन्तरिक्षं ततान् वाजमर्वत्सु पर्य उन्निर्यासु ।

इत्सु कृतुं वरुणो विक्ष्वसिं दिवि सूर्यमदधात् सोममद्रौ ॥२॥

४३

सूर्यस्य चक्षुरारोहारेक्षणः कनीनकाम् । यत्रैतशेभिरीर्यसे आर्जमानो विपश्चिता ॥३॥ ४४

उस्मा एतं धूर्वाहौ गुज्येथामनुश्रू अवीरहणौ ब्रह्मचोदनौ ।

स्वस्ति यजमानस्य गृहान् गच्छतम् ॥ ४ ॥

४५

भद्रो मेऽसि प्रच्यवस्व भुवस्पते विश्वान्याभि धामानि ।

मा त्वा परिपरिणो विदन् मा त्वा परिपन्थिनो विदन् मा त्वा वृका अघायवो विदन् ।

इयेनो भूत्वा परापत यजमानस्य गृहान् गच्छ तन्नौ सत्स्कृतम् ॥ ५ ॥

४६ [२३२]

नम्रो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तदृतं संपर्यत ।

दूरेदृशे देवजाताय केतवे दिवस्पुत्राय मर्याय शंसत ॥६॥

४७

वरुणस्योत्तमर्भनमसि वरुणस्य स्कम्भसर्जनी स्थः ।

वरुणस्य ऋतुसदन्यसि वरुणस्य ऋतुसदनमसि वरुणस्य ऋतुसदनीमासीद ॥७॥

४८

या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञम् ।

शयस्फानः प्रतरणः सुवीरोऽवीरिहा प्रचरा सोमं दुर्यान् ॥८॥ (१०)

४९ [२३५]

पदमगन्म तिस्रः ॥ ३ ॥ महीनां चतस्रः ॥ ४ ॥ आकृत्यै द्वे ॥ २ ॥ ऋक्सामयोश्चतस्रः ॥ ४ ॥

व्रतं कृणुत नव ॥ ९ ॥ एषा ते पञ्च ॥ ५ ॥ वस्यसि चतस्रः ॥ ४ ॥ एष ते चतस्रः

॥ ४ ॥ चंद्रं त्वा षट् ॥ ६ ॥ अदित्यस्त्वगष्ट ॥ ८ ॥ दशानुवाकेष्वेकोनपञ्चाशत् ॥ ४९ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

अथ पञ्चमोऽध्यायः ।

अग्नेस्तनूरसि विष्णवे त्वा सोमस्य तनूरसि विष्णवे त्वा ।

अतिथेरातिथ्यमासि विष्णवे त्वा ज्येनार्य त्वा सोमभृतं

विष्णवे त्वाग्रये त्वा रायस्पोषदे विष्णवे त्वा ॥१॥

१

अग्नेर्जनित्रमसि वृषणौ स्थः । उर्वश्यस्यायुरसि पुरुरवा असि ।

गायत्रेण त्वा छन्दसा मन्थामि त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा मन्थामि

जागतेन त्वा छन्दसा मन्थामि ॥२॥

२

भवतं नः समनसौ सचेतसाअरेपसौ ।

मा यज्ञं हिंसिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवौ भवतमुद्य नः ॥३॥

३

अग्रा अग्निश्चरति प्रविष्ट ऋषीणां पुत्रो अभिशस्तिपावां ।

स नः स्योनः सुयजा यजेह देवेभ्यो हव्यं सदुमप्रयुच्छन्त्स्वार्हा ॥४॥ (१)

४

आर्षतये त्वा गृह्णामि परिपतये त्वा गृह्णामि । तनूनप्त्रे शाकुराय शक्मन्नोर्जिष्ठाय ॥१॥

५

अर्नाघृष्टमस्यनाघृष्यं देवानामोर्जः । अर्नाभिशस्त्यभिशस्तिपा अर्नाभिशस्तेन्यम् ॥२॥

६

अर्जसा सत्यमुपगेषं सुविते मां धाः । अग्ने व्रतपास्त्वे व्रतपाः ॥३॥

७

या तव तनूरियं सा मयि या मम तनूरेपा सा त्वयि ।

सुह नो व्रतपते व्रतान्यनु मे दीक्षां दीक्षार्पतिर्मन्यतामनु तपस्तपस्पतिः ॥४॥

८ [२४३]

अ॒श्वर॑श्शुष्टे देव सोमा॒प्याय॑तामिन्द्रा॒यैकध॑नविदे ।

आ तुभ्य॑मिन्द्रः प्याय॑तामा त्वमिन्द्रा॒य प्याय॑स्व ॥५॥

आप्याय॑यासान् सखी॑न्तसुन्या मे॒धया॑ । स्व॒स्ति ते॑ देव सोम सु॒त्यामु॒द्वच॑मशाय ॥६॥ १०

ए॒ष्टा रा॒यः प्रे॒षे भगा॑य । ऋत॑मृतवादिभ्यो नमो॑ दि॒वे नमः॑ पृथि॒व्यै ॥७॥ ११

या ते॑ अ॒ग्ने यः श॒या त॒नूर्वा॑षिष्ठा ग॒ह्वरे॑ष्टा । उ॒ग्रं व॒चो॒ अपा॑वधी॒त्त्वेषं॑ व॒चो॒ अपा॑वधी॒त् स्वाहा॑ ।

या ते॑ अ॒ग्ने रजः॑श॒या त॒नूर्वा॑षिष्ठा ग॒ह्वरे॑ष्टा । उ॒ग्रं व॒चो॒ अपा॑वधी॒त्त्वेषं॑ व॒चो॒ अपा॑वधी॒त् स्वाहा॑ ।

या ते॑ अ॒ग्ने हरी॑श॒या त॒नूर्वा॑षिष्ठा ग॒ह्वरे॑ष्टा ।

उ॒ग्रं व॒चो॒ अपा॑वधी॒त्त्वेषं॑ व॒चो॒ अपा॑वधी॒त् स्वाहा॑ ॥८॥ (२)

त॒प्ताय॑नी मेऽसि वि॒त्ताय॑नी मेऽसि । अ॒व॒ता॒न्मा व्य॑थितम॒व॒ता॒न्मा ना॑थितम् ॥९॥ १३

वि॒देर॒ग्नेर्न॑भो॒ नामा॑ग्ने अ॒ङ्गिर॒ आयु॑ना॒ नाम्ने॑हि ।

योऽस्यां॑ पृथि॒व्याम॑सि य॒त्तेना॑घृष्टं॒ नाम॑ य॒ज्ञियं॑ तेन॒ त्वा द॑धे ।

वि॒देर॒ग्नेर्न॑भो॒ नामा॑ग्ने अ॒ङ्गिर॒ आयु॑ना॒ नाम्ने॑हि ।

यो द्विती॑रस्यां॑ पृथि॒व्याम॑सि य॒त्तेना॑घृष्टं॒ नाम॑ य॒ज्ञियं॑ तेन॒ त्वा द॑धे ।

वि॒देर॒ग्नेर्न॑भो॒ नामा॑ग्ने अ॒ङ्गिर॒ आयु॑ना॒ नाम्ने॑हि ।

यस्तृती॑रस्यां॑ पृथि॒व्याम॑सि य॒त्तेना॑घृष्टं॒ नाम॑ य॒ज्ञियं॑ तेन॒ त्वा द॑धे ।

अनु॑ त्वा दे॒ववी॑तये सि॒ध्वासि॑ स॒पत्न॑साही दे॒वेभ्यः॑ कल्प॒स्व सि॒ध्वासि॑

स॒पत्न॑साही दे॒वेभ्यः॑ शु॒न्धस्व॑ सि॒ध्वासि॑ स॒पत्न॑साही दे॒वेभ्यः॑ शु॒म्भस्व॑ ॥१०॥ (३) १४

इन्द्र॑घोषस्त्वा वसु॑भिः पुरस्ता॑त्पातु प्र॒चे॒तास्त्वा रु॒द्रैः प॒श्चात्पा॑तु ।

मनो॑जवास्त्वा पि॒तृभि॑र्दक्षि॒णतः॑ पा॒तु विश्व॑कर्मा॒ त्वादित्यै॑रु॒त्तर॑तः पा॒तु ॥१॥ १५

इद॑महं त॒प्तं वा॒र्वहि॑र्घा य॒ज्ञाभिः॑ सृ॒जामि॑ ।

सि॒ध्वासि॑ स्वाहा॒ सि॒ध्वास्या॑दित्य॒वनिः॑ स्वाहा ॥२॥ १६

सि॒ध्वासि॑ ब्र॒ह्मव॑निः क्षत्र॒वनिः॑ स्वाहा॒ सि॒ध्वासि॑ सु॒प्रजा॑वनी॒ राय॑स्पोष॒वनिः॑ स्वाहा ।

सि॒ध्वास्या॑वह दे॒वान्य॑ज॒मानाय॑ स्वाहा॒ भूते॑भ्यस्त्वा ॥३॥ १७

ध्रु॒वोऽसि॑ पृथि॒र्वी द॑ह ध्रु॒वक्षि॑दस्यन्तरि॒क्षं द॑ह ।

अ॒च्युत॑क्षिद॒सि दि॒वं द॑ह॒हमे॑र्भस्मा॒स्यमेः॑ पु॒रीष॑मसि ॥४॥ (४) १८

यु॒ञ्जते॑ मन॒ उ॒त यु॒ञ्जते॑ धि॒यो वि॒प्रा वि॒प्रस्य॑ बृ॒हतो॑ वि॒पश्चितः॑ ।

वि हो॒त्रा द॑धे व॒युना॒विदे॑क इ॒न्मही॑ दे॒वस्य॑ स॒वितुः॑ परि॒ष्टुतिः॑ ॥१॥ १९ [२५४]

इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा नि दधे पदम् । समूळहमस्य पाशुरे स्वाहा ॥२॥ २०

इरावती धेनुमती हि भूतः स्रग्वसिनी मनवे दशस्या ।

व्यस्कभ्ना रोदसी विष्ण एते दाधर्थं पृथिवीमभितौ मयूखैः स्वाहा ॥३॥ २१

देवश्रुतौ देवेष्वार्षोषतम् । प्राची प्रेतमध्वरं कल्पयन्ती ऊर्ध्वं युजं नयतं मा जिह्वरतम् ॥४॥ २२

स्वं गोष्ठमावदतं देवी दुर्ये आयुर्मा निर्वोदिष्टं प्रजां मा निर्वोदिष्टम् ।

अत्र रमेशां वर्ष्मन् पृथिव्याः ॥५॥ २३

विष्णोर्लुक् वीर्योणि प्रवोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि ।

यो अस्कभायदुत्तरः सधस्यं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायो विष्णवे त्वा ॥६॥ २४

दिवो वा विष्ण उत वा पृथिव्या महो वा विष्ण उरोरन्तरिक्षात् ।

उभा हि हस्ता वसुना पूणस्वा प्रयच्छ दक्षिणादोत सव्याद्विष्णवे त्वा ॥७॥ २५

प्र तद्विष्णुं त्ववते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।

यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा ॥८॥ २६

विष्णो रराटमसि विष्णोः श्रप्त्रे स्थो विष्णोः स्यूरसि विष्णोर्ध्रुवोऽसि ।

वैष्णवमसि विष्णवे त्वा ॥९॥ (५) २७

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

आददे नार्यसीदमहः रक्षसो ग्रीवा अपिकृन्तामि ।

बृहन्नसि बृहद्रवा बृहतीमिन्द्राय वाचं वद । रक्षोहणं वलगहनं वैष्णवीम् ॥१॥ २८

इदमहं तं वलगमुद्रपामि यन्नो निष्टथो यममात्यो निचखानं ।

इदमहं तं वलगमुद्रपामि यं नः समानो यमसमानो निचखानं ।

इदमहं तं वलगमुद्रपामि यं नः सर्वन्धुर्यमसर्वन्धुनिचखानं ।

इदमहं तं वलगमुद्रपामि यं नः सजातो यमसजातो निचखानोत्कृत्वां किरामि ॥२॥ २९

स्वराळसि सपत्नहा संत्रराळस्यभिमातिहा । जनराळसि रक्षोहा संत्रराळस्याभिन्नहा ॥३॥ ३०

रक्षोहणो वलगहनः प्रोक्षामि वैष्णवान्रक्षोहणो वलगहनोऽर्वनयामि वैष्णवान् ।

रक्षोहणो वलगहनोऽर्वस्त्रणामि वैष्णवान् ॥४॥ ३१

रक्षोहणो वलगहना उपदधामि वैष्णवी रक्षोहणो वलगहनो पर्युहामि वैष्णवी ।

वैष्णवमसि वैष्णवा स्थ ॥५॥ (६) ३२ [२६७]

- देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पुष्णो हस्ताभ्याम् ।
 आददे नार्यसीदमहश्चक्षुःसो ग्रीवा अपि कृन्तामि । यवोऽसि यवयास्मद् द्वेषो यवयारातीः ।
 दिवे त्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वा ॥१॥ ३३
- शुन्धन्ताँल्लोकाः पितृषदनाः पितृषदनमसि ।
 उदिवस्स्तभानान्तरिक्षं पृण दहस्व पृथिव्याम् ॥२॥ ३४
- युतानस्त्वा मारुतो मिनोतु मित्रावरुणौ ध्रुवेण धर्मणा ।
 ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं रायस्पोषवनि पर्यूहामि ॥३॥ ३५
- ब्रह्म दह क्षत्रं दहायुर्दह प्रजां दह । ध्रुवासि ध्रुवोऽस्मिन् यजमान आयतने भूयात् ।
 घृतेन द्यावापृथिवी पूर्येथामिन्द्रस्य छुदिरसि विश्वजनस्य छाया ॥४॥ ३६
- परिं त्वा गिर्वणो गिरं इमा भवन्तु विश्वतः । वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः ॥५॥ ३७
- इन्द्रस्य स्यूरसीन्द्रस्य ध्रुवोऽसि । ऐन्द्रमसि वैश्वदेवमसि ॥६॥ (७) ३८
- विभूरसि प्रवाहणो वह्निरसि हव्यवाहनः । श्वात्रोऽसि प्रचेतास्तुथोऽसि विश्ववेदाः ॥१॥ ३९
- उशिगसि कविरङ्गारिरसि बम्भारिः । अवस्यूरसि दुर्वस्वाञ्छुन्ध्यूरसि मार्जालीर्यः ॥२॥ ४०
- ऋतघामासि स्वर्ज्योतिः समुद्रोऽसि विश्वव्यचाः । अजोऽस्येकपादहिरसि बुध्न्यः ॥३॥ ४१
- सम्राळसि कृशानुः परिषद्योऽसि पर्वमानः । नभोऽसि प्रतर्का मृद्योऽसि हव्यसदनः ॥४॥ ४२
- समूहोऽसि विश्ववेदा ऊनातिरिक्तस्य प्रतिष्ठा ।
 अग्नयः सगरा सगरे स्थ सगरेण नाम्ना रौद्रेणानीकेन ।
 पातमाग्नयः पिपृतमाग्नयो नभो वोऽस्तु मा मां हिंसिष्ट ॥५॥ (८) ४३
- ज्योतिरसि विश्वरूपं विश्वेषां देवानां समित् । त्वं सोम तनुकृद्भयो द्वेषोभ्योऽन्यकृतेभ्यः ।
 उरु युन्तासि वरुथ्यं स्वाहा । जुषाणो अमुराज्यस्य वेतु स्वाहा ॥१॥ ४४
- अग्रे नर्यं सुपर्था राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
 युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूर्यष्टां ते नमउक्ति विधेम ॥२॥ ४५
- अयं नो अग्निर्वरिवस्कृणोत्वयं मृषः पुर एतु प्रभिन्दन् ।
 अयं वाजाञ्जयतु वाजसाता अयं शत्रूञ्जयतु जर्हणाणः स्वाहा ॥३॥ ४६
- उरु विष्णो विक्रमस्त्रोरु क्षयाय नस्कृधि । घृतं घृतयोने पिब प्रपं यज्ञपतिं तिर स्वाहा ॥४॥ ४७
- देवं सवितरेष ते सोमस्तं रक्षस्व मा त्वा दमेन् ।
 एतच्च देव सोम देवो देवा उपागाः ॥५॥ ४८ [१८३]

इदमहं मनुष्यान्तसह रायस्पोषेण स्वाहा निर्वरुणस्य पाशान्मुच्ये । अग्रे व्रतपास्त्वे व्रतपाः ॥६॥ ४९
या तव तनूर्मयभूदेया सा त्वयि या मम तनूस्त्वय्यभूदियं सा मयि ।

यथायथं नौ व्रतपते व्रतान्यनु मे दीक्षां दीक्षार्पतिरमस्तानु तपस्तपस्पतिः ॥७॥ (९) ५०

उरु विष्णो विक्रमस्त्रोरु क्षयाय नस्कृधि । घृतं घृतयोने पिव प्रप्र यज्ञपतिं तिर स्वाहा ॥१॥ ५१

अत्यन्याँ३ अगां नान्याँ३ उपांगाम् । अर्वाक्त्वा परैभ्यः परोऽवरेभ्यः ॥२॥ ५२

तं त्वा जुषामहे देव वनस्पते देवयज्यायै । देवास्त्वा देवयज्यायै जुपन्तां विष्णवे त्वा ॥३॥ ५३

ओषधे त्रायस्व स्वर्धिते मैत्रेहिंसीः ।

दिवं मा लेखीरन्तरिक्षं मा हिंसीः पृथिव्या संभव ॥४॥ ५४

अयं हि त्वा स्वर्धितिस्तेतिजानः प्रणिनायं महते सौमगाय ।

अतस्त्वं देव वनस्पते शतवल्शो विरोह सहस्रवल्श वि वयं रुहेम ॥५॥ (१०) ५५ [२९०]

अग्नेस्तनूरसि चतस्रः ॥ ४ ॥ आ पतयेऽष्ट ॥ ८ ॥ तत्तायनी द्वे ॥ २ ॥ इन्द्रघोषश्चतस्रः ॥ ४ ॥

शुक्ले नव ॥ ९ ॥ देवस्य त्वा पञ्च ॥ ५ ॥ द्वितीयदेवस्य त्वा षट् ॥ ६ ॥ विभूरसि

पञ्च ॥ ५ ॥ ज्योतिरसि सप्त ॥ ७ ॥ उरु विष्णो पञ्च ॥ ५ ॥ दशानुवाकेषु

पञ्चपञ्चाशत् ॥ ५५ ॥ अग्नेस्तनूरसि पञ्चपञ्चाशत् ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहिताया पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

अथ षष्ठोऽध्यायः ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोवाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

आददे नार्यसीदमहं रक्षसो ग्रीवा अपिक्नुताभि ।

यवोऽसि यवयास्मद् द्वेषो यवयारातीः ।

दिवे त्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वा ।

शुश्र्वन्ताँल्लोकाः पितृपदनाः पितृपदनमसि ॥१॥ १

अग्नेणीरसि स्वावेश उन्नेतृणामेतस्य वित्तादधि त्वा स्थास्यति ।

देवस्त्वा सविता मध्वानक्तु सुपिप्पलाम्यस्त्वौर्षधीभ्यः ।

दिवमग्नेणासृक्ष आन्तरिक्षं मध्वेनाप्राः पृथिवीमुपरेणाट् शहीः ॥२॥ २

या ते धामान्पुशमसि गर्मध्वै यत्र गात्रो भूरिशृङ्गा अयासः ।

अन्नाद्यैतदुरुगायस्य विष्णोः परं पदमवभारि भूरि ॥३॥ ३ [२३३]

ब्रह्मवर्निं त्वा क्षत्रवर्निं रायस्पोषवर्निं पर्युहामि ।

ब्रह्म दृ२ह क्षत्रं दृ२हायुर्दृ२ह प्रजां दृ२ह ॥४॥

विष्णोः कर्माणि पश्यतु यतो ब्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥५॥

तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवीव चक्षुराततम् ॥६॥

परि वीरसि परि त्वा दैवीर्विशौ व्ययन्ताम् । परीमं यजमानं रायो मनुष्याणाम् ।

दिवः सुनुरस्येप ते पृथिव्याँल्लोक आरुण्यस्ते पशुः ॥७॥ (१)

उपावीरस्युप देवान् दैवीर्विशः प्रागुरुशिजो वहितमान् ।

देव त्वष्टृर्वसु रम हुव्या ते स्वदन्ताम् ॥१॥

रेवती रमध्वं बृहस्पते धारया वसूनि ।

ऋतस्य त्वा देवहविः पार्शेन प्रतिमुञ्चामि धर्मान् मानुषः ॥२॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

अग्नीषोमाभ्यां जुष्टं नियुनज्मि ।

अश्वस्त्वौषधीभ्यः प्रोक्षाम्यनु त्वां माता मन्यतामनु पितानु भ्राता सगर्भ्योऽनु सखा सयूध्यः ।

अग्नीषोमाभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि ॥३॥

अपां पेरुस्यापो देवीः संदन्तु । स्वात्तं चित्सदैवहविः ॥४॥

सं ते प्राणो वार्तेन गच्छतां समङ्गानि यजत्रैः । सं यजमान आशिषा ॥५॥

घृतेनाक्तौ पशूँस्त्रायेथां रेवति यजमाने । द्विर्यं धा आर्विश ॥६॥

उरोरन्तरिक्षात्सजृद्वेन वार्तेन । अस्य हविपुस्तमना यज सर्मस्य तन्वा भव ॥७॥

वषो वषीयसि यज्ञे यज्ञपतिं धाः । स्वाहा देवेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा ।

मार्हिर्भूर्मा पृदाकुः ॥८॥ (२)

नमस्त आतानान्वा प्रेहि । घृतस्य कुल्या उप ऋतस्य पथ्या उप ॥१॥

देवीरापः शुद्धा वोढ्वं सुपरिविष्टा देवेषु । सुपरिविष्टा वयं परिवेष्टारो भूयास्म ॥२॥

वाचं ते शुन्वामि प्राणं ते शुन्वामि चक्षुस्ते शुन्वामि श्रोत्रं ते शुन्वामि ।

नाभिं ते शुन्वामि मेढ्रं ते शुन्वामि पायुं ते शुन्वामि चरित्रांस्ते शुन्वामि ॥३॥

मनस्त आप्यायतां वाक्त आप्यायतां प्राणस्त आप्यायतां

चक्षुस्त आप्यायतां श्रोत्रं तु आप्यायताम् ।

यत्ते कूरं यदास्थितं तत्त आप्यायतां तत्ते निष्ठायतां तत्ते शुष्यतु शमहोभ्यः ॥४॥

१९ [३०९]

- ओषधे त्रायस्व स्वर्धिते मैनः हिंसीः । रक्षसां भ्रागोऽसि निरस्तः रक्षः ॥५॥ २०
- इदमहः रक्षोऽभितिष्ठामीदमहः रक्षोऽर्वाधे । इदमहः रक्षोऽधमं तमो नयामि ॥६॥ २१
- घृतेन द्यावापृथिवी प्रोर्ष्वाधां वायो वे स्तोकानाम् ।
जुषाणो अग्निराज्यस्य वेतु स्वाहा । स्वाहाकृते ऊर्ध्वनभसं मारुतं गच्छतम् ॥७॥ (३) २२
- सं ते मनो मनसा सं प्राणः प्राणेन गच्छताम् । रेळस्यग्निर्घ्ना श्रीणात्वारपस्त्वा समरिणन् ॥१॥ २३
- वार्तस्य त्वा भ्राज्यै पुष्णो रक्षा ऊष्मणो व्यथिषत् । ग्र्युतं द्वेयः ॥२॥ २४
- घृतं घृतपावानः पिवतु वसां वसापावानः पिवत । अन्तरिक्षस्य हविरसि स्वाहा ॥३॥ २५
- दिशः प्रदिश आदिशो विदिशो उदिशो दिग्भ्यः स्वाहा ।
ऐन्द्रः प्राणो अङ्गैर्अङ्गे निर्धात ऐन्द्र उदानो अङ्गैर्अङ्गे निदीधे ॥४॥ २६
- देव त्वष्टर्भूरि ते सः समेतु स लक्ष्मा यद्विष्टुरूपं भवति ।
देवत्रा यन्तमवसे सखायोऽनु त्वा माता पितरो मदन्तु ॥५॥ (४) २७
- समुद्रं गच्छ स्वाहा देवः सवितारं गच्छ स्वाहा ।
अन्तरिक्षं गच्छ स्वाहा मित्रावरुणौ गच्छ स्वाहा ।
अहोरात्रे गच्छ स्वाहा छन्दांसि गच्छ स्वाहा ।
द्यावापृथिवी गच्छ स्वाहा सोमं गच्छ स्वाहा ।
यज्ञं गच्छ स्वाहा नभो दिव्यं गच्छ स्वाहा ।
अग्निं वैश्वानरं गच्छ स्वाहा मनो मे हार्द्यच्छ ॥१॥ २८
- दिवं ते धूमो गच्छत्वन्तरिक्षं ज्योतिः । पृथिवी भस्मनापृण स्वाहा ॥२॥ २९
- मापो मौर्षधीर्हिंसीर्धात्रो धाम्नो राजस्ततो वरुण नो मुञ्च ।
यदाहुरध्या इति वरुणेति शर्षामहे ततो वरुण नो मुञ्च ॥३॥ ३०
- सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्यै सन्तु ।
योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥४॥ ३१
- इदमापः प्रवहतु यत्किं च दुरितं मयि ।
यद्वाहमेभिदुद्रोह यद्वा शेष उत्तानृतम् ॥५॥ (५) ३२
- हविर्मतीरिमा आपो हविष्माँश्च आर्चिवासति ।
हविष्मान् देवो अघ्वरो हविष्माँश्च अस्तु मयिः ॥१॥ ३३ [३३३]

अग्नेर्वोऽपन्नगृहस्य सदसि सादयामि । इन्द्राग्न्योर्भागधेयीं स्य मित्रावरुणयोर्भागधेयीं स्य ।
विश्वेषां देवानां भागधेयीं स्य ॥२॥ ३४

अमूर्या उप सूर्ये याभिर्वा सूर्यैः सह । ता नो हिन्वन्त्वध्वरम् ॥३॥ (६) ३५

हृदे त्वा मनसे त्वा दिवे त्वा सूर्याय त्वा । ऊर्ध्वो अघ्नुरं दिवि देवेषु होत्रा यच्छ ॥१॥ ३६

सोमं राजन्विश्वास्त्वं प्रजा उपावरोह । विश्वास्त्वां प्रजा उपावरोहन्तु ॥२॥ ३७

शृणोत्वग्निः समिधा हवै मे शृण्वन्त्वापो धिषणाश्च देवीः ।

श्रोतां प्रावाणो विदुषो न यज्ञं शृणोतुं देवः संविता हवै मे स्वाहा ॥३॥ ३८

देवीरापो अपां नपाद्यो व ऊर्मिर्हविष्यः । इन्द्रियावान् मदन्तिमः ॥४॥ ३९

तं देवेभ्यो देवत्रा दात शुक्रपेभ्यः । येषां भाग स्य स्वाहा ॥५॥ ४०

कार्ष्णिंरसि समुद्रस्य त्वा क्षित्या उन्नयामि । समापो अद्भिरंगमत् समोषधीभिरोषधीः ॥६॥ ४१

यममे पृत्सु मर्त्यमवा वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिषुः स्वाहा ॥७॥ (७) ४२

देवस्य त्वा सदितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

आददे रावासि गभीरमिममघ्नुरं कृधीन्द्राय सुधृतमम् ।

उत्तमेन पविनोर्जैस्वन्तं मधुमन्तं पर्यस्वन्तम् ।

निग्राभ्यां स्य देवश्रुतस्तर्पयत मा ॥१॥ ४३

मनो मे तर्पयत वाचं मे तर्पयत प्राणं मे तर्पयत चक्षुर्मे तर्पयत श्रोत्रं मे तर्पयत ।

आत्मानं मे तर्पयत प्रजां मे तर्पयत पृश्नं मे तर्पयत गुणान्मे तर्पयत गुणा मे मा विट्पद् ॥२॥ ४४

इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवत् इन्द्राय त्वादित्यवते ।

इन्द्राय त्वाभिमातिष्ठ्ये ज्येनाय त्वा सोमभृतेऽग्नये त्वा रायस्पोषदे ॥३॥ ४५

यत्तं सोम दिवि ज्योतिर्यत्पृथिव्यां यदुरा अन्तरिक्षे ।

तेनास्मै यजमानायोरु राये कृष्याधि दाते वीचः ॥४॥ ४६

श्वात्रा स्थं वृत्रतुरो राघोगूर्सा अमृतस्य पत्नीः ।

ता देवीर्देवत्रेमं यज्ञं नयतोर्पहृताः सोमस्य पिबत ॥५॥ ४७

मा मेर्मा संविक्था ऊर्जं घत्स्व धिषणे वीही सती वीळ्येयामूर्जं दधायाम् ।

पाप्मा हतो न सोमः ॥६॥ ४८

प्रागपागुदगधराक्त्सर्वतस्त्वा दिशु आधावन्तु । अमन् निष्परं समरीर्षिदाम् ॥७॥ ४९ [३३९]

त्वमङ्ग प्रशंससिपो देवः शविष्ठु मर्त्यम् ।

न त्वदन्यो मघवन्नस्ति मर्द्धितेन्द्र ब्रवीमि ते वचः ॥८॥ (८)

५० [३४०]

देवस्य त्वा सप्त ॥ ७ ॥ उपावीरस्यष्ट ॥ ८ ॥ नमस्ते सप्त ॥ ७ ॥ सन्ते पञ्च ॥ ५ ॥ समुद्रं

पञ्च ॥ ५ ॥ हविष्मतास्तिन्नः ॥ ३ ॥ हृदे त्वा सप्त ॥ ७ ॥ देवस्य त्वाष्ट ॥ ८ ॥

अष्टानुषाकेषु पञ्चाशत् ॥ ५० ॥ इषे देवस्य समाः पञ्चाशत् ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

अथ सप्तमोऽध्यायः ॥

वाचस्पतये पवस्व वृष्णो अशुभ्यां गर्भस्तिपूतः ।

देवो देवेभ्यः पवस्व येषां भागोऽसि मधुमतीर्न इपस्कृधि ॥१॥

१

यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै ते सोम सोमाय स्वाहा ।

स्वाहोर्वन्तरिक्षमन्त्रेभि स्वाङ्कृतोऽसि विश्वेभ्य इन्द्रियेभ्यो दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्यः ॥२॥

२

मनस्त्वाष्टु स्वाहा त्वा स्वभवः सूर्याय । देवेभ्यस्त्वा मरीचिपेभ्यो देवांश्शो यस्मै त्वेळ ॥

तत्सत्यमुपरिष्ठुता भङ्गेन हतोसौ फट् प्राणाय त्वा व्यानार्य त्वा ॥३॥ (१)

३

उपयामगृहीतोऽस्यन्तर्यच्छ मघवन् प्राहि सोमम् । उरुण्य रायोवेपो यजस्व ॥१॥

४

अन्तस्ते द्यावापृथिवी दधाम्यन्तर्दधाम्युर्वन्तरिक्षम् ।

सजृदेवेभिरवैरैः परैश्चान्तर्यामि मघवन् मादयस्व ।

स्वाहोर्वन्तरिक्षमन्त्रेभि स्वाङ्कृतोऽसि विश्वेभ्य इन्द्रियेभ्यो दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्यः ।

मनस्त्वाष्टु स्वाहा त्वा स्वभवः सूर्याय । देवेभ्यस्त्वा मरीचिपेभ्य उदानार्य त्वा ॥२॥ (२) ५

आ वायो भूष शुचिपा उप नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार ।

उपो ते अन्धो मर्द्यमयामि यस्य देव दधिषे पूर्वपेयं वायवे त्वा ॥१॥

६

इन्द्रवायू इमे सुता उप प्रयोभिरागतम् । इन्द्रो वामुशन्ति हि ।

उपयामगृहीतोऽसि वायवं इन्द्रवायुभ्यां त्वैप ते योनिः सजोषोभ्यां त्वा ॥२॥ (३)

७

अयं वा मित्रावरुणा सुतः सोम ऋतावृषा । ममेदिह श्रुतं हवम् ।

उपयामगृहीतोऽसि मित्रावरुणाभ्यां त्वा ॥१॥

८

राया वयं संसुवांसो मदेम हव्येन देवा यवसेन गावः ।

तां धेनुं मित्रावरुणा युवं नो विश्वाहा वत्तमनपस्फुरन्तीम् । एष ते योनिर्ऋतायुभ्यां त्वा ॥२॥ (४) ९

[३४९]

या वां कशा मधुमत्याश्विना सुनुतावती । तया यज्ञं मिमिक्षतम् ।
उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वैष ते योनिर्माध्वीभ्यां त्वा ॥१॥ (५)

१०

तं प्रत्तथा पूर्वथा विश्वधेमथा ज्येष्ठतातिं वहिषदं स्वविदम् ।

प्रतीचीनं वृजनं दोहसे धुनिमाशुं जयन्तमनु यासु वर्धसे । उपयामगृहीतोऽसि शण्डाय त्वा ॥१॥११

एष ते योनिर्वीरतां पाह्यपमृष्टः शण्डो देवास्त्वां शुक्रपाः प्रणयन्स्वनाधृष्टासि ।

सुवीरो वीरान् प्रजनयन् परीह्यभि रायस्पोषेण यजमानम् ।

संजग्मानो दिवा पृथिव्या शुक्रः शुक्रशोचिषा निरस्तः शण्डः शुक्रस्याधिष्ठानमसि ॥२॥ १२

अच्छिन्नस्य ते देव सोम सुवीर्यस्य रायस्पोषस्य ददितारः स्याम ।

सा प्रथमा सःस्कृतिर्विश्ववारा स प्रथमो वरुणो मित्रो अग्निः ॥३॥ १३

स प्रथमो बृहस्पतिश्चिकित्वाःस्तस्मा इन्द्राय सुतमा जुहोत स्वाहा ।

तृप्पन्तु होत्रा मधोर्यस्त्विष्टं यत्सुभृतं यत्स्वाहा ॥४॥ (६) १४

अयं वेनश्चोदयत्पृथिव्यां ज्योतिर्जरायू रजसो विमाने ।

इममपाः सङ्गमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मतिभीं रिहन्ति ।

उपयामगृहीतोऽसि मर्काय त्वा ॥१॥ १५

मनो न येषु हवनेषु तिम्रं विपः शच्या वनुद्यो द्रवन्ता ।

आ यः शर्याभिस्तुविनुम्णो अस्या श्रीणीतादिशं गभस्तौ ॥२॥ १६

एष ते योनिः प्रजाः पाह्यपमृष्टो मर्को देवास्त्वां मन्धिषाः प्रणयन्स्वनाधृष्टासि ।

सुप्रजाः प्रजाः प्रजनयन् परीह्यभि रायस्पोषेण यजमानम् ।

संजग्मानो दिवा पृथिव्या मन्धी मन्धिशोचिषा निरस्तो मर्को मन्धिर्नोऽधिष्ठानमसि ॥३॥ १७

अच्छिन्नस्य ते देव सोम सुवीर्यस्य रायस्पोषस्य ददितारः स्याम ।

सा प्रथमा सःस्कृतिर्विश्ववारा स प्रथमो वरुणो मित्रो अग्निः ॥४॥ १८

स प्रथमो बृहस्पतिश्चिकित्वाःस्तस्मा इन्द्राय सुतमा जुहोत स्वाहा ।

तृप्पन्तु होत्रा मधोर्यस्त्विष्टं यत्सुभृतं यत्स्वाहा ॥५॥ (७) १९

ये देवास्तो दिव्येकादश स्थ पृथिव्यामप्येकादश स्थ ।

अप्सुक्षितो महिनैकादश स्थ ते देवास्तो यज्ञमिमं जुषध्वम् ॥१॥ २०

उपयामगृहीतोऽस्याप्रयणोऽसि स्वाप्रयणः । पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिम् ॥२॥ २१(३६३)

विष्णुस्त्वामिन्द्रियेण पातु विष्णुं त्वं पाह्यमि सर्वनानि पाहि ।

सोमः पवते सोमः पवते सोमः पवते ॥३॥

२२

अस्मै ब्रह्मणे पवतेऽस्मै क्षत्राय पवतेऽस्मै सुन्वते यजमानाय पवते ।

इष ऊर्जे पवतेऽञ्च ओषधीभ्यः पवते द्यावापृथिवीभ्यां पवते सुभूतार्य पवते ब्रह्मवर्चसा' पवते ।
विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥४॥ (८)

२३

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा बृहद्वते वयस्वत उकयायुर्वं गृह्णामि ।

यत्तं इन्द्र बृहद्वयस्तस्मै त्वा विष्णवे त्वैपते योनिरुक्थेभ्यस्त्वा ॥१॥

२४

देवेभ्यस्त्वा देवायुर्वं गृह्णामि यज्ञस्यार्युपे मित्रावरुणाभ्यां त्वा देवायुर्वं गृह्णामि यज्ञस्यार्युपे ।

इन्द्राय त्वा देवायुर्वं गृह्णामि यज्ञस्यार्युप इन्द्राग्निभ्यां त्वा देवायुर्वं गृह्णामि यज्ञस्यार्युपे ।

इन्द्राय त्वा देवायुर्वं गृह्णामि यज्ञस्यार्युप इन्द्रावरुणाभ्यां त्वा देवायुर्वं गृह्णामि यज्ञस्यार्युपे ।

इन्द्राबृहस्पतिभ्यां त्वा देवायुर्वं गृह्णामि यज्ञस्यार्युष इन्द्राविष्णुभ्यां

त्वा देवायुर्वं गृह्णामि यज्ञस्यार्युपे ॥२॥ (९)

२५

मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिन्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् ।

कविः सम्राजमतिंथि जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥१॥

२६

उपयामगृहीतोऽसि ध्रुवोऽसि ध्रुवक्षितिर्ध्रुवाणां ध्रुवतुमोऽच्युतानामच्युतक्षित्तमः ।

एष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥२॥

२७

ध्रुवं ध्रुवेण मनसा वाचा सोममवन्यामि । अथा न इन्द्र इद्विशो सपत्नाः समनसस्करत् ॥३॥

(१०) २८

यस्ते द्रुप्त स्कन्दति यस्ते अशुग्रीवच्युतो धिपणयोरुपस्थात् ।

अध्वर्योर्वा परि वा यः पवित्रात्तं ते जुहोमि मनसा

वषट्कृतं स्वाहा देवानामुत्क्रमणमसि ॥१॥ (११)

२९

उपयामगृहीतोऽसि मधवे त्वोपयामगृहीतोऽसि माधवाय त्वा ।

उपयामगृहीतोऽसि शुक्राय त्वोपयामगृहीतोऽसि शुक्रये त्वा ।

उपयामगृहीतोऽसि नभसे त्वोपयामगृहीतोऽसि नभस्याय त्वा ।

उपयामगृहीतोऽसीपे त्वोपयामगृहीतोऽस्यूर्जे त्वा ।

उपयामगृहीतोऽसि सहसे त्वोपयामगृहीतोऽसि सहस्याय त्वा ।

उपयामगृहीतोऽसि तपसे त्वोपयामगृहीतोऽसि तपस्याय त्वा ।

उपयामगृहीतोऽस्य हस्तस्पतये त्वा ॥१॥ (१२)

३० [३७०]

इन्द्राग्नी आगतं सुतं गीर्भिर्नमो वरेण्यम् । अस्य पातं धियेषिता ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राग्निभ्यां त्वैष ते योनिरिन्द्राग्निभ्यां त्वा ॥१॥ (१३) ३१
आ धा ये अग्निर्मिन्ध्वते स्तृणान्ति बृहिरानुषक् । येषामिन्द्रो युवा सखा ।
उपयामगृहीतोऽस्यग्नीन्द्राभ्यां त्वैष ते योनिरग्नीन्द्राभ्यां त्वा ॥१॥ (१४) ३२
ओमांसश्चर्षणीधृतो विश्वे देवास आ गत । दाश्वांसो दाशुषः सुतम् ।
उपयामगृहीतोऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥१॥ (१५) ३३
विश्वे देवास आगतं शृणुता म इमं हवम् । एदं बृहिर्निषीदत ।
उपयामगृहीतोऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥१॥ (१६) ३४
इन्द्रं मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्याते अपिबं सुतस्य ।
तव प्रणीती तव शूर शर्मन्नाविवासन्ति कुवयः सुयज्ञाः ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥१॥ (१७) ३५
मरुत्वन्तं वृषमं वावृधानमकवारि दिव्यं शासमिन्द्रम् ।
विश्वासाहमवसे नूतनायोग्रं सहोदामिह तं हुवेम ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥१॥ (१८) ३६
उपयामगृहीतोऽसि मरुतांर्षाजसे त्वा ॥१॥ (१९) ३७
सजोषा इन्द्र सगणो मरुद्भिः सोमं पिव वृत्रहा शूर विद्वान् ।
जहि शत्रूं रप सृषो नुदस्वाधामयं कृणुहि विश्वतो नः ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥१॥ (२०) ३८
महाँ इन्द्रो नृवदा चर्षणिग्रा उत द्विवर्ही अग्निनः सहोभिः ।
अस्मद्रथगवावृधे वीर्यीयोरुः पृथुः सुकृतः कर्तुर्भिर्भूत् ।
उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वैष ते योनिर्महेन्द्राय त्वा ॥१॥ (२१) ३९
महाँ इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमाँ इव स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे ।
उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वैष ते योनिर्महेन्द्राय त्वा ॥१॥ (२२) ४० [३८०]
वाचस्पतये तिस्रः ॥३॥ उपयामगृहीतोऽसि द्वे ॥२॥ आ वायो द्वे ॥२॥ अयं वां द्वे ॥२॥ या वामेका ॥ १ ॥
तं प्रमया चतस्रः ॥ ४ ॥ अयं वेनः पञ्च ॥ ५ ॥ ये देवासश्चतस्रः ॥ ४ ॥ इन्द्राय त्वा द्वे ॥२॥ सूर्यानि
तिस्रः ॥ ३ ॥ यस्त एका ॥१॥ मघव एका ॥ १ ॥ इन्द्राग्नी आगतमेका ॥ १ ॥ आ धा य एका ॥१॥
ओमांसश्चर्षणीधृत एका ॥ १ ॥ विश्वे देवास एका ॥ १ ॥ इन्द्र मरुत्व एका ॥ १ ॥ मरुत्वन्तं
वृषममेका ॥१॥ मरुतामोजस एका ॥१॥ सजोषा इन्द्र एका ॥२॥ महाँ इन्द्र एका ॥ १ ॥
महाँ इन्द्रेत्येका ॥१॥ द्वाविंशत्यनुवाकेषु चत्वारिंशत् ॥४०॥
॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां सप्तमोऽध्यायः ॥५॥

अथाष्टमोऽध्यायः ॥

- कदा चन स्तरीरसि नेन्द्रं सश्वसि द्राशुषे ।
उपोपेक्षु मधवन्भूय इन्नु ते दानं देवस्य पृच्यत आदित्येभ्यस्त्वा ॥१॥ १
- कदा चन प्रयुच्छस्युभे निपासि जन्मनी ।
तुरीयादित्य सर्वनं त इन्द्रियमातस्था अमृतं दिव्यादित्येभ्यस्त्वा ॥२॥ २
- यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्रमादित्यासो भवता मलयन्तः ।
आ वोऽर्वाचीं सुमतिर्ववृत्त्यादुःहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासदादित्येभ्यस्त्वा ।
विवस्वाँ३ आदित्यैष ते सोमपीथस्तस्मिन् मत्स्व ॥३॥ (१) ३
- श्रदस्मै नरो वचसे दधातन् यदाशीर्दा दंपती वाममश्नुतः ।
पुमान् पुत्रो जायते विन्दते वस्वधां विश्वाहारप एधते गृहे ॥१॥ (२) ४
- वाममद्य सवितर्वाममु श्वो दिवेदिवे वाममस्मभ्यं सावीः ।
वामस्य हि क्षयस्य देव भूररया धिया वामभार्जः स्याम ॥१॥ (३) ५
- उपयामगृहीतोऽसि सावित्रोऽसि चनोधाश्चनो मयि धेहि ।
जिन्व यज्ञं जिन्द यज्ञपतिं भर्गाय सवित्रे त्वा ॥१॥ (४) ६
- उपयामगृहीतोऽसि सुशर्मासि सुप्रतिष्ठानो बृहदुक्षाय नमः ।
विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥१॥ (५) ७
- उपयामगृहीतोऽसि बृहस्पतिंसुतस्य ते देव सोम ।
इन्द इन्द्रियावतः पत्नीवतो ग्रहोँ३ ऋष्यासम् ॥१॥ ८
- अहं परस्तांदुहमवस्ताद्यदन्तरिक्षं तर्दु मे पितासं ।
अहं सूर्यमुभयतो ददर्शाहं देवानां परमं गुहा यत् ॥२॥ ९
- अग्ने वाक्पत्निं सज्जुद्वेन त्वष्टा । सोमं पिव स्वाहा ॥३॥ १०
- प्रजापतिर्वृषासि रेतोधा रेतो मयि धेहि । प्रजापतेस्ते वृष्णो रेतोघसो रेतोधामशीय ॥४॥ (६) ११
- उपयामगृहीतोऽसि हरिरसि हारियोजनो हारिभ्यां त्वा ।
हयोर्धाना र्ध सहसो मा इन्द्राय ॥१॥ १२
- यस्ते देव सोमाश्चसर्निभेक्षो यो गोसर्निः ।
तस्य त इष्टयजुष स्तुतस्त्वोमस्य शस्तोक्यस्योपेत उपहृतस्य भक्षयामि ॥२॥ (७) १३

युक्ष्वा हि केशिना हरी वृषणा कक्ष्यग्रां । अथा न इन्द्र सोमपा गिराम्पश्रुतिं चर ।
 उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा पोळशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा पोळशिनं ॥१॥ (८) १४
 आतिष्ठ वृत्रहन् रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरीं । अर्वाचीनं सु ते मनोग्रावा कृणोतु वग्नुना ।
 उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा पोळशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा पोळशिनं ॥१॥ (९) १५
 इन्द्रमिद्धरीं वहतोऽप्रतिधृष्टशवसम् । ऋषीणां च स्तुतीरुप यज्ञं च मानुषाणाम् ।
 उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा पोळशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा पोळशिनं ॥१॥ (१०) १६
 यस्मान्न जातः परो अन्यो अस्ति य औविवेश भुवनानि विश्वा ।
 प्रजापतिः प्रजया सः सराणस्त्रीणि ज्योतींश्चि सचते स पोळशी ॥१॥ १७
 इन्द्रश्च सम्राड् वरुणश्च राजा तौ ते भक्षं चक्रतुरग्र एतम् ।
 तयोरहमनु भक्षं भक्षयामि वाग्देवी जुषाणा सोमस्य तप्यतु सह प्राणेन स्वाहा ॥२॥ (११) १८
 अम् आयुंश्चि पवस आसुवोर्जमिषं च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ।
 उपयामगृहीतोऽस्यग्रये त्वा वर्चस एष ते योनिरग्रये त्वा वर्चसे ।
 अग्रे वर्चस्वन्वर्चस्वाःस्त्वं देवेष्वासि । वर्चस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥ (१२) १९
 अग्रे पर्वस्व स्वपां अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । दधद्रयि मयि पोषम् ।
 उपयामगृहीतोऽस्यग्रये त्वा वर्चस एष ते योनिरग्रये त्वा वर्चसे ।
 अग्रे वर्चस्वन्वर्चस्वाःस्त्वं देवेष्वासि । वर्चस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥ (१३) २०
 उत्तिष्ठन्नोर्जसा सह पीत्वी शिप्रै अवेपयः । सोममिन्द्र चमू सुतम् ।
 उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वौर्जस एष ते योनिरिन्द्राय त्वौर्जसे ।
 इन्द्रौर्जस्वन्नोर्जस्वाःस्त्वं देवेष्वासि । ओर्जस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥ (१४) २१
 अदृश्रमस्य केतवो वि रुमयो जनांश्च अनु । आजन्तो अग्रयो यथा ।
 उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा आज एष ते योनिः सूर्याय त्वा आजे ।
 सूर्ये आजस्वन्नाजस्वाःस्त्वं देवेष्वासि । आजस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥ (१५) २२
 उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यम् ।
 उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा आज एष ते योनिः सूर्याय त्वा आजे ।
 सूर्ये आजस्वन्नाजस्वाःस्त्वं देवेष्वासि । आजस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥ (१६) २३

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।

आ प्रा धावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगत्स्तस्थुषश्च ।

उपयामर्गृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राज एष ते योनिः सूर्याय त्वा भ्राजे ।

सूर्य भ्राजस्वन्भ्राजस्वाः स्त्वं देवेष्वसि ।

भ्राजस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥ (१७)

२४

वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।

यो अस्माँश्च अभिदासत्यधरं गमया तमः ।

उपयामर्गृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विमृध एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विमृधे ॥१॥ (१८) २५

वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये मनोजुवं वाजे अद्या हुवेम ।

स नो विश्वानि हव्नानि जोषद्विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा ।

उपयामर्गृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विश्वकर्मण एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणे ॥१॥ (१९) २६

विश्वकर्मन्हविषा वावृधानः स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्याम् ।

मृहान्तवन्ये अभितः सपत्ना इहास्माकं मधवा सूरिरस्तु ।

उपयामर्गृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विश्वकर्मण एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणे ॥१॥ (२०) २७

विश्वकर्मन्हविषा वर्धनेन त्रातारमिन्द्रमकृणोरयुष्यम् ।

तस्मै विश्वः समनमन्त पूर्वोर्यमुग्रो विहव्यो यथासत् ।

उपयामर्गृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विश्वकर्मण एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणे ॥१॥ (२१) २८

उपयामर्गृहीतोऽस्यग्रये त्वा गायत्रछन्दसं गृहामीन्द्राय त्वा त्रिष्टुप्छन्दसं गृहामि ।

विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जगच्छन्दसं गृहाम्यनुष्टुप्तेऽभिगरः ॥१॥ २९

व्रेशीनां त्वा पत्मन्नाधूनोमि कुकुनानां त्वा पत्मन्नाधूनोमि

भन्दनानां त्वा पत्मन्नाधूनोमि मध्वन्तमानां त्वा पत्मन्नाधूनोमि ।

शुक्रं त्वा शुक्र आधूनोम्यहो रूपे सूर्यस्य रुद्रिमपु ॥२॥ ३०

कुकुह रूपं वृषभस्य रोचते बृहत्सोमः सोमस्य पुरोगाः शुक्रः शुक्रस्य पुरोगाः ।

यत्ते सोमादाम्यं नाम जागृवि तस्मै त्वा गृहामि तस्मै ते सोम सोमाय स्वाहा ॥३॥ ३१ [४६१]

उमिक् त्वं देव सोमाग्नेः प्रियं पायोऽर्षीहि वृणी त्वं देव सोमेन्द्रस्य प्रियं पायोऽर्षीहि ।
अस्मत्सखा त्वं देव सोम विधेयां देवानां प्रियं पायोऽर्षीहि ॥४॥ (२२) २२ [४२]

कदाचन तिलः ॥ ३ ॥ अदुस्मर्गैका ॥ १ ॥ वाननदैका ॥ १ ॥ सप्तवित्र एका ॥ १ ॥ लुहर्मेदेका ॥ १ ॥
बृहस्पतिश्चतस्रः ॥ ४ ॥ हरिरसि द्वे ॥ २ ॥ युक्त्वा शेका ॥ १ ॥ आतिष्ठैका ॥ १ ॥ इन्द्रमित्येकैका ॥ १ ॥
यस्माद् ज्ञात इति द्वे ॥ २ ॥ अन्न अन्त्येषेका ॥ १ ॥ अग्ने पवस्वैका ॥ १ ॥ दक्षिष्ठैका ॥ १ ॥
अदुस्मर्गैका ॥ १ ॥ उदुत्यनेका ॥ १ ॥ चित्रनेका ॥ १ ॥ वि-न एका ॥ १ ॥ वावस्यद्विनेका ॥ १ ॥
विश्वकर्मेनेका ॥ १ ॥ विश्वकर्मेद्विनेका ॥ १ ॥ अग्ने त्वा चतस्रः ॥ ४ ॥
आविशत्यनुवाकेषु आविशत् ॥ २२ ॥

॥ इति शुक्लयजुस्काण्डसंहितायां अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

अथ नवमोऽध्यायः ।

प्राणाय मे वचोदा वचसे पवस्व व्याताय मे वचोदा वचसे पवस्व ।
उदानाय मे वचोदा वचसे पवस्व द्रावे मे वचोदा वचसे पवस्व ॥१॥ १
ऋतुदक्षाम्यां मे वचोदा वचसे पवस्व ओत्राय मे वचोदा वचसे पवस्व ।
चक्षुर्म्यां मे वचोदसौ वचसे पवेयाम् ॥२॥ २
आत्मने मे वचोदा वचसे पवस्वौजसे मे वचोदा वचसे पवस्वायुषे मे वचोदा वचसे पवस्व ।
विश्वाम्यो मे प्रजाम्यो वचोदसौ वचसे पवेयाम् ॥३॥ ३
कौञ्चि ऋतमोञ्चि कस्याञ्चि क्रो नामानि ।
यस्य ते नामामन्महि यं त्वा सोमेनानीतृषाम् ॥४॥ ४
भृश्वः स्वः लुप्रजाः प्रजया भूयाम् । सुवीरं वीरैः सुयोधुः पौर्वैः ॥५॥ (१) ५

उदु त्वं ज्ञातवैदसं देवं ब्रह्मन्ति केतवः । इमे विद्यां सूर्यम् ॥१॥ ६
त्रिवं देवानामुदेगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
आ आ धावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्ये आत्मा जगत्सुसृष्टयम् ॥२॥ ७
अग्ने नय सुपथा राये अस्मात् विश्वानि देव वृष्टनानि विद्वान् ।
युयोष्यस्मज्जुह्वराणमेनो भूयिष्ठां ते नम उक्ति विधेय ॥३॥ ८
अयं नो अग्निर्वैरिवस्त्वृणोत्ययं नृषः पुर एतु प्रमिन्दन् ।
अयं बार्जा जयतु बार्जसाता अयं अयं जयतु बर्हिषातः स्वाहा ॥४॥ ९ [४३]

रूपेण वो रूपमस्यागौ तुथो वो विश्ववेदा विभजतु ।

ऋतस्य पथा प्रेतं चन्द्रदक्षिणाः ॥४॥

१०

वि स्वः पश्यन्त्यन्तरिक्षं यतस्व सदस्यैः ।

ब्राह्मणमद्य विदेय पितृमन्तं पैतृमत्यमृषिमार्षेयं सुधातुदक्षिणम् ॥५॥

११

अस्मद्राता देवत्रा गच्छ प्रदातारमाविश ।

अग्रये त्वा मह्यं वरुणो ददातु सौऽमृतत्वमश्नात् ॥७॥

१२

आयुर्दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे ।

रुद्राय त्वा मह्यं वरुणो ददातु सौऽमृतत्वमश्नात् । प्राणो दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे ।

बृहस्पतये त्वा मह्यं वरुणो ददातु सौऽमृतत्वमश्नात् । त्वग्दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे ।

यमार्य त्वा मह्यं वरुणो ददातु सौऽमृतत्वमश्नात् ।

वर्यो दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे ॥८॥

१३

कौऽद्रात्कस्मा अद्रात्कामोऽद्रात्कामायादात् ।

कामो दाता कामः प्रतिग्रहीता कामैतत्ते तत्र काम सता भुनजामहे ॥९॥ (२)

१४

समिन्द्र णो मनसा नेपि गोभिः सः सुरिभिर्मघवन्तसं स्वस्त्या ।

सं ब्रह्मणा देवकृतं यदस्ति सं देवानां सुमतौ यज्ञियांनाम् ॥१॥

१५

सं चर्वसा पर्यसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सः शिवेन ।

त्वष्टा सुदत्रो विदधातु रायोऽनुमार्ष्टु तन्त्रो यद्विलिष्टम् ॥२॥

१६

धाता रातिः सवितेदं जुषन्तां प्रजापतिर्निधिषा देवो अग्निः ।

त्वष्टा विष्णुः प्रजया सः सराणो यजमानाय द्रविणं दधातु ॥३॥

१७

सुगा वो देवाः सदर्ना अकर्म य आजग्मेदः सर्वनं जुषाणाः ।

भरमाणा वहमाना हवीः प्यस्मे धत्त वसवो वसनि ॥४॥

१८

याँ३ आवह उशतो देव देवाः स्तान्प्रेरय स्वे अग्ने सुधस्ये ।

जक्षिवाः सः पपिवाः सः विश्वेऽसुं घर्मः स्वरातिष्ठतानु ॥५॥

१९

वयः हि त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन्नग्ने होतारमवृणीमहीह ।

ऋधगया ऋधगुताशमिष्ठाः प्रजानन्यज्ञमुपयाहि विद्वान् ॥६॥

२०

देवा गातुविदो गातुमित्रा गातुमित । मनसस्पत इमं देव यज्ञं स्वाहा वाते वाः ॥७॥

यज्ञं यज्ञं गच्छ यज्ञपति गच्छ स्वां योनिं गच्छ स्वाहा ।

एष ते यज्ञो यज्ञपते सहस्रक्तवाकः सर्ववीर्यस्तं जुषस्व स्वाहा ॥८॥ (३)

२२ [४३४]

मार्हिर्भूर्मा पृदाकुः । उरु५ हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ ।

अपदे पादा प्रतिधातवेऽकरुतापवक्ता हृदयाविधश्चित् ।

नमो वरुणायाभिष्टितो वरुणस्य पाशः ॥१॥

२३

अग्नेरनीकमप आर्विवेशापां नपात् प्रतिरक्षन्सूर्यम् ।

दमेदमे समिधं यक्ष्यमे प्रति ते जिह्वा घृतमुच्चरण्यत् स्वाहा ॥२॥

२४

समुद्रे ते हृदयमप्सवन्तः सं त्वा विशन्त्वोषधीरुतापः ।

यज्ञस्य त्वा यज्ञपते सूक्तोक्तौ नमोवाके विधेम यत् स्वाहा ॥३॥

२५

देवीराप एष वो गर्भस्त५ सुप्रीत५ सुभृतं विभृत ।

देव सोमैष ते लोकः परि च वक्षि शं च वक्षि । अवभृष्ट निचुम्पुण निचेरुरसि निचुम्पुण ।

अव देवैर्देवकृतमेनोऽयासिषमव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुराणो देव रिषस्पाहि ।

देवानां५ समिदसि ॥४॥ (४)

२६

एजतु दशमास्यो गर्भो जरायुणा सह ।

यथायं वायुरेजति यथा समुद्र एजत्येवायं दशमास्यो अक्षजरायुणा सह ॥१॥

२७

यस्यास्ते यज्ञियो गर्भो यस्या योनिर्हिर्ण्ययी ।

अङ्गान्यहुता यस्य तं मात्रा समजीगम५ स्वाहा ॥२॥

२८

पुरुदस्मो विष्टुरूप इन्दुरन्तर्महिमानमानञ्जु धीरः ।

एकपदीं द्विपदीं त्रिपदीं चतुष्पदीमष्टापदीं श्रवनात् प्रथन्ता५ स्वाहा ॥३॥

२९

मरुतो यस्य हि क्षये पाथा दिवो विमहसः । स सुगोपातमो जनः ॥४॥

३०

मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् । पिपृतां नो भरीमभिः ॥५॥ (५)

३१

आजिघ्र कलशं मृदा त्वा विशन्त्विन्दवः ।

पुनरूर्जा निर्वर्तस्व सा नः सहस्रं धुक्षोरुधारा पर्यस्वती पुनर्माविशताद्रयिः ॥१॥

३२

हव्ये काम्य इले रन्ते चन्द्रे ज्योतेऽदिते सरस्वति महि विश्रुति ।

एता ते अघ्न्ये नामानि देवेषु मा सुकृतं ब्रूतात् ॥२॥

३३

इह रतिरिह रमध्वमिह धृतिरिह स्वधृतिः स्वाहा ।

उपसृजं धरुणं मात्रे धरुणो मातरं धर्यत्रायस्पोषमस्मासु दीधरत् स्वाहा ॥३॥

३४

अगन्म ज्योतिरमृता अभूम दिवं पृथिव्या अघ्यारुहाम ।

अविदाम देवैस्सुज्योतिः ॥४॥

३५ [४४७]

युवं तस्मिन्नापर्वता पुरोयुष्मा यो नः पृतन्यादप तंतमिद्वतं वज्रेण तंतमिद्वतम् ।

दूरे चत्वारं छन्तुद्रव्यं यदिर्नक्षदस्माकं शत्रून् परि शर विभक्तौ दुर्मा दंष्ट्रा विभक्तः ॥५॥ ३६

भूर्धवः स्वः सुव्रजाः प्रजवा भूवासम् । सुवीरौ वीरैः सुपोषः पोषैः ॥६॥ (६) ३७

परमेष्ठ्यभिधीतः प्रजार्पतिर्वाचि ग्वाहतायामन्धो अन्धेतः तविता सन्याम् ।

विशर्कन् दीक्षायां पूषा सौमक्रयम्बाम् ॥१॥

३८

इन्द्रं व सुस्तं व क्रुण्वयोषोत्थितः । अतुरः वृण्यमानो मित्रः क्रीतः ॥२॥

३९

विष्णुः विविदिह उरा आस्तन् नो विष्णुर्नरन्विषः प्रोत्तमानः ।

सौम आगतो वरुण आसन्वामासन्मः ॥३॥

४०

अगिराग्नीध्र इन्द्रो हविर्धाने । अर्धर्धोपावहिवर्मानो विधे देवा अश्वेषु न्युष्यमानेषु ॥४॥

४१

विष्णुराग्नीतुषा आप्याय्यमानो यमः सूयमानो विष्णुः संभियमानः । वायुः पूषमानः क्रुक्कः पूतः ५।४२

क्रुक्कः धीरश्रीर्मन्वी संक्रुशीः । विधे देवाश्चमसेषु क्रीतोऽनुर्होमावोर्धतः ॥६॥

४३

रुद्रो वृषमानो वातोऽभ्यावृत्तो नृचक्षाः प्रतिस्वातो मक्षः पीतः पितरो नाराक्षताः सावमानः ।

सिन्धुरवमृषावोर्धतः समुद्रोऽभ्यवहियमानः तलिलः प्रभुतः । ॥७॥

४४

ययोरोजसा स्फुमिता रजांस्ति वीर्धेभिर्वीरितमा शर्बिष्ठा ।

या पत्वेते अग्रतीता सहोभिर्विष्णू अगन्वरुणा पूर्वहृती ॥८॥

४५

देवान् दिवमगन्यज्ञस्ततो मा द्रविणमहु मनुष्यान्न्तरिक्षमगन्यज्ञस्ततो मा द्रविणमहु ।

पितृन् पृथिवीमगन्यज्ञः ततो मा द्रविणमहु यं कं च

लोकमगन्यज्ञस्ततो मे भद्रमभूत् ॥९॥ (७)

४६ [४५८]

प्राजाय मे पञ्च ॥५॥ उदु त्यं न व ॥९॥ समिद्र जोऽष्ट ॥८॥ माहिभ्यस्तस्रः ॥४॥ एजतु दशमास्यः पञ्च ॥५॥

आजिभ वद् ॥ ६ ॥ परमेष्ठी नव ॥ ९ ॥ सत्तात्रुवाकेषु वद्वत्पारिशात् ॥ ४६ ॥

॥ इति शुक्रवजुःकाण्वसंहितायां नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

अथ दशमोऽध्यायः ।

देवं तवितुः प्रतुव यज्ञं प्रतुवेमं भगाव ।

पिण्बो मन्वर्धः केतुषाः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्नो अन्न वाजं स्वदतु ॥१॥

१

वृषतर्दं त्वा नृषर्दं मनःतर्दम् ।

उषवामर्गहीतोऽतनीश्राव त्वा जुष्टं नृक्षाम्येष ते वोनिरिन्श्राव त्वा जुष्टमम् ॥२॥ २ [४६०]

अप्सुषदं त्वा घृतसदं व्योमसदम् ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् ।

पृथिविसदं त्वाऽन्तरिक्षसदं दिविसदं देवसदं नाकसदम् ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् ॥३॥ ३

अपा२ रसमुद्रयस२ सूर्ये सन्त२ समाहितम् । अपा२ रसस्य वो रसस्तं वो गृह्णाम्युत्तमम् ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् ॥४॥ ४

ग्रहा ऊर्जाहुतयो व्यन्तो विप्राय मतिम् । तेषां विष्णिप्रियाणां वोऽहमिषमूर्जे२ समन्वयम् ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् ॥५॥ ५

संपृचं स्थ सं मा भद्रेण पृङ्क्त । विपृचं स्थ वि मा पापेन पृङ्क्त ॥६॥ (१) ६

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वाजसास्त्वया यं वाज२ सेत् ।

वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमदिति नाम वचसा करांमहे ।

यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यां नो देवः संविता धर्मं साविष्क ॥१॥ ७

देवीरापो अपानपाद्यो व ऊर्मिः प्रतृतिः । कुकुन्मान् वाजसास्तेनायं वाज२ सेत् ॥२॥ ८

अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तिभिः । अश्वा भवत वाजिनः ॥३॥ ९

वातो वा वो मनो वा गन्धर्वाः सप्तर्विंशतिः । ते अग्रेऽश्वमयुञ्जस्ते अस्मिञ्जवमादधुः ॥४॥ १०

वातर२हा भव वाजिन्युज्यमान इन्द्रस्येव दक्षिणः श्रियैषि ।

युञ्जन्तु त्वा मरुतो विश्ववेदस आ ते त्वष्टा पत्सु जवं दधातु ॥५॥ ११

जवो यस्तै वाजिभिर्हितो गुहा यः श्येने परीतो अचरश्च वातै ।

तेन नो वाजिन् बलवान् बलेन वाजजिच्चैषि समने च पारयिष्णुः ॥६॥ १२

वाजिनो वाजजितो वाज२ सरिष्यन्तः । बृहस्पतेर्भागमवजिघ्रत ॥७॥ (२) १३

देवस्य वय२ संवितुः सवे सत्यसंवसः । बृहस्पतेरुत्तमं नाक२ रुहेमेन्द्रस्योत्तमं नाक२ रुहेन ।

देवस्य वय२ संवितुः सवे सत्यसंवसः । बृहस्पतेरुत्तमं नाकमरुहामेन्द्रस्योत्तमं नाकमरुहाम ॥१॥ १४

बृहस्पते वाजं जय बृहस्पतये वाचं वदत । बृहस्पतिं वाजं जापयत ॥२॥ १५

इन्द्र वाजं जयेन्द्राय वाचं वदत । इन्द्रं वाजं जापयत ॥३॥ १६

एषा वः सा सत्या संवाग्भूयया बृहस्पतिं वाजमजीजपत ।

आजीजपत बृहस्पतिं वाचं वनस्पतयो विष्टुच्यन्वम् ॥४॥ १७

देवस्य वय२ संवितुः सवे सत्यसंवसः । बृहस्पतेर्बाजजितो वाजं जेष्म ॥५॥ १८ [३७५]

- वाजिनो वाजं जयताध्वन स्कभन्तः । योजना मिमानाः काष्ठां गच्छत ॥६॥ १९
- एष स्य वाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवार्या बद्धो अपिकृक्ष आसनि ।
 कर्तुं दधिका अनु सन्तवीत्वत्पथामङ्गाः स्यन्वापनीफणत् ॥७॥ २०
- उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पूर्णं न वेरनुवाति प्रगधिर्नः ।
 इयेनस्येव धर्जतो अङ्गसं परि दधिकाब्जः सहोर्जा तरित्रतः ॥८॥ २१
- अं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।
 जम्भयन्तोऽहिं इक्षु रक्षांसि सनेम्यस्मद्यवबभमीवाः ॥९॥ २२
- ते नो अर्बन्तो हवनश्रुतो हवं विभे शृण्वन्तु वाजिनो मितद्रवः ।
 सहस्रसा मेघसाता इव त्मना महो ये धनं समिधेषु जग्निरे ॥१०॥ २३
- वाजंवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता क्रतवाः ।
 अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पथिभिर्देवयानैः ॥११॥ २४
- आ मा वाजस्य प्रसवो जगम्यादेमे द्यावापृथिवी विश्वरूपे ।
 आ मा गतं पितरा मातरा युवमा मा सोमो अमृतत्वार्य गम्यात् ॥१२॥ २५
- वाजिनो वाजजितो वाजं ससृवांसः । बृहस्पतेर्भागमर्वाजिघत निवृजानाः ॥१३॥ (३) २६
- आपये स्वाहा स्वापये स्वाहाऽपिजाय स्वाहा क्रतवे स्वाहा । वसवे स्वाहाऽहर्षतये स्वाहा ।
 अहो मुग्धाय स्वाहा मुग्धाय वैनश्शिनाय स्वाहा विनश्शिनं आन्त्यायनाय स्वाहान्त्याय
 भोवनाय स्वाहा भुवनस्य पतये स्वाहाधिपतये स्वाहा ॥१॥ २७
- आयुर्धनेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्धनेन कल्पतां भोत्रं यज्ञेन कल्पताम् ।
 पुष्टं यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पताम् ॥२॥ २८
- जाय एहि स्त्रो रोहाव । प्रजापतेः प्रजा अभूम स्वर्देवा अगन्नामृता अभूम ॥३॥ २९
- अस्मे वो अस्तिन्द्रियमस्मे नृम्यमुत क्रतुः । अस्मे वर्चांसि सन्तु वः ॥४॥ ३०
- नमो मात्रे पृथिन्या इयं ते राभ्यन्तासि यमनः ।
 ध्रुवोऽसि धरुणः कृष्णे क्षेमाय रयै पोषाय ॥५॥ (४) ३१
- वाजस्येमं प्रसवः सुषुवेऽग्रे सोमं राजानमोषधीष्वप्सु ।
 ता अस्मभ्यं मधुमतीर्भवन्तु वयं राष्ट्रे जागृवाम पुरोहिताः ॥१॥ ३२
- वाजस्येदं प्रसव आर्चभूमेमा च विश्वा भुवनानि सर्वतः ।
 सनेमि राजा परिवाति विद्वान् रविं पुष्टिं वर्धयमानो अस्मे ॥२॥ ३३ [४९१]

वाजस्येमां प्रसवः शिश्रिये दिवमिमा च विश्वा भुवनानि सम्राट् ।

आदित्सन्तं दापयति प्रजानन्तस नो रयिः सर्ववीरं नियच्छतु ॥३१॥

३४

अये अच्छावदेह नः प्रति नः सुमना भव ।

प्र नो यच्छ सहस्रजिच्च हि धनदा असि ॥३२॥

३५

सोमः राजानमवसेऽमिमन्वारभामहे । आदित्यं विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम् ॥३३॥

३६

प्र नो यच्छत्वयमा प्र पूषा प्र सरस्वती । प्र वाग्देवी ददातु नः ॥३४॥

३७

अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय । वाचं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं च वाजिनम् ॥३५॥ ३८

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यै तुर्यै दधामि ।

बृहस्पतेष्ट्रा साम्राज्येनाभिषिञ्चामीन्द्रस्य त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामि ॥३६॥ (५)

३९

अग्निरेकाक्षरेण प्राणमुदजयत् तमुजैषमश्विनौ अक्षरेण द्विपदो मनुष्मानुदजयतां तानुजैषम् ।

विष्णुस्यक्षरेण त्रीणिमाल्लोकानुदजयत्तानुजैषः सोमश्चतुरक्षरेण

चतुष्पदः पशूनुदजयत्तानुजैषम् ॥३७॥

४०

पूषा पञ्चाक्षरेण पञ्च ऋतूनुदजयत्तानुजैषः सविता षडक्षरेण षट्पशूनुदजयत्तानुजैषम् ॥

मरुतः सप्ताक्षरेण सप्त ग्राम्यान् पशूनुदजयःस्तानुजैषं

बृहस्पतिरष्टाक्षरेण गायत्रीमुदजयत्तामुजैषम् ॥३८॥

४१

मित्रो नवाक्षरेण त्रिष्टुतः स्तोममुदजयत् तमुजैषं वरुणो दशाक्षरेण विराजमुदजयत्तामुजैषम् ।

इन्द्र एकादशाक्षरेण त्रिष्टुभमुदजयत्तामुजैषं विश्वे

देवा द्वादशाक्षरेण जगतीमुदजयःस्तामुजैषम् ॥३९॥

४२

वसवस्त्रयोदशाक्षरेण त्रयोदशः स्तोममुदजयःस्तमुजैषः

रुद्राश्चतुर्दशाक्षरेण चतुर्दशः स्तोममुदजयःस्तमुजैषम् ।

आदित्याः पञ्चदशाक्षरेण पञ्चदशः स्तोममुदजयःस्तमुजैषः

मदितिः षोडशाक्षरेण षोडशः स्तोममुदजयःस्तमुजैषम् ।

प्रजापतिः सप्तदशाक्षरेण सप्तदशः स्तोममुदजयःस्तमुजैषम् ॥४०॥ (६)

४३ [५०६]

देव मघितप्यट् ॥ ६ ॥ इन्द्रस्य वज्रः सप्त ॥ ७ ॥ देवस्य वयं त्रयोदश ॥ १३ ॥ अग्नये पञ्च ॥ ५ ॥

वाजस्येममष्ट ॥ ८ ॥ अग्निरेकाक्षरेण चतस्रः ॥ ४ ॥ षडनुवाकेषु त्रयश्चत्वारिंशन् ॥ ४३ ॥ देवमघितप्यट्

तत्र त्रयश्चत्वारिंशत् ॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

इति प्रथमो दशकः ॥ ६ ॥

अथ द्वितीयो दशकः ॥ २ ॥

अथ प्रथमोऽध्यायः (अथैकादशोऽध्यायः) ।

एष ते निर्ऋते आगस्तं जुषस्व स्वाहाऽग्निनेत्रेभ्यो देवेभ्यः पुरःसङ्गयः स्वाहा
यमनेत्रेभ्यो देवेभ्यो दक्षिणसङ्गयः स्वाहा ।

विश्वदेवेभ्यो देवेभ्यः पश्चात्सङ्गयः स्वाहा मिश्रावरुणनेत्रेभ्यो
वा मरुतेभ्यो वा देवेभ्य उषरसङ्गयः स्वाहा ।

सोमनेत्रेभ्यो देवेभ्य उषरितङ्गयो दुर्वस्वङ्गयः स्वाहा ॥१॥

ये देवा अग्निनेत्राः पुरःसदुस्तेभ्यः स्वाहा ये देवा यमनेत्रा दक्षिणसदुस्तेभ्यः स्वाहा ।

ये देवा विश्वदेवेभ्यो पश्चात्सदुस्तेभ्यः स्वाहा ये देवा ।

मिश्रावरुणनेत्रा वा मरुतेभ्यो चोत्तरसदुस्तेभ्यः स्वाहा ।

ये देवाः सोमनेत्रा उषरितदो दुर्वस्वन्तस्तेभ्यः स्वाहा ॥२॥

अथ सहस्रं वर्तना अभिमातीरपास्य । दुष्टरस्तरसरातीर्विचो धा यज्ञवाहसि ।

देवस्य त्वा तवितुः व्रतनेऽभिर्नोर्बाहुभ्यां पूज्यो हस्ताभ्याम् ॥३॥

उवाचोर्बावेन जुहोमि इतः रक्षः स्वाहा । रक्षसां त्वा वधायावधिष्म रक्षोऽमुष्य

त्वा वधायावधिष्म । जुषाणोऽध्वज्यस्य वेतु स्वाहा ॥४॥ (१)

अथो देवा मधुमतीरगृभ्णमूर्जस्वती राजस्वधितानाः ।

वामिर्बित्रावरुणा अम्यर्बिन्न्याभिरिन्द्रमनयमत्यरातीः ॥१॥

वृष्ण ऊर्मिरसि राष्ट्रं मे देहि स्वाहा वृष्ण ऊर्मिरसि राष्ट्रं राष्ट्रममुष्मे देहि ।

वृषसेनोऽसि राष्ट्रं मे देहि स्वाहा वृषसेनोऽसि राष्ट्रं राष्ट्रममुष्मे देहि ॥२॥ ६ [५०७]

अर्धेत स्थ राष्ट्रं मे दत्त स्वाहार्धेत स्थ राष्ट्रं राष्ट्रममुष्मे दत्त ।

ओजस्वती स्थ राष्ट्रं मे दत्त स्वाहौजस्वती स्थ राष्ट्रं राष्ट्रममुष्मे दत्त ।

आपः परिव्राहिणी स्थ राष्ट्रं मे दत्त स्वाहापः परिव्राहिणी स्थ राष्ट्रं राष्ट्रममुष्मे दत्त ।

अपां पतिरसि राष्ट्रं मे देहि स्वाहापां पतिरसि राष्ट्रं राष्ट्रममुष्मे देहि ।

अपां गर्भोऽसि राष्ट्रं मे देहि स्वाहापां गर्भोऽसि राष्ट्रं राष्ट्रममुष्मे देहि ।

सूर्यवर्चस स्थ राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा सूर्यवर्चस स्थ राष्ट्रं राष्ट्रममुष्मे दत्त ।

सूर्यत्वच स्थ राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा सूर्यत्वच स्थ राष्ट्रं राष्ट्रममुष्मे दत्त ।

वृजक्षित स्थ राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा वृजक्षित स्थ राष्ट्रं राष्ट्रममुष्मे दत्त ।

वाशां स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा वाशां स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मे दत्त ।
 मांदां स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा मांदां स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मे दत्त ।
 शर्करां स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा शर्करां स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मे दत्त ।
 जनभृतं स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा जनभृतं स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मे दत्त ।
 विश्वभृतं स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा विश्वभृतं स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मे दत्त ।
 शैष्ठां स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा शैष्ठां स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मे दत्त ।
 आपः स्वारात्रीं स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मे दत्त ॥३॥ ७
 सं मधुमतीर्मधुमतीभिः पृच्यतां महिं ध्रुवं ध्रुवियां वन्वानाः ।
 अनाघृष्टाः सीदत सहोर्जसा महिं ध्रुवं ध्रुवियां दर्शतीः ॥४॥ (२) ८

सविता त्वां प्रसवानां सुवतामभिर्गृह्णतीनां सोमो वनस्पतीनाम् ।
 बृहस्पतिर्वाच इन्द्रो ज्यैष्ठ्याय रुद्रः पशूनां मित्रः सत्याय वरुणो धर्मवतीनाम् ॥१॥ ९
 इमं देवा असपत्नं सुवचं महते ध्रुवाय महते ज्यैष्ठ्याय ।
 इमममुममुष्मं पुत्रममुष्माः पुत्रमस्य विधे ॥२॥ १०
 एष वः कुरवो राजैष वः पञ्चाला राजा । सोमोऽस्माकं प्राञ्जानां राजा ॥३॥ (३)-११

सोमस्य त्विषिरस्यग्रये स्वाहा सोमाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा सरस्वत्यै स्वाहा ।
 पूष्णे स्वाहा बृहस्पतये स्वाहा ॥१॥ १२
 इंद्राय स्वाहा शशाय स्वाहा श्लोकाय स्वाहा घोषाय स्वाहा भगाय स्वाहार्यम्णे स्वाहा ।
 सवितुर्वैः प्रसव उत्पुनाम्यच्छिन्द्रेण सवित्रेण सर्वस्य रुग्मिभिः ।
 अग्निमृष्टमसि वाचो बन्धुस्तपोजाः सोमस्य दात्रमसि स्वाहा राजस्वः ॥२॥ १३
 सध्रमादौ धुमिनीरारं एता अनाघृष्टा अपस्यो वसानाः ।
 पस्त्यासु चक्रे वरुणः सधस्वमपां शिशुर्मातृतमास्वतः ॥३॥ १४
 ध्रुवस्योत्त्वमसि तत्रस्व जराय्वसि ध्रुवस्य नाभिरसि ध्रुवस्य योनिरसि ।
 इन्द्रस्य वार्ष्णेमसि त्वयायं वृत्रं बध्वाग्निमत्रस्यासि वरुणस्यासि ॥४॥ १५
 रुजासि द्रुवासि ध्रुवासि । पातैनं आर्चं पातैनं अस्वर्चं पातैनं तिर्यर्चं विग्म्वः पात ॥५॥ १६
 आविर्मेया आविचो अग्निर्गृह्णतिराविच इन्द्रो बृहन्नवा
 आविचः वृषा विश्वेदेवा आविचो मित्रावरुणौ ध्रुवमती ।
 आविचे चावाश्चिनी विश्वर्षम् आविचादिति वरुणो ॥६॥ (४) १७ [५१८]

अवेष्टा दन्दुश्रुकाः प्राचीमारोह गायत्री त्वावतु ।

रवन्तर५ सामं त्रिवृत्स्तोमो वसन्तऋतुर्जह्न द्रविणम् ॥१॥

१८

दक्षिणमारोह त्रिष्टुप् त्वावतु । बृहत्सामं पञ्चदश स्तोमो ग्रीष्मऋतुः क्षत्रं द्रविणम् ॥२॥

१९

पृथ्वीमारोह जगती त्वावतु । वैरूप५ सामं सप्तदश स्तोमो वर्षा ऋतुर्विड् द्रविणम् ॥३॥

२०

उदीचीमारोहानुष्टुप् त्वावतु । वैराज५ सामैकविंश स्तोमः शरदृतुः फलं द्रविणम् ॥४॥

२१

ऊर्ध्वमारोह पङ्क्तिस्त्वावतु ।

श्राकृरैवते सामनी त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ स्तोमो हेमन्तशिशिरा ऋतू वर्षो द्रविणम् ।

प्रत्यस्तं नमूचेः शिरः ॥५॥

२२

सोमस्य त्विषिरसि तवेव मे त्विषिर्भूयात् । मृत्योः पाप्मोर्जोऽसि सहोऽस्यमृतमसि ॥६॥

२३

हिरण्यरूपा उषसो विरोक उमा इन्द्रा उदितुः सूर्यश्च ।

आरोहतं बरुण मित्रं गतं ततश्चक्षामदितिं दितिं च । मित्रोऽसि वरुणोऽसि ॥७॥ (५) २४

सोमस्व त्वा पुमेनामिषिषाम्यमेर्जाजसा सूर्यस्य वर्चसा ।

इन्द्रस्वैद्विषेणं मरुतामोजसा क्षत्राणां क्षत्रपतिरेष्यति द्विष्मन्वाहि ॥१॥

२५

इमं देवा असपत्नं सुबन्धं महते क्षत्राय महते ज्यैष्ठ्याय महते जानराज्याय ।

इममसुमहृष्यं पुत्रमसृष्याः पुत्रमस्यै विधे ॥२॥

२६

एष वः कुर्यो राजैष वः पञ्चाला राजा । सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानां राजा ॥३॥

२७

अ वर्धेतस्य इषमस्य पृष्ठाभारं भरन्ति स्वसिचं इयानाः ।

ता आर्धवृत्रममरागुदक्ता अहिं बुध्न्यमनु रीर्यमाणाः ।

विष्णोर्विक्रमेणमसि विष्णोर्विक्रान्तमसि विष्णोः क्रान्तमसि ॥४॥

२८

प्रजापते न स्वदेतान्यन्यो विद्यां रूपाणि परि ता बभूव ।

यत्कामास्ते शुद्धमस्तमो अस्तु वयं स्याम परयो रयीणाम् ॥५॥

२९

कद्रु वते कवि परं नाम । तस्मै इतमस्यमेष्टमसि स्वाहा ॥६॥ ६

३०

इन्द्रस्व वज्रोऽसि मित्रावरुणयोस्त्वा प्रश्नास्तोः प्रशिषा युनक्ति ।

अर्घ्यवाचै त्वा स्ववाचै त्वारिष्टः फल्गुनः ।

मस्तां प्रसवेन अयापाम मनसा समिन्द्रिबेन ॥१॥

३१

मा तं इद्र ते वयं तुराणाढ्युक्तासो अत्रकृता विदसाम ।

सिद्धा रवमधि बर्हजहस्ता रश्मीन्देव युवते स्वभान् ॥२॥

३२ [५३३]

अग्नें गृहपतये स्वाहा सोमाय वनस्पतये स्वाहा ।

इन्द्रस्येन्द्रियाय स्वाहा मरुतामोर्जते स्वाहा ।

शुर्विं मातुर्मा मा हिंसीमीं अहं त्वाम् ॥३॥

३३

इक्ष्मः शुचिषडसुरन्तरिक्षतद्भोता वेदिषदतिभिर्दुरोणसत् ।

नृषद्वरस्तद्वत्तद्वयौमत्तद्वजा नोजा क्रतुजा अद्रिजा क्रतं बृहत् ॥४॥

३४

इषद्वत्तावुरस्यायुर्मे देहि बुद्धिसि वचोऽसि वचो मे देहि ।

ऊर्मेस्त्वूर्जं नविं वेदीन्द्रस्य वां बाहू वीर्यकृता उपावहरामि ॥५॥ (७)

३५

स्योनासिं तुषदासिं ध्रुवस्य योनिरसि ।

स्योनामासीद तुषदामासीद ध्रुवस्य योनिमासीद ॥१॥

३६

निषसाद धृतव्रतो वरुणः वस्त्वास्वा । सात्राज्वाय सुक्रतुः ॥२॥

३७

अभिभूरस्वर्यानामेतास्ते पञ्च दिशः कल्पन्ताम् । ब्रह्मस्त्वं ब्रह्मासि ॥३॥

३८

सवितासिं सत्वव्रतनो वरुणोऽसि सत्वौजाः ।

इन्द्रोऽसि विद्यौजा रुद्रोऽसि सुषेवः ॥४॥

३९

त्रिवंक्षरं त्रेवस्करं भूर्वस्करं । इन्द्रस्य वज्रोऽसि तेन मे रभ्य ॥५॥

४०

अग्निः वृधुर्बर्मेणस्पतिर्जुषामो अग्निः वृधुर्बर्मेणस्पतिः । आज्यस्य इविषो वेतु स्वाहा ।

स्वाहाकृताः बर्हेस्व रश्मिर्भिरवतश्च सजातानां मध्वमेष्टुषाय ॥६॥ (८)

४१

सवित्रा प्रसवित्रा सरस्वत्या वाचा । त्वष्ट्रां रुषैः पूष्णा वृष्टुभिरिन्द्रेणास्मै ॥१॥

४२

बृहस्पतिना ब्रह्मणा वरुणेनौजसाग्निना तेजसा सोमेन राक्षा ।

विष्णुना देवतया दक्षम्येर्मं यज्ञं विष्णुमामवानि ॥२॥ (९)

४३

अग्निभ्यां पच्यस्व सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय सुत्राम्ने पच्यस्व ।

वायोः पुतः पवित्रेण प्रत्यङ् सोमो अतिमुतः । इन्द्रस्य युज्यः तत्तां ॥१॥

४४

कुविदुङ्ग यवंमन्तो यवं विद्यथा दान्त्यनुपूर्वं नियूय ।

इरेहैषां कृशुहि भोर्जनानि ये नर्हियो नर्मउक्तिं न जग्धुः ।

उपयामर्गहीतोऽस्याग्निभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्ने ॥२॥

४५

शुभं सुरार्ममग्निना नष्टुषा आसुरे सत्वा ।

विषिषावा वृषस्पती इन्द्रं कर्मस्वावतम् ॥३॥

४६ [५४७]

पुत्रमिव पितरा अभिनोभेन्द्रावर्षः काव्यैर्दुःसनाभिः ।

वत्सुरामं न्यर्षिषुः शर्चीभिः सरस्वती त्वा मधवन्नमिष्णक् ॥४॥ (१०) ४७ [५४८]

एष ते वटसः ॥ ४ ॥ अपो देवाश्चतस्रः ॥४॥ सविता त्वा तिस्रः ॥ ३ ॥ सोमस्य त्विषि पट् ॥६॥

अवेष्टा सप्त ॥ ७ ॥ सोमस्व त्वा वट् ॥ ६ ॥ इन्द्रस्य वज्रः पञ्च ॥५॥ स्योनासि पट् ॥ ६ ॥

सवित्रा द्वे ॥ २ ॥ अभिष्यां वटसः ॥ ४ ॥ दशानुवाकेषु सप्तचत्वारिंशत् ॥४७॥

॥ इति शुक्लबजुःकाण्वसंहितायां एकादशोऽध्यायः ॥११॥

अथ द्वादशोऽध्यायः ।

ब्रह्मायः ब्रह्मं मनस्तत्त्वाय सविता धियः । अग्नेर्ज्योतिर्निर्वाय्यं पृथिव्या अध्वामरत् ॥१॥ १

ब्रूकेन मनसा ब्रह्मं देवस्य सवितुः सुवे । स्वर्गेवाय शक्त्या ॥२॥ २

ब्रूत्स्वाय सविता देवान्स्वर्गतो धिया दिवम् ।

ब्रूह्योतिः करिष्मत्तः सविता ब्रह्मवाति तान् ॥३॥ ३

ब्रूजते मन उत ब्रूजते धियो वित्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।

वि होत्रा दधे बभूता विदेक इन्द्रो देवस्य सवितुः परिष्टुतिः ॥४॥ ४

ब्रूहे वां ब्रह्मं पूर्य नमोभिर्वि स्रोक एतु पृथ्वेव सुरैः ।

ब्रूयन्तु विषे अमृतस्य पुत्रा आ वे धामानि दिव्यानि तस्थुः ॥५॥ ५

वस्य ब्रह्मामन्वन्त्य इत्यबुद्धेवा देवस्य महिमानमोजसा ।

वः पार्थिवानि विप्रमे स एतद्यो रजांसि देवः सविता महित्वना ॥६॥ ६

देव सवितुः ब्रह्मं ब्रह्मं ब्रह्मं यज्ञपतिं भगाय ।

दिव्यो गन्धर्वः केतुपूः केतु नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचं नः स्वदतु ॥७॥ ७

इमं नो देव सवितर्यज्ञं प्रभय देवाम्बः सखिभिर्दः सत्राजितं धनजितं स्वर्जितम् ।

ऋषा स्रोतः सर्मर्षव गायत्रेण रथन्तरं बृहद्वाव्रवर्तनि स्वाहा ॥८॥ ८

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽभिनोर्दुम्भो बृष्णो हस्ताभ्याम् ।

मरुदे गावत्रेण छन्दसाग्निस्वत् + पृथिव्याः सप्तस्थादग्निं पुरीष्यमग्निस्वदामर ।

पैतृमेण छन्दसाग्निस्वत् ॥९॥

९ [५५७]

अत्रिरसि नार्यसि त्वया वयमग्निः शक्रेण खनितुम् ।

सधस्य आ जागतेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ॥१०॥

१०

हस्तं आघार्य सविता विभ्रदाग्निः हिरण्ययीम् ।

अग्नेज्योतिर्निचाय्य पृथिव्या अध्याभरदानुष्टुमेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ॥११॥ (१)

११

प्रतूर्त्वं वाजिभाद्रव वरिष्ठामनु संवतम् ।

दिवि ते जन्मं परममन्तारिक्षे तव नारिभिः पृथिव्यामधि योनिरित् ॥१॥

१२

युञ्जायाः रासभं युवमसिन् यामे वृषण्वस्र । अग्निं भरन्तमस्मयुम् ॥२॥

१३

योगेयोगे तवस्तरं वाजैवाजे हवामहे । सखाय इन्द्रमूतये ॥३॥

१४

प्रतूर्त्वं नेष्टवक्रामभशस्ती रुद्रस्य गार्णपत्यं मयोभूरेहि ।

उर्वन्तरिक्षं वीहि स्वस्तिर्गन्धूतिरभयानि कृण्वन् पूष्णा सयुजा सह ॥४॥

१५

पृथिव्याः सधस्थादग्निं पुरीण्यमङ्गिरस्वदामर ।

अग्निं पुरीष्वमङ्गिरस्वदच्छेमोऽग्निं पुरीष्वमङ्गिरस्वङ्गरिष्यामः ॥५॥

१६

अन्वग्निरुषसामग्रमख्यदन्वहानि प्रथमो जातवेदाः ।

अनु सूर्यस्य पुरुषा च रश्मीननु द्यावापृथिवी आर्ततन्य ॥६॥

१७

आगत्यं वाज्यध्वानं सर्वा मृधो विधूनुते । अग्निं सधस्ये महति चक्षुषा निषिकीषते ॥७॥

१८

आक्रम्य वाजिनपृथिवीमग्निमिच्छ रुचा त्वम् । भूमेर्वृत्वार्य नो ब्रूहि यतः खनेम तं वृषम् ॥८॥

१९

द्यौस्ते पृष्ठं पृथिवी सधस्यमात्मान्तरिक्षं समुद्रो योनिः ।

विख्याय चक्षुषा त्वमग्निं तिष्ठ पृतन्यतः ॥९॥

२०

उत्क्राम महते सौमगायासादास्वानाद् द्रविणोदा वाजिन् ।

वयं स्वाम सुमतौ पृथिव्या अग्निं खनन्त उपस्ये अस्थाः ॥१०॥

२१

उदक्रमीद् द्रविणोदा वाज्यवाकः सुलोकं सुकृतं पृथिव्याम् ।

ततः खनेम सुप्रतीकमग्निं स्वो रूपाणा अग्निं नाकं वृत्तम् ॥११॥

२२

आ त्वा जिघर्षि मनसा धृतेन प्रतिधियन्तं भुवनानि विश्वा ।

पृथुं तिरश्चा वयसा बृहन्तं व्यर्षिष्ठमग्निं रमसं दृष्टानम् ॥१२॥

२३

आ विश्वतः प्रत्यञ्च जिघर्म्यरक्षसा मनसा तज्जुषेत ।

मर्येश्रीः स्पृहयद्गर्भो अभिर्नाभिमृशे तन्वा जर्हिरागः ॥१३॥

२४

परि वाजपतिः क्विरभिर्ह्वयान्वक्रमीत् । दधद्रत्नानि द्वाष्टये ॥१४॥

२५ [५७१]

परि त्वाम्रे पुरं वयं विप्रः सहस्य धीमहि । ध्रुवदर्शने दिवेदिवे भेत्तारं भङ्गुरावताम् ॥१५॥ २६
 त्वमग्ने धुमिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमग्नस्त्वमग्ने नृपतिः ।
 त्वं वर्नेभ्यस्त्वमोर्षधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः ॥१६॥ (२) २७

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽग्निर्नोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

पृथिव्याः सधस्थादग्निं पुरीष्यमग्निरस्वत् खनामि ।

ज्योतिष्मन्तं त्वाम्रे सुप्रतीकमजस्रेण भानुना दीर्घतम् ।

शिवं प्रजाम्योऽर्हिः सन्तं पृथिव्याः सधस्थादग्निं पुरीष्यमग्निरस्वत्खनामः ॥१॥ २८

अपां पृष्ठमसि योनिरग्नेः समुद्रममितुः पिन्वमानम् ।

वर्षमानो महौ आ च पुष्करे दिवो मात्रया वरिष्णा प्रथस्व ॥२॥ २९

अग्ने च स्यो वर्मे च स्योऽग्निर्देवो बहुले उमे । व्यचस्वती संवसाथां भृतमग्निं पुरीष्यम् ॥३॥ ३०
 संवसाथाः स्वविदां समीची उरसा त्मना । अग्निमन्तर्भरिष्यन्ती ज्योतिष्मन्तमजस्रमित् ।

पुरीष्योऽसि विश्वमेरा अथर्वा त्वा प्रथमो निरमन्यदग्ने ॥४॥ ३१

त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्वा निरमन्यत । मूर्धा विश्वस्य वाघतः ॥५॥ ३२

तम् त्वा दृष्यह् ऋषिः पुत्र ईषे अथर्वणः । पुत्रहर्णं पुरन्दरम् ॥६॥ ३३

तम् त्वा पाथ्यो वृषा समीधे दस्युहन्तमम् । धनञ्जयः रणरणे ॥७॥ ३४

सीदं होतः स्व उ लोके चिकित्वान्तसादया यज्ञः संकृतस्य योनौ ।

देवावीर्देवान्हविषा यज्ञास्यमे बृहद्यजमाने वयो धाः ॥८॥ ३५

नि होता होतृषदने विदानस्त्वेषो दीदिवौ असदत्सुदधः ।

अदम्भत्रतप्रमतिर्वसिष्ठः सहस्रं मरुः शुचिर्जिह्वो अग्निः ॥९॥ ३६

सः सीदस्व महौ असि ओचस्व देववीर्तमः ।

वि धूममग्ने अरुणं मियेप्य सृज प्रसस्त दर्शतम् ॥१०॥ (३) ३७

अग्रे देवीरुपसृज मधुमतीर्यक्ष्माय प्रजाम्यः । तासामास्थानादुजिहतामोर्षधयः सुपिप्पलाः ॥१॥ ३८
 सं ते बायुर्मातुरिभा दधातुत्तानाया हृदयं यादिकस्तम् ।

यो देवानां वरसि प्राणयेन कस्मै देव वर्षस्तु तुभ्यम् ॥२॥ ३९

सुजातो ज्योतिषा सह अग्ने वरुथमातुत्त्वं । तासो अग्ने विश्वरूपः संव्ययस्व विभावसो ॥३॥ ४०

उदु तिष्ठ स्ववरावा नो देव्या धिया ।

इषे च भासा बृहता सुश्रुनिराग्ने याहि सुशस्तिमिः ॥४॥ ४१ [५८९]

ऊर्ध्व ऊ पु ण ऊतये तिष्ठा देवो न संविता ।

ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यदुज्जिभिर्वाषड्भिर्विह्वामहे ॥५॥

४२

स जातो गर्भो असि रोदस्योरग्रे चारुर्विभृत ओषधीषु ।

चित्रः शिशुः परि तमांस्यक्तून्त्र मातृभ्यो अधि कर्निकदद्राः ॥६॥

४३

स्थिरो भव वीडवङ्ग आशुर्मव वाज्यर्वन् । वृधुर्मव सुषड्स्त्वमग्नेः पुरीषवाहनः ॥७॥ ४४

शिवो भव प्रजाम्भो मालुषीभ्यस्त्वमङ्गिरः ।

मा घावापृथिवी अभि शौचीर्मान्तरिक्षं मा वनस्वतीन् ॥८॥

४५

प्रैतु वाजी कर्निकद्वानन्दद्रासंस्पत्वा । भरन्मग्निं पुरीष्यं मा घावाभुषः पुरा ॥९॥

४६

दृषामि वृषणं भरन्मपां गर्भं समुद्रियम् । अप्र जायाहि नीतये ।

ऋतं सत्यमृतं सत्यमग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वङ्गरामः ॥१०॥

४७

ओषधयः प्रतिमोदध्वमग्निमेतं शिवमायन्तमभ्यत्रं युष्माः ।

व्यस्यन् विश्वा अनिरा अमीवा निषीदन्तो अयं दुर्मतिं जहि ॥११॥

४८

ओषधयः प्रतिगृह्णीत पुष्यवतीः सुपिप्पलाः ।

अयं वो गर्भं ऋत्विषः ऋतं सधस्वमासदत् ॥१२॥

४९

वि पार्जसा पृथुना शोक्नुवानो वार्षस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः ।

सुशर्मणो बृहतः शर्मणि स्यामग्नेरहं सुहवस्य प्रणीतौ ॥१३॥ (४)

५०

आपो हि घा मसोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाव चरते ॥१॥

५१

यो वः शिवर्तमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उल्लतीरिव मातरः ॥२॥

५२

तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वव । आपो जनववा च नः ॥३॥

५३

मित्रः सःसृज्य पृथिवीं भूमिं च ज्योतिषा सह ।

सुजातं जातवैदसमयस्माय त्वा सःसृजामि प्रजाम्यः ॥४॥

५४

ऋद्राः सःसृज्य पृथिवीं बृहउमोतिः समीधिरे । तेषां भानुरजस इच्छुक्रो देवेभु रोचते ॥५॥

५५

सःसृष्टां वसुभी रुद्रैर्धरिः कर्मण्यां मृदम् ।

इस्ताभ्यां मुही कृत्वा सिनीवाली कृणोतु ताम् ॥६॥

५६

सिनीवाली सुकपर्दी सुकृतीरा स्त्रौपश्वा । सा तुम्बन्दिदे मसोसां दधातु इस्तयोः ॥७॥

५७

उसां कृणोतु अक्त्वा बाहुभ्यामर्दितिषिवा ।

माता पुत्रं यजोपस्ये सावि विमर्तु गर्भं आ ॥८॥

५८ [६०६]

मस्य शिरोऽसि वसवस्त्वा कृण्वन्तु गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वद् ध्रुवासि पृथिव्यसि ।

धारया मयि प्रजाः रायस्पोषं गौपत्यः सुवीर्यं सजातान्यजमानाय ।

रुद्रास्त्वा कृण्वन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वद् ध्रुवास्यन्तरिक्षमसि ।

धारया मयि प्रजाः रायस्पोषं गौपत्यः सुवीर्यं सजातान्यजमानाय ।

आदित्यास्त्वा कृण्वन्तु जागतेन छन्दसाङ्गिरस्वद् ध्रुवासि द्यौरसि ।

धारया मयि प्रजाः रायस्पोषं गौपत्यः सुवीर्यं सजातान्यजमानाय ।

विश्वे त्वा देवा वैश्वानराः कृण्वन्त्वानुष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वद् ध्रुवासि दिशोऽसि ।

धारया मयि प्रजाः रायस्पोषं गौपत्यः सुवीर्यं सजातान्यजमानाय ।

अदित्यै रास्नास्यदितिष्ठे बिलं गृभ्णातु ॥९॥

५९

कृत्वाय सा महीमुखां मृन्मयीं भोनिमग्रये । पुत्रेभ्यः प्रायेच्छ्रुददितिः श्रपयानिति ॥१०॥ ६०

वसवस्त्वा धूपयन्तु गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वरुद्रास्त्वा धूपयन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ।

आदित्यास्त्वा धूपयन्तु जागतेन छन्दसाङ्गिरस्वद्विश्वे त्वा देवा वैश्वानरा

धूपयन्त्वानुष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ।

इन्द्रस्त्वा धूपयतु वरुणस्त्वा धूपयतु विष्णुस्त्वा धूपयतु ॥११॥ (५)

६१

अदितिष्ठा देवी विश्वदेव्यावती । पृथिव्याः सधस्ये अङ्गिरस्वत् खनत्ववद् ॥१॥ ६२

देवानां त्वा पत्नीर्देवीर्विश्वदेव्यावतीः । पृथिव्याः सधस्ये अङ्गिरस्वदधत्तूखे ।

विषणास्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः । पृथिव्याः सधस्ये अङ्गिरस्वदभीन्धतामुखे ।

वरुणीष्ठा देवीर्विश्वदेव्यावतीः । पृथिव्याः सधस्ये अङ्गिरस्वच्छ्रपयन्तूखे ।

भास्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः । पृथिव्याः सधस्ये अङ्गिरस्वत्पचन्तूखे ।

जनयस्त्वाऽस्मिन्पत्रा देवीर्विश्वदेव्यावतीः । पृथिव्याः सधस्ये अङ्गिरस्वत्पचन्तूखे ॥२॥ ६३

मित्रस्य वर्षणीघृतोऽवो देवस्य सानसि । द्युम्नं चित्रश्रवस्तमम् ॥३॥ ६४

देवस्वा सवितोर्दपतु सुपाणिः स्वङ्गुरिः सुबाहुरुत शक्त्या ।

अव्ययमाना पृथिव्यामाशा दिक्षु आपृण ॥४॥

६५

उत्थाय बृहती भवोर्दु तिष्ठ ध्रुवा त्वम् । मित्रेतां तं उत्सां परिदद्याम्यमित्या एषा मा मेदि ।

वसवस्त्वाछन्दन्तु गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वरुद्रास्त्वाछन्दन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ।

आदित्यास्त्वाछन्दन्तु जागतेन छन्दसाङ्गिरस्वद्विश्वे त्वा

देवा वैश्वानरा आछन्दन्त्वानुष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ॥५॥ (६)

६६ [६१४]

आकृतिमग्निं प्रयुजꣳ स्वाहा मनो मेधामग्निं प्रयुजꣳ स्वाहा ।

चित्तं विज्ञातमग्निं प्रयुजꣳ स्वाहा वाचो विधृतिमग्निं प्रयुजꣳ स्वाहा ।

प्रजापतये मनवे स्वाहाप्रये वैश्वानराय स्वाहा ॥१॥

६७

विश्वो देवस्य नेतुर्मर्तो वुरीत सख्यम् । विश्वो राय इषुष्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा ॥२॥ ६८

मा सु भित्था मा सु रित्रोऽम्ब धृष्णु वीर्यस्व सु । अग्निश्चेदं करिष्यथः ॥३॥

६९

दृꣳहस्व देवि पृथिवि स्वस्त्य आसुरी माया स्वधया कृतार्ति ।

जुष्टं देवेभ्य इदमस्तु हव्यमरिष्टा त्वमुदिहि यज्ञे अस्मिन् ॥४॥

७०

वृषः सर्पिरासुतिः प्रत्नो होता वरेण्यः । सहसस्पुत्रो अद्भुतः ॥५॥

७१

परस्या अग्निं संवतोऽवराँꣳ अभ्यातर । यत्राहमस्मि ताँꣳ अव ॥६॥

७२

परमस्याः परावतो रोहिदंश्च इहागहि । पुरीष्यः पुरुष्रियोऽग्ने त्वं तरा मृषः ॥७॥

७३

यदग्ने कानिकानि चिदा ते दारुणि दुष्मसि । सर्वं तदस्तु ते घृतं तज्जुषस्व यविष्य ॥८॥

७४

यदत्युपजिह्विका यदग्नौ अतिसर्पति । सर्वं तदस्तु ते घृतं तज्जुषस्व यविष्य ॥९॥ ७५

अहरहरप्रयात्रं भरन्तोऽश्वायेव तिष्ठते घासमस्मै ।

रायस्पोषेण समिधा मदन्तोऽग्ने मा ते प्रतिवेशा रिषाम ॥१०॥

७६

नाभां पृथिव्याः समिधाने अग्नौ रायस्पोषाय बृहते हवामहे ।

इरम्मदं बृहदुक्तं यजत्रं जेतारमग्निं पृतनासु सासहिम् ॥११॥

७७

याः सेना अमीत्वंरीराव्याधिनीरुगर्णा उत ।

वे स्तेना ये च तस्करास्ताꣳस्ते अग्नेऽपिदधाम्यासे ॥१२॥

७८

दꣳष्ट्राभ्यां मलिम्लुञ्जभ्यैस्तस्कराँꣳ उत ।

हनुभ्याꣳ स्तेनान् मगवस्ताꣳस्त्वं खादु सुखादितान् ॥१३॥

७९

ये जनेषु मलिम्लव स्तेनास्तस्करा वने ।

ये कर्षेण्वघायवस्ताꣳस्ते दधामि जन्मयोः ॥१४॥

८०

यो असम्भमरातीयाद्यश्च नो द्वेष्टते जनः ।

निन्द्राद्यो अस्मान्निप्साश्च सर्वं तं मस्मसा कुरु ॥१५॥

८१

सꣳश्रितं मे ब्रह्म सꣳश्रितं वीर्यं बलम् । सꣳश्रितं ध्रुवं जिष्णु यस्माहमस्मि पुरोहितः ॥१६॥ ८२

उदेवां बाहू अतिरमुदज्जो अयो बलम् । क्षिणोमि ब्रह्मणा मित्रानुभयामि स्वाँꣳ अहम् ॥१७॥ ८३

अमपतेऽमस्य नो देसनमीवस्य भूमिषः ।

अ अं दातारं तारिष ऊर्जे नो भेहि द्विपदे चतुपदे । विश्वकर्मणे स्वाहा ॥१८॥ ८४[६११]

पुनस्त्वादित्या रुद्रा वसवः सर्गिन्धतां पुनर्ब्रह्माणो वसुनीथ युज्ञैः ।
 धृतेन त्वं तन्वं वर्षयस्व सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः स्वाहा ॥१९॥ (७) ८५ [६३३]
 बुधान एकदश ॥ ११ ॥ प्रतूर्तं बाजिन् बोळश ॥ १६ ॥ देवस्य स्वा दश ॥ १० ॥ अपो देवस्य-
 बोदश ॥ १३ ॥ आपो होकादश ॥ ११ ॥ अदितिर्बुधा पञ्च ॥ ५ ॥ आकृतिमेकोनविंशतिः
 ॥ १९ ॥ सप्तानुवाकेषु पञ्चाशीति ॥ ८५ ॥ *युगलोऽ*
 ॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां द्वादशोऽध्यायः ॥१९॥

अथ त्रयोदशोऽध्यायः ।

इष्टानो रुक्म उर्व्या व्यधौर्धुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ।
 अभिरमृतो अभवद्रयोभिर्यदेनं घौरजनयत्सुरेताः ॥१॥ १
 नक्तोषासा समनसा विरूपे धापयेते शिशुमेकं समीची ।
 घावाधामा रुक्मो अन्तर्विभाति देवा अग्निं धारयन्द्रविणोदाः ॥२॥ २
 विश्वा रूपाणि प्रतिमुञ्चते कविः प्रासावीद्भद्रं द्विपदे चतुष्पदे ।
 वि नाकमस्यत्सविता वरेण्योऽनु प्रयाणमुषसो विराजति ॥३॥ ३
 सुषणोऽसि गरुत्माऽस्त्रिवृत्ते शिरः । गायत्रं चक्षुर्बृहद्रथन्तरे पक्षौ ॥४॥ ४
 स्तोमं आत्मा छन्दाऽस्वप्नानि यजूंश्चि नाम ।
 सामं ते तनूवीमदुष्यं धेन्वायज्ञियं पुच्छं विष्ण्याः शुफाः ॥५॥ ५
 सुषणोऽसि गरुत्मान्दिवं गच्छ स्वः पत ।
 विष्णोः क्रमोऽसि सपत्न्या गावत्रं छन्दु आरोह । पृथिवीमनु विक्रमस्व ।
 विष्णोः क्रमोऽस्त्रभिमातिहा त्रेष्टुमं छन्दु आरोह । अन्तरिक्षमनु विक्रमस्व ।
 विष्णोः क्रमोऽस्त्ररातीमतो हुन्ता जागतं छन्दु आरोह । दिवमनु विक्रमस्व ।
 विष्णोः क्रमोऽसि सत्रयतो हुन्तानुष्टुमं छन्दु आरोह । दिशोऽनु विक्रमस्व ॥६॥ ६
 अक्रन्ददुमि स्तनवमिव द्यौः धामा रेतिहृदीरुधः समञ्जन् ।
 सद्यो ब्रह्मनो वि हीमिदो अरुपदा रोदसी मानुना मात्यन्तः ॥७॥ ७
 अर्बेऽभ्यावर्तिभमि मा निर्बर्तस्वायुषा वर्षसा प्रजया धनेन ।
 सत्या मेधया रय्या पोषेण ॥८॥ ८
 अर्बे अहमिरः श्रुतं ते सन्त्रावृतः सहस्रं त उपावृतः ।
 अथा पोषेस्य पोषेण पुनर्नो नष्टमाकृषि पुनर्नो रयिमाकृषि ॥९॥ ९ [६३४]

- पुनरुर्जा निर्वर्तस्व पुनरग्र इषायुषा । पुनर्नः पाह्यः हंसः ॥१०॥ १०
- सह रय्या निर्वर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया । विश्वप्स्यां विश्वतस्परि ॥११॥ ११
- आ त्वाहार्षमन्तरर्भृद्वुवस्तिष्ठा विचाचलिः । विश्वस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्राष्ट्रमर्षिभ्यद्व ॥१२॥१२
- उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधुमं वि मन्च्यमः श्रयाय ।
- अथा वयमादित्य ब्रूते तवाजागसो अदितये स्याम ॥१३॥ १३
- अग्ने बृहन्नृपसामुध्वो अस्थानिर्जगन्वान् तमसो ज्योतिषागात् ।
- अग्निर्भानुना रुक्षता स्वक्क आ जातो विश्वा सन्नान्यथाः ॥१४॥ १४
- हंसः शुचिषदसुरन्तरिक्षसद्वोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ।
- नृषद्वरसद्वतसद्वथोमसद्वजा गोजा ऋतुजा अद्रिजा ऋतं बृहत् ॥१५॥ १५
- सीद त्वं मातुरस्या उपस्थे विश्वान्यग्ने वसुनानि विद्वान् ।
- मैनां तर्पसा मार्चिषाभिर्शोचीरन्तरस्याः शुक्रज्योतिर्विर्माहि ॥१६॥ १६
- अन्तरग्ने रुचा त्वमुखायाः सदर्ने स्वे । तस्यास्त्वः हरसा तपज्जातवेदः शिवो मर्ष ॥१७॥ १७
- शिवो भूत्वा मह्यमग्ने अयो सीद शिवस्त्वम् । शिवाः कृत्वा दिशः सर्वा स्वं योनिमिहात्तदः १८(१)१८

- दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद् द्वितीयं परि जातवेदाः ।
- तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिन्धान एनं जरते स्वाधीः ॥१॥ १९
- विष्वा ते अग्ने त्रेधा त्रयाणि विष्वा ते घाम विभृता पुरुत्रा ।
- विष्वा ते नाम परमं गुहा यद्विष्वा तमुत्सं मत आजगन्व ॥२॥ २०
- समुद्रे त्वा नृमणा अप्स्रन्तर्नृचक्षा ईधे दिवो अग्र ऊर्ध्वम् ।
- तृतीयं त्वा रजसि तस्थिवाः संमपामुपस्थे माहिषा अवर्धन् ॥३॥ २१
- अक्रन्ददग्नि स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिद्वीरुषः सप्तञ्जन् ।
- सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्वो अख्यदा रोदसी मानुना मत्स्वन्वः ॥४॥ २२
- श्रीणामुदारो धरुणो रयीणां मनीषाणां प्रार्थनः सोममोषाः ।
- वसुः सुनुः सहसो अप्सु राजा विभात्वग्र उषसाभिधानः ॥५॥ २३
- विश्वस्य केतुर्हवन्स्य गर्भ आ रोदसी अपृषाज्जगर्भानः ।
- वीळं चिदद्रिममिनत् परावज्जना यद्विमर्यजन्त वज्रं ॥६॥ २४
- उषिषावक्त्रो अरतिः सुमेधा मर्त्येष्विष्टतो निषाधि ।
- इवति धूमन्तं मरिभृद्वुक्त्रेण शोषिषा धामिन्वन् ॥७॥ २५ [१५८]

दृशानो रुक्म उर्व्या व्यद्यौर्मुर्ममायुः श्रिये रुचानः ।

अग्निरमृतो अभवद्वर्योभिर्यदेनं द्यौरर्जनयत्सुरेताः ॥८॥

२६

यस्ते अघ कृणवद्भद्रशोचेऽपूपं देव घृतवन्तमग्रे ।

प्र तं नय प्रतरं वस्यो अच्छाभि सुम्नं देवभक्तं यविष्ठ ॥९॥

२७

आ तं भज सौश्रवसेष्वग्र उक्थ उक्थ आभज शस्यमाने ।

प्रियः स्वर्ये प्रियो अग्रा भवात्युज्जातेन भिनददुज्जनित्वैः ॥१॥

२८

त्वामग्रे यजमाना अनु द्यून् विश्वा वसु दधिरे वार्याणि ।

त्वया सह द्रविणमिच्छमाना व्रजं गोमन्तमुशिजो विवदुः ॥११॥

२९

अस्ताव्यग्नेर्नराः सुशेवो वैश्वानर ऋषिभिः सोमगोपाः ।

अद्वेपे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम् ॥१२॥ (२)

३०

समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्वैधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतन ॥१॥

३१

उदु त्वा विश्वे देवा अग्ने भरन्तु चित्तिभिः । स नो भव शिवस्त्वः सुप्रतीको विभावंसुः ॥२॥ ३२

प्रेदग्ने ज्योतिष्मान् याहि शिवेभिरचिभिष्टवम् । बृहद्भिर्भानुभिर्भासन्मा हिंसीस्तन्वा प्रजाः ॥३॥ ३३

अक्रन्ददग्निं स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन् ।

सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्वो अरुपदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥४॥

३४

प्र प्रायमग्निर्भरतस्य शृण्वे वि यत्स्वर्यो न रोचते बृहद्भाः ।

आभि यः पूरुं पृत्नासु तस्थौ दीदाय दैव्यो अतिथिः शिवो नः ॥५॥

३५

आपो देवीः प्रतिगृभ्णीतु भस्मैतत्स्योने कृणुष्वः सुरभा उं लोके ।

तस्मै नमन्तां जनयः सुपत्नीर्मातेव पुत्रं विभृताप्स्वेनन्त ॥६॥

३६

अप्स्वग्रे सधिष्टव सौषधीरनुं रुध्यसे । गर्भे सञ्जायसे पुनः ॥७॥

३७

गर्भो अस्योषधीनां गर्भो वनस्पतीनाम् । गर्भो विश्वस्य भूतस्याग्रे गर्भो अपामसि ॥८॥

३८

प्रसद्य भस्मना योनिमपश्च पृथिवीमग्रे । सःसृज्यं मातृभिष्टवं ज्योतिष्मान् पुनरासदः ॥९॥ ३९

पुनरासद्य सदनमपश्च पृथिवीमग्रे । शेषं मातुर्ययोपस्थेऽन्तरस्याः शिवर्तमः ॥१०॥ ४०

पुनरूर्जा निर्वर्तस्व पुनरग्न इषायुषा । पुनर्नः पाह्यःहंसः ॥११॥

४१

सह रय्या निर्वर्तस्वाग्रे पिन्वस्व धारया । विश्वप्स्यो विश्वतस्परि ॥१२॥

४२

बोधा मे अस्प वचसो यविष्ठ मःहिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः ।

पीयति त्वो अतु त्वो गृणाति वन्दारुणे त्वं वन्दे अमे ॥१३॥

४३ [६७३]

- स वोधि सूरिर्मधवा वसुपते वसुदावन् । युयोध्यस्मद्वेपांशसि विश्वकर्मणे स्वाहा ॥१४॥ ४४
- पुनस्त्वादित्या रुद्रा वसवः समिन्धतां पुनर्ब्रह्माणो वसुनीथ यज्ञैः ।
घृतेन त्वं तन्वं वर्धयस्व सत्याः संन्तु यजमानस्य कामाः स्वाहा ॥१५॥ (३) ४५
- अपेतं वीतं वि च सर्पतातो येऽत्र स्थ पुराणा ये च नूतनाः ।
अदाद्यमोऽवसानं पृथिव्या अकृन्निमं पितरों लोकमस्मै ॥१॥ ४६
- संज्ञानमसि कामधरणं मयि ते कामधरणं भूयात् । अग्नेर्मस्मास्यग्नेः पुरीषमसि ।
चितं स्थ परिचितं ऊर्ध्वचितं श्रयध्वम् ॥२॥ ४७
- अयं सो अग्निर्यस्मिन्सोममिन्द्रः सुतं दधे जठरं वावशानः ।
सहास्रियं वाजुमत्यं न सप्तिं ससुवान्तस्तत्सूयसे जातवेदः ॥३॥ ४८
- अग्ने यत्तं द्विवि वर्चः पृथिव्यां यदोषधीष्वप्स्वा यजत्रा ।
येनान्तरिक्षमुर्वीततन्ध त्वेषः स भानुरर्णवो नृचक्षाः ॥४॥ ४९
- अग्ने दिवो अर्णमच्छा जिगास्यच्छा देवाँर ऊचिषे धिष्ण्या वे ।
या रौचने परस्तात् सूर्यस्य याश्चावस्तादुपतिष्ठन्त आर्यः ॥५॥ ५०
- पुरीष्यासो अग्रयः प्रावणेभिः सजोषसः । जुषन्तां यज्ञमद्रुहोऽनमीवा इषो महीः ॥६॥ ५१
- इळामग्ने पुरुदंस्तं सनि गोः शंश्चक्षुमं हवमानाय साध ।
स्यामः सुनुस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ॥७॥ ५२
- अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः । तं जानवग्न आरोहाथा नो वर्धया रयिम् ॥८॥ ५३
- चिदसि तया देवर्तयाङ्गिरस्वद् भुवा सीद । परिचिदसि तया देवर्तयाङ्गिरस्वद् भुवा सीद ॥९॥ ५४
- लोकं पृण छिद्रं पृणार्थो सीद भुवा त्वम् । इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिरस्मिन् योना असीषदन् ॥१०॥ ५५
- ता जस्य स्रददोहसः सोमं श्रीणन्ति पृथ्वयः । जन्मन्देवानां विशस्त्रिष्वारौचने दिवः ॥११॥ ५६
- इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्तसमुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमं रथीनां वाजानां सत्पतिं वर्तिम् ॥१२॥ ५७
- समितं संकल्पेथा संप्रियौ रोचिष्णु सुमनस्यमानौ । इषमूर्जमाभि संवसानौ ॥१३॥ ५८
- सं वां मनोऽसि सं जता सध्वं चित्तान्याकरम् ।
अग्ने पुरीष्याधिपा मन् त्वं न इषमूर्जं यजमानाय धेहि ॥१४॥ ५९
- अग्ने त्वं पुरीष्यो रयिमान् पुष्टिमौंर असि । शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वं योनिमिहासदः ॥१५॥ ६०
- मवतं नः समनसौ सचेतसा अरेपसौ ।
मा यज्ञं हिंसिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवा मवतमघ्न नः ॥१६॥ ६१ [५९७]

मातेर्व पुत्रं पृथिवीं पुरीष्यमग्निं स्वे योनां अमारुखा ।

तां विश्वैर्देवैर्ऋतुभिः संविदानः प्रजापतिर्विश्वकर्मा विमुञ्चतु ॥१७॥(४)

६२

असुन्वन्तमयंजमानमिच्छ स्तेनस्येत्यामन्विहि तस्करस्य ।

अन्यमस्मदिच्छ सा त इत्या नमो देवि निर्ऋते तुभ्यमस्तु ॥१॥

६३

नमः सु ते निर्ऋते तिग्मतेजोऽयस्मयं विचृता वन्धमेतम् ।

यमेन त्वं यम्या संविदानोत्तमे नाके अधिरोहयैनम् ॥२॥

६४

यस्यास्ते घोर आसञ्जुहोम्येषां वन्धानामवसर्जनाय ।

यां त्वा जनो भूमिरिति प्रमन्दते निर्ऋतिं त्वाहं परिवेद विश्वतः ॥३॥

६५

यं ते देवी निर्ऋतिरावन्ध पाशं ग्रीवास्वविचृत्यम् ।

तं ते विष्यान्यायुषो न मध्यादथैतं पितुमर्द्धि प्रहृतः । नमो भूत्यै येदं चकार ॥४॥

६६

नियेशनः सङ्गमनो वधनां विश्वा रूपाभिर्चष्टे शचीभिः ।

देव इव संविता सत्यधर्मेन्द्रो न तस्थौ समरे पथीनाम् ॥५॥

६७

सीरा युञ्जन्ति कवयो युगा वितन्वते पृथक् । घीरा देवेषु सुमया ॥६॥

६८

युनक्त सीरा वि युगा तनुष्वं कृते योनौ वपतेह बीजम् ।

गिरा च श्रुष्टिः सर्भरा असन्नो नेदीय इत्सृण्यः पृक्मेयात् ॥७॥

६९

शुनं सु फाला विकृषन्तु भूमिं शुनं कीनाशा अभियन्तु बाहैः ।

शुनासीरा हविषा तोशमाना सुपिप्पला ओषधीः कर्तुमस्ते ॥८॥

७०

घृतेन सीता मधुना समज्यतां विश्वैर्देवैरनुमता मरुद्भिः ।

ऊर्जस्वती पर्यसा पितृमानासान्सीते पर्यसाभ्याववृत्स्व ॥९॥

७१

लाङ्गलं पवीरवत्सुशेर्वं सोमपित्सरु ।

तदुद्रपति गामर्वि प्रफुर्व्यं च पीवरीं प्रस्थावद्रथवाहणम् ॥१०॥

७२

कामं कामदुधे धुक्व मित्राय वरुणाय च । इन्द्रायाश्चिभ्यां पूष्णे प्रजाम्य ओषधीभ्यः ॥११॥

७३

विमुञ्च्यध्वमघ्न्या देवयाना अगन्म तर्मसत्पारमस्य । ज्योतिरापाम ॥१२॥

७४

सजूरन्दो अयवोभिः सजूरुषा अरुणीभिः ।

सजोषसा अग्निना दस्तोभिः सजुः सूर एतशेन सजूर्वैश्वानर इक्ष्वा घृतेन स्वाहा ॥१३॥(५)

७५

पा ओषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा । मने नु वभ्रूणामहं शृतं धामानि सप्त च ॥१॥

७६

शृतं वो अम्ब धामानि सहस्रमुत वो रुहः । अघा शतकत्वो यूयमिमं मे अगदं कृता ॥२॥

७७

[७१०]

ओषधीः प्रति गृष्णीत पुष्पवतीः प्रसूवरीः । अथा इव सजित्वरीर्वीरुधः पारयिष्णवः ॥३॥ ७८
 ओषधीरिति मातरस्तद्वो देवीरुपब्रुवे । सनेयमश्वं गां वास आत्मानं तव पूरुष ॥४॥ ७९
 अश्वत्थे वो निषदनं पुणो वो वसतिष्कृता । गोभाज इत्किलासथ यत्सन्वथ पूरुषम् ॥५॥ ८०
 यत्रौषधीः समग्मत राजानः समिता इव । विप्रः स उच्यते भिषग्रक्षोहामीवचातनः ॥६॥ ८१
 अश्वावतीः सोमावतीमूर्जयन्तीमुदोजसम् । आवित्ति सर्वा ओषधीस्मा अरिष्टतातये ॥७॥ ८२
 उच्छुष्मा ओषधीनां गावो गोष्ठादिवेरते । धनं स निष्यन्तीनामात्मानं तव पूरुष ॥८॥ ८३

इष्कृतिर्नाम वो माताथो यूयं स्थ निष्कृतीः ।

सीराः पतत्रिणीं स्थन यदामर्यति निष्कृथ ॥९॥ ८४

अति विश्वाः परिष्ठा स्तेन इव व्रजमक्रमुः । ओषधीः प्राचुच्यवुर्यत्किं च तन्वो रपः ॥१०॥ ८५
 यदिमा वाजयन्तहमोषधीर्हस्त आदधे । आत्मा यक्ष्मस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा ॥११॥ ८६
 यस्यौषधीः प्रसर्पथाङ्गमङ्गं परुष्परुः । ततो यक्ष्मं विवाधध्व उग्रो मध्यमशीरिव ॥१२॥ ८७
 साकं यक्ष्मं प्रपत चाषेण किकिदीविना । साकं वारतस्य ध्राज्या साकं नश्य निहारकया ॥१३॥ ८८
 अन्या वो अन्यामवत्वन्यान्यस्या उपावता । ताः सर्वाः संविदाना इदं मे प्रावता वचः ॥१४॥ ८९

याः फलिनीर्या अफला अपुष्पा याश्च पुष्पिणीः ।

बृहस्पतिप्रसूतास्ता नो मुञ्चन्त्वः हंसः ॥१५॥ ९०

मुञ्चन्त मा शपथ्यादथो वरुण्यादुत । अथो यमस्य पड्वीशात्सर्वस्मादेवकिल्विषात् ॥१६॥ ९१
 अवयतीः समवदन्त दिव ओषधयस्परि । यं जीवमश्रवामहै न स रिष्याति पूरुषः ॥१७॥ ९२
 या ओषधीः सोमराज्ञीर्विहीः शतविचक्षणाः । तासामसि त्वमुत्तमारं कामाय शः हुदे ॥१८॥ ९३
 या ओषधीः सोमराज्ञीर्विष्टिताः पृथिवीमनु । बृहस्पतिप्रसूता अस्यै संदत्त वीर्यम् ॥१९॥ ९४
 याश्चेदमुपगृण्वन्ति याश्च दूरं परागताः । सर्वाः संगत्य वीरुघ्नोऽस्यै संदत्त वीर्यम् ॥२०॥ ९५
 नाशयित्री वलासस्यार्शस उपचितामसि । अथो शतस्य यक्ष्माणां पाकारोरसि नाशनी ॥२१॥ ९६
 मा वो रिषत् खनिता यस्मै चाहं खनामि वः । द्विषच्चतुष्पदस्माकं सर्वमस्त्वनातुरम् ॥२२॥ ९७
 ओषधयः संवदन्ते सोमेन सह राज्ञा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तः राजन् पारयामसि ॥२३॥ ९८

त्वां गन्धर्वा अखनः स्वामिन्द्रस्त्वां बृहस्पतिः ।

त्वामोषधे सोमो राजा विद्वान् यक्ष्मादिमुच्यत ॥२४॥ ९९

त्वमुत्तमास्योषधे तव वृक्षा उपस्तयः ।

उपस्तिरस्तु सोऽस्माकं यो अस्मांश्च अभिदासति ॥२५॥ (६)

मा मा हिंसीज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवं सत्यधर्मा व्यानन्द ।	
यश्चापश्चन्द्राः प्रथमो जजान कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥१॥	१०१
अभ्यार्वत्स्व पृथिवि यज्ञेन पर्यसा सह । वृषां ते अग्निरिषितो अरोहत् ॥२॥	१०२
अग्रे यत्ते शुक्रं यच्चन्द्रं यत्पूतं यच्च यज्ञियम् । तद्देवेभ्यो भरामसि ॥३॥	१०३
इषमूर्जमहमित आदमृतस्य योनिं महिषस्य धाराम् ।	
आ मा गोषु विश्त्वा तनूषु जहामि सेदिमनिराममीवाम् ॥४॥	१०४
अग्रे तव श्रवो वयो महिं भ्राजन्ते अर्चयो विभावसो ।	
वृहद्भानो शर्वसा वार्जमुक्थ्यं दधासि दाशुषे कवे ॥५॥	१०५
पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उदियर्षिं भानुना ।	
पुत्रो मातरां विचरन्नुपावसि पूणक्षि रोदसी उभे ॥६॥	१०६
ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मन्दस्व धीतिभिर्हितः ।	
त्वे इषुः सन्दधुर्भूरिवर्षसाश्चित्रोतयो वामजाताः ॥७॥	१०७
इरज्यन्तग्रे प्रथयस्व जन्तुभिरस्मे रायो अमत्यम् ।	
स दर्शतस्य वपुषो विराजसि पूणक्षि सानसिं क्रतुम् ॥८॥	१०८
इष्कर्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्तं राधसो महः ।	
रातिं वामस्य सुभगां महीमिषं दधासि सानसिं रयिम् ॥९॥	१०९
क्रतावानं महिषं विश्वदर्शतमग्निं सुम्नाय दधिरे पुरो जनाः ॥	
श्रुत्कर्णं सप्रथस्तमं त्वा गिरा दैव्यं मानुषा युगा ॥१०॥	११०
आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृण्यम् । भवा वार्जस्य सङ्गथे ॥११॥	१११
से ते पर्यासि समु यन्तु वाजाः सं वृण्यान्यभिमातिपाहः ।	
आप्यायमानो अमृताय सोम द्विवि श्रवांस्युत्तमानिं धिष्व ॥१२॥	११२
आप्यायस्व मदिन्तम सोम विश्वेभिरशुभिः । भवा नः सप्रथस्तमः सखा वृषे ॥१३॥	११३
आ ते वृत्सो मनो यमतपरमाचित्सधस्थात् । अग्रे त्वां कामया गिरा ॥१४॥	११४
तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम विश्वाः सुक्षितयुः पृथक् । अग्रे कामाय येमिरे ॥१५॥	११५
अग्निः प्रियेषु धामसु कामो भूतस्य भव्यस्य । सम्राळेको विराजति ॥१६॥(७)	११६ [७४९]

रशानोऽष्टादश ॥१८॥ दिवस्परि द्वादश ॥१२॥ समिधाग्निं दुच० पञ्चदश ॥१५॥ अपेत सप्तदश ॥ १७ ॥

मसुन्वन्तं त्रयोदश ॥ १३ ॥ या ओदधीः पञ्चाविंशतिः ॥ २५ ॥ मा मा षोडश ॥ १६ ॥

सप्तानुवाकेषु षोडशोत्तरं शतम् ॥ १६६ ॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां त्रयोदशोऽध्यायः ॥१६॥

अथ चतुर्दशोऽध्यायः ।

मयिं गृह्णाम्यग्ने अग्निं रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय । माम् देवताः सचन्ताम् ॥१॥

अपां पुष्टमसि योनिर्भूः समुद्रमभितः पिन्वमानम् ।

वर्धमानो महो३ आ च पुष्करे दिवो मात्रया वरिष्णा प्रथस्व ॥२॥

ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमतः सुरुचौ वेन आवः

स बुध्न्या उपमा अस्य विष्टाः सतश्च योनिमसतश्च विवः ॥३॥

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।

स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥४॥

द्रुप्तश्चस्कन्दे पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः ।

समानं योनिमनु सञ्चरन्तं द्रुप्तं जुहोम्यनु सप्त होत्राः ॥५॥

नमोऽस्तु सपेभ्यो ये के च पृथिवीमनु । ये अन्तरिक्षे ये दिवि तेभ्यः सपेभ्यो नमः ॥६॥

या इषवो यातुधानानां ये वा वनस्पतीरनु । ये वावटेषु शेरते तेभ्यः सपेभ्यो नमः ॥७॥

ये वामी रौचने दिवो ये वा सूर्यस्य रश्मिषु । येषामप्सु सदस्कुतं तेभ्यः सपेभ्यो नमः ॥८॥

कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामवा३ इमेन ।

तृष्णीमनु प्रसितिं दृणानोऽस्तासि विध्यं रक्षसस्तपिष्ठैः ॥९॥

तव भ्रमासं आश्रया पतन्त्यनुस्पृश धृषता शोशुचानः ।

तपूँश्यग्रे जुह्वा पतज्ज्ञानसन्दितो विसृज विष्वगुल्काः ॥१०॥

प्रति स्पशो विसृज तर्णितमो भवां पायुर्विशो अस्या अदब्धः ।

यो नो दूरे अवशंसो यो अन्त्यग्रे मा किष्टे व्यधिरादधधीत् ॥११॥

उदग्ने तिष्ठ प्रत्यातनुष्व न्यमित्रा३ ओपताचिग्महेते ।

यो नो अरातिं समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसं न शुष्कम् ॥१२॥

ऊर्ध्वो भव प्रतिविध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्व दैन्यान्यग्रे ।

अव स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमर्जामि प्रमृणीहि शत्रून् ॥१३॥

अभेष्टा तेजसा सादयामि । अग्निर्मूर्धा दिवः कृत्वातिः पृथिव्या अयम् ।

अपां रेतांसि जिन्वति । इन्द्रस्य त्वौजसा सादयामि ॥१४॥

भूवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्धिः सचसे शिवामिः ।

दिवि मूर्धानं दधिषे स्वर्षा जिह्वामग्ने चकृषे हव्यवार्हम् ॥१५॥ (१)

ध्रुवासि धरुणास्तृता विश्वकर्मणा ।

मा त्वा समुद्र उद्धृन्मा सुपुणोऽव्ययमानां पृथिवीं दृश्ह ॥१॥

१६

प्रजापतिष्ठा सादयत्वपां पृष्ठे समुद्रस्येमन् । व्यचस्वतीं प्रथस्वतीं प्रथस्व पृथिव्यासि ॥२॥

१७

भूरसि भूमिरस्यादितिरासि विश्वधाया विश्वस्य भुवनस्य धृत्री ।

पृथिवीं यच्छ पृथिवीं दृश्ह पृथिवीं मा हिंसीः ॥३॥

१८

विश्वस्मै प्राणायापानाय व्यानायोदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय ।

अग्निष्ठाभिपातु मद्या स्वस्त्या छर्दिषा शन्तमेन तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद ॥४॥ १९

काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती परुषः-परुषस्परि । एवा नो दूर्वे प्रतनु सहस्रेण शतेन चा॥५॥ २०

या शतेन प्रतनोषि सहस्रेण विरोहसि । तस्यास्ते देवीष्टके विधेम हविषा वयम् ॥६॥ २१

यास्ते अग्ने सूर्ये रुचो दिवमातन्वन्ति रश्मिभिः ।

तार्मिर्नो अद्य सर्वाभी रुचे जनाय नस्कृधि ॥७॥

२२

या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः ।

इन्द्राग्नी ताभिः सर्वाभी रुचं नो धत्त नृहस्पते ॥८॥

२३

विराड्ज्योतिरधारयत्स्वराड्ज्योतिरधारयत् ।

प्रजापतिष्ठा सादयतु पृष्ठे पृथिव्या ज्योतिष्मतीम् ॥९॥

२४

विश्वस्मै प्राणायापानाय व्यानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ ।

अग्निष्टेजधिपतिस्तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद ॥१०॥

२५

मधुश्च मार्धवश्च वासन्तिका ऋतू अग्नेरन्तःश्लेषोऽसि ।

कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।

ये अग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

वासन्तिका ऋतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव

देवा अभिसंविशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् ॥११॥

२६

अषाढासि सहमाना सहस्वारातीः सहस्व पृतनायतः । सहस्रवीर्यासि सा मा जिन्व ॥१२॥ २७

सहस्वेमा अभिमातीः सहस्व पृतनायतः । सहस्व सर्वे प्राप्मानः सहमानास्योषधे ॥१३॥ (२) २८

मधु वाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः । माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः ॥१॥

२९

मधु नक्तमुतोपसो मधुमुत्पार्थिवः रजः । मधु द्यौरस्तु नः पिता ॥२॥

३०

मधुमासो वनस्पतिर्मधुमाँऽस्तु सूर्यः । माध्वीर्गावो भवन्तु नः ॥३॥

३१ [७८०]

अपां गम्भन्त्सीद मा त्वा सूर्योऽभिताप्सीन्मायिर्वैश्वानरः ।	
अच्छिन्नपत्राः प्रजा अनुवीक्षस्वानु त्वा दिव्या वृष्टिः सचताम् ॥४॥	३२
त्रीन्त्समुद्रान्त्समसृपत् स्वर्गानपां पतिर्वृषभ इष्टकानाम् ।	
पुरीषं वसानः सुकृतस्य लोके तत्र गच्छ यत्र पूर्वं परेताः ॥५॥	३३
मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् । पिपृतां नो भरीमभिः ॥६॥	३४
विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥७॥	३५
ध्रुवासि धरुणेतो जज्ञे प्रथममेभ्यो योनिभ्यो अघि जातवेदाः ।	
स गायत्र्या त्रिष्टुभानुष्टुभा च देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन् ॥८॥	३६
इषे राये रमस्व सहसे द्युम्न ऊर्जे अपत्याय ।	
सम्राळसि स्वराळसि सारस्वतौ त्वोत्सौ प्रावताम् ॥९॥	३७
अग्ने युक्ष्वा हि ये तवाश्वासो देव साधवः । अरं वहन्ति मन्यवे ॥१०॥	३८
युक्ष्वा हि देवहूतमाँ३ अश्वाँ३ अग्ने रथीरिव । नि होता पुन्यः संदः ॥११॥ (३)	३९
सम्यक् स्रवन्ति सरितो न घेना अन्तर्हृदा मनसा पुयमानाः ।	
घृतस्य घारा अभिचाकशीमि हिरण्ययो वेतुसो मध्ये अग्नेः ॥१॥	४०
ऋचे त्वा रुचे त्वा भासे त्वा ज्योतिषे त्वा ।	
अभ्रादिदं विश्वस्य भुवनस्य वाजिनमग्नेर्वैश्वानरस्य च ॥२॥	४१
अग्निज्योतिषा ज्योतिष्मान् रुक्मो वर्चसा वर्चस्वान् । सहस्रदा असि सहस्राय त्वा ॥३॥	४२
आदित्यं गर्भं पर्यसा समङ्घ्रि सहस्रस्य प्रतिमां विश्वरूपम् ।	
परिवृङ्घ्रि हरसा माभिर्मःस्थाः शतार्युषं कृणुहि चीयमानः ॥४॥	४३
वार्तस्य जुतिं वरुणस्य नाभिमश्चं जज्ञानः सरीरस्य मध्ये ।	
शिशुं नदीनाः हरिमद्रिबुध्नमग्ने मा हिंसीः परमे व्योमन् ॥५॥	४४
अजस्रमिन्दुमरुषं भ्रुण्युमग्निमीळे पूर्वचित्तिं नमोभिः ।	
स पर्वभिर्ऋतुशः कल्पमानो गां मा हिंसीरदिति विराजम् ॥६॥	४५
वरुञ्जीं त्वष्टुर्वरुणस्य नाभिमविं जज्ञानाः रजसः परस्मात् ।	
महीः साहस्रीमसुरस्य मायामग्ने मा हिंसीः परमे व्योमन् ॥७॥	४६
यो अग्निरग्रेरघ्यजायत शोकात्पृथिव्या उत वा दिवस्पतिं ।	
येन प्रजा विश्वकर्मा जज्ञान तमग्ने हेळः परि ते षणक्तु ॥८॥	४७ [७६]

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।

आग्ना द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं च सूर्य आत्मा जगत्स्तत्स्थुषश्च ॥९॥ (४)

४८

इमं मा हिंसीद्विपादं पशुं सहस्राक्ष मेधाय चीयमानः ।

मयुं पशुं मेधमग्ने जुपस्व तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद ।

मयुं ते शुर्गृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुर्गृच्छतु ॥१॥

४९

इमं मा हिंसीरेकशफं पशुं कनिक्रतं वाजिनं वाजिनेषु ।

गौरमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद ।

गौरं ते शुर्गृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुर्गृच्छतु ॥२॥

५०

इमं साहस्रं शतधारमुत्सं व्यच्यमानं सरिरस्य मध्ये ।

घृतं दुहानामदिति जनायाग्ने मा हिंसीः परमे व्योमन् ।

गव्यमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद ।

गव्यं ते शुर्गृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुर्गृच्छतु ॥३॥

५१

इममूर्णायुं वरुणस्य नाभिं त्वचं पशूनां द्विपदां चतुष्पदाम् ।

त्वष्टुः प्रजानां प्रथमं जनित्रमग्ने मा हिंसीः परमे व्योमन् ।

उष्ट्रमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद ।

उष्ट्रं ते शुर्गृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुर्गृच्छतु ॥४॥

५२

अजो ह्यग्नेरजनिष्ट शोकान्तसो अपश्यजनितामग्ने ।

तेन देवा देवतामग्रमायस्तेन रोहमायन्नुप मेघ्यासः ।

शरभमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद ।

शरभं ते शुर्गृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुर्गृच्छतु ॥५॥

५३

त्वं यविष्ठ द्वाशुषो नृं पाहि ऋणुधी गिरः । रक्षां तोकमुत त्मना ॥६॥ (५) ५४ [८०३]

अपां त्वेर्मन्तादयाम्यपां त्वोर्मन्तादयाम्यपां त्वा भस्मेन्तादयामि ।

अपां त्वा ज्योतिषि सादयाम्यपां त्वायने सादयामि ।

अर्णवे त्वा सदर्ने सादयामि समुद्रे त्वा सदर्ने सादयामि सरिरे त्वा सदर्ने सादयामि ।

अपां त्वा क्षये सादयाम्यपां त्वा सधिषि सादयामि ।

अपां त्वा सदर्ने सादयाम्यपां त्वा सभस्थे सादयाम्यपां त्वा योनौ सादयामि ।

अपां त्वा पुरीषे सादयाम्यपां त्वा पार्थासि सादयामि ।
 गायत्रेण त्वा छन्दसा सादयामि त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा सादयामि जागतेन त्वा छन्दसा सादयामि ।
 आनुष्टुभेन त्वा छन्दसा सादयामि षड्ज्जेन त्वा छन्दसा सादयामि ॥१॥ (६) ५५
 अयं पुरो भुवस्तस्य प्राणो भौवायनो वसन्तः प्राणायनः । गायत्री वासन्ती ॥१॥ ५६
 गायत्र्यै गायत्रं गायत्रादुपांशुरुपांशोस्त्रिवृतं त्रिवृतौ रथन्तरम् ।
 वसिष्ठ ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया प्राणं गृह्णामि प्रजाम्यः ॥२॥ ५७
 अयं दक्षिणा विश्वकर्म तस्य मनो वैश्वकर्मणम् । ग्रीष्मो मानसस्त्रिष्टुगैष्मी ॥३॥ ५८
 त्रिष्टुभः स्वारः स्वारादन्तर्यामोऽन्तर्यामात्पञ्चदशः पञ्चदशाद् बृहत् ।
 भरद्वाज ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया मनो गृह्णामि प्रजाम्यः ॥४॥ ५९
 अयं पश्चाद्विश्वव्यचास्तस्य चक्षुर्वैश्वव्यचसम् । वर्षाश्चाक्षुष्यो जगती वार्षी ॥५॥ ६०
 जगत्या ऋक्सममृक्समाच्छुक्रः शुक्रात्सप्तदशः सप्तदशाद् द्विरूपम् ।
 जमदग्निर्ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया चक्षुर्गृह्णामि प्रजाम्यः ॥६॥ ६१
 इदमुत्तरात् स्वस्तस्य श्रोत्रं सौवम् । शरच्छ्रौत्र्यनुष्टुप्छारदी ॥७॥ ६२
 अनुष्टुभं ऐळमैळान्मन्थी मन्थिनं एकविंश एकविंशद्वैराजम् ।
 विश्वामित्र ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया श्रोत्रं गृह्णामि प्रजाम्यः ॥८॥ ६३
 इयमुपरि सतिस्तस्यै वाङ्मात्या । हेमन्तो वाच्यः षड्क्तिर्हेमन्ती ॥९॥ ६४
 षड्क्त्यै निधनवन्निधनवत आग्रयण आग्रयणात् त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ त्रिणवत्रयस्त्रिंशाम्यां शाक्ररैवतो ।
 विश्वकर्म ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया वाचं गृह्णामि प्रजाम्यः ।
 लोकं पृण ता अस्येन्द्रं विश्वाः ॥१०॥ (७) ६५ [८१४]

मयि गृह्णामि पञ्चदश ॥१५॥ ध्रुवास्ति त्रयोदश ॥१३॥ मधुवाता एकादश ॥११॥ सम्यक्स्रवन्ति
 नव ॥९॥ इमं मा पद ॥६॥ अपान्वेकां ॥१॥ अयं पुरो दश ॥१०॥ सप्तानुवाकेषु पञ्चषष्टिः ॥ ६५ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

अथ पञ्चदशोऽध्यायः ।

ध्रुवर्क्षितिर्ध्रुवयोनिर्ध्रुवासि ध्रुवं योनिमासीद साधुया ।
 उख्यस्य केतुं प्रथमं जुषाणाश्विनाध्वर्युं सादयतामिह त्वां ॥१॥ १
 कुलायिनीं घृतवतीं पुरन्धिः स्योने सीद सदेने पृथिव्याः ।
 अमि त्वा रुद्रा वसवो गृणन्त्विमा ब्रह्म पीपिहि सौमगायाश्विनाध्वर्युं सादयतामिह त्वां ॥२॥ २ [८१६]

स्वैर्दक्षैर्दक्षपितेह सीद देवानां सुप्ते बृहते रणाय ।

पितेर्वैधि सुनव आ सुशेवा स्वावेशा तन्वा संविशस्वाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वां ॥३॥ ३

पृथिव्याः पुरीषमस्यप्सो नाम तां त्वा विश्वे अभिगृणन्तु देवाः ।

स्तोमपृष्ठा घृतवतीह सीद प्रजावदस्मे द्रविणार्यजस्वाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वां ॥४॥ ४

अदित्यास्त्वा पृष्ठे सादयाम्यन्तर्धिस्य धर्मां विष्टम्भनीं दिशामधिपतीं भुवनानाम् ।

ऊर्मिर्द्रुप्सो अपामसि विश्वकर्मा त ऋषिराश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वां ।

शुक्रश्च शुचिश्च ग्रैष्मा ऋतु अग्रेन्तः श्लेषोऽसि ।

कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधयः कल्पन्तामगयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।

ये अमयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

ग्रैष्मा ऋतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु

तया देवतयाङ्गिरस्वद् भ्रुवे सीदतम् ॥५॥ (१)

५

सजृक्षतुभिः सजृविधाभिः सजृदेवैः सजृदेवैर्वयोनाधैः ।

अग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वां ।

सजृक्षतुभिः सजृविधाभिः सजृवसुभिः सजृदेवैर्वयोनाधैः ।

अग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वां ।

सजृक्षतुभिः सजृविधाभिः सजृ रुद्रैः सजृदेवैर्वयोनाधैः ।

अग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वां ।

सजृक्षतुभिः सजृविधाभिः सजृरादित्यैः सजृदेवैर्वयोनाधैः ।

अग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वां ।

सजृक्षतुभिः सजृविधाभिः सजृविश्वेदेवैः सजृदेवैर्वयोनाधैः ।

अग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वां ॥१॥

६

प्राणं मे पाह्यपानं मे पाहि व्यानं मे पाहि । चक्षुर्म उर्या विभाहि श्रोत्रं मे श्लोक्य ॥२॥ ७

अपः पिन्वौषधीर्जिन्व द्विपादव चतुष्पात् पाहि । दिवो वृष्टिमेरय ॥३॥ (२)

८

मूर्धा वयः प्रजापतिश्छन्दः क्षत्रं वयो मयन्दुं छन्दः ।

विष्टम्भो वयोऽधिपतिश्छन्दो विश्वकर्मा वयः परमेष्ठी छन्दः ॥१॥

९

वस्तो वयो विबलं छन्दो वृष्णिर्वयो विशालं छन्दः ।

पुरुषो वयस्तन्द्रं छन्दो व्याघ्रो वयोऽनाघृष्टं छन्दः ॥२॥

१० [८२४]

सिंहो वयश्छदिश्छन्दः पृथ्वाङ्वयो बृहती छन्दः ।

उक्षा वयः ककुच्छन्दः ऋषभो वयः सतोबृहती छन्दः ॥३॥

११

अनङ्वान्वयः पङ्क्तिश्छन्दो धेनुर्वयो जगती छन्दः ।

अथर्विर्वयस्त्रिष्टुप् छन्दो दित्यवाङ्वयो विराट् छन्दः ॥४॥

१२

पञ्चाविर्वयो गायत्री छन्दस्त्रिस्तो वयः उष्णिक् छन्दः ।

तुर्ववाङ्वयोऽनुष्टुप् छन्दो लोकं पृण ता अस्येन्द्रं विश्वाः ॥५॥(३)

१३

इन्द्राग्नी अव्ययमानामिष्टकां दृष्टतं युवम् । पृष्ठेन द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं च विर्वाषसे ॥१॥ १४

विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे व्यचस्वती प्रथस्वतीम् ।

अन्तरिक्षं यच्छान्तरिक्षं दृष्टान्तरिक्षं मा हिंसीः ।

विश्वस्मै प्राणायानाय व्यानायोदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय ।

वायुष्टाभिपातु मत्वा स्वस्त्या छदिषा शन्तमेन तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद ॥२॥

१५

राश्यसि प्राची दिग्विराळसि दक्षिणा दिक् सम्राळसि प्रतीचीदिक्

स्वराळस्युदीची दिगर्धिपत्न्यसि बृहती दिक् ।

विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे ज्योतिष्मतीम् ।

विश्वस्मै प्राणायानाय व्यानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ ।

वायुष्टेऽधिपतिस्तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद ।

नमश्च नभस्यश्च वार्षिका ऋतू अग्रेरन्तः श्लेषोऽसि ।

कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।

ये अग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

वार्षिका ऋतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् ।

इषश्चोर्जश्च शारदा ऋतू अग्रेरन्तः श्लेषोऽसि ।

कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।

ये अग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

शारदा ऋतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु

तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् ॥३॥(४)

१६

आयुर्मे पाहि प्राणं मे पाह्यपानं मे पाहि व्यानं मे पाहि ।

चक्षुर्मे पाहि श्रोत्रं मे पाहि वाचं मे पिन्व मनो मे जिन्वात्मानं मे पाहि ज्योतिर्मे यच्छ ॥१॥ १७ [८३१]

मा छन्दः प्रमा छन्दः प्रतिमा छन्दो अस्तीवयश्छन्दः । पङ्क्तिश्छन्द उष्णिक् छन्दः ॥२॥ १८
बृहती छन्दोऽनुष्टुप् छन्दो विराट् छन्दो गायत्री छन्दः । त्रिष्टुप् छन्दो जगती छन्दः ॥३॥ १९

पृथिवी छन्दोऽन्तरिक्षं छन्दो द्यौश्छन्दः समाश्छन्दः ।

नक्षत्राणि छन्दो वाक् छन्दः ॥४॥

२०

मनुश्छन्दः कृपिश्छन्दो हिरण्यं छन्दो गौश्छन्दः । अजाछन्दोऽश्वश्छन्दः ॥५॥

२१

अग्निदेवता वातो देवता सूर्यो देवता चन्द्रमा देवता । वसवो देवता रुद्रा देवता ।

आदित्या देवता मरुतो देवता विश्वे देवा देवता बृहस्पतिर्देवता ।

इन्द्रो देवता वरुणो देवता ॥६॥(५)

२२

मूर्धासि राट् ध्रुवासि ध्रुणां ध्रुव्यसि धरणी । आयुषे त्वा वर्चसे त्वा कृष्यै त्वा क्षेमाय त्वा ॥१॥२३

यन्त्री राट् यन्त्र्यसि यमनी ध्रुवासि धरित्री । इषे त्वोर्जे त्वा रुग्यै त्वा पोषाय त्वा ।

लोकं पृण ता अस्येद्रं विश्वाः ॥२॥(६)

२४

आशुस्त्रिवृद्भ्रान्तः पञ्चदशो व्योमा सप्तदशो ध्रुवं एकविंशः प्रतूर्तिरष्टादशः ।

तपो नवदशोऽभीवर्तः संविंशो वर्चो द्वाविंशः सुम्भरणस्त्रयोविंशो योनिश्चतुर्विंशः ॥१॥ २५

गर्भाः पञ्चविंश ओजस्त्रिणवः क्रतुरेकत्रिंशः प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिंशो ब्रह्मस्य विष्टपं चतुस्त्रिंशः ।

नाकः षट्त्रिंशो विंशतोऽष्टाचत्वारिंशो ध्रुवं चतुष्टोमः ॥२॥ (७)

२६

अमेर्भागोऽसि दीक्षाया आर्धिपत्यं ब्रह्म स्पृतं त्रिवृत्स्तोमः ।

इन्द्रस्य भागोऽसि विष्णोराधिपत्यं क्षत्रं स्पृतं पञ्चदश स्तोमः ॥१॥

२७

नृचक्षसां भागोऽसि धातुराधिपत्यं जनित्रं स्पृतं सप्तदश स्तोमः ।

मित्रस्य भागोऽसि वरुणस्याधिपत्यं दिवो इष्टिर्वातं स्पृतं एकविंश स्तोमः ॥२॥

२८

वसनां भागोऽसि रुद्राणामाधिपत्यं चतुष्पात् स्पृतं चतुर्विंश स्तोमः ।

आदित्यानां भागोऽसि मरुतामाधिपत्यं गर्भा स्पृताः पञ्चविंश स्तोमः ॥३॥

२९

अदितैर्भागोऽसि पूष्ण आर्धिपत्यमोजं स्पृतं त्रिणव स्तोमः ।

देवस्य सवितुर्भागोऽसि बृहस्पतेराधिपत्यं सुमीचीर्दिशं स्पृताश्चतुष्टोम स्तोमः ॥४॥३० [८४४]

यवानां भागोऽस्ययवानामाधिपत्यं प्रजा स्पृताश्चतुश्चत्वारिंश स्तोमः ।

ऋभूणां भागोऽसि विश्वेषां देवानामाधिपत्यं भूतं स्पृतं त्रयस्त्रिंश स्तोमः ।

सहस्रं सहस्रंश्च हैमन्तिका ऋतू अग्रेरन्तः श्लेषोऽसि ।

कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।

ये अग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

हैमन्तिका ऋतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु

तया देवतयाङ्गिरस्वद् भुवे सीदतम् ॥५॥ (८)

३१

एकयास्तुवत प्रजा अधीयन्त प्रजापतिरधिपतिरासीत्तिसृभिरस्तुवत

ब्रह्मासृज्यत ब्रह्मणस्पतिरधिपतिरासीत् ।

पञ्चभिरस्तुवत भूतान्यसृज्यन्त भूतानां पतिरधिपतिरासीत्सप्तभिरस्तुवत

सप्त ऋषयोऽसृज्यन्त धाताधिपतिरासीत् ॥१॥

३२

नवभिरस्तुवत पितरोऽसृज्यन्तादितिरधिपत्यासीदेकादशभिरस्तुवत

ऋतवोऽसृज्यन्तार्तवा अधिपतय आसन् ।

त्रयोदशभिरस्तुवत मासा असृज्यन्त संवत्सरोऽधिपतिरासीत्पञ्चदशभिरस्तुवत

ध्रुवमसृज्यतेन्द्रोऽधिपतिरासीत् ॥२॥

३३

सप्तदशभिरस्तुवत ग्राम्याः पञ्चवोऽसृज्यन्त बृहस्पतिरधिपतिरासीन्नवदशभिरस्तुवत

शूद्रार्या असृज्येतामहोरात्रे अधिपती आस्ताम् ।

एकविंशत्यास्तुवतैकशफाः पञ्चवोऽसृज्यन्त वरुणोऽधिपतिरासीत्

त्रयोविंशत्यास्तुवत क्षुद्राः पञ्चवोऽसृज्यन्त पूषाधिपतिरासीत् ॥३॥

३४

पञ्चविंशत्यास्तुवतारण्याः पञ्चवोऽसृज्यन्त वायुरधिपतिरासीत्सप्तविंशत्यास्तुवत

द्यावापृथिवी ज्यैस्तां वसवो रुद्रा आदित्या अनुव्यायस्त एवाधिपतय आसन् ।

नवविंशत्यास्तुवत धनुस्पतयोऽसृज्यन्त सोमोऽधिपतिरासीदेकत्रिंशतास्तुवत

प्रजा असृज्यन्त यवाश्चायवाश्चाधिपतय आसन् ।

त्रयस्त्रिंशतास्तुवत भूतान्यशाम्यन्प्रजापतिः परमेष्ठ्याधिपतिरासीत् ।

लोकं पूर्णं ता अस्येन्द्रं विश्वाः ॥४॥ (९)

३५ (८३९)

ध्रुवक्षितिः पञ्च ॥ ५ ॥ सजृक्षंतुमिस्तिष्ठः ॥ ३ ॥ मूर्धा वयः पञ्च ॥ ५ ॥ इन्द्राग्नी तिस्रः ॥ ३ ॥ आयुर्मे

पद ॥ ६ ॥ मूर्धासि द्वे ॥ २ ॥ आशुश्च द्वे ॥ २ ॥ अग्नेर्भागः पञ्च ॥ ५ ॥ एकया चतस्रः ॥ ४ ॥

॥ नवानुवाकेषु पञ्चविंशत् ॥ ३५ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां पञ्चदशोऽध्यायः ॥१५॥

अथ षोडशोऽध्यायः ।

अग्नें जातान्प्रणुदा नः सपत्नान्प्रत्यजाताञ्जातवेदो दुदस्व ।

अधि नो ब्रूहि सुमना अहेळ्ऽस्तव स्याम शर्मैऽस्त्रिवरूथ उद्भौ ॥१॥

सहसा जातान्प्रणुदा नः सपत्नान्प्रत्यजातान्नुद जातवेदः ।

अधि नो ब्रूहि सुमनुस्यमानो वयं स्याम प्रणुदा नः सपत्नान् ।

पोळशी स्तोम ओजो द्रविणं चतुश्चत्वारिंश स्तोमो वचो द्रविणम् ॥२॥

अग्नेः पुरीषमस्यस्तो नामं तां त्वा विश्वे अभिगृणन्तु देवाः ।

स्तोमपृष्ठा धृतवतीह सीद प्रजावदस्मे द्रविणायजस्व ॥३॥

एवञ्छन्दो वरिवञ्छन्दः शम्भूञ्छन्दः परिभूञ्छन्दः । आच्छञ्छन्दो मनुञ्छन्दो व्यच्छञ्छन्दः ॥४॥ ४

सिन्धुञ्छन्दः समुद्रञ्छन्दः सरिरं छन्दः ।

ककुप् छन्दस्त्रिकुक् छन्दः काव्यं छन्दो अङ्कुपं छन्दः ॥५॥

अक्षरपङ्क्तिञ्छन्दः पदपङ्क्तिञ्छन्दो विष्टारपङ्क्तिञ्छन्दः क्षुरोभ्रजञ्छन्दः ।

आच्छञ्छन्दः प्रच्छञ्छन्दः संयच्छन्दो वियच्छन्दः ॥६॥

बृहच्छन्दो रथन्तरं छन्दो निकायञ्छन्दो विवधञ्छन्दः ।

गिरञ्छन्दो भ्रजञ्छन्दः सस्तुप् छन्दोऽनुष्टुप् छन्दः ॥७॥

एवञ्छन्दो वरिवञ्छन्दो वयञ्छन्दो वयस्कृच्छन्दः ।

विष्पर्धाञ्छन्दो विशालं छन्दश्छदिञ्छन्दो दूरोहणं छन्दः । तन्द्रं छन्दो अङ्गाङ्गं छन्दः ॥८॥ (१) ८

रश्मिना सत्याय सत्यं जित्व प्रेतिना धर्मेणा धर्मं जित्व ।

अन्वित्या दिवा दिवं जित्व सन्धिनान्तारिक्षेणान्तारिक्षं जित्व ॥१॥

प्रतिधिना पृथिव्या पृथिवीं जित्व विष्टम्मेन वृष्ट्या वृष्टिं जित्व ।

प्रवयाद्वाहजिन्वानुया रात्र्या रात्रीं जित्व ॥२॥

उशिला वसुम्यो वसूजित्व प्रकेतेनादित्येभ्य आदित्याजित्व ।

तन्तुना रायस्पोषेण रायस्पोषं जित्व ससर्पेण श्रुताय श्रुतं जित्व ॥३॥

ऐलेनौषधीभिरोषधीजित्वोत्तमेन तनूमिस्तनूजित्व ।

वयोधसार्धतिनाधीतं जित्वाभिजिता तेजसा तेजो जित्व ॥४॥

प्रतिपदसि प्रतिपदे त्वानुपदस्यनुपदे त्वा । सम्पदसि सम्पदे त्वा तेजोऽसि तेजसे त्वा ॥५॥ १३

त्रिवृदसि त्रिवृते त्वा प्रवृदसि प्रवृते त्वा । विवृदसि विवृते त्वा सवृदसि सवृते त्वा ॥६॥ १४ [८६३]

आक्रमौऽस्याक्रमाय त्वा सङ्क्रमौऽसि सङ्क्रमाय त्वा ।

उत्क्रमौऽस्युत्क्रमाय त्वोत्क्रान्तिरस्युत्क्रान्त्यै त्वा ।

अधिपतिनोजैर्जै जित्व वेवश्रीः क्षत्राय क्षत्रं जित्व ॥७॥ (२)

१५

राश्यासि प्राची दिग्वसवस्ते देवा अधिपतयः । अग्निहेतीनां प्रतिघर्ता ॥१॥

१६

त्रिवृत त्वा स्तोमः पृथिव्याः श्रयत्वाज्यमुक्थमन्यथायै स्तम्नातु ।

रथन्तरः साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षे ॥२॥

१७

ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिष्णा प्रथन्तु ।

विघर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नार्कस्य

पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥३॥

१८

विराळसि दक्षिणा दिग्द्राक्षते देवा अधिपतयः । इन्द्रो हेतीनां प्रतिघर्ता ॥४॥

१९

पञ्चदशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याः श्रयतु प्र उगमुक्थमन्यथायै स्तम्नातु ।

बृहत्साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षे ॥५॥

२०

ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिष्णा प्रथन्तु ।

विघर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नार्कस्य

पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥६॥

२१

सम्राळसि प्रतीची दिगादित्यास्तै देवा अधिपतयः । वरुणो हेतीनां प्रतिघर्ता ॥७॥

२२

सप्तदशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याः श्रयतु मरुत्वतीयमुक्थमन्यथायै स्तम्नातु ।

वैरूपः साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षे ॥८॥

२३

ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिष्णा प्रथन्तु ।

विघर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नार्कस्य

पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥९॥

२४

स्वराळस्युदीची दिङ् मरुतस्ते देवा अधिपतयः । सोमो हेतीनां प्रतिघर्ता ॥१०॥

२५

एकविंशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याः श्रयतु निर्ध्वज्यमुक्थमन्यथायै स्तम्नातु ।

वैराजः साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षे ॥११॥

२६

ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिष्णा प्रथन्तु ।

विघर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नार्कस्य पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥१२॥ २७

अधिपत्यसि बृहती दिग्विभे ते देवा अधिपतयः । बृहस्पतिहेतीनां प्रतिघर्ता ॥१३॥ २८ [८००]

त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ त्वा स्तोमौ पृथिव्या ऽ श्रयतां वैश्वदेवाग्निमारुते उक्थे अव्यथायै स्तम्नीताम् ।
शाक्ररैवते सामनी प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षे ॥१४॥ २९

ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिष्णा प्रथन्तु । *

विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नार्कस्य

पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥१५॥ (३) ३०

अयं पुरो हरिकेशः सूर्यरश्मिस्तस्य रथगुत्सश्च रथौजाश्च सेनानीग्रामण्यौ ।

पुञ्जिकस्थला च क्रतुस्थला चाप्सरसौ दुद्धक्ष्वः पशवो हेतिः पौरुषेयो वधः प्रहेतिः ॥१॥ ३१

तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।

ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेपां जम्भे दध्मः ॥२॥ ३२

अयं दक्षिणा विश्वकर्मा तस्य रथस्वनश्च रथेचित्रश्च सेनानीग्रामण्यौ ।

मेनका च सहजान्या चाप्सरसौ यातुधाना हेती रक्षांसि प्रहेतिः ॥३॥ ३३

तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु । ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेपां जम्भे दध्मः ॥४॥ ३४

अयं पश्चाद्विश्वव्यास्तस्य रथप्रोत्थासमरथश्च सेनानीग्रामण्यौ ।

ग्रन्लोचन्ती चानुम्लोचन्ती चाप्सरसौ व्याग्रा हेतिः सर्पाः प्रहेतिः ॥५॥ ३५

तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।

ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेपां जम्भे दध्मः ॥६॥ ३६

अयमुत्तरात्संयद्रसुस्तस्य तार्क्ष्यश्चारिष्टनेमिश्च सेनानीग्रामण्यौ ।

विश्वाची च घृताची चाप्सरसा आपो हेतिर्वातुः प्रहेतिः ॥७॥ ३७

तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।

ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेपां जम्भे दध्मः ॥८॥ ३८

अयमुपर्वर्गवसुस्तस्य सेनजिच्च सुपेणश्च सेनानीग्रामण्यौ ।

उर्वशी च पूर्वचित्तिश्चाप्सरसा अत्रस्फूर्जन्हेतिर्विद्युत्प्रहेतिः ॥९॥ ३९

तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।

ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेपां जम्भे दध्मः ॥१०॥ (४) ४०

अग्निर्मुधा दिवः कुक्षुपतिः पृथिव्या अयम् । अपा ऽ रतांसि जिन्वति ॥१॥ ४१

अयमग्निः सहस्रिणो वाजस्य गतिरुत्पतिः । मुर्धा कृवी रयीणाम् ॥२॥ ४२

त्वामग्ने पुष्करादध्ययवा निरमन्यत । मुधो विश्वस्य बाधतः ॥३॥ ४३

भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्धिः सचसे शिवाभिः ।

दिवि सूर्धानं दधिषे स्वर्षा जिह्वामग्रे चकृषे हव्यवाहम् ॥४॥

४४

अत्रोध्यग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुर्मिवायतीमुपासम् ।

यद्वा इव प्र व्यामुज्जिहानाः प्र भानवः सिस्रते नाकमच्छं ॥५॥

४५

अवोचाम कवये मेघ्याय वचो वन्दारु वृषभाय वृष्णे ।

गविष्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ दिवीव रुक्ममुख्यश्चमथ्रेत् ॥६॥

४६

अयमिह प्रथमो धायि धातुभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेण्वीज्यः ।

यममवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विश्वं विशेर्विशे ॥७॥

४७

जनस्य गोपा अंजनिष्ट जागृविरग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यसे ।

घृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशा द्युमद्विभाति भरतेभ्यः शुचिः ॥८॥

४८

त्वामग्रे अङ्गिरसो गुहा हितमन्त्रविन्दच्छिप्रियाणं वनेवने ।

स जायसे मथ्यमानः सहो महत्त्वामाहुः सहसस्पुत्रमङ्गिरः ॥९॥

४९

सखायः सं वः सम्यञ्चमिषुः स्तोमं चाग्रये । वर्षिष्ठाय क्षितीनामूर्जो नष्ट्रे सहस्वते ॥१०॥

५०

सः समिद्युवसे वृषन्नग्रे विश्वान्यर्य आ । इळस्पदे समिध्यसे स नो वसून्यामर ॥११॥

५१

त्वामग्रे हविष्मन्तो देवं मतीस ईळते । मन्ये त्वा जातवेदसः स हव्या वक्ष्यानुषक् ॥१२॥

५२

त्वां चित्रश्रवस्तम् हवन्ते विष्णु जन्तवः । शोचिष्केशं पुरुप्रियाग्रे हव्याय वोळ्हवे ॥१३॥

५३

एना वो अग्ने नमसोर्जो नपातमाहवे । प्रियं चेतिष्ठमरतिः स्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतम् ॥१४॥

५४

विश्वस्य दूतममृतं विश्वस्य दूतममृतम् । स योजते अरुषा विश्वभोजसा स दुद्रवत्स्वाहुतः ॥१५॥

५५

स दुद्रवत् स्वाहुतः स दुद्रवत् स्वाहुतः । सुन्नदा यज्ञः सुशमी वसूनां देवः राधो जनानाम् ॥१६॥

५६

अग्रे वाजस्य गोमत ईशानः सहसो यहो । अस्मे धैहि जातवेदो महि श्रवः ॥१७॥

५७

स ईधानो वसुष्कविरगिरीकैन्यो गिरा । रेवदस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि ॥१८॥

५८

क्षपो राजन्नुत त्मनाग्रे दस्तोरुतोपसः । स तिमजम्भ रक्षसो दह प्रति ॥१९॥

५९

भद्रो नो अगिराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो अध्वरः । भद्रा उत प्रशस्तयः ॥२०॥

६०

भद्रा उत प्रशस्तयो भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतुर्ये । येनां समत्सु सासहः ॥२१॥

६१

येनां समत्सु सासहोर्जं स्थिरा तनुहि भूरि शर्घताम् । वनेमां ते अमिष्टिभिः ॥२२॥

६२

अग्निं तं मन्ये यो वसुरस्तं यं यन्ति धेनवः ।

अस्तमर्धन्त आशवोऽस्तं नित्यासो वाजिन इषः स्तोतृभ्य आभर ॥२३॥ ६३ [१११]

सो अग्निर्यो वसुर्गुणे सं यमायन्ति धेनवः ।

समर्वन्तो रघुद्रुवः सः सुजातासः सूरय इषः स्तोतृभ्य आभर ॥२४॥

६४

उभे सुश्वन्द्र सर्पिषो दर्वी श्रीणीप आसनि ।

उतो न उत्पूर्या उक्थेषु शवसस्पत इषः स्तोतृभ्य आभर ॥२५॥

६५

अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः क्रतुं न भद्रः हृदिस्पृशम् । ऋध्यामां तु ओहैः ॥२६॥

६६

अधा ह्यग्ने क्रतोरभद्रस्य दक्षस्य साधोः । रथीर्ऋतस्य बृहतो बभूथ ॥२७॥

६७

एभिर्नो अर्कैर्भवा नो अर्वाङ् स्वर्ण ज्योतिः । अग्ने विश्वेभिः सुमना अनीकैः ॥२८॥

६८

अग्निः होतारं मन्ये दास्वन्तं वसुः सनुः सहस्रो जातवेदसं विशं न जातवेदसम् ।

य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा ।

घृतस्य विभ्राष्टिमनुवाष्टि गोचिषाजुह्वानस्य सर्पिषः ॥२९॥

६९

अग्ने त्वं नो अन्तम उत् त्राता शिवो भवा वरूध्यः ।

वसुरभिर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमत्तमः रयिन्दाः ।

तं त्वां शोचिष्ट दीदिवः सुम्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः ॥३०॥ (५)

७०

येन ऋषयस्तपसा सत्रमायन्निन्धाना अग्निः स्वराभरन्तः ।

तस्मिन्नहं निदधे नार्कं अग्निं यमाहुर्मनव स्तीर्णवर्हिषम् ॥१॥

७१

तं पत्नीभिरनु गच्छेम देवाः पुत्रैर्भ्रातृभिरुत वा हिरण्यैः ।

नार्कं गृष्णानाः संकृतस्य लोके तृतीयं पृष्ठे अधिरोचने दिवः ॥२॥

७२

आ वाचो मध्यमरुहद्भुरण्युरयमग्निः सत्पतिश्चेकितानः ।

पृष्ठे पृथिव्या निहितो दर्विद्युतदधस्पदं कृणुतां ये पृतन्यवः ॥३॥

७३

अयमग्निर्वीरतमो वयोधाः सहस्रियो द्योततामप्रयुच्छन् ।

विभ्राजमानः सरिरस्य मध्य उप प्रयाहि दिव्यानि धाम ॥४॥

७४

संप्रच्यवध्वमुप संप्रयाताग्ने पथो देवयानान् कृणुध्वम् ।

पुनः कृण्वाना पितरा युवानान्वातांसीत् त्वयि तन्तुमेतम् ॥५॥

७५

उद्दृध्यस्वाग्ने प्रतिजागृहि त्वमिष्टापूर्ते राः सृजेयामयं च ।

अस्मिन्सधस्थे अध्युत्तरस्मिन् विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥६॥

७६

येन बहसि सहस्रं येनाग्ने सर्ववेदसम् । तेनेमं यज्ञं नो नय स्वदेवेषु गन्तवे ॥७॥

७७

अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचयाः । तं जानन्नग्ने आरोहाथां नो वर्षया रयिम् ॥८॥ (६) ७८

तपश्च तपस्यश्च शैशिरा ऋतू अग्रेरन्तः श्लेषोऽसि ।

कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधयः कल्पन्तामग्रयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।

ये अग्रयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

शैशिरा ऋतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् ।

परमेष्ठी त्वा सादयतु दिवस्पृष्टे ज्योतिष्मतीम् ।

विश्वस्मै प्राणायानाय व्यानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ ।

सूर्यस्तेऽर्धपतिस्तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद ॥१॥

७९

लोकं पृण छिद्रं पृणार्थो सीद ध्रुवा त्वम् । इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिरस्मिन् योनां असीषदन् ॥२॥ ८०

ता अस्य स्रददोहसः सोमश्च श्रीणन्ति पृथ्वयः । जन्मन्देवानां विशस्त्रिध्वारोचने दिवः ॥३॥ ८१

इन्द्रं विश्वा अवीदृधन्तसमुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमश्च रथीनां वार्जानाश्च सत्पतिं पतिम् ॥४॥ ८२

प्रोधदश्चो न यवसेऽविष्यन्त्यदा महः संवरणाद्व्यस्थात् ।

आदस्य वातो अनुवाति शोचिरधं स्म ते व्रजनं कृष्णमस्ति ॥५॥

८३

आयोष्ट्वा सदनै सादयाम्यवतरञ्छायायाश्च समुद्रस्य हृदये ।

रश्मीवर्ती भास्वर्तीमा या द्यां भास्यापृथिवीमोर्वन्तारिक्षम् ।

परमेष्ठी त्वा सादयतु दिवस्पृष्टे व्यचस्वर्ती प्रथस्वतीम् । दिवं यच्छ दिवं दृष्टु दिवं मा हिंसीः ।

विश्वस्मै प्राणायानाय व्यानायोदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय ।

सूर्यस्त्वाभिपातु मह्यं स्वस्त्या छर्दिषा शन्तमेन तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् ॥६॥ ८४

सहस्रस्य प्रमासि सहस्रस्य प्रतिमासि सहस्रस्योन्मासि । साहस्रोऽसि सहस्राय त्वा ॥७॥ (७) ८५ [११४]

अग्ने जातानष्ट ॥ ८ ॥ रश्मिना सत्याय सप्त ॥ ७ ॥ रात्र्यासि पञ्चदश ॥ १५ ॥ अयं पुरो दश ॥ १० ॥

अग्निर्मूर्धा विशत् ॥ ३० ॥ येन ऋपयोऽष्ट ॥ ८ ॥ तपश्च सप्त ॥ ७ ॥

सप्तानुवाकेषु पञ्चाशीतिः ॥ ८५ ॥ युजातोऽदेजातान् पञ्चाशीतिः ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां षोडशोऽध्यायः ॥१६॥

अथ सप्तदशोऽध्यायः ।

नमस्ते रुद्र मन्यवं उतो त इषंवे नमः । बाहुभ्यामुत ते नमः ॥१॥

१

या ते रुद्र शिवा तनूरधोरापापकाशिनी । तया नस्तन्वा शन्तमया गिरिशन्ताभिचाकशीहि ॥२॥ २

यामिषु गिरिशन्त हस्ते बिमर्ष्यस्त्वे । शिवां गिरित्र तां कुरु मा हिंसीः पुरुषं जगत् ॥३॥ ३

शिवेन वचसा त्वा गिरिशाच्छा वदामसि । यथा नः सर्वमिज्जगदयस्मश्च ममना असत् ॥४॥ ४

[११८]

अध्यवोचदधिवक्ता प्रथमो दैन्यो भिषक् ।

अहीँश्च सर्वाञ्जम्भयन्त्सर्वाश्च यातुधान्योऽवराचीः परासुव ॥५॥

असौ यस्ताम्रो अरुण उत वभुः सुमङ्गलः ।

ये चैनरुद्रा अभितो दिक्षु श्रिताः सहस्रशोऽवैषाँ हेळ ईमहे ॥६॥

असौ योऽवसर्पति नीलग्रीवो विलोहितः ।

उतैनं गोपा अदृशन्नदृशन्नुदहार्यः स दृष्टो मृळयाति नः ॥७॥

नमोऽस्तु नीलग्रीवाय सहस्राक्षाय मीळहुपे ।

अथो ये अस्य सत्त्वानोऽहं तेभ्योऽकरं नमः ॥८॥

प्रमुञ्च धन्वंनस्त्वमुभयोरात्न्योर्ज्याम् । याश्च ते हस्त इषवः परा ता भगवो वप ॥९॥ ९

विज्यं धनुः कपर्दिनो विशल्यो वार्णवाँश्च उत ।

अनेश्नस्य या इषव आशुरस्य निषङ्गधिः ॥१०॥

परिं ते धन्वंनो हेतिरस्मान्वृणक्तु विश्वतः । अथो य इपुधिस्तवारे अस्मन्निर्घेहि तम् ॥११॥ ११

या ते हेतिमीळहुष्टम् हस्ते वभूव ते धनुः । तयास्मान्विश्वतस्त्वमयक्ष्मया परिभुज ॥१२॥ १२

अवतत्य धनुष्टं सहस्राक्ष शतैपुधे । निशीर्यं शल्यानां मुखं शिवो नः सुमनां भव ॥१३॥ १३

नमस्तु आयुधायानां तताय धृष्णवे । उभाभ्यामुत ते नमो ब्राह्म्यां तव धन्वने ॥१४॥ १४

मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उर्ध्वन्तमुत मा न उक्षितम् ।

मा नो वधीः पितरं मोत मातरं मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरिपः ॥१५॥ १५

मा नस्तोके तनये मा न आयुधि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिपः ।

मा नो वीरान् रुद्र भामिनो वधीर्हविष्मन्तः सद्रमित् त्वां हवामहे ॥१६॥ (१) १६

नमो हिरण्यवाहवे सेनान्ये दिशां च पतये नमो नमो वृक्षेभ्यो हारिकेशेभ्यः पशूनां पतये नमः ।

नमः शष्पिञ्जराय त्विषीमते पथीनां पतये नमो नमो

हरीकेशायोपवीतिने पुष्टानां पतये नमः ॥१७॥

नमो वभ्रुशायान्याघिनेऽन्नानां पतये नमो नमो भवस्य हेत्यै जगतां पतये नमः ।

नमो रुद्रायाततायिने क्षेत्राणां पतये नमो नमः सुतायाहन्त्यै वनानां पतये नमः ॥१८॥ १८

नमो रोहिताय स्थपतये वृक्षाणां पतये नमो नमो भुवन्तये वारिवस्कृतायौषधीनां पतये नमः ।

नमो मन्त्रिणे वाणिजाय कक्षाणां पतये नमो नमो उच्चैर्घोषायाक्रन्दयते पत्नीनां पतये नमः ॥१९॥ १९

नमः कृत्स्नायताय धावते सत्त्वंनां पतये नमो नमः

सहमानाय निव्याधिर्न आच्याधिर्नीनां पतये नमः ।

नमः ककुभाय निषङ्गिणे स्तेनानां पतये नमो नमो निचेरवे परिचरायारण्यानां पतये नमः ॥४॥ २०

नमो वञ्चते परिवञ्चते स्तायूनां पतये नमो नमो निषङ्गिण इषुधिमते तस्कराणां पतये नमः ।

नमः सुकायिभ्यो जिघांसद्भ्यो मुष्णतां पतये नमो

नमोऽसिमद्भ्यो नक्तञ्चरद्भ्यो विकृन्तानां पतये नमः ॥५॥ (२)

२१

नम उष्णीषिणे गिरिचराय कुलुञ्चानां पतये नमो नम इषुमद्भ्यो धन्वायिभ्यश्च वो नमः ।

नम आतन्वानेभ्यः प्रतिदधानेभ्यश्च वो नमो नम आयच्छद्भ्योऽस्यद्भ्यश्च वो नमः ॥१॥ २२

नमो विसृजद्भ्यो विष्यद्भ्यश्च वो नमो नमः स्वपद्भ्यो जाग्रद्भ्यश्च वो नमः ।

नमः शयानेभ्य आसीनेभ्यश्च वो नमो नमस्तिष्ठद्भ्यो धावद्भ्यश्च वो नमः ॥२॥ २३

नमः सभाभ्यः सभार्पतिभ्यश्च वो नमो नमोऽश्वेभ्योऽश्वपतिभ्यश्च वो नमः ।

नम आच्याधिनीभ्यो विविष्यन्तीभ्यश्च वो नमो नम उर्गणाभ्यस्तुहतीभ्यश्च वो नमः ॥३॥ २४

नमो गुणेभ्यो गुणपतिभ्यश्च वो नमो नमो व्रातेभ्यो व्रातपतिभ्यश्च वो नमः ।

नमो गृत्सेभ्यो गृत्सपतिभ्यश्च वो नमो नमो विरूपेभ्यो विश्वरूपेभ्यश्च वो नमः ॥४॥ २५

नमः सेनाभ्यः सेनानिभ्यश्च वो नमो नमो रथिभ्यो अरथेभ्यश्च वो नमः ।

नमः क्षत्रेभ्य सङ्गृहीतृभ्यश्च वो नमो नमो महद्भ्यो अर्भकेभ्यश्च वो नमः ॥५॥ (३) २६

नमस्तक्ष्मभ्यो रथकारेभ्यश्च वो नमो नमः कुलालेभ्यः कर्मरिभ्यश्च वो नमः ।

नमो निषादेभ्यः पुञ्जिर्भ्यश्च वो नमो नमः श्वनिभ्यो मृगयुभ्यश्च वो नमः ॥१॥ २७

नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्च वो नमो नमो भवार्य च रुद्राय च ।

नमः शर्वाय च पशुपतये च नमो नीलग्रीवाय च शितिकण्ठाय च ॥२॥ २८

नमः कपर्दिने च व्यसकेशाय च नमः सहस्राक्षाय च शतधन्वने च ।

नमो गिरिशाय च शिपिविष्टाय च नमो मीळहुष्टमाय चेष्टुमते च ॥३॥ २९

नमो नृस्वार्य च वामनार्य च नमो बृहते च वर्षीयसे च ।

नमो बुद्धाय च सुवृषे च नमोऽग्न्याय च प्रथमार्य च ॥४॥ ३०

नम आशवे चाजिराय च नमः शीघ्र्याय च शीभ्याय च ।

नम ऊर्म्याय चावस्वन्याय च नमो नादेयार्य च द्वीप्याय च ॥५॥ (४) ३१ [१६५]

नमो ज्येष्ठाय च कनिष्ठाय च नमः पूर्वजाय चापरजाय च ।	
नमो मध्यमाय चापगल्भाय च नमो जघन्याय च वृद्ध्याय च ॥१॥	३२
नमः सोम्याय च प्रतिस्त्र्याय च नमो याम्याय च क्षेम्याय च ।	
नमः श्लोक्याय चावसान्याय च नम उर्वर्याय च खल्याय च ॥२॥	३३
नमो वन्याय च कक्ष्याय च नमः श्रवाय च प्रतिश्रवाय च ।	
नम आशुषेणाय चाशुरेथाय च नमः शूराय चावभेदिने च ॥३॥	३४
नमो विल्मिने च कवचिने च नमो वर्मिणे च वरूथिने च ।	
नमः श्रुताय च श्रुतसेनाय च नमो दुन्दुभ्याय चाहन्याय च ॥४॥	३५
नमो धृष्णवे च प्रमुशाय च नमो निषङ्गिणे चेपुधिमते च ।	
नमस्तीक्ष्णेषवे चायुधिने च नमः स्वायुधाय च सुधन्वने च ॥५॥ (५)	३६
नमः स्रुत्याय च पथ्याय च नमः काट्याय च नीप्याय च ।	
नमः कुल्याय च सरस्याय च नमो नादेयाय च वैशन्ताय च ॥१॥	३७
नमः कूप्याय चावट्याय च नम ईध्याय चातप्याय च ।	
नमो मेघ्याय च विद्युत्याय च नमो वर्याय चावर्याय च ॥२॥	३८
नमो वात्याय च रेष्म्याय च नमो वास्तव्याय च वास्तुपाय च ॥३॥	३९
नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चारुणाय च ॥३॥	
नमः शङ्खवे च पशुपतये च नम उग्राय च भीमाय च ।	
नमोऽश्वेयवाय च दूरेवधाय च नमो हन्त्रे च हनीयसे च ॥४॥	४०
नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो नमस्ताराय ।	
नमः शुम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय च मयस्कराय	
च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥५॥ (६)	४१
नमः पार्याय चावर्याय च नमः प्रतरणाय चोत्तरणाय च ।	
नमस्तीर्थ्याय च कृत्याय च नमः शष्प्याय च फेन्याय च ॥१॥	४२
नमः सिकत्याय च प्रवासाय च नमः किंशिलाय च क्षयणाय च ।	
नमः कपदिने च पुलस्तिने च नम इरिष्याय च प्रपथ्याय च ॥२॥	४३
नमो ब्रज्याय च गोश्याय च नमस्तल्प्याय च गेह्याय च ।	
नमो हृष्याय च निवेप्याय च नमः काट्याय च गह्वरेष्ठाय च ॥३॥	४४[१७८]

नमः शुष्क्याय च हरित्याय च नमः पाशस्रव्याय च रजस्याय च ।

नमो लोप्याय चोलप्याय च नम ऊर्व्याय च सूर्याय च ॥४॥

४५

नमः पर्णाय च पर्णशदाय च नम उद्गुरमाणाय चाभिघ्नते च ।

नम आखिदते च प्रखिदते च नम इषुकृद्भ्यो धनुष्कृद्भ्यश्च वो नमः ।

नमो वः किरिकेभ्यो देवानां हृदयेभ्यो नमो विचिन्वत्केभ्यो

नमो विक्षिण्त्केभ्यो नम आनिर्हतेभ्यः ॥५॥ (७)

४६

द्राये अन्धस्रस्पते दरिद्र नीललोहित ।

आसां प्रजानामेषां पशूनां मा भेमो रोद्धो च नः किञ्चनममत् ॥१॥

४७

इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्रभरामहे मतीः ।

यथा शमसद् द्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम् ॥२॥

४८

या ते रुद्र शिवा तनूः शिवा विश्वाहा भेषजी । शिव रूतस्य भेषजी तया नो मृळ जीवसे ॥३॥

४९

परि णो हेती रुद्रस्य वृज्यात् परि त्वेषस्य दुर्मतिर्महीगात् ।

अव स्थिरा मधर्वद्भ्यस्तनुष्व मीद्वस्तोकाय तनयाय मृळ ॥४॥

५०

मीळहुष्टम शिवतम शिवो नः सुमना भव ।

परमे वृक्ष आयुधं निधाय कृत्ति वसान आचर पिनाकं विभ्रदागहि ॥५॥

५१

विकिरिद्र विलोहित नमस्ते अस्तु भगवः । यास्ते सहस्रं हेतयोऽन्यमस्मन्निवपन्तु ताः ॥६॥

५२

सहस्राणि सहस्रशो ब्राह्मेस्तव हेतयः । तासामीशानो भगवः पराचीना मुखा कृधि ॥७॥

५३

असंख्याता सहस्राणि ये रुद्रा अधि भूम्याम् । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥८॥

५४

अस्मिन् महर्त्यर्णवेऽन्तरिक्षे भवा अधि । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥९॥

५५

नीलग्रीवाः शितिकण्ठा दिवं रुद्रा उपश्रिताः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१०॥

५६

नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शुर्वा अधः क्षमाचराः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥११॥

५७

ये वृक्षेषु शृष्पिञ्जरा नीलग्रीवा विलोहिताः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१२॥

५८

ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्दिनः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१३॥

५९

ये पथां पथिरक्षिण ऐलवृदा आयुर्युधः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१४॥

६०

ये तीर्थानि प्रचरन्ति सुकाहस्ता निषाङ्गिणः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१५॥

६१

येऽर्क्षेषु विविध्यान्ति पात्रेषु पिबतो जनान् । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१६॥

६२

य एतावन्तश्च भूयांसश्च दिशो रुद्रा विंशत्ये । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१७॥

६३

[११७]

नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो ये दिवि येषां वर्षमिषवः ।
 तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः ।
 तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।
 ते यं द्विष्मो यथ नो द्वेष्टि तमेपां जम्भे दध्मः ।
 नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो येऽन्तरिक्षे येषां वात इषवः ।
 तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः ।
 तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।
 ते यं द्विष्मो यथ नो द्वेष्टि तमेपां जम्भे दध्मः ।
 नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यां येषामन्नमिषवः ।
 तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः ।
 तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।
 ते यं द्विष्मो यथ नो द्वेष्टि तमेपां जम्भे दध्मः ॥१८॥(८)

६४ [१९८]

नमस्ते योळश ॥ १६ ॥ नमो हिरण्यवाहवे पञ्च ॥१॥ नम उष्णीषिणे पञ्च ॥५॥ नमस्तक्ष्मभ्यः पञ्च ॥५॥
 नमो ज्येष्ठाय पञ्च ॥१॥ नमः क्षुत्याय पञ्च ॥ ५ ॥ नमः पार्याय पञ्च ॥ ५ ॥ द्रापे अन्धसस्पत
 अष्टादश ॥ १८ ॥ अष्टानुवाकैषु चतुःषष्टिः ॥ ६४ ॥
 ॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां सप्तदशोऽध्यायः ॥१७॥

अथाष्टादशोऽध्यायः ।

अश्मभृजं पर्वते शिथ्रियाणामद्भ्य ओषधीभ्यो वनस्पतिभ्यो अधि संभृतं पर्यः ।
 तां न इषमूर्जं घत्त मरुतः सश्रराणा अर्मस्ते क्षुन्मर्यं तु ऊर्ग्यं द्विष्मस्तं ते शुर्गच्छतु ॥१॥१
 इमा मे अग्न इष्टका धेनवः सन्त्येका च दश च दश च शतं च शतं च ।
 सहस्रं च सहस्रं चायुतं चायुतं च नियुतं च नियुतं च ॥२॥ २
 अर्बुदं च न्यर्बुदं च समुद्रश्च मध्यं चान्तश्च परार्धश्च ।
 एता मे अग्न इष्टका धेनवः सन्त्वमुत्रामुष्मिहोके ॥३॥ ३
 ऋतव स्थ ऋतावृध ऋतुष्ठा स्थ ऋतावृधः ।
 घृतश्च्युतो मधुश्च्युतो विराजो नाम कामदवा अक्षीयमाणाः ॥४॥ ४
 समुद्रस्य त्वावक्रयाग्ने परिर्व्ययामसि । पावको अस्मभ्यं शिवो भव ॥५॥ ५
 हिमस्य त्वा जरायुणाग्ने परिर्व्ययामसि । पावको अस्मभ्यं शिवो भव ॥६॥ ६ [१००४]

उप ज्मन्नुप वेतसेऽवतर नदीष्व ।

अग्ने पित्तमपामसि मण्डूकि ताभिरामहि सेमं नो यज्ञं पावकवर्णं शिवं कृषि ॥७॥ ७

अपामिदं न्ययनं समुद्रस्य निवेशनम् ।

अन्यांस्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यं शिवो भव ॥८॥ ८

अग्ने पावक रोचिषा मन्द्रया देव लिह्या । आ देवान्वाक्षि यक्षि च ॥९॥ ९

स नः पावक दीदिवोऽग्ने देवाँ इहावह । उप यज्ञं हविर्ध नः ॥१०॥ १०

पावकया यश्चितयन्त्या कृपा क्षामन् रुच उपसो न भानुना ।

तूर्वन्न यामन्नेतशस्य नू रण आ यो घृणे न ततषाणो अजरः ॥११॥ ११

नमस्ते हरसे शोचिषे नमस्ते अस्त्वचिषे ।

अन्यांस्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यं शिवो भव ।

नृषदे वेळप्सुपदे वेड् वृहिषदे वेड् वनसदे वेड् स्वविदे वेड् ॥१२॥ १२

ये देवा देवानो यज्ञिया यज्ञियानां संवत्सरीणमुप भागमासते ।

अहुतादो हविषो यज्ञे अस्मिन्स्त्रयं पिबन्तु मधुनो घृतस्य ॥१३॥ १३

ये देवा देवेष्वधि देवत्वमायन्ये ब्रह्मणः पुर एतारो अस्य ।

येभ्यो न ऋते पवते घाम किञ्चन न ते दिवो न पृथिव्या अधि स्तुषु ॥१४॥ १४

प्राणदा अपानदा व्यानदा वचोदा वरिवोदाः ।

अन्यांस्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यं शिवो भव ॥१५॥ (१) १५

अग्निस्तिग्मेन शोचिषा यासद्विधं न्यत्रिणम् । अग्निर्नो वनुते रयिम् ॥१॥ १६

य इमा विश्वा भुवनानि जुहुदधिर्होता न्यसीदत्पिता नः ।

स आशिषा ब्रविणमिच्छमानः प्रथमच्छदवरोऽ आर्विवेश ॥२॥ १७

किंस्विदासीदधिष्ठानमारम्भणं कतमत्स्विक्कयासीत् ।

यतो भूमिं जनयन्विश्वकर्मा वि घामौर्णोन्महिना विश्वचक्षाः ॥३॥ १८

विश्वतश्चरुत् विश्वतोमुखो विश्वतोवाहुरुत् विश्वतस्पाद् ।

सं वाहभ्यां घमाति सं पतत्रैर्घावाभूमीं जनयन्देव एकः ॥४॥ १९

किंस्विद्वनं क उ स वृक्ष आसु यतो द्यावापृथिवी निष्टतुः ।

मनीषिणो मनसा पुच्छतेदु तद्यद्व्यतिष्ठद्वनानि धारयन् ॥५॥ २० [१८६८]

- या ते धामानि परमाणि यावमा या मध्यमा विश्वकर्मनुतेमा ।
शिक्षा सखिम्यो हविषि स्वभावः स्वयं यजस्व तन्वंः वृधानः ॥६॥ २१
- वाचस्पतिं विश्वकर्माणमुतये मनोजुवं वाजं अद्या हुवेम ।
स नो विश्वानि हव्नानि जोषद्विश्वशम्भुरवसे साधुर्कमा ॥७॥ २२
- विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः स्वयं यजस्व पृथिवीमुत धाम् ।
मुधन्तवन्त्ये अमितः सपत्ता इहास्माकं मधवा सूरिरस्तु ॥८॥ २३
- विश्वकर्मन् हविषा वर्धनेन त्रतारमिन्द्रमकृणोरयुध्यम् ।
तस्मै विशः समनमन्त पूर्वोरियमुग्रो विड्व्यो यथासत् ॥९॥ (२) २४
- चक्षुषः पिता मनसा हि धीरो वृतमेने अजनन्नमनमाने ।
यदेदन्ता अददहन्त पूर्व आदिद्यावापृथिवी अप्रथेताम् ॥१॥ २५
- विश्वकर्मा विमना आद्विहाया धाता विधाता परमोत सृष्टक् ।
तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति यत्रां सप्त ऋषीन्पर एकमाहुः ॥२॥ २६
- यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेद भुवनानि विश्वा ।
यो देवानां नामधा एक एव तं संप्रश्नं भुवना यन्त्यन्या ॥३॥ २७
- त आर्यजन्त द्रविणं समस्मा ऋषयः पूर्वं जरितारो न भूना ।
अघूर्ते घूर्ते रजसि निपत्ते ये भूतानि समकृण्वन्निमानि ॥४॥ २८
- पुरो द्विवा पुर एना पृथिव्या पुरो देवेभिरसुरैर्यदस्ति ।
कश्चिद् गर्भं प्रथमं दध्र आपो यत्र देवाः समर्पयन्त पूर्वं ॥५॥ २९
- तमिद्रर्भं प्रथमं दध्र आपो यत्र देवाः समर्गच्छन्त विश्वे ।
अजस्य नाभा अध्येकमर्पितं यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थुः ॥६॥ ३०
- न तं विदाथ य इमा जजानान्यद्युष्माकमन्तरं बभूव ।
नीहारेण प्रावृता जल्प्या चासुवृष उक्थशासंश्चरन्ति ॥७॥ ३१
- विश्वकर्मा ह्यजनिष्ट देव आदिद्रन्ध्रवो अभवद् द्वितीयः ।
तृतीयः पिता जनितापृथ्वीनाम्पां गर्भं व्यदधात्पुरुत्रा ॥८॥ (३) ३२
- आशुः शिशानो वृषभो न भीमो घनाघनः क्षोभणश्चर्पणीनाम् ।
संक्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतं सेना अजयन्माकमिन्द्रः ॥१॥ ३३ [१०३६]

- संकन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्च्यवनेन धृष्णुना ।
तदिन्द्रेण जयत तत्सहध्वं युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा ॥२॥ ३४
- स इषुहस्तैः स निषङ्गिभिर्वशी सःसंष्टा स युध इन्द्रो गणेन ।
सःसृष्टजित्सोमपा बाहुशर्ष्युग्रधन्वा प्रतिहिताभिस्ता ॥३॥ ३५
- बृहस्पते परिदीया रथेन रक्षोहामित्राँ३ अपवार्यमानः ।
प्रभञ्जन्तेसेनाः प्रमृणो युधा जयन्नस्माकमेध्यविता रथानाम् ॥४॥ ३६
- बलविज्ञाय स्थविरः प्रवीरः सहस्वान् वाजी सहमान उग्रः ।
अभिवीरो अभिसत्त्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र रथमार्तिष्ठ गोवित् ॥५॥ ३७
- गोत्रभिर्दे गोविदं वज्रबाहुं जयन्तमज्म प्रमृणन्तमोजसा ।
इमं संजाता अनु वीरयध्वमिन्द्रं सखायो अनु सःश्रमध्वम् ॥६॥ ३८
- अभि गोत्राणि सहसा गार्हमानोऽदयो वीरः शतमन्युरिन्द्रः ।
दुश्च्यवनः पृतनापाल्युच्योऽस्माकं सेना अवतु प्र युत्सु ॥७॥ ३९
- इन्द्र आसां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।
देवसेनानामभिभञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्त्वग्रम् ॥८॥ ४०
- इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां मरुतां शर्धे उग्रम् ।
महामनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात् ॥९॥ ४१
- उद्धर्षय मधवन्नायुधान्युत्सत्त्वेनां मामकानां मनांसि ।
उद्धवहन् वाजिनां वाजिनान्युद्रथानां जयतां यन्तु घोषाः ॥१०॥ ४२
- अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।
अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्माँ३ उ देवा अवता हवेषु ॥११॥ ४३
- अमीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्यप्ये परेहि ।
अभि प्रेहि निर्देह हत्सु शोकेरन्धेनामित्रास्तमसा सचन्ताम् ॥१२॥ ४४
- अवसृष्टा परापत शरज्ये ब्रह्मसंशिते । गच्छामित्रान्प्रपद्यस्व मामीषां कञ्चनोच्छिषः ॥१३॥ ४५
- प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शर्म यच्छतु । उग्रा वः सन्तु बाहवोऽनाधृष्या यथासंथ ॥१४॥ ४६
- असौ या सेना मरुतः परेषामभ्यैति न ओजसा स्पर्धमाना ।
तां गृहत् तमसापव्रतेन यथामी अन्यो अन्यं न जानन् ॥१५॥ ४७
- यत्र वाणाः संपतन्ति कुमार विंशिता इव ।
तन्न इन्द्रो बृहस्पतिरदितिः शर्म यच्छतु विश्वाहा शर्म यच्छतु ॥१६॥ ४८ [१०४६]

मर्माणि ते वर्मणा छादयामि सोमस्त्वा राजामृतेनानुवस्ताम् ।

उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वानुं देवा मदन्तु ॥१७॥ (४)

४९

उदेनमुत्तरां न्याये घृतेनाहुत । रायस्पोषेण सःसृज प्रजया च बृहुं कृधि ॥१॥ ५०

इन्द्रेमं प्रतरां नय सजातानामसद्वशी । समैनं वर्चसा सृज देवानां भागदा असत् ॥२॥ ५१

यस्य कुर्मो गृहे हविस्तममे वर्धया त्वम् । तस्मै देवा अर्धिव्रुवन्नयं च ब्रह्मणस्पतिः ॥३॥ ५२

उदु त्वा विश्वे देवा अग्रे भरन्तु चित्तिभिः । स नो भव शिवस्त्वः सुप्रतीको विभावंसुः ॥४॥ ५३

पञ्च दिशो दैवीर्यज्ञमवन्तु देवीरपामति दुर्मतिं वाधमानाः ।

रायस्पोषे यज्ञपतिमाभजन्ती रायस्पोषे अर्धे यज्ञो अस्थात् ॥५॥ ५४

समिद्धे अग्रा अर्धे मामहान उक्थपत्र ईड्यो गृभीतः ।

तप्तं घर्म परिगृह्णायजन्तोर्जा यद्यज्ञमयजन्त देवाः ॥६॥ ५५

दैव्याय ध्वने जोष्टे देवश्रीः श्रीमणाः शतपयाः ।

परिगृह्य देवा यज्ञमायन् देवा देवेभ्यो अध्वर्यन्तो अस्थुः ॥७॥ ५६

वीतः हविः शमितः शमिता यजध्वै तुरीयो यज्ञो यत्र हव्यमेति ।

ततो वाका आशिषो नो जुपन्ताम् ॥८॥ ५७

सूर्यरश्मिर्हरिकेशः पुरस्तात्सविता ज्योतिरुदयाँ अजस्रम् ।

तस्य पूषा प्रसवे याति विद्वान्संपश्यन्विश्वा भुवनानि गोपाः ॥९॥ ५८

विमान एष दिवो मध्य आस्त आपग्निवाचोदसी अन्तरिक्षम् ।

स विश्वाचीरुभिचष्टे घृताचीरन्तरा पूर्वमपरं च केतुम् ॥१०॥ ५९

उक्षा समुद्रो अरुणः सुपर्णः पूर्वस्य योनिं पितुराविवेश ।

मध्यं दिवो निर्हितः पृश्निरश्मा विचक्रमे रजसस्पात्यन्तो ॥११॥ ६०

इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्तसमुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमः रथीनां वाजानां सत्पतिं पतिम् ॥१२॥ ६१

देवहूर्यज्ञ आ च वक्षत्सुहूर्यज्ञ आ च वक्षत् । यक्षद्रुमिदेवो देवाँ अ आ च वक्षत् ॥१३॥ ६२

वाजस्य मा प्रसव उद्ग्राभेणोदग्रभीत् । अधो सपत्नानिन्द्रो मे निग्राभेणार्धराँ अकः ॥१४॥ ६३

उद्ग्राभं च निग्राभं च ब्रह्म देवा अवीवृधन् ।

अधो सपत्नानिन्द्राग्नी मे विपूचीनान्व्यस्यताम् ॥१५॥ (५) ६४

क्रमध्वमाग्निना नाकमुख्यः हस्तेषु विभ्रतः । दिवस्पृष्टः स्वर्गत्वा मिश्रा देवेभिराध्वम् ॥१६॥ (२०=३)

- प्राचीमनुं प्रदिशं प्रेहि विद्वानग्नेरग्ने पुरो अग्निर्मवेह ।
विश्वा आशा दीधानो विभाहूर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे ॥२॥ ६६
- पृथिव्या अहमुदन्तरिक्षमारुहमन्तरिक्षादिवमारुहम् ।
दिवो नार्कस्य पृष्ठात् स्वर्ज्योर्तिरगामहम् ॥३॥ ६७
- स्वर्यन्तो नार्यक्षन्त आ आ५ रोहन्ति रोदसी ।
यज्ञं ये विश्वतोधार५ सुविद्वा५सो वितेनिरे ॥४॥ ६८
- अग्ने प्रेहि प्रथमो देवयतां चक्षुर्देवानामुत मर्त्यानाम् ।
इर्यक्षमाणा भृगुभिः सजोषाः स्वर्यन्तु यजमानाः स्वस्ति ॥५॥ ६९
- नक्तोषासा समनसा विरूपे धापयेते शिशुमेक५ समीची ।
द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्विभाति देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाः ॥६॥ ७०
- अग्ने सहस्राक्ष शतमूर्धञ्छतं ते प्राणाः सहस्रं व्यानाः ।
त्व५ सहस्रस्य राय ईशिषे तस्मै ते विधेम वाजाय स्वाहा ॥७॥ ७१
- सुपर्णोऽसि गरुत्मान् पुष्टे पृथिव्याः सीद ।
भासान्तरिक्षमपृण ज्योतिषा दिवमुत्तमान् तेजसा दिश उदृ५ह ॥८॥ ७२
- आजुह्वानः सुप्रतीकः पुरस्तादग्ने स्वं योनिमासीद साधुया ।
अस्मिन्सधस्थे अध्युत्तरस्मिन्विधे देवा यजमानश्च सीदत ॥९॥ ७३
- ता५ संवितुर्वरेण्यस्य चित्रामाहं वृणे सुमतिं विश्वजन्त्याम् ।
यामस्य कण्ठो अदुहत्प्रपीना५ सहस्रघारां पर्यसा महीं गाम् ॥१०॥ ७४
- विधेम ते परमे जन्मन्त्रग्ने विधेम स्तोमैरवरे सधस्थे ।
यस्माद्योनैरुदारिया यजे तं प्र त्वे हवी५यि जुहुरे समिद्धे ॥११॥ ७५
- प्रेद्धौ अग्ने दीदिहि पुरो जोऽजस्रया सूर्यां यविष्ट । त्वा५ जश्नन्त उपयन्ति वाजाः ॥१२॥ ७६
- अग्ने तमघात्रं न स्तोमैः क्रतुं न भद्र५ हृदिस्पृशम् । ऋष्यामां त ओहैः ॥१३॥ ७७
- चित्ति जुहोमि मनसा घृतेन यथा देवा इहागमन्वीतिहोत्रा ऋतावृधः ।
पत्ये विश्वस्य भूमनो जुहोमि विश्वकर्मणे विश्वाहादाभ्य५ हविः ॥१४॥ ७८
- सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वाः सप्त ऋषयः सप्त धाम प्रियार्णि ।
सप्त होत्राः सप्तघा त्वां यजन्ति सप्त योनीरपृणस्व घृतेन स्वाहा ॥१५॥ (६) ७९

ईदृङ् चान्यादृङ् च सदृङ् च प्रतिसदृङ् च । मितश्च संमितश्च सभराः ॥२॥ ८१

ऋतजिचं सत्यजिचं सेनजिचं सुपेणश्च । अन्तिमित्रश्च दूरे अमित्रश्च गुणः ॥३॥ ८२

ऋतश्च सत्यश्च ध्रुवश्च धरुणश्च । धूर्ता च विधूर्ता च विधारयः ॥४॥ ८३

ईदृक्षांस एतादृक्षांस ऊ पु णः सदृक्षांसः प्रतिसदृक्षांस एतन ।

मितासश्च संमितासो नो अद्य सभरसो मरुतो यज्ञे अस्मिन् ॥५॥ ८४

स्वतवाश्च प्रयासी च सान्तपनश्च गृहमेधी च । क्रीळी च शाकी चोञ्जेषी ॥६॥ ८५

इन्द्रं दैवीर्विशो मरुतोऽनुवर्त्मानोऽभवन्त्येन्द्रं दैवीर्विशो मरुतोऽनुवर्त्मानोऽभवन् ।

एवमिमं यजमानं दैवीश्च विशो मानुषीश्चानुवर्त्मानो भूयासुः ॥७॥ (७) ८६[१०८४]

अश्मन्मूर्जं पञ्चदश ॥१५॥ अग्निस्तिग्मेन नव ॥९॥ चक्षुषः पिता अष्ट ॥८॥ आशुः शिशानः सप्तदश ॥१७॥

उदेनं पञ्चदश ॥१५॥ क्रमध्वमग्निना पञ्चदश ॥ १५ ॥ शुक्रज्योतिश्च सप्त ॥ ७॥

सप्तानुवाकेषु पडशीतिः ॥८६॥

इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

अथैकोनविंशोऽध्यायः ।

इमं स्तनमूर्जस्वन्तं धयापां प्रपीनमग्रे सरिरस्य मध्ये ।

उत्सं जुषस्व शतधारमर्वन्त्समुद्रियं सदर्नमाविशस्व ॥१॥ १

घृतं मिमिक्षे घृतमस्य योनिर्घृते श्रितो घृतम्वस्य धाम ।

अनुष्वधमार्चह मादयस्व स्वाहाकृतं वृषभ वक्षि हव्यम् ॥२॥ २

समुद्रादुर्मिर्मधुमोऽ उदारदुपाश्शुना सममृतत्वमानद् ।

घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नाभिः ॥३॥ ३

वयं नाम प्रव्रवाभा घृतस्यास्मिन् यज्ञे धारयामा नमोभिः ।

उप ब्रूया शृण्वच्छस्यमानं चतुःशृङ्गोऽवमीद्वार एतत् ॥४॥ ४

चत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पादा द्वे शीर्षे सप्त हस्तासो अस्य ।

त्रिषा ब्रह्मो वृषभो रौरवीति महो देवो मर्त्यांश्च आविवेश ॥५॥ ५

त्रिषा हितं पणिभिर्गुह्यमानं गर्वि देवासो घृतमन्वविन्दन् ।

इन्द्र एकं सूर्य एकं जजान वेनादेकं स्वधया निष्टतक्षुः ॥६॥ ६[१०९०]

एता अर्पन्ति हृद्यात्समुद्राच्छतव्रजा रिपुणा नावचक्षे ।

घृतस्य धारा अभिचाकशीमि हिरण्ययो देतसो मर्घ्य आताम् ।

सम्यक् सवन्ति सरितो न धेना अन्तर्हृदा मनसा पूयमानाः ।

एते अर्षन्त्यूर्मयो घृतस्य मृगा इव क्षिपणोरीषमाणाः ॥७॥

७

सिन्धोरिव प्राध्वने शूघनासो वार्तप्रमेयः पतयन्ति यद्वाः ।

घृतस्य धारा अरूपो न वाजी काष्ठा भिन्दन्तूर्मिभिः पिन्वमानः ॥८॥

८

अभिप्रवन्त समनेव योषाः कल्याण्यः स्मर्यमानासो अग्निम् ।

घृतस्य धाराः समिधो न सन्त ता जुषाणो हर्यति ज्ञातवेदाः ॥९॥

९

कन्या इव बहत्तुमेतवा उ अङ्गयज्ञाना अभिचाकशीमि ।

यत्र सोमः सुयते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अभि तत्पवन्ते ॥१०॥

१०

अभ्यर्षत सुष्टुतिं गव्यमाजिप्रस्मासु भद्रा द्रविणानि घत्त ।

इमं यज्ञं नयत देवता नो घृतस्य धारा मधुमत्पवन्ते ॥११॥

११

धाम ते विश्वं भुवनमधि श्रितमन्तः समुद्रे ह्यन्तरायुषि ।

अपामनीके समिधे य आभृतस्तमश्याम मधुमन्तं त ऊर्मिम् ॥१२॥ (१)

१२

वाजश्च मे प्रसवश्च मे ग्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे ।

धीतिश्च मे क्रतुश्च मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे ।

श्रावश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे स्वश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥

१३

प्राणश्च मेऽपानश्च मे व्यानश्च मेऽसु च मे । चित्तं च मे आधीतं च मे वाक् च मे मनश्च मे ।

चक्षुश्च मे श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे वलं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥

१४

ओजश्च मे सहश्च मे आत्मा च मे तनूश्च मे । शर्म च मे वर्म च मेऽङ्गानि च मेऽस्थीनि च मे ।

परुश्च मे शरीराणि च मे आयुश्च मे जरा च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥

१५

ज्यैष्ठ्यं च मे आधिपत्यं च मे मन्युश्च मे भामश्च मे ।

अमश्च मेऽर्मश्च मे जेमा च मे महिमा च मे वरिमा च मे प्रथिमा च मे वपिमा च मे द्राघिमा च मे ।

वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥४॥ (२)

१६

सत्यं च मे श्रद्धा च मे जगच्च मे धनं च मे । विश्वं च मे महश्च मे क्रीळा च मे मोदश्च मे ।

ज्ञातं च मे जनिष्यमाणं च मे सुक्तं च मे सुकृतं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥

१७

वित्तं च मे वेद्यं च मे भूतं च मे भविष्यच्च मे । सुगं च मे सुपथ्यं च मे क्रुद्धं च मे क्रुद्धिश्च मे ।

क्लृप्तं च मे क्लृप्तिश्च मे मतिश्च मे समतिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥

१८[११०२]

यन्ता च मे धर्ता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे । विश्वं च मे महश्च मे संचिच्च मे ज्ञात्रं च मे ।
 सीरं च मे लयश्च मे स्रश्च मे प्रस्रश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ १९
 शं च मे मयश्च मे प्रियं च मेऽनुकामश्च मे । कामश्च मे सौमनसश्च मे भगश्च मे द्रविणं च मे ।
 भद्रं च मे श्रेयश्च मे वसीयश्च मे यशश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥४॥ (३) २०

ऊर्ध्वं मे सूनृता च मे पर्यश्च मे रसश्च मे । घृतं च मे मधु च मे सग्धिश्च मे सपीतिश्च मे ।
 कृपिश्च मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च मे औद्भिद्यं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ २१

ऋतं च मेऽमृतं च मेऽयक्ष्मं च मेऽनामयच्च मे ।
 जीवातुश्च मे दीर्घायुत्वं च मेऽनमित्रं च मेऽभयं च मे ।
 सुगं च मे शयनं च मे सुपाश्च मे सुदिनं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ २२
 रयिश्च मे रायश्च मे पुष्टं च मे पुष्टिश्च मे । विभु च मे प्रभु च मे पूर्णं च मे पूर्णतरं च मे ।
 कुर्यवं च मेऽक्षितं च मेऽन्नं च मेऽक्षुच्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ २३
 ब्रीहयश्च मे यवाश्च मे माषाश्च मे तिलाश्च मे । मुद्गाश्च मे खल्वाश्च मे प्रियङ्गवश्च मेऽर्णवश्च मे ।
 श्यामाकाश्च मे नीवाराश्च मे गोधूमाश्च मे मुखराश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥४॥ (४) २४

अश्मा च मे मृत्तिका च मे गिरयश्च मे पर्वताश्च मे ।
 सिकताश्च मे वनस्पतयश्च मे हिरण्यं च मेऽयश्च मे ।
 सीसं च मे त्रपु च मे श्यामं च मे लोहं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ २५
 अग्निश्च मे आपश्च मे वीरुश्च मे ओषधयश्च मे ।
 कृष्टपच्यार्थं मेऽकृष्टपच्यार्थं मे ग्राम्यार्थं मे पशवं आरण्याश्च मे ।
 वित्तं च मे विशिश्च मे भूतं च मे भूतिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ २६
 वसु च मे वसुतिश्च मे कर्म च मे शक्तिश्च मे ।
 अर्थश्च मे यामश्च मे इत्या च मे गतिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ (५) २७

अग्निश्च मे इन्द्रश्च मे सोमश्च मे इन्द्रश्च मे ।
 सुविता च मे इन्द्रश्च मे सरस्वती च मे इन्द्रश्च मे ।
 पूषा च मे इन्द्रश्च मे बृहस्पतिश्च मे इन्द्रश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ २८
 मित्रश्च मे इन्द्रश्च मे वरुणश्च मे इन्द्रश्च मे । धाता च मे इन्द्रश्च मे त्वष्टा च मे इन्द्रश्च मे ।
 मरुतश्च मे इन्द्रश्च मे विश्वं च मे देवा इन्द्रश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ २९ [११६३]

पृथिवी च म इन्द्रश्च मेऽन्तरिक्षं च म इन्द्रश्च मे । द्यौश्च म इन्द्रश्च मे समाश्च म इन्द्रश्च मे ।
नक्षत्राणि च म इन्द्रश्च मे दिशश्च म इन्द्रश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ (६) ३०

अ॒श्वश्च मे र॒श्मिश्च मेऽदा॒भ्यश्च मेऽधि॒पतिश्च मे ।
उपा॒श्वश्च मेऽन्तर्या॒मश्च मे ऐन्द्रवा॒यवश्च मे मैत्रावरु॒णश्च मे ।
आ॒श्विनश्च मे प्रतिप्र॒स्थानश्च मे शुक्रश्च मे मु॒न्थी च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ ३१

आ॒ग्रय॒णश्च मे वैश्वदे॒वश्च मे ध्रु॒वश्च मे वैश्वान॒रश्च मे ।
ऐन्द्रा॒ग्नश्च मे महा॒वैश्वदे॒वश्च मे मरु॒त्वतीयाश्च मे निष्के॒वलयश्च मे ।
सा॒वि॒त्रश्च मे सार॒स्वतश्च मे पा॒त्नीव॒तश्च मे हारि॒योज॒नश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ ३२

सु॒चश्च मे चम॒साश्च मे वाय॒व्यानि च मे द्रो॒णक॒लशश्च मे ।
ग्रावा॑णश्च मेऽधि॒पव॑णे च मे पू॒तभृ॒च्च म आ॒धव॒नीयश्च मे ।
वे॒दिश्च मे ब॒र्हिश्च मे स्व॒गाका॒रश्च मेऽव॒भृथश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ ३३

अ॒ग्निश्च मे ध॒र्मश्च मेऽर्कश्च मे स॒र्यश्च मे । प्रा॒णश्च मेऽश्वमे॒धश्च मे पृथि॒वी च मेऽदि॒तिश्च मे ।
दि॒तिश्च मे द्यौश्च मेऽङ्गु॒लयः श॒करो॒ यो दि॒शश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥४॥ ३४

व॒तं च म ऋ॒तव॑श्च मे सं॒वत्स॒रश्च मे तप॑श्च मे ।
अ॒होरा॒त्रे ऊ॒र्व॒ष्टीवे बृ॒हद्र॒थन्त॒रे च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥५॥ (७) ३५

एका॑ च मे ति॒स्रश्च मे ति॒स्रश्च मे प॒ञ्च च मे प॒ञ्च च मे स॒प्त च मे स॒प्त च मे न॒व च मे
न॒व च म॒ एका॑दश च म॒ एका॑दश च मे त्रयो॑दश च मे त्रयो॑दश च मे ।
प॒ञ्चद॑श च मे प॒ञ्चद॑श च मे स॒प्तद॑श च मे स॒प्तद॑श च मे न॒वद॑श च मे न॒वद॑श च म॒
एक॑विंशतिश्च म॒ एक॑विंशतिश्च मे त्रयो॑विंशतिश्च मे त्रयो॑विंशतिश्च मे ।
प॒ञ्चविं॑शतिश्च मे प॒ञ्चविं॑शतिश्च मे स॒प्तविं॑शतिश्च मे स॒प्तविं॑शतिश्च मे न॒वविं॑शतिश्च मे
न॒वविं॑शतिश्च म॒ एक॑त्रिंशच्च म॒ एक॑त्रिंशच्च मे त्रय॑स्त्रिंशच्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ ३६
च॒त॒स्रश्च मेऽष्टौ च मेऽष्टौ च मे द्वा॒द॒श च मे द्वा॒द॒श च मे षो॒ड॒श च मे षो॒ड॒श च मे विं॒शति॑श्च मे
विं॒शति॑श्च मे च॒तुर्विं॑शतिश्च मे च॒तुर्विं॑शतिश्च मेऽष्टा॒विं॑शतिश्च मेऽष्टा॒विं॑शतिश्च मे ।
द्वा॒त्रिं॒शच्च मे द्वा॒त्रिं॒शच्च मे षट्त्रिं॑शच्च मे षट्त्रिं॑शच्च मे च॒त्वारिं॑शच्च मे च॒त्वारिं॑शच्च मे
च॒तुश्च॒त्वारिं॑शच्च मे च॒तुश्च॒त्वारिं॑शच्च मेऽष्टा॒र्च॒त्वारिं॑शच्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ ३७ [११११]

त्र्यविंश मे त्र्यवी च मे दित्युवाट् च मे दित्यौही च मे ।

पञ्चाविंश मे पञ्चावी च मे त्रिवत्सश्च मे त्रिवत्सा च मे ।

तुर्युवाट् च मे तुर्यौही च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥

३८

पष्ठुवाट् च मे पष्ठौही च मे उक्षा च मे वशा च मे ।

ऋषभश्च मे वेहृच्च मेऽनड्वाश्च मे धेनुश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥४॥ (८)

३९

वाजाय स्वाहा प्रसवाय स्वाहापिजाय स्वाहा कर्तवे स्वाहा । वसवे स्वाहाहर्षतये स्वाहा ।

अह्ने मुग्धाय स्वाहा मुग्धाय वैनङ्गिनाय स्वाहा विनङ्गिने आन्त्यायुनाय स्वाहान्त्याय

भौवनाय स्वाहा भुवनस्य पतये स्वाहाधिपतये स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ॥१॥

४०

इयं ते राष्मित्राय यन्तासि यर्मनः । ऊर्जे त्वा वृष्ट्यै त्वा प्रजानां त्वाधिपत्याय ॥२॥

४१

आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पतां श्रोत्रं यज्ञेन कल्पताम् ।

वाग्यज्ञेन कल्पतां मनो यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां पुष्टं यज्ञेन कल्पताम् ।

ब्रह्म यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पतां ज्योतिर्यज्ञेन कल्पतां स्वर्ग्यज्ञेन कल्पताम् ॥३॥

४२

स्तोमश्च यजुश्च ऋक् च सामं च बृहच्च रथन्तरं च ।

स्वर्देवा अगन्तामृता अभूम प्रजापतेः प्रजा अभूम वेत् स्वाहा ॥३॥ (९) ४३ [११२७]

इमं स्तनं द्वादश ॥१२॥ वाजश्चतस्रः ॥४॥ सत्यं चतस्रः ॥४॥ ऊक्चं चतस्रः ॥४॥ अश्मा च तिस्रः ॥३॥

द्वितीयोऽग्निश्च तिस्रः ॥३॥ अंशुः पञ्च ॥५॥ एका चतस्रः ॥४॥ वाजाय चतस्रः ॥४॥

नवानुवाकेषु त्रयश्चत्वारिंशत् ॥४३॥ देव ल

इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां एकोनविंशोऽध्यायः ॥१९॥

अथ विंशोऽध्यायः ।

वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमदिति नाम वचसा करामहे ।

यस्यमिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यां नो देवः संविता धर्मं साविपक् ॥१॥

१

विश्वे अद्य मरुतो विश्वं ऊती विश्वे भवन्त्वग्रयः समिद्राः ।

विश्वे नो देवा अवसारमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे ॥२॥

२

वाजो नः सप्त प्रदिश्वतस्रो वा परावर्तनः । वाजो नो विश्वेदुर्वैर्धनंसाता इहावतु ॥३॥

३

वाजो नो अद्य प्रसुवाति दानं वाजो देवाँः ऋतुभिः कल्पयाति ।

वाजो हि मा सर्ववीरं चकार सर्वा आशा वाजपतिर्भवेयम् ॥४॥

४ [११३१]

वाजंः पुरस्तादुत मध्यतो नो वाजो देवान् हविषा वर्धयाति ।

वाजो हि मा सर्ववीरं चकार विश्वा आशा वाजपतिर्जयेयम् ॥५॥

सं मां सृजामि पर्यसा पृथिव्याः सं मां सृजाम्यद्भिरोपधीभिः । सोऽहं वाजं सनेयमग्ने ॥६॥ ६

पर्यः पृथिव्यां पय ओषधीषु पर्यो दिव्यन्तरिक्षे पर्योधाः ।

पर्यस्वतीः प्रदिशः सन्तु मह्यम् । देवस्य त्वा सवितुः प्रसुत्रेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रेणाग्नेः साप्राज्येनाभिषिञ्चामि ॥७॥ (१)

ऋताषाढृतधामाग्निर्गन्धर्वः । तस्यौषधयोऽप्सरसो मुदो नाम ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताम्यः स्वाहा ॥१॥

संहितो विश्वसामा सूर्यो गन्धर्वः । तस्य मरीचयोऽप्सरस आयुवो नाम ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताम्यः स्वाहा ॥२॥

सुपुष्णः सूर्यरश्मिश्चन्द्रमा गन्धर्वः । तस्य नक्षत्राण्यप्सरसो भेकुर्यो नाम ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताम्यः स्वाहा ॥३॥

इषिरो विश्वव्यचा वातो गन्धर्वः । तस्यापो अप्सरस ऊजो नाम ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताम्यः स्वाहा ॥४॥

भुज्युः सुपणो यज्ञो गन्धर्वः । तस्य दक्षिणा अप्सरसस्तावा नाम ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताम्यः स्वाहा ॥५॥

प्रजापतिर्विश्वकर्मा मनो गन्धर्वः । तस्य ऋक्सामान्यप्सरस एष्ट्यो नाम ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताम्यः स्वाहा ॥६॥

स नो भुवनस्य पते प्रजापते यस्य त उपरि गृहा यस्य वेह ।

अस्मै ब्रह्मणेऽस्मै सत्राय महि शर्म यच्छ स्वाहा ॥७॥

समुद्रोऽसि नमस्वानाद्रदानुः शम्भूर्मयोभूरभि मां वाहि स्वाहा ।

मारुतोऽसि मरुतो गणः शम्भूर्मयोभूरभि मां वाहि स्वाहा ।

अवस्यूरसि दुर्वस्वाञ्छम्भूर्मयोभूरभि मां वाहि स्वाहा । ॥८॥

यास्ते अग्ने सूर्ये रुचो दिवमातन्वन्ति रश्मिभिः ।

तार्मिर्नो अद्य सर्वाभी रुचे जनाय नस्कृधि ॥९॥

या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः ।

इन्द्राग्नी ताभिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते ॥१०॥

रुचं नो धेहि ब्राह्मणेपु रुचं राजसु नस्कृधि ।
 रुचं विश्वेषु शूद्रेषु मयि धेहि रुचा रुचम् ॥११॥ १८
 तत्त्वा यामि ब्रह्मणा बन्दमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः ।
 अर्हेळमानो वरुणेह बोध्युरुशंस मा न आयुः प्रमोषीः ॥१२॥ १९
 स्वर्ण धर्मः स्वाहा स्वर्णार्कः स्वाहा स्वर्ण शुक्रः स्वाहा ।
 स्वर्ण ज्योतिः स्वाहा स्वर्ण सूर्यः स्वाहा ॥१३॥ (२) २०

अग्निं युनाज्मि शर्वसा घृतेन दिव्यं सुपर्णं वयसा बृहन्तम् ।
 तेन गमेम ब्रह्मस्य विष्टपं स्वो रुहाणा अधि नार्कमुत्तमम् ॥१॥ २१
 इमौ ते पक्षा अजरो यत्त्रिणो याम्या रक्षांस्यपहंस्यसे ।
 ताम्या पतेम सुकृतासु लोकं यत्र ऋषयो जग्मुः प्रथमजाः पुराणाः ॥२॥ २२
 इन्दुर्दक्षः श्येन क्रतावा हिरण्यपक्षः शकुनो भूरण्युः ।
 महान्तस्रस्ये ध्रुव आ निपत्तो नमस्ते अस्तु मा मां हिंसीः ॥३॥ २३
 दिवो मूर्धासिं पृथिव्या नाभिरूर्गपामोर्पधीनाम् ।
 विश्वायुः शर्म सप्रथा नमस्त्वये ॥४॥ २४
 विश्वस्य मूर्धनार्धिं तिष्ठसि श्रितः संमुद्रे ते हृदयमुप्स्वायुरपो दत्तोदधि भिन्त ।
 दिवस्पर्जन्यादन्तरिक्षात्पृथिव्यास्ततो नो वृष्ट्याव ॥५॥ २५
 इष्टो यज्ञो भृगुभिरार्गिर्दा वसुभिः । तस्य न इष्टस्य प्रीतस्य द्रविणेहागमेः ॥६॥ २६
 इष्टो अग्निराहुतः पिपर्तु न इष्टं हविः । स्वरोदं देवेभ्यो नमः ॥७॥ (३) २७

यदाकृतात्समसुस्रोदुदो वा मनसो वा संभृतं चक्षुषो वा ।
 तदनु प्रेतं सुकृतासु लोकं यत्र ऋषयो जग्मुः प्रथमजाः पुराणाः ॥१॥ २८
 एतं संधस्थं परि ते ददामि यमावहाच्छेदधि जातवेदाः ।
 अन्वागन्ता यज्ञपतिर्वो अत्र तं स्म जानीथ परमे व्योमन् ॥२॥ २९
 एतं जानाथ परमे व्योमन्देवाः सधस्था विद रूपमस्य ।
 यदागच्छात्पृथिभिर्देवयानैरिष्टापूतं कृण्वथाविरर्म ॥३॥ ३०
 उदुष्यस्वामे प्रतिजागृहि त्वमिष्टापूतं सश्रुजेषामयं च ।
 अस्मिन्सधस्थे अध्वृत्तरस्मिन्विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥४॥ ३१ [११५८]

येन वहसि सहस्रं येनाग्ने सर्ववेदसम् । तेनेमं यज्ञं नो नय स्वर्देवेषु गन्तवे ॥५॥ ३२
 प्रस्तरेण परिधिना सुचा वेद्या च वहिषा । ऋचेमं यज्ञं नो नय स्वर्देवेषु गन्तवे ॥६॥ ३३
 यहत्तं यत्परादानं यत्पुतं याश्च दक्षिणाः । तदग्निर्वैश्वकर्मणः स्वर्देवेषु नो दधत् ॥७॥ ३४
 यत्र धारा अनपेता मधोर्धृतस्य च याः । तदग्निर्वैश्वकर्मणः स्वर्देवेषु नो दधत् ॥८॥ ३५
 ये अग्नयः पाञ्चजन्या अस्यां पृथिव्यामधि । तेषामसि त्वमुत्तमः प्र नो जीवातवे सुव ॥९॥(४)३६

वात्रैहत्याय शवसे पृतनाषाह्याय च । इन्द्र त्वावर्तयामसि ॥१॥ ३७

सहदानुं पुरुहूत क्षियन्तमहस्तमिन्द्र सर्पिणक् कुणारुम् ।

अभि वृत्रं वर्धमानं पियारुमपादमिन्द्र तवसा जघन्य ॥२॥ ३८

वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।

यो अस्माँ३ अभिदासत्यधरं गमया तमः ॥३॥ ३९

मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत आजगन्त्या परस्याः ।

सुक५ सशायं पविर्मिन्द्र तिग्मं वि शत्रून्ताळिह वि मृधो नुदस्व ॥४॥ ४०

वैश्वानरो न ऊतय आ प्र यातु परावतः । अग्निर्नः सुष्टुतीरुप ॥५॥ ४१

पृथो दिवि पृथो अग्निः पृथिव्यां पृथो विश्वा ओषधीरा विवेश ।

वैश्वानरः सहसा पृथो अग्निः स नो दिवा स रिषस्पातु नक्तम् ॥६॥ ४२

अश्याम तं काममग्ने तवोती अश्याम शयि५ रयिवः सुवीरम् ।

अश्याम वार्जमभि वाजयन्तोऽश्याम द्युन्नमजराजरं ते ॥७॥ ४३

वयं ते अद्य ररिमा हि काममुत्तानहस्ता नमसोपसद्य ।

यजिष्ठेन मनसा यक्षि देवानस्त्रेधता मन्मना विप्रो अग्ने ॥८॥ ४४

धामच्छदमिरिन्द्रो ब्रह्मा देवो बृहस्पतिः ।

सचेतसो विश्वे देवा यज्ञं प्रावन्तु नः शुभे ॥९॥ ४५

त्वं यविष्ठ द्वाशुपो नृ५ः पाहि शृणुधी गिरः । रक्षां तोकमुत त्मना ॥१०॥(५)४६ [१६७३]

वाजस्यनु सप्त ॥७॥ ऋतापाद् त्रयोदश ॥१३॥ अग्निं युनज्मि सप्त ॥७॥ यदाकृतास्तव ॥९॥ वात्रैहत्याय दश ॥१०॥

पञ्चानुवाकेषु पदत्वत्वारिंशत् ॥४६॥ प्राणावादि

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

॥ इति द्वितीयो दशकः ॥ २ ॥

॥ अथ तृतीयो दशकः ॥ ३ ॥

एकविंशोऽध्यायः ।

स्वाद्वीं त्वां स्वादुर्ना तीव्रां तीव्रेणामृताममृतेन ।

मधुमतीं मधुमता सृजामि सः सोमेन ।

सोमोऽस्यश्विभ्यां पच्यस्व सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय सुत्राम्णे पच्यस्व ॥१॥

१

परीतो पिञ्चता सुतः सोमो य उक्तमः हविः ।

दुधन्वा यो नर्यो अप्सवन्तरा सुपाव सोममर्द्रिभिः ॥२॥

२

वायोः पूतः पवित्रेण ग्राह्यसोमो अतिद्रुतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा ।

वायोः पूतः पवित्रेण प्रत्यङ्मोमो अतिद्रुतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥३॥

३

पुनार्तिं ते परिस्रुतः सोमः सूर्यस्य दुहिता । वारेण शश्वता तना ॥४॥

४

ब्रह्म क्षत्रं पवते तेज इन्द्रियः सुरया सोमः सुत आसुतो मदीय ।

शुक्रेण देव देवताः पिपृग्धि रसेनान्नं यजमानाय धेहि ।

कुविदुङ्ग यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं विव्यूय ।

इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये नर्हिपो नम उक्तिं न जग्मुः ।

उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णे ।

एष ते योनिस्तेजसे त्वा वीर्याय त्वा बलाय त्वा ॥५॥

५

नाना हि वां देवहितः सदम्कृतं मा सः संक्षायां परमे व्योमन् ।

सुरा त्वमसि शुष्मिणी सोम एष मा मां हिंसीः स्वां योनिमाविशन्ती ॥६॥

६

उपयामगृहीतोऽस्याश्विनं तेजः सारस्वतं वीर्यमैन्द्रं बलम् ।

एष ते योनिर्मोदाय त्वानुन्दाय त्वा महसे त्वा ॥७॥

७

तेजोऽसि तेजो मरियं धेहि वीर्यमसि वीर्यं मरियं धेहि

बलमसि बलं मरियं धेलोजोऽस्योजो मरियं धेहि ।

मन्युरसि मन्युं मरियं धेहि सहोऽसि सहो मरियं धेहि ॥८॥

८

या व्याघ्रं विप्रचिक्कोर्भा वृकं च रक्षति ।

श्येनं पतत्रिणं सिंहं सेमं पात्वहंसः ॥९॥

९

यदापिपेयं मातरं पुत्रः प्रमुदितो धरन् ।

एतत्तदग्ने अनृणो भवाम्यहंता पितरौ मया ॥१०॥

१० [१६८३]

संपृचं स्थ सं मा भद्रेणं पृङ्क्त । विपृचं स्थ वि मा पापेनं पृङ्क्त ॥११॥ (१) ११

देवा यज्ञमन्तवत भेषजं भिषजाश्विना ।

वाचा सरस्वती भिषगिन्द्रियेन्द्रियाणि दधतः ॥१॥ १२

दीक्षायै रूपं शष्पाणि प्रायण्यस्य तोक्मानि ।

क्रयस्य रूपं सोमस्य लाजाः सोमाश्शत्रो मधु ॥२॥ १३

आतिथ्यरूपं मासरं महावीरस्य नगह्वः ।

रूपमुपसदामेतत्तिस्रो रात्रीः सुरासुता ॥३॥ १४

सोमस्य रूपं क्रीतस्य परिसुत्परिपिच्यते ।

अश्विभ्यां दुग्धं भेषजमिन्द्रियैन्द्रं सरस्वत्या ॥४॥ १५

आसन्दी रूपं राजासन्धौ वेद्यै कुम्भी सुराधानी ।

अन्तर उत्तरवेद्या रूपं कारोतरो भिषक् ॥५॥ १६

वेद्या वेदिः समाप्यते बर्हिषा बर्हिरिन्द्रियम् ।

यूपेन यूपं आप्यते प्रणीतो अग्निरग्निना ॥६॥ १७

हविर्धानं यदश्विनामीश्रं यत्सरस्वती ।

इन्द्रियैन्द्रं सदस्कृतं पत्नीशालं गार्हपत्यः ॥७॥ १८

प्रैषेभिः प्रैषानामोत्याग्नीभिर्गार्हपत्यस्य ।

प्रयज्ञेभिर्गुणयज्ञान्वषट्कारेभिराहुतीः ॥८॥ १९

पशुभिः पशूनामोति पुरोळाशैर्हवींश्प्या ।

छन्दोभिः सामिधेनीर्याज्याभिर्वषट्कारान् ॥९॥ २०

धानाः कर्मभः सक्तवः परीवापः पयो दधि ।

सोमस्य रूपं हविषं आमिक्षा वार्जिनं मधु ॥१०॥ २१

धानानां रूपं कुर्वलं परीवापस्य गोधूमाः ।

सक्तानां रूपं वदरमुपवाकाः कर्मभस्य ॥११॥ २२

पर्यसो रूपं यद्यवा दध्नो रूपं कर्कन्धनि ।

सोमस्य रूपं वार्जिनं सौम्यस्य रूपमामिक्षा ॥१२॥ २३

आश्रावयेति स्तोत्रियाः प्रत्याश्रावो अनुरूपः ।

यजेति धान्यारूपं प्रगाथा यैजामहाः ॥१३॥ २४ [१११७]

- अध्वं ऋचैरुक्थानां रूपं पदैराप्नोति निविदः ।
 प्रणवैः शस्त्राणां रूपं पर्यसा सोमं आप्यते ॥१४॥ २५
- अश्विभ्यां प्रातःसवनमिन्द्रैर्नैन्द्रं माध्यंदिनम् ।
 वैश्वदेवं सरस्वत्या तृतीयमाप्तं सवनम् ॥१५॥ २६
- वायव्यैर्वायव्यान्त्याप्नोति सतेन द्रोणकलशम् ।
 कुम्भीभ्यामम्भृणौ सुते स्थालीभिः स्थालीराप्नोति ॥१६॥ २७
- यजुर्भिराप्यन्ते ग्रहा ग्रहै स्तोमाश्च विष्टुतीः ।
 छन्दोभिरुक्थाशस्त्राणि साम्रावभुथ आप्यते ॥१७॥ २८
- इळाभिर्भक्षानाप्नोति सूक्तवाकेनाशिषः ।
 शंयुना पत्नीसंयाजान्तसमिष्टयजुषा संध्याम् ॥१८॥ २९
- व्रतेन दीक्षामाप्नोति दीक्षयाप्नोति दक्षिणाम् ।
 दक्षिणा श्रद्धामाप्नोति श्रद्धया सत्यमाप्यते ॥१९॥ ३०
- एतावद्रूपं यज्ञस्य यद्वैवर्त्तल्लक्षणा कृतम् । तदेतत्सर्वमाप्नोति यज्ञे सौत्रामणी सुते ॥२०॥(२) ३१
- सुरावन्तं वह्निपदं सुवीरं यज्ञं हिन्वान्ति महिषा नमोभिः ।
 दधानाः सोमं दिवि देवतासु मदेमेन्द्रं यजमानाः स्वर्काः ॥१॥ ३२
- यस्ते रसः संभृतं ओषधीषु सोमस्य शुष्मः सुरया सुतस्य ।
 तेन जित्वा यजमानं मदेन सरस्वतीमश्विना इन्द्रमग्निम् ॥२॥ ३३
- यमश्विना नमुचेरासुरादधि सरस्वत्यसुनोदिन्द्रियार्य ।
 इमं तं शुक्रं मधुमन्तमिन्दुं सोमं राजानमिह भक्षयामि ॥३॥ ३४
- यदत्र रिसं रसिनः सुतस्य यदिन्द्रो अर्पिवृच्छचीभिः ।
 अहं तदस्य मनसा शिवेन सोमं राजानमिह भक्षयामि ॥४॥ ३५
- पितृभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः पितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः ।
 प्रर्पितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः ॥ ५ ॥ ३६
- अक्षन् पितरोऽमीमदन्त पितरोऽतीतृपन्त पितरः । पितरः शुन्धध्वम् ॥६॥ ३७
- पुनन्तु मा पितरः सोम्यासः पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्रर्पितामहाः ।
 पुवित्रेण श्रुतायुषा ॥७॥ ३८
- पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्रर्पितामहाः । पुवित्रेण श्रुतायुषा विश्वमायुर्व्यश्रवे ॥८॥ ३९

अग्र आयूँषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥९॥ ४०
 पुनन्तु मा देवजनाः पुनन्तु मनसा धियः । पुनन्तु विश्वा भूतानि जातवेदः पुनीहि मां ॥१०॥ ४१
 पवित्रेण पुनीहि मा शुक्लेण देव दीर्घत । अग्रे कृत्वा क्रतुंरनु ॥११॥ ४२
 यत्ते पवित्रमर्चिष्यग्रे विततमन्तरा । ब्रह्म तेन पुनातु मा ॥१२॥ ४३
 पवमानः सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः । यः पोता स पुनातु मा ॥१३॥ ४४
 उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च । मां पुनीहि विश्वतः ॥१४॥ ४५
 वैश्वदेवी पुनती देव्यागाद्यस्यामिमा बृहद्यस्तन्वो वीतपृष्ठाः ।
 तया मदन्तः सधमादेषु वयं स्याम पर्यो रयीणाम् ॥१५॥ ४६
 ये समानाः समनसः पितरो यमराज्ये ।
 तेषोल्लोकः स्वधा नमो यज्ञो देवेषु कल्पताम् ॥१६॥ ४७
 ये समानाः समनसो जीवा जीवेषु मामकाः ।
 तेषां श्रीर्मयि कल्पतामस्मिल्लोके शतं समाः ॥१७॥ ४८
 द्वे सृती अशृणवं पितृणामहं देवानामुत मर्त्यानाम् ।
 ताभ्यामिदं विश्वमेजत्समेति धदन्तरा पितरं मातरं च ॥१८॥ ४९
 इदं हविः प्रजननं मे अस्तु दशवीर्यं सर्वगणं स्वस्तये ।
 आत्मसनिं प्रजासनिं पशुसनिं लोकसन्त्यभयसनिं ।
 अग्निः प्रजां बहुलां मे करोत्वन्नं पयो रेतो अस्मासु घत्त ॥१९ (३) ५०

उदीरतामवर उत्परास उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।
 असुं य ईशुरवुका क्रतुज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु ॥१॥ ५१
 त्वं सोम प्रचिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनु नेषि पन्थाम् ।
 तव प्रणीती पितरो न इन्दो देवेषु रत्नममजन्त धीराः ॥२॥ ५२
 त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः ।
 बन्वन्नवातः परिधीर्यपोर्णु वीरेभिरश्वैर्मघवा भवा नः ॥३॥ ५३
 त्वं सोम पितृभिः संविद्वानोऽनु द्यावापृथिवी आ ततन्ध ।
 तस्मै त इन्दो हविषा विधेम वयं स्याम पर्यो रयीणाम् ॥४॥ ५४
 वहिपदः पितर ऊत्यर्वागिमा वो हव्या चक्रुमा जुषध्वम् ।
 त आ गतावसा शन्तमेनार्था नः शं योररपो दधात ॥५॥ ५५ [१२२८]

उपहृताः पितरः सोम्यासौ बर्हिष्येषु निधिषु प्रियेषु ।

त आ गमन्तु त इह श्रुवन्त्वर्धिं ब्रुवन्तु तैऽवन्त्वस्मान् ॥६॥

५६

आहं पितृन्सुविदत्राँर अविस्ति नपातं च विक्रमणं च विष्णोः ।

बर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्वस्त इहागमिष्ठाः ॥७॥

५७

अग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छतु सदःसदः सदत सुप्रणीतयः ।

अत्ता हवीँपि प्रयतानि बर्हिष्यथा रयिँ सर्ववीरं दधातन ॥८॥

५८

आ यन्तु नः पितरः सोम्यासौऽग्निष्वात्ताः पृथिभिर्देवयानैः

अस्मिन् यज्ञे स्वधया मदन्तोऽधिं ब्रुवन्तु तैऽवन्त्वस्मान् ॥९॥

५९

ये अग्निष्वात्ता ये अर्नाग्निष्वात्ता मर्घ्ये दिवः स्वधया मादयन्ते ।

तेभ्यः स्वराळसुनीतिमेतां यथावशं तन्वं कल्पयाति ॥१०॥

६०

अग्निष्वात्तानृतुमतौ हवामहे नाराश्रसे सौमपीथं य आशुः ।

ते नो विप्रांसः सुहवा भवन्तु वयँ स्याम पतयो रयीणाम् ॥११॥

६१

आच्या जानु दक्षिणतो निपद्येमं यज्ञमभि गृणीतु विश्वे ।

मा हिँसिष्ट पितरः केन चिन्नो यद्वा आगः पुरुषता करांम ॥१२॥

६२

आसीनासो अरुणीनामुपस्थै रयिँ धत्त द्वाशुषे मर्त्यीय ।

पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छतु त इहोर्जे दधात ॥१३॥

६३

यमग्ने कव्यवाहन त्वं चिन्मन्यसे रयिम् । तन्नो गीभिः श्रवाय्यं देवत्रा पनया युजम् ॥१४॥ ६४

यो अग्निः कव्यवाहनः पितृन्यक्षदत्तावृधः । प्रेदुं हव्यानि वोचति देवेभ्यश्च पितृभ्य आ॥१५॥ ६५

त्वमग्र ईळितो जातवेदो वाङ्मन्यानि सुरभीणि कृत्वी ।

प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्षन्नाद्रि त्वं देव प्रयता हवीँपि ॥१६॥

६६

इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वासो य उपरास ईयुः ।

ये पार्थिवे रजस्या निपत्ता ये वा नूनँ सुवृजनासु विभु ॥१७॥

६७

ये चेह पितरो ये च नेह याँश्च विन्न याँर उँ च न प्रविन्न ।

त्वं वेत्थ यति ते जातवेदः स्वधार्भिर्यज्ञँ सुकृतं जुपस्व ॥१८॥

६८

अघ्रा यथा नः पितरः परांसः प्रत्तासो अग्र क्रुतमाशुषाणाः ।

शुचीर्दयन्दीर्घितिमुक्थशासः क्षामा भिन्दन्तो अरुणोरपं व्रन् ॥१९॥

६९

उशन्तस्त्वा नि धीमह्युशन्तः समिधीमहि ।

उशसुगत आ वंह पितृन् हविषे अत्तवे ॥२०॥

७० [१२४३]

अपां फेदेन नमृचेः शिरं इन्द्रोदवर्तयः । विश्वा यदजय स्पृधः ॥२१॥ (४) ७१

सोमो राजामृतं सुत ऋजीषेणाजहान्मृत्युम् ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥१॥ ७२

अश्वः क्षीरं व्यपिवत् कुङ्कुमिन्द्रिसो धिया ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ।

सोममश्वो व्यपिवच्छन्दसा हंसः शुचिषत् ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ।

अन्नात्परिस्तुतो रसं ब्रह्मणा व्यपिवत् क्षत्रं पयः सोमं प्रजापतिः ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥२॥ ७३

रेतो मूत्रं वि जहाति योनिं प्रविशदिन्द्रियम् ।

गर्भो जरायुणावृत उल्वं जहाति जन्मना ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥३॥ ७४

दृष्ट्वा रूपे व्याकरोत् सत्यानृते प्रजापतिः ।

अश्रद्धामनृते दधाच्छ्रद्धा सत्ये प्रजापतिः ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥४॥ ७५

वेदेन रूपे व्यपिवत् सुतासुतौ प्रजापतिः ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ।

दृष्ट्वा परिस्तुतो रसं शुक्रेण शुक्रं व्यपिवत्पयः सोमं प्रजापतिः ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥५॥ (५) ७६

सीसेन तन्त्रं मनसा मनीषिण ऊर्णासूत्रेण कुवयो वयन्ति ।

अश्विना यज्ञं सविता सरस्वतीन्द्रस्य रूपं वरुणो भिषज्यन् ॥१॥ ७७

तदस्य रूपममृतं शचीभिस्तिष्ठो दधुदेवताः सशराणाः ।

लोमानि शर्पैर्बहुधा न तोक्मभिस्त्वगस्य मांसमभवन्न लाजाः ॥२॥ ७८

तदुश्विना भिषजा रुद्रवर्तनी सरस्वती वयति पेशो अन्तरम् ।

अस्थि मज्जानं मांसरैः कारोतुरेण दधतो गवां त्वचि ॥३॥ ७९

सरस्वती मनसा पेशलं वसु नासत्याभ्यां वयति दर्शतं वपुः ।

रसं परिस्तुता न रोहितं नम्रहृषोरस्तसरं न वेम ॥४॥

- पर्यसा शुक्रममृतं जनित्रं ५ सुरया मूत्राजनयन्त रेतः ।
 अपामतिं दुर्मतिं वार्धमाना ऊर्वध्यं वार्तं ५ सव्वं तद्वारात् ॥५॥ ८१
- इन्द्रः सुत्रामा हृदयेन सत्यं पुरोळाशेन सविता रजान ।
 यकृत् क्लोमानं वरुणो भिषज्यन् मरुत्से वायव्यैर्न मिनाति पित्तम् ॥६॥ ८२
- आन्त्राणि स्थालीर्मधु पिन्वमाना गुदाः पात्राणि सुदुग्धा न धेनुः ।
 श्येनस्य पत्रं न प्लीहा शचीभिरासन्दी नाभिरुदरं न माता ॥७॥ ८३
- कुम्भो वनिष्ठुर्जनिता शचीभिर्यस्मिन्नाये योन्यां गर्भो अन्तः ।
 प्लाशिर्व्यक्तः शतधार उत्सो दुहे न कुम्भी स्वधां पितृभ्यः ॥८॥ ८४
- मुखं ५ स्रदस्य शिर इत् सतेन जिह्वा पवित्रमश्विनासन्त्सरस्वती ।
 चपं न पायुर्भिषगस्य वालो वस्तिर्न शेषो हरसा तरस्वी ॥९॥ ८५
- अश्विभ्यां चक्षुरमृतं ग्रहाभ्यां छागेन तेजो हविषा शृतेन ।
 पक्ष्माणि गोधूमैः कुर्वलैरुतानि पेशो न शुक्रमसितं वसाते ॥१०॥ ८६
- अविर्न मेघो नसि वीर्याय प्राणस्य पन्थां अमृतो ग्रहाभ्याम् ।
 सरस्वत्युपवाकैर्व्यानं नस्यानि बहिर्वदरैर्जजान ॥११॥ ८७
- इन्द्रस्य रूपमृषभो बलाय कर्णोभ्यां ५ श्रोत्रममृतं ग्रहाभ्याम् ।
 यवा न बहिर्भ्रुवि केसराणि कर्कन्धु जज्ञे मधु सारधं मुखात् ॥१२॥ ८८
- आत्मक्षुपस्थे न वृकस्य लोम मुखे जमश्रूणि न व्याघ्रलोम ।
 केशा न शीर्षन्यशसे श्रियै शिखा सिंहस्य लोम त्विषिरिन्द्रियार्णि ॥१३॥ ८९
- अङ्गान्यात्मन् भिषजा तदश्विनात्मानमङ्गैः समधात् सरस्वती ।
 इन्द्रस्य रूपं ५ शतमानमार्युधन्द्रेण ज्योतिरमृतं दधानाः ॥१४॥ ९०
- सरस्वती योन्यां गर्भमन्तरश्विभ्यां पत्नी सुकृतं विभक्तिं ।
 अपा ५ रसेन वरुणो न माग्नेन्द्रं ५ श्रियै जनयन्नप्सु राजा ॥१५॥ ९१
- तेजः पशूना ५ हविरीन्द्रियावत् परिस्रुता पर्यसा सारधं मधु ।
 अश्विभ्यां दुग्धं भिषजा सरस्वत्या सुतासुताभ्याममृतः सोम इन्दुः ॥१६॥ (६) ९२

क्षत्रस्य नाभिरसि क्षत्रस्य योनिरसि । मा त्वा हिंसीन्मा मा हिंसीः ।
 निर्पसाद भृतव्रतो वरुणः पस्त्यास्वा । साम्राज्याय सुकृतुः । मृत्योः पाहि विद्योत्पाहि ।
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्वाहभ्यां पुष्पो हस्ताभ्याम् ॥१॥ ९३ [१२६६]

अश्विनोभैषज्येन तेजसे ब्रह्मवर्चसायाभि पिञ्चामि सरस्वत्यै भैषज्येन वीर्यायान्नाद्यायाभि पिञ्चामि ।
 इन्द्रस्येन्द्रियेण चलाय श्रियै यशसेऽभि पिञ्चामि ॥२॥ ९४
 कौऽसि कतमोऽसि कस्मै त्वा कार्यं त्वा । सुश्लोकं सुमङ्गलं सत्यं राजन् ॥३॥ ९५
 शिरों मे श्रीर्यशो मुखं त्विषिः केशाश्च श्मश्रूणि ।
 राजा मे प्राणो अमृतं सञ्जाद् चक्षुर्विराद् श्रोत्रम् ॥४॥ ९६
 जिह्वा मे भद्रं वाङ् महो मनो मन्युः स्वराङ् भामः ।
 मोदाः प्रमोदा अङ्गुलीरङ्गानि मित्रं मे सहः ॥५॥ ९७
 बाहू मे बलमिन्द्रियं हस्तौ मे कर्म वीर्यम् । आत्मा क्षत्रधुरो मगः ॥६॥ ९८
 पृष्ठी मे राष्ट्रमुदरमश्वौ ग्रीवाश्च श्रोणी । ऊरू अरुन्ती जारुनी विशो मेऽङ्गानि सर्वतः ॥७॥ ९९
 नार्भिर्मे चित्तं विज्ञानं पायुर्मेऽपचितिर्भसत् ।
 आनन्दनन्दा आण्डौ मे भगः सौभाग्यं पसः ॥८॥ १००
 जङ्घाम्यां पङ्क्यां धर्मोऽसि विशि राजा प्रतिष्ठितः ।
 प्रति क्षत्रे प्रति तिष्ठामि राष्ट्रे प्रत्यश्वेषु प्रति तिष्ठामि गोषु ॥९॥ १०१
 प्रत्यङ्गेषु प्रति तिष्ठाम्यात्मन् प्रति प्राणेषु प्रति तिष्ठामि पुष्टे ।
 प्रति द्यावापृथिव्योः प्रति तिष्ठामि यज्ञे ॥१०॥ १०२
 त्रया देवा एकादश त्रयस्त्रिंशः सुरार्धसः ।
 बृहस्पतिपुरोहिता देवस्य सवितुः सवे । देवा देवैरवन्तु मा ॥११॥ १०३
 प्रथमा द्वितीयैर्द्वितीयास्तृतीयैस्तृतीयाः सत्येन ।
 सत्यं यज्ञेन यज्ञो यजुर्भिर्यजुश्चि सामाभिः ॥१२॥ १०४
 सामान्यग्भिर्ऋचः पुरोऽनुवाक्याभिः पुरोऽनुवाक्या याज्याभिर्याज्या वषट्कारैः ।
 वषट्कारा आहुतिभिराहुतयो मे कामान्तसमर्धयन्तु भूः स्वाहा ॥१३॥ १०५
 लोमानि प्रयतिर्भम् त्वङ् म आनतिरागतिः ।
 माशंसं म उपनतिर्विस्वस्थि मज्जा म आनतिः ॥१४॥७॥ १०६ [१२७९]

स्वाद्यौ त्वैकादश ॥११॥ देवा यद्दं विंशतिः ॥२०॥ सुरावन्तमेकोनविंशतिः ॥१९॥ उदीरतामेकाविंशतिः ॥२१॥

सोमो राजा पञ्च ॥५॥ सोमेन तन्त्रं पोलश ॥१६॥ क्षत्रस्य नाभिश्चतुर्दश ॥१४॥

॥ सप्तानुवाकेषु षडुत्तरशतम् ॥ १०६ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्डमंहितायां एकविंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥

द्वाविंशोऽध्यायः ।

यदेवा देवहेळनं देवासश्चक्रुमा वयम् । अग्निर्मा तस्मादनसो विश्वान्मुञ्चत्वहंसः ॥१॥ १

यदि दिवा यदि नक्तमेनांसि चक्रुमा वयम् ।

वायुर्मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वहंसः ॥२॥ २

यदि जाग्रद्यदि स्वप्न एनांसि चक्रुमा वयम् ।

सूर्यो मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वहंसः ॥३॥ ३

यद् ग्रामे यद् रण्ये यत्सभायां यदिन्द्रिये । यच्छूद्रे यदर्ये यदेनश्चक्रुमा वयम् ।

यदेकस्यायि धर्मेणि तस्यावयजनमसि ।

यदापो अह्या इति वरुणेति आपामहे ततो वरुण नो मुञ्च ।

अवभृथ निचुम्पुण निचेरुसि निचुम्पुणः ।

अवदेवैदेवकृतमेनोऽयक्ष्यव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुरुराव्यो देव रिषस्पाहि ।

समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तः सं त्वा विशन्त्वोर्षधीरुतापः ।

सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु । योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥४॥ ४

द्रुपदादिव सुमुत्तानः स्विन्नः स्नातो मलादिव । पूतं पवित्रेणेवाज्यमार्पः शुन्धन्तु मैनसः ॥५॥ ५

उद्वयं तमसस्पति स्वः पश्यन्तु उत्तरम् । द्वेवं देवत्रा सूर्यमगन्तु ज्योतिरुत्तमम् ॥६॥ ६

अपो अद्यान्वचारिषु रसेन समसृक्ष्महि ।

पर्यत्त्वानग्र आगमं तं मा सः सज्ज वचसा प्रजयां च धनेन च ।

एषोऽस्येधिषीमहि समिदसि तेजोऽसि तेजो मयि धेहि ॥७॥ ७

समाववति पृथिवी समुपाः समु सूर्यः । समु विश्वमिदं जगत् ।

वैश्वानरज्योतिर्भूयासं विभृन्कामान्व्यश्रवै भूः स्वाहा ॥८॥ (१) ८

अभ्या दधामि समिधमग्ने व्रतपते त्वयि । व्रतं च श्रद्धां चोर्षमीन्धे त्वा दीक्षितो अहम् ॥९॥ ९

यत्र ब्रह्मं च सत्रं च सम्यञ्चौ चरतः सह । तं लोकं पुण्यं प्रज्ञेपं यत्र देवाः सहामिना ॥१०॥ १०

यत्रेन्द्रश्च वायुश्च सम्यञ्चौ चरतः सह । तं लोकं पुण्यं प्रज्ञेपं यत्र सेदिर्न विद्यते ॥११॥ ११

अश्विना ते अश्वः पृथ्यतां परुणा परुः । गन्धस्ते सोममवतु मदाय रमो अच्युतः ॥१२॥ १२

सिञ्चन्ति परिषिञ्चन्त्युत्सिञ्चन्ति पुनन्ति च । सुरार्यं वृद्धै मदे किन्त्वो वदति किन्त्वः ॥१५॥ १३

धानावन्तं कर्म्मिणामपुपवन्तमुक्थिनम् । इन्द्रं प्रातर्जुषस्व नः ॥६॥ १४

बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहन्तमम् ।

येन ज्योतिरर्जनयन्नृतावृधो देवं देवाय जागृवि ॥७॥ १५

अध्वर्यो अर्द्रिभिः सुतः सोमं पवित्र आ नय । पुनीहीन्द्राय पातवे ॥८॥ (२) १६

यो भूतानामधिपतिर्यसिंल्लोका अधि श्रिताः ।

य ईशं महतो महास्तेनं गृह्णामि त्वामहं मयि गृह्णामि त्वामहम् ॥१॥ १७

उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णौ ।

एष ते योनिरश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णौ ॥२॥ १८

प्राणपा मे अपानपाश्चक्षुष्पाः श्रोत्रपाश्च मे । वाचो मे विश्वमेपजो मर्नसोऽसि विलायकः ॥३॥ १९
अश्विनकृतस्य ते सरस्वतिकृतस्येन्द्रेण सुत्राम्णा कृतस्य । उपहृत उपहृतस्य भक्षयामि ॥४॥ (३) २०

समिद्ध इन्द्रं उपसामनीके पुरोरुचां पूर्वकृद्वावृधानः ।

त्रिभिर्देवैस्त्रिंशता वज्रं बाहुर्जघान वृत्रं वि दुरो ववार ॥१॥ २१

नराशंसः प्रति शूरो मिमानस्तनूनपात्प्रति यज्ञस्य धाम ।

गोभिर्वपावान्मर्धुना समञ्जन् हिरण्यैश्चन्द्री यजति प्रचेताः ॥२॥ २२

ईळितो देवैर्हरिवाँर अभिष्टिराजुह्वानो हविषा शर्धमानः ।

पुरन्दरो गोत्रभिद्वज्रं बाहुरा यातु यज्ञमुप नो जुषाणः ॥३॥ २३

जुषाणो बर्हिर्हरिवाञ् इन्द्रः प्राचीनं सीदत्प्रदिशा पृथिव्याः ।

उरुप्रथाः प्रथमानः स्योनमादित्यैरुक्तं वसुभिः सजोषाः ॥४॥ २४

इन्द्रं दुरः कवप्यो धार्वमाना वृषाणं यन्तु जनयः सुपत्नीः ।

द्वारो देवीरभितो वि श्रयन्ताः सुवीरा वीरं प्रथमाना महोभिः ॥५॥ २५

उषासानक्ता बृहती बृहन्तं पर्यस्वती सुदुषे शूरमिन्द्रम् ।

तन्तुं तत् पेशसा संवयन्ती देवानां देवं यजतः सुरुक्मे ॥६॥ २६

दैव्या मिमाना मनुषः पुरुत्रा होतारा इन्द्रं प्रथमा सुवाचा ।

मूर्धन्ययज्ञस्य मर्धुना दधाना प्राचीनं ज्योतिर्हविषा वृधातः ॥७॥ २७

तिस्रो देवीर्हविषा वर्धमाना इन्द्रं जुषाणा जनयो न पत्नीः ।

अच्छिन्नं तन्तुं पर्यसा सरस्वतीकां देवी भारती विश्वतृतिः ॥८॥ २८ [१३०७]

त्वष्टा दधच्छुष्ममिन्द्राय वृष्णेऽपाकोचिष्टुर्यशसे पुरुषि ।

वृषा यजन्वृषणं भूरिरेता मूर्धन्यज्ञस्य समनक्तु देवान् ॥९॥

२९

वनस्पतिरवसृष्टो न पाशैस्त्वमन्या समञ्जच्छमिता न देवः ।

इन्द्रस्य हव्यैर्जठरं पृणानः स्वदाति यज्ञं मधुना घृतेन ॥१०॥

३०

स्तोकानामिन्दुं प्रति शूर इन्द्रो वृषायमाणो वृषभस्तुरापाद् ।

घृतप्रपा मनसा मोदमानाः स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम् ॥११॥ (४)

३१

आ यात्विन्द्रोर्वसु उषं न इह स्तुतः सधमादस्तु शूरः ।

वावृथानस्तविषीर्यस्य पूर्वीर्धाने क्षत्रमभिभूति पुण्यात् ॥१॥

३२

आ न इन्द्रो दुरादा न आसादमिष्टिकृदवसे यासदुग्रः ।

ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुः संगे समत्सुं तूर्वाणिः पृतन्यून् ॥२॥

३३

आ न इन्द्रो हरिभिर्यात्वच्छावाचीनोऽवसे राधसे च ।

तिष्ठाति वज्री मधवा विरञ्शीमं यज्ञमनु नो वाजसातौ ॥३॥

३४

त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवैहवे सुहवः शूरमिन्द्रम् ।

हयामि शक्रं पुरुहतमिन्द्रं स्वस्ति नो मधवा यात्विन्द्रः ॥४॥

३५

इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ२ अवोभिः सुमृलीको भवतु विश्ववेदाः ।

नार्धतां द्वेयो अभयं कृणोत सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥५॥

३६

तस्य वयः सुमृतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनुसे स्याम ।

स सुत्रामा स्ववाँ२ इन्द्रो अस्मे आराचिद् द्वेयः सनुतर्धुयोतु ॥६॥

३७

आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्याहि मयूररोमभिः ।

मा त्वा के चित्रि यमन्त्रि न पाशिनोति धन्वेव ताँ२ इहि ॥७॥

३८

एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं वसिष्ठासो अम्यर्चन्त्यकैः ।

स न स्तुतो वीरवद्भातु गोमधूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥८॥ (५)

३९

समिद्धो अग्निरग्निना तप्तो घर्मो विराद् सुतः ।

दुहे धेनुः सरस्वती सोमं शुक्रमिहेन्द्रियम् ॥९॥

४०

तनुपा भिषजा सुतेऽश्विनोभा सरस्वती । मध्वा रजांसीन्द्रियमिन्द्राय पथिभिर्वहान् ॥१॥

४१

इन्द्रायेन्दुः सरस्वती नराशत्सेन नमहुम् ।

अवातामग्निना मधु मेज्जं भिषजा सुते ॥३॥

४२ [१३२१]

अजुह्वाना सरस्वतीन्द्रायेन्द्रियाणि वीर्यम् । इग्नाभिरश्विना इषं समूर्जं स रयिं दधुः ॥४॥ ४३

अश्विना नमृचेः सुतं सोमं शुक्रं परिस्रुता । सरस्वती तमा भरद्वाहिपेन्द्राय पातवे ॥५॥ ४४

कवप्यो न व्यचस्वतीरश्विभ्यां न दुरो दिशः ।

इन्द्रो न रोदसी उभे दुहे कामान्तरस्वती ॥६॥ ४५

उपासानक्तमश्विना दिवेन्द्रं सायमिन्द्रियैः । संजानाने सुपेशसा समञ्जाते सरस्वत्या ॥७॥ ४६

पातं नो अश्विना दिवा पाहि नक्तं सरस्वति ।

दैव्या होतारा भिषजा पातमिन्द्रं सचां सुते ॥८॥ ४७

तिस्रस्त्रेधा सरस्वत्यश्विना भारतीळा । तीव्रं परिस्रुता सोममिन्द्राय सुषुवुर्मदम् ॥९॥ ४८

अश्विना भेषजं मयुं भेषजं नः सरस्वती । इन्द्रे त्वष्टा यज्ञः श्रियं रूपं रूपमधुः सुते ॥१०॥ ४९

ऋतुथेन्द्रो वनस्पतिः शशमानः परिस्रुता । कीलालमश्विभ्यां मयुं दुहे धेनुः सरस्वती ॥११॥ ५०

गोभिर्न सोममश्विना मासरेण परिस्रुता । समघातं सरस्वत्या स्वाहेन्द्रं सुतं मयुं ॥१२॥ (६) ५१

अश्विना हविरिन्द्रियं नमृचेधिया सरस्वती । आ शुक्रमासुरादसुं मधमिन्द्राय जत्रिरे ॥१॥ ५२

यमश्विना सरस्वती हविषेन्द्रमवर्धयन् । स विभेद वलं मयं नमृचा आसुरे सचां ॥२॥ ५३

तमिन्द्रं पशवः सचाश्विनोभा सरस्वती । दधाना अभ्यनृपत हविषा यज्ञ इन्द्रियैः ॥३॥ ५४

य इन्द्र इन्द्रियं दधुः सविता वरुणो भगः । स सुत्रामां हविष्पतिर्यजमानाय सश्वत ॥४॥ ५५

सविता वरुणो दधद्यजमानाय दाशुषे । आदत्त नमृचेर्वसु सुत्रामा वलमिन्द्रियम् ॥५॥ ५६

वरुणः क्षत्रमिन्द्रियं भगेन सविता श्रियम् । सुत्रामा यशसा वलं दधाना यज्ञमाशत ॥६॥ ५७

अश्विना गोभिरिन्द्रियमवैर्भिर्य वलम् । हविषेन्द्रं सरस्वती यज्ञमानमवर्धयन् ॥७॥ ५८

ता नासत्या सुपेशसा हिरण्यवर्तनी नरा । सरस्वती हविष्मतीन्द्र कर्मसु नोऽवत ॥८॥ ५९

ता भिषजां सुकर्मणा सा मुदुवा सरस्वती । स वृत्रहा शतऋतुरिन्द्राय दधुरिन्द्रियम् ॥९॥ ६०

युवं सुरार्ममश्विना नमृचा आसुरे सचां । विषिपानाः सरस्वतीन्द्रं कर्मस्वावत ॥१०॥ ६१

पुत्रमिव पितरां अश्विनोमेन्द्रावधुः काव्यैर्दुःसर्नाभिः ।

यत्सुरामं व्यपिबुः शचीभिः सरस्वती त्वा मधवन्नमिष्णक् ॥११॥ ६२

यस्मिन्नश्वासं कृषमासं उध्मणो वशा मेषा अवसृष्टास आहुताः ।

कीलालपे सोमपृष्टाय वेघसे हृदा मतिं जनय चारुमग्नये ॥१२॥ ६३

अहाव्यग्रे हविरास्ये ते सुचीव धृतं चम्वीव सोमः ।

वाजसर्पिणं रयिमस्मे सुवीरं प्रशस्तं वैहि यशसं बृहन्तम् ॥१३॥ (७) ६४ [१३४]

अश्विना तेजसा चक्षुः प्राणेन सरस्वती वीर्यम् । वाचेन्द्रो बलेनेन्द्राय दधुरिन्द्रियम् ॥१॥	६५
गोमदू पु णासत्याश्वावघातमश्विना । वर्तो रुद्रा नृपाय्यम् ॥२॥	६६
न यत्परो नान्तर आदुर्धर्षदृषण्वस्र । दुःशंसो मर्त्यो रिपुः ॥३॥	६७
ता न आ वोळ्हमश्विना रयिं पिशङ्गं संदशम् । धिष्ण्या वरिवोविदम् ॥४॥	६८
पावका नः सरस्वती वाजंभिर्वाजिनीवती । यज्ञं वष्टु धियावसुः ॥५॥	६९
चोदयित्री सूनृतानां चेतन्ती सुमतीनाम् । यज्ञं दधे सरस्वती ॥६॥	७०
महो अर्णः सरस्वती प्र चेतयति केतुना । धियो विश्वा वि राजति ॥७॥	७१
इन्द्रा याहि चित्रभानो सुता इमे त्वायवः । अण्वीभिस्तना पूतासः ॥८॥	७२
इन्द्रा याहि धियेपितो विप्रजूतः सुतावतः । उप ब्रह्माणि वाषतः ॥९॥	७३
इन्द्रा याहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः । सुते दधिष्व नश्चनः ॥१०॥	७४
अश्विनां पिबतां मधु सरस्वत्या सजोषसा ।	
इन्द्रः सुत्रामा वृत्रहा जुषन्तां सोम्यं मधु ॥११॥ (८)	७५ [१३५४]

यद्देवा अष्ट ॥ ८ ॥ अभ्यादधामीत्यष्ट ॥ ८ ॥ यो भूतानां चतस्रः ॥ ४ ॥ समिद्ध इन्द्र एकादश ॥ ११ ॥
 अयात्वष्ट ॥ ८ ॥ समिद्धो अग्निर्द्वादश ॥ १२ ॥ अश्विना हविस्त्रयोदश ॥ १३ ॥ अश्विना तेजसैकादश ॥ ११ ॥
 ॥ अष्टानुवाकेषु पञ्चसप्ततिः ॥ ७५ ॥
 ॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

त्रयोविंशोऽध्यायः ।

इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृळय । त्वामवस्युरा चके ॥१॥	१
तत्त्वां यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः ।	
अहेळमानो वरुणेह बोध्युरुशंस मा न आयुः प्र मौषीः ॥२॥	२
त्वं नो अग्रे वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेळो अव यासिसीष्टाः ।	
यजिष्ठो वद्धितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषांसि प्र मुमुग्ध्यस्मत् ॥३॥	३
स त्वं नो अग्रेऽवमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उपसो व्युष्टौ ।	
अव यक्ष्व नो वरुणं रराणो वीहि मृळीकं सुहवो न एषि ॥४॥	४
महीमु पु मातरं सुव्रतानामृतस्य पत्नीमवसे हुवेम ।	
तुविस्त्रामजर्न्तीमृच्छीं सुशर्माणमदिनि सुप्रणीनिम् ॥५॥	

सुत्रामाणं पृथिवीं धामनेहसं सुशर्माणमदिति सुप्रणीतिम् ।

दैवीं नावं स्वर्नित्रामनागसमस्तवन्तीमा रूहेमा स्वस्तये ॥६॥

सुनावमा रूहेयमस्तवन्तीमनागसम् । शतारित्रा स्वस्तये ॥७॥

आ नो मित्रानरुणा घृतैर्गव्यंतिमुक्षतम् । मध्वा रजांसि सुक्रत् ॥८॥

प्र बाहवांसि सिसृतं जीवसे न आ नो गव्यंतिमुक्षतं घृतेन ।

आ मा जने श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा ॥९॥

शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।

जम्भयन्तोऽहिं वृकं रक्षांसि सनेमस्मद्युयवन्ममीवाः ॥१०॥

ते नो अर्वन्तो हवन्श्रुतो हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनो मितद्रवः ।

सहस्रसा मेघसाता इव त्पनां महो ये घनं समिधेषु जग्निरे ॥११॥

वाजेवाजेऽवत वाजिनो नो घनेषु विप्रा अमृता ऋतज्ञाः ।

अस्य मर्घः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पृथिभिर्देव्यानैः ॥१२॥ (१)

समिद्धो अग्निः समिधा सुसमिद्धो जरेण्यः । गायत्री छन्द इन्द्रियं त्र्यविर्गौर्वयो दधुः ॥१॥ १३

तनूनपाच्छुर्वित्रतस्तनूपाश्च सरस्वती । उष्णिहा छन्द इन्द्रियं दित्यवाङ् गौर्वयो दधुः ॥२॥ १४

इळाभिरगिरीढ्यः सोमो देवो अमर्त्यः । अनुष्टुप् छन्द इन्द्रियं पञ्चाविर्गौर्वयो दधुः ॥३॥ १५

सुवर्हिरग्निः पूषणान्त्स्तीर्णवर्हिरमर्त्यः । बृहती छन्द इन्द्रियं त्रिवत्सो गौर्वयो दधुः ॥४॥ १६

दुरो देवीर्दिशो महीर्ब्रह्मा देवो बृहस्पतिः ।

पङ्क्तिश्छन्द इहेन्द्रियं तुर्यवाङ् गौर्वयो दधुः ॥५॥ १७

उपे यही सुपेशसा विश्वे देवा अमर्त्याः । त्रिष्टुप् छन्द इहेन्द्रियं पष्ठवाङ् गौर्वयो दधुः ॥५॥ १८

दैव्या होतारा भिषजेन्द्रेण सयुजा युजा । जगती छन्द इन्द्रियमनड्वान् गौर्वयो दधुः ॥७॥ १९

तिस्र इळा सरस्वती भारती मरुतो विशः । विराट् छन्द इहेन्द्रियं धेनुर्गौर्न वयो दधुः ॥८॥ २०

त्वष्टा तुरीपो अद्भुत इन्द्राग्नी पुष्टिर्वर्षना । द्विपदा छन्द इन्द्रियमुखा गौर्न वयो दधुः ॥९॥ २१

शमिता नो वनस्पतिः सविता प्रमुवन् भगम् ।

ककुप् छन्द इहेन्द्रियं वृशा वेहद्वयो दधुः ॥१०॥ २२

स्वाहा यज्ञं वरुणः सुक्षत्रो मेपजं करत् ।

अतिच्छन्दा इन्द्रियं बृहद्वपमो गौर्वयो दधुः ॥११॥ (२)

वसन्तेन ऋतुना देवा वसवस्त्रिषुता स्तुताः । रथन्तरेण तेजसा हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥१॥ २४
 ग्रीष्मेण ऋतुना देवा रुद्राः पञ्चदशे स्तुताः । बृहता यशसा बलं हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥२॥ २५
 वर्षाभिर्ऋतुनादित्या स्तोमे सप्तदशे स्तुताः ।
 वैरूपेण विशाजसा हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥३॥ २६
 आरदेन ऋतुना देवा एकविंश ऋभवं स्तुताः ॥
 वैराजेन श्रिया श्रियं हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥४॥ २७
 हेमन्तेन ऋतुना देवास्त्रिणवे मरुत स्तुताः । बलेन शकरीः सहो हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥५॥ २८
 शैशिरेण ऋतुना देवास्त्रयस्त्रिंशोऽमृता स्तुताः ।
 सत्येन रेवतीः क्षत्रं हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥६॥ (३) २९

होता यक्षत्समिधामिमिळस्पदेऽश्विनेन्द्रं सरस्वतीमजो धुम्रो न गोधूमैः कुर्वलैर्भेषजं मधु ।

शष्येन तेज इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥१॥ ३०

होता यक्षत्तनूनपात्सरस्वतीमविर्भेषो न भेषजं पथा मधुमता भरन्नश्विनेन्द्राय वीर्यम् ।

वदरैरुपवाकाभिर्भेषजं तोकर्मभिः पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥२॥ ३१

होता यक्षभराशंसं न नग्रहुं पतिं सुरया भेषजं मेपः सरस्वती भिपग्रथो न चन्द्रश्विनोर्वपा इन्द्रस्य

वीर्यम् । वदरैरुपवाकाभिर्भेषजं तोकर्मभिः पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥३॥ ३२

होता यक्षदिल्लित आजुहानः सरस्वतीमिन्द्रं बलेन वर्धयन्नृपभेण गवेन्द्रियमश्विनेन्द्राय भेषजम् ।

यवैः कर्कन्धुभिर्मधु लाजैर्न मासं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥४॥ ३३

होता यक्षद्वर्हिर्गुणप्रदा भिषङ् नासत्या भिषजाश्विनाश्चा शिशुमती भिषगधेनुः सरस्वती भिषक् ।

दुह इन्द्राय भेषजं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥५॥ ३४

होता यक्षदुरो दिशः कव्यो न व्यर्चस्वतीराश्विभ्यां न दुरो दिश इन्द्रो न रोदसी दुधे दुहे धेनुः

सरस्वत्यश्विनेन्द्राय भेषजम् ।

शुक्रं न ज्योतिरिन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥६॥ ३५

होता यक्षत्सुपेशसोषे नक्तं दिवाश्विना समञ्जाते सरस्वत्या त्विषिमिन्द्रे न भेषजम् ।

श्येनो न रजसा रुद्रा श्रिया न मासं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥७॥ ३६

होता यक्षद्वैव्या होतारा भिषजाश्विनेन्द्रं न जागृवि दिवा नक्तं न भेषजैः ।

शूषं सरस्वती भिषक् सीसेन दुह इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता

घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥८॥

होता यक्षत्तिस्रो देवीर्न भेषजं त्रयस्त्रिधातवोऽपसो रूपमिन्द्रै हिरण्ययमश्विनेऽ न भारती ।
वाचा सरस्वती मह इन्द्राय दुह इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता

घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥९॥

३८

होता यक्षत् सुरेतसमृषभं नर्यापसं त्वष्टारमिन्द्रमश्विना भिषजं
न सरस्वतीमोजो न जूतिरिन्द्रियं वृको न रभसो भिषक् ।

यशः सुरया भेषजं श्रिया न मासरं पयः सोमः

परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥१०॥

३९

होता यक्षद्वनस्पतिं शमितारं शतक्रतुं भीमं न मन्युं राजानं व्याघ्रं नमसाश्विना ।

भामं सरस्वती भिषगिन्द्राय दुह इन्द्रियं पयः सोमः

परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥११॥

४०

होता यक्षदग्निं स्वाहाज्यस्य स्तोकानां स्वाहा मेदसां

पृथक् स्वाहा छार्गमश्विभ्यां स्वाहा मेषं सरस्वत्यै ।

स्वाहा ऋषभमिन्द्राय सिंहाय सहस इन्द्रियं स्वाहाग्निं न भेषजं स्वाहा सोममिन्द्रियम् ।

स्वाहेन्द्रं सुत्रामाणं सवितारं वरुणं भिषजां पतिं स्वाहा वनस्पतिं प्रियं पाथो न भेषजम् ।

स्वाहा देवा आज्यपा जुषाणो अग्निर्भेषजं पयः सोमः

परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥१२॥ (४)

४१

होता यक्षदश्विनौ छार्गस्य वपाया मेदसो जुषतां हविर्होतर्यज ।

होता यक्षत्सरस्वतीं मेषस्य वपाया मेदसो जुषतां हविर्होतर्यज ।

होता यक्षदिन्द्रमृषभस्य वपाया मेदसो जुषतां हविर्होतर्यज ॥१॥

४२

होता यक्षदश्विनौ सरस्वतीमिन्द्रं सुत्रामाणमिमे सोमाः

सुरमाणश्छार्गेन भेषर्कपभैः सुताः ।

शष्पैर्न तोक्मभिलाजैर्महस्वन्तो मद्रा मासरेण परिष्कृताः

शुक्राः पर्यस्वन्तोऽमृताः प्रस्थिता वो मधुश्च्युतस्तानश्विना सरस्वतीन्द्रः

सुत्रामा वृत्रहा जुषन्तां सोम्यं मधु ।

पिबन्तु मर्दन्तु व्यन्तु होतर्यज ॥२॥

४३ [१३९७]

होता यक्षदश्विनौ छार्गस्य हविष आत्तामद्य मध्यतो मेद उद्धृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या
गृभः । घस्तां नूनं घासे अजाणां यवसप्रथमानां सुमत्साराणां शतरुद्रियाणामभिष्वत्तानां

पीवोपवसनानाम् । पार्श्वतः श्रोणितः शिंतामृत उत्सादुतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां करेत एवा-
 श्विनां जुषेताऽहविर्होतर्यजं । होता यक्षत्सरस्वती मेपस्य हविष आर्वयदद्य मध्यतो मेदु
 उद्धृतं पुरा द्वेयोभ्यः पुरा पौरुषेय्या गुभः । घर्मन्नूनं घ्रासे अञ्जाणां यवसप्रथमानाऽ-
 सुमत्क्षराणाऽशतरुद्रियाणामग्निश्वात्तानां पीवोपवसनानाम् । पार्श्वतः श्रोणितः शिंतामृत
 उत्सादुतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां करदेवऽसरस्वती जुषताऽहविर्होतर्यजं । होता यक्षादिन्द्रमृष-
 भस्य हविष आर्वयदद्य मध्यतो मेदु उद्धृतं पुरा द्वेयोभ्यः पुरा पौरुषेय्या गुभः । घर्मन्नूनं
 घ्रासे अञ्जाणां यवसप्रथमानाऽसुमत्क्षराणाऽशतरुद्रियाणामग्निश्वात्तानां पीवोपवसनानाम् ।
 पार्श्वतः श्रोणितः शिंतामृत उत्सादुतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां करदेवमिन्द्रो जुषताऽहविर्होतर्यजं

[३॥ ४४]

होता यक्षद्वनस्पतिमभि हि पिष्टतमया रभिष्ठया रश्नयाधित ।
 यत्राश्विनोऽश्वागस्य हविषः प्रिया धामानि यत्र सरस्वत्या मेपस्य हविषः
 प्रिया धामानि यत्रेन्द्रस्य ऋषभस्य हविषः प्रिया धामानि ।
 यत्राग्नेः प्रिया धामानि यत्र सोमस्य प्रिया धामानि यत्रेन्द्रस्य सुत्राम्णः प्रिया धामानि ।
 यत्र सवितुः प्रिया धामानि यत्र वरुणस्य प्रिया धामानि यत्र वनस्पतेः प्रिया पार्थाऽसि ॥
 यत्र देवानामाज्यपानां प्रिया धामानि यत्राग्नेर्होतुः प्रिया धामानि ।
 तत्रैतान्प्रस्तुत्येवोपस्तुत्येवोपावत्तक्षद्रभीधरा इव कृत्वी करदेवं देवो
 वनस्पतिर्जुषताऽहविर्होतर्यजं ॥४॥

४५

होता यक्षदग्निऽस्विष्टकृतमयाऽग्निश्चिनोऽश्वागस्य हविषः प्रिया धामान्ययाद्
 सरस्वत्या मेपस्य हविषः प्रिया धामान्ययाऽऽदिन्द्रस्य ऋषभस्य हविषः प्रिया धामानि ।
 अयाऽग्नेः प्रिया धामान्ययाद् सोमस्य प्रिया धामान्ययाऽऽदिन्द्रस्य सुत्राम्णः प्रिया धामानि ।
 अयाद् सवितुः प्रिया धामान्ययाद् वरुणस्य प्रिया धामान्ययाद् वनस्पतेः प्रिया पार्थाऽसि ।
 अयाद् देवानामाज्यपानां प्रिया धामानि यक्षदेवर्होतुः प्रिया धामानि । यक्षत्सर्वं
 महिमानुमायजतामेज्या इपः कृणोतु सो अघ्वरा जातवंदा जुषताऽहविर्होतर्यजं ॥५॥ ४६

देवं बर्हिः सरस्वती सुदुवमिन्द्रं अधिना ।

तेजो न चक्षुरक्षयोर्विहिषां दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यजं ॥१॥

४७

देवीर्द्वारो अधिना भिषजेन्द्रे सरस्वती ।

प्राणं न वीर्यं नसि द्वारो दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यजं ॥२॥ ४८ [११००]

देवी उपासा अश्विना सुत्रामेन्द्रे सरस्वती ।

बलं न वाचमास्य उपास्यां दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥३॥ ४९

देवी जोष्टी सरस्वत्यश्विनेन्द्रमवर्धयन् ।

श्रोत्रं न कर्णयोर्यशो जोष्टीभ्यां दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥४॥ ५०

देवी ऊर्जाहुती दुधे सुदुधेन्द्रे सरस्वत्यश्विना भिषजावतः ।

शुक्रं न ज्योति स्तनयोराहुती घत्त इन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥५॥ ५१

देवा देवानां िजा होतारा इन्द्रमश्विना वषट्कारैः सरस्वती त्विषि न हृदये मतिम् ।

होतृभ्यां दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥६॥ ५२

देवीस्तिष्ठस्तिष्ठो देवीरश्विनेष्वा सरस्वती ।

शृषं न मध्ये नाम्यामिन्द्राय दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥७॥ ५३

देव इन्द्रो नराशस्त्विवरूयः सरस्वत्याश्विभ्यामीयते रयः ।

रेतो न रूपममृतं जनित्रमिन्द्राय त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥८॥ ५४

देवो देवैर्वनस्पतिर्हिरण्यपर्णो अश्विभ्यां सरस्वत्या सुपिप्पल इन्द्राय पच्यते मधु ।

ओजो न जूतिर्कषभो न भामं वनस्पतिर्नो दधदिन्द्रियाणि वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥९॥५५॥

देवं बर्हिर्वारितीनामध्वरे स्तीर्णमश्विभ्यामूर्णप्रदाः सरस्वत्या स्योनमिन्द्र ते सदैः ।

ईशायै मन्युः राजानं बर्हिषा दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥१०॥ ५६

देवो अग्निः स्विष्टकृदेवान्यक्षयथायथ होतारा इन्द्रमश्विना

वाचा वाच सरस्वतीमग्निं सोमं स्विष्टकृत् ।

स्विष्ट इन्द्रः सुत्रामा सविता वरुणो भिषगिष्टो देवो वनस्पतिः स्विष्टा देवा आज्यपाः ।

स्विष्टो अग्निरग्निना होता होत्रे स्विष्टकृद्यशो न दधदिन्द्रियमूर्जमपचिति स्वधां

वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥११॥ ५७

अग्निमद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन् पक्तीः

पचन् पुरोळाशानं बध्नमश्विभ्यां छागं सरस्वत्यै मेभमिन्द्राय ऋषभम् ।

सुन्वमश्विभ्यां सरस्वत्या इन्द्राय सुत्राम्णो सुरासोमान् ॥१२॥ ५८

सूपस्था अद्य देवो वनस्पतिरमवदुश्विभ्यां छागेन सरस्वत्यै मेभेनेन्द्राय ऋषभेण ।

अक्षस्तान् मैदुस्तः प्रति पचतागृभीषतावीवृषन्त पुरोळाश्चैरपराश्विना सरस्वतीन्द्रः सुत्रामा

सुरासोमान् ॥ १३॥ ५९ [१४१३]

त्वामद्य ऋष आर्षेय ऋषीणां नपादवृणीतायं यजमानो बृहभ्य आ संगतेभ्य एष मे देवेषु
वसु वार्यायक्ष्यत इति ।

ता या देवा देव दानान्यदुस्तान्यस्मा आ च शास्वा च गुरस्वेषितश्च होतरसि भद्रवान्याय
प्रेषितो मानुषः सक्तवाकार्य सूक्ता ब्रूहि ॥१४॥ (६) ६० [१४१४]

इमं मे वरुण द्वादश ॥ १२ ॥ समिद्धो अग्निरेकादश ॥ ११ ॥ वसन्तेन षट् ॥ ६ ॥ होता यक्षद्
द्वादश ॥ १२ ॥ होता यक्षदश्विनौ छागस्य पञ्च ॥ ५ ॥ देवं वहिश्चतुर्दश ॥ १४ ॥

॥ षडनुवाकेषु षष्टिः ॥ ६० ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥

अथ चतुर्विंशोऽध्यायः ।

तेजोऽसि शुक्रममृतमायुष्पा आयुर्मे पाहि ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामा ददे ॥१॥ १

इमामगृभ्णन् रशनामृतस्य पूर्वं आयुषि विदर्थेषु कृष्या ।

सा नो अस्मिन्सुत आ बभूव ऋतस्य सारमन्सरमारपन्ती ॥२॥ २

अभिघा असि भुवनमसि यन्तासि धृता ।

स त्वमग्निं वैश्वानरं सप्रथसं गच्छ स्वाहाकृतः स्वगा त्वा देवेभ्यः ॥३॥ ३

प्रजापतये ब्रह्मन्नश्च भन्तस्याग्निं देवेभ्यः प्रजापतये तेन राध्यासम् ।

तं बंधान देवेभ्यः प्रजापतये तेन राधुहि ।

प्रजापतये त्वा जुष्टं प्रोक्षामीन्द्राग्निभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि वायवे त्वा जुष्टं प्रोक्षामि

विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जुष्टं प्रोक्षामि सर्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जुष्टं प्रोक्षामि ॥४॥ ४

यो अर्वन्तं जिघांसति तमभ्यमीति वरुणः । परो मर्तः परः आ ॥५॥ (१) ५

अग्रे स्वाहा सोमाय स्वाहापां मोदाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा वायवे स्वाहा विष्णवे स्वाहा ।

इन्द्राय स्वाहा वृहस्पतये स्वाहा मित्राय स्वाहा वरुणाय स्वाहा ॥१॥ (२) ६

हिङ्गाराय स्वाहा हिङ्गुताय स्वाहा क्रन्दते स्वाहावक्रन्दाय स्वाहा ।

प्रोधते स्वाहा प्रप्रोधाय स्वाहा गन्धाय स्वाहा घ्राताय स्वाहा ॥१॥ ७

निर्विष्टाय स्वाहोपविष्टाय स्वाहा संदिताय स्वाहा वल्गते स्वाहा ।

आसीनाय स्वाहा शयानाय स्वाहा स्वर्पते स्वाहा जाग्रते स्वाहा ॥२॥ ८ [१४२२]

कृजते स्वाहा प्रवृद्धाय स्वाहा विजृम्भमाणाय स्वाहा विवृत्ताय स्वाहा । संस्थानाय स्वाहोपस्थिताय स्वाहार्यनाय स्वाहा प्रार्यणाय स्वाहा ॥३॥	९
यते स्वाहा धावते स्वाहोद्वावाय स्वाहोद्दृताय स्वाहा । शुक्राय स्वाहा शूक्रताय स्वाहा निषण्णाय स्वाहोत्थिताय स्वाहा ॥४॥	१०
जवाय स्वाहा बलाय स्वाहा विवर्तमानाय स्वाहा विवृत्ताय स्वाहा । विधुन्वानाय स्वाहा विधृताय स्वाहा शुश्रूषमाणाय स्वाहा शृण्वते स्वाहा ॥५॥	११
ईक्षमाणाय स्वाहोक्षिताय स्वाहा वीक्षिताय स्वाहा निमेषाय स्वाहा । यदत्ति तस्मै स्वाहा यत्पिबति तस्मै स्वाहा यन्मूत्रं करोति तस्मै स्वाहा कुर्वते स्वाहा कृताय स्वाहा ॥६॥ (३)	१२

तत्संवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥१॥	१३
हिरण्यपाणिमृतये सवितारमुप ह्वये । स चेत्ता देवता पदम् ॥२॥	१४
देवस्य चेततो महीं प्र संवितुर्हवामहे । सुमतिः सत्यराधसम् ॥३॥	१५
सुष्टुतिः सुमतीवृषो गतिः संवितुरीमहे । प्र देवार्य मतीविदे ॥४॥	१६
गतिः सत्पति महे सवितारमुप ह्वये । आसवं देववीतये ॥५॥	१७
देवस्य सवितुर्मतिमासवं विश्वदेव्यम् । धिया भर्गं मनामहे ॥६॥	१८
अग्निः स्तोमैर्न बोधय समिधानो अमर्त्यम् । दृव्या देवेषु नो दधन् ॥७॥	१९
स हव्यवाळ्मर्त्य उशिर्दुतयनोहितः । अग्निर्धिया सन्वृण्वति ॥८॥	२०
तं त्वा घृतन् ईमहे चित्रमानो स्वविदम् । देवाँर आ वीतये वहे ॥९॥	२१
अग्निं द्रुतं पुरो दधे हव्यवाहमुप जुवे । देवाँर आ सादयादिह ॥१०॥ (४)	२२

अजीजनो हि पवमान ध्रियं विधारे अक्रमन्ता पर्यः । गोजीरया रश्ममाणः पुरेस्या ॥१॥ (५) २३

विभृमात्रा शुभ्रः पित्राश्वोऽग्नि हयोऽस्यत्योऽग्नि सयोऽस्यवीसि सप्तिरसि वाज्यसि वृषासि नृमणा असि ।
ययुर्नामासि शिशुर्नामास्यादित्यानां पत्नान्विहि ॥१॥ २४

देवा आशापाला एतं देवेभ्योऽश्वं मघाय प्रोक्षितः रक्षत ।

इह रन्तिरिह रमतामिह धृतिरिह स्वधृतिः स्वाहा ॥२॥ (६) २५

काय स्वाहा कस्मै स्वाहा कतमस्मै स्वाहा ।

स्वाहाधिमाधीताय स्वाहा मनः प्रजापतये स्वाहा चित्रं विज्ञाताय ॥१॥ २६ [१४४०]

अदित्यै स्वाहादित्यै मह्यै स्वाहादित्यै सुमृळीकायै स्वाहा ।

सरस्वत्यै स्वाहा सरस्वत्यै पावकायै स्वाहा सरस्वत्यै बृहत्यै स्वाहा ॥२॥

२७

पूष्णे स्वाहा पूष्णे प्रपञ्चयाय स्वाहा पूष्णे नरन्धिपाय स्वाहा ।

त्वष्ट्रे स्वाहा त्वष्ट्रे तुरीपाय स्वाहा त्वष्ट्रे पुरुषपाय स्वाहा ।

विष्णवे स्वाहा विष्णवे निभूयपाय स्वाहा विष्णवे शिपिविष्टाय स्वाहा ॥३॥

२८

विश्वो देवस्य नेतुर्मर्तो वुरीत सख्यम् ।

विश्वो राय इषुष्यति धुम्रं वृणीत पुष्यसे स्वाहा ॥४॥ (७)

२९

आ ब्रह्मन् ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायतामा राष्ट्रे राजन्यः ।

शूर इषुष्योऽतिव्याधी महारथो जायताम् ॥१॥

३०

दोग्ध्री धेनुर्वोल्हानुड्वानाशुः सप्तिः पुरंधियोपा ।

जिष्णू रथेष्ठाः समेयो युवास्य यजमानस्य वीरो जायताम् ॥२॥

३१

निकामेनिकामे नः पर्जन्यो वर्षतु फलवत्यो न ओषधयः पच्यन्ताम् ।

योगक्षेमो नः कल्पताम् ॥३॥ (८)

३२

प्राणाय स्वाहापानाय स्वाहा व्यानाय स्वाहा ।

चक्षुषे स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा वाचे स्वाहा मर्नसे स्वाहा ॥१॥ (९)

३३

प्राच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा दक्षिणायै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा ।

प्रतीच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहोदीच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा ।

ऊर्ध्वायै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा ॥१॥ (१०) ३४

अद्भ्यः स्वाहा वार्भ्यः स्वाहोदकाय स्वाहा तिष्ठन्तीभ्यः स्वाहा

सर्वन्तीभ्यः स्वाहा स्यन्दमानाभ्यः स्वाहा ।

कृष्याभ्यः स्वाहा स्रष्टाभ्यः स्वाहा धार्याभ्यः

स्वाहार्णवाय स्वाहा समुद्राय स्वाहा सरिराय स्वाहा ॥१॥ (११)

३५

वाताय स्वाहा धूमाय स्वाहाभ्राय स्वाहा मेघाय स्वाहा विद्योतमानाय स्वाहा स्तनयते स्वाहा ।

अवस्फूर्जते स्वाहा वर्षते स्वाहावर्षते स्वाहोग्रं वर्षते स्वाहा

शीघ्रं वर्षते स्वाहोदृहते स्वाहोदृहीताय स्वाहा ।

प्रभ्रते स्वाहा शीकायते स्वाहा प्रुष्याभ्यः स्वाहा

शान्नीभ्यः स्वाहा नीहाराय स्वाहा ॥१॥ (१२)

३६ [१०८]

अग्रये स्वाहा सोमाय स्वाहेन्द्राय स्वाहा पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहा ।
दिवे स्वाहा दिग्भ्यः स्वाहाशाम्यः

स्वाहोर्व्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा ॥१॥ (१३)

३७

नक्षत्रेभ्यः स्वाहा नक्षत्रियेभ्यः स्वाहाहोरात्रेभ्यः स्वाहार्धमासेभ्यः स्वाहा ।
मासेभ्यः स्वाह ऋतुभ्यः स्वाहार्तुवेभ्यः स्वाहा

संवत्सराय स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा ॥१॥

३८

चन्द्राय स्वाहा सूर्याय स्वाहा रश्मिभ्यः स्वाहा वसुभ्यः स्वाहा ।

रुद्रेभ्यः स्वाहादित्येभ्यः स्वाहा मरुद्भ्यः स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा ॥२॥ (१४) ३९

मूलेभ्यः स्वाहा शाखाभ्यः स्वाहा वनस्पतिभ्यः स्वाहा ।

पुष्पेभ्यः स्वाहा फलेभ्यः स्वाहौषधीभ्यः स्वाहा ॥१॥ (१५)

४०

पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहा दिवे स्वाहा सूर्याय स्वाहा ।

चन्द्राय स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहाऽऽः स्वाहौषधीभ्यः स्वाहा ।

वनस्पतिभ्यः स्वाहा परिप्लवेभ्यः स्वाहा चराचरेभ्यः स्वाहा सरीसृपेभ्यः स्वाहा ॥१॥ (१६) ४१

असवे स्वाहा वसवे स्वाहा विभुवे स्वाहा विवस्वते स्वाहा ।

गणश्रिये स्वाहा गणपतये स्वाहाभिभुवे स्वाहाधिपतये स्वाहा ॥१॥

४२

सूषाय स्वाहा सःसर्पाय स्वाहा चन्द्राय स्वाहा ज्योतिषे स्वाहा ।

मल्लिम्बुचाय स्वाहा दिवा पतयते स्वाहा ॥२॥ (१७)

४३

मधवे स्वाहा मधवाय स्वाहा शुक्राय स्वाहा शुचये स्वाहा ।

नभसे स्वाहा नभस्याय स्वाहेषाय स्वाहोर्जाय स्वाहा ।

सहसे स्वाहा सहस्याय स्वाहा तपसे स्वाहा तपस्याय स्वाहाऽहसस्पतये स्वाहा ॥१॥ (१८) ४४

वाजाय स्वाहा प्रसवाय स्वाहापिजाय स्वाहा कर्तवे स्वाहा ।

स्वः स्वाहा भूर्धे स्वाहा व्यशुविने स्वाहा ।

अन्त्याय स्वाहान्त्यायनाय स्वाहा मौवनाय स्वाहा

भुवनस्य पतये स्वाहाधिपतये स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ॥१॥ (१९) ४५ [१४५]

आयुर्यज्ञेन कल्पतां स्वाहा प्राणो यज्ञेन कल्पतां स्वाहापानो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा
व्यानो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा ।

उदानो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा समानो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा चक्षुर्यज्ञेन कल्पतां स्वाहा
श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां स्वाहा ।

वाग्यज्ञेन कल्पतां स्वाहा मनो यज्ञेन कल्पतां स्वाहात्मा यज्ञेन कल्पतां स्वाहा
पृष्ठं यज्ञेन कल्पतां स्वाहा ।

ब्रह्म यज्ञेन कल्पतां स्वाहा यज्ञो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा ज्योतिर्यज्ञेन कल्पतां स्वाहा
स्वर्यज्ञेन कल्पतां स्वाहा ॥१॥ (२०)

४६

एकस्मै स्वाहा द्वाभ्यां स्वाहा त्रयां स्वाहा कशताय स्वाहा ।

व्युष्ट्यै स्वाहा स्वर्गाय स्वाहा ॥१॥ (२१)

४७ [१४६१]

तेजोऽसि पञ्च ॥५॥ अग्नय एका ॥१॥ हिङ्गाराय पद ॥३॥ तत्सविर्दश ॥१०॥ अजीजनो ह्येका ॥१॥

विभूद्वे ॥२॥ काय चतस्रः ॥४॥ आग्रहंस्तिन्नः ॥३॥ प्राणायैका ॥१॥ प्राच्यायैका ॥१॥

अद्भ्य एका ॥१॥ वातायैका ॥१॥ अग्नय इत्येका ॥१॥ नक्षत्रेभ्यो द्वे ॥२॥ मूलेभ्य एका ॥१॥

पृथिव्या इत्येका ॥१॥ असवे द्वे ॥२॥ मधव एका ॥१॥ वाजायैका ॥१॥

आयुर्यज्ञेनैका ॥१॥ एकस्मा इत्येका ॥१॥

॥ एकविंशत्यनुवाकेषु सप्तचत्वारिंशन् ॥४७॥

॥ इति शुक्रयजुःकाण्वसंहितायां चतुर्विंशोऽध्यायः ॥२४॥

अथ पञ्चविंशोऽध्यायः ।

हिरण्यगर्भः सर्ववर्तताग्रं भूतस्य जातः पतिरेक आसीन् ।

स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कर्म देवाय हविषा विधेम ॥१॥

१

उपयामर्गहीतोऽमि प्रजार्पतये त्वा जष्टं गृह्णाम्येप ते योनिः सूर्यस्ते महिमा ।

यस्तेऽहन्त्संवत्सरे महिमा संबभूव यस्ते वाया अन्तरिक्षे महिमा संबभूव ।

यस्ते दिवि सूर्ये महिमा संबभूव तस्मै ते महिमे प्रजार्पतये स्वाहा देवेभ्यः ॥२॥ (१) २

यः प्राणतो निमिषतो महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव ।

य ईशे अस्य द्विपदुभृतुष्पदः कर्म देवाय हविषा विधेम ॥१॥

३ [१४६४]

उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिंश्चन्द्रमास्ते महिमा ।
 यस्ते रात्रौ संवत्सरे महिमा संवभूवं यस्तै पृथिव्यामग्नौ महिमा संवभूवं ।
 यस्ते नक्षत्रेषु चन्द्रमासि महिमा संवभूवं तस्मै ते महिम्ने प्रजापतये देवेभ्यः स्वाहा ॥२॥ (२) ४

युञ्जन्ति ब्रध्नमरुषं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना दिवि ॥१॥ ५

युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू नृवाहसा ॥२॥ ६

यद्वातो अपो अगनीगन्ध्रियांमिन्द्रस्य तन्वम् ।

एतः स्तोत्रनेन पथा पुनरश्वमार्वर्तयासि नः ॥३॥ ७

वसवस्त्वाञ्जन्तु गायत्रेण छन्दसा रुद्रास्त्वाञ्जन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसा ।

आदित्यास्त्वाञ्जन्तु जागतेन छन्दसा ॥४॥ ८

भूर्भुवः स्वर्लाजीरेच्छाचीरेन्यव्ये गव्ये ।

एतदन्नमत्त देवा एतदन्नमद्धि प्रजापते ॥५॥ ९

कः स्विदेकाकी चरति क उ स्विजायते पुनः ।

किः स्विद्धिमस्य भेषजं किम्रावपनं महत् ॥६॥ १०

सूर्ये एकाकी चरति चन्द्रमा जायते पुनः ।

अग्निहिमस्य भेषजं भूमिरावपनं महत् ॥७॥ ११

का स्विदासीत्पूर्वचित्तिः किः स्विदासीद् बृहद्वयः ।

का स्विदासीत्पिलिप्पिला का स्विदासीत्पिशङ्गिला ॥८॥ १२

दौरासीत्पूर्वचित्तिरश्व आसीद् बृहद्वयः ।

अर्विरामीत्पिलिप्पिला रात्रिरासीत्पिशङ्गिला ॥९॥(३) १३

वायुर्वा पचतैरवत्वासितग्रीवश्लागैः । न्यग्रोधधमसैः शल्मलिर्वृद्धयौ ॥१॥ १४

एष स्य राध्यो वृषा पड्भिश्चतुर्भिरेदगन् । ब्रह्मा कृष्णश्च नोऽवतु नमोऽन्नये ॥२॥ १५

सःशितो रुग्मिना रथः सःशितो रुग्मिना हयः ।

सःशितो अप्स्रप्सुजा ब्रह्मा सोमपुरोगवः ॥३॥ १६

स्वयं वाजिस्तन्व कल्पयस्व स्वयं यजस्व स्वयं जुपस्व ।

महिमा तेऽन्येन न संनशे ॥४॥ १७

न वा उ एतन्म्रियसे न रिण्यसि देवाँर इदैषि पृथिभिः सुगेभिः ।

यत्रासते सुकृतो यत्र ते ययुस्तत्र त्वा देवः संविता दधातु ॥५॥

अग्निः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्नाग्निः ।
 स तं लोको भविष्यति तं जैष्यासि पिवैता अपः ।
 वायुः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्वायुः ।
 स तं लोको भविष्यति तं जैष्यासि पिवैता अपः ।
 सूर्यः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्त्सूर्यः ।
 स तं लोको भविष्यति तं जैष्यासि पिवैता अपः ॥६॥ (४)

१९

प्राणाय स्वाहापानाय स्वाहा व्यानाय स्वाहा । अम्ने अम्बिकेऽम्बालिके न मा नयति कथन ।
 सप्तस्थिद्वकः सुषाद्रिकां काम्पीलवासिनीम् ॥१॥

२०

गणानां त्वा गणपतिः हवामहे प्रियाणां त्वा प्रियपतिः हवामहे ।
 निधीनां त्वा निधिपतिः हवामहे वसो मम ॥२॥

२१

आहर्मजानि गर्भधमा त्वमजसि गर्भधम् । ता उभौ चतुरः पदः संप्रसारयाव ।
 स्वर्गे लोके प्रोर्वाशां वृषां द्राजी रेतोघा रेतो दधातु ॥३॥ (५)

२२

उत्सकथ्या अव गुदं घेहि समञ्जि चारया वृषन् । य स्त्रीणां जीवभोजनः ॥१॥ २३
 यकासकौ शकुन्तिकाहलगिति वञ्चति । आहन्ति गभे पसो निर्गल्गलीति धारका ॥२॥ २४
 यकौऽसकौ शकुन्तुक आहलगिति वञ्चति ।

विवक्षत इव ते मुखमध्वर्यो मा नुस्त्वमभि भापथाः ॥३॥

२५

माता च ते पिता च तेऽग्रं वृक्षस्य रोहतः ।

प्रतिलाभीति ते पिता गभे मुष्टिमत्तस्यत् ॥४॥

२६

माता च ते पिता च तेऽग्रं वृक्षस्य क्रीळतः ।

विवक्षत इव ते मुखं ब्रह्मन्मा त्वं वंदो बहु ॥५॥

२७

ऊर्ध्वमेनामुच्छ्रापय गिरौ भारः हरंभिव ।

अथास्यै मध्यमेघताः शीते वाते पुनर्भिव ॥६॥

२८

ऊर्ध्वमेनमुच्छ्रयतादिरौ भारः हरंभिव ।

अथास्य मध्यमेजतु शीते वाते पुनर्भिव ॥७॥

२९

यदस्या अह्नुभेघाः कृधु स्वूलमुपावसत् ।

मुष्का इदस्या एजतो गोत्रफे शकुला इव ॥८॥

३० [१४९१]

यद्देवासो ललामगुं प्र विंष्टीमिनमाविषुः ।	
सक्श्वा दैदिश्यते नारीं सत्यस्याक्षिभुवो यथा ॥९॥	३१
यद्धरिणो यवमत्ति न पुष्टं पशु मन्यते ।	
शूद्रा यदर्यजारा न पोषाय धनायति ॥१०॥	३२
यद्धरिणो यवमत्ति न पुष्टं बहु मन्यते ।	
शूद्रो यदर्ययै जारो न पोषमनु मन्यते ॥११॥	३३
दधिक्राव्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।	
सुरभि नो मुखा कर्त्तुः ण आयूःपि तारिषत् ॥१२॥ (६)	३४

गायत्री त्रिष्टुब्जगत्यनुष्टुप्पङ्क्त्या सह ।	
ब्रूहत्युष्णिहा ककुप्सूचीभिः शम्यन्तु त्वा ॥१॥	३५
द्विपदा याश्चतुष्पदास्त्रिपदा याश्च षट्पदाः ।	
विच्छन्दा याश्च सच्छन्दाः सूचीभिः शम्यन्तु त्वा ॥२॥	३६
महानाम्न्यो रेवत्यो विश्वा आशाः प्रभूर्वरीः ।	
मैधीर्विद्युतो वार्चः सूचीभिः शम्यन्तु त्वा ॥३॥	३७
नार्यस्ते पत्न्यो लोम विचिन्वन्तु मनीषया ।	
देवानां पत्न्यो दिशः सूचीभिः शम्यन्तु त्वा ॥४॥	३८
रजता हरिणीः सासा युजो युज्यन्ते कर्मभिः ।	
अश्वस्य वाजिनस्त्वचि सिमाः शम्यन्तु शम्यन्तीः ॥५॥	३९
कुविदङ्ग यवमन्तो यवश्चिद्यथा दान्तर्यनुपूर्वं त्रिय्यं ।	
इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नम उक्तिं न जग्मुः ॥६॥ (७)	४०

कस्त्वा छयति कस्त्वा विशास्ति कस्ते गात्राणि शम्यति । क उ ते शमिता कविः ॥१॥४१	
ऋतवस्त ऋतुथा पर्वं शमितारो वि शासतु ।	
संवत्सरस्य तेजसा शमीभिः शम्यन्तु त्वा ॥२॥	४२
अर्धमासाः परुषपि ते मासा आ छयन्तु शम्यन्तः ।	
अहोरात्राणि मरुतो विलिष्टं सृदयन्तु ते ॥३॥	४३
दैव्या अश्वर्यवस्त्वा छयन्तु वि च शासतु ।	
गात्राणि पर्वशस्ते सिमाः कृण्वन्तु शम्यन्तीः ॥४॥	४४ [१५०५]

द्यौस्ते पृथिव्यन्तरिक्षं वायुश्छिद्रं पृणातु ते ।

सूर्यस्ते नक्षत्रैः सह लोकं कृणोतु साधुया ॥५॥

४५

शं ते परेभ्यो गार्त्रेभ्यः शमस्त्ववरेभ्यः ।

शमस्थभ्यो मज्जभ्यः शम्वस्तु तन्नै तव ॥६॥ (८)

४६

कः स्विदेकाकी चरति क उं स्विजायते पुनः ।

किं स्विद्धिमस्य भेषजं किम्वावर्पनं महत् ॥१॥

४७

सूर्ये एकाकी चरति चन्द्रमा जायते पुनः ।

अग्निहिमस्य भेषजं भूमिरावर्पनं महत् ॥२॥

४८

किं स्विच्छर्यसमं ज्योतिः किं समुद्रसमं सरः ।

किं स्वित्पृथिव्यै वर्षीयः कस्य मात्रा न विद्यते ॥३॥

४९

ब्रह्म सूर्यसमं ज्योतिर्द्यौः समुद्रसमं सरः ।

इन्द्रः पृथिव्यै वर्षीयान् गोस्तु मात्रा न विद्यते ॥४॥

५०

पृच्छामि त्वां चितये देवसख यदि त्वमत्र मनसा जगन्त्य ।

येषु विष्णुस्त्रिषु पदेष्वेष्टस्तेषु विश्वं भुवनमा विवेशा ॥५॥

५१

अपि तेषु त्रिषु पदेष्वस्मि येषु विश्वं भुवनमा विवेश ।

सद्यः पर्येमि पृथिवीमुत द्यामेकेनाङ्गेन दिवो अस्य पृष्ठम् ॥६॥

५२

केष्वन्तः पुरुष आ विवेश कान्यन्तः पुरुषे अर्पितानि ।

एतद् ब्रह्मन्नुप ब्रह्मामसि त्वा किं स्विन्नः प्रति वोचास्यत्र ॥७॥

५३

पञ्चस्वन्तः पुरुष आ विवेश तान्यन्तः पुरुषे अर्पितानि ।

एतत्त्वात्र प्रतिमन्वानो अस्मि न मायया भवस्सुत्तरो मत् ॥८॥ (९)

५४

का स्विदासीत्पूर्वचित्तिः किं स्विदासीद् बृहद्वयः ।

का स्विदासीत्पिलिप्पिला का स्विदासीत्पिशङ्गिला ॥१॥

५५

द्यौरासीत्पूर्वचित्तिरश्व आसीद् बृहद्वयः ।

अविरासीत्पिलिप्पिला रात्रिरासीत्पिशङ्गिला ॥२॥

५६

का ईमरे पिशङ्गिला का ईं कुरु पिशङ्गिला ।

क ईमा स्कन्दमर्षति क ईं पन्यां वि सर्षति ॥३॥

५७ [१५६८]

अजारै पिशङ्गिला श्वावित्कुरु पिशङ्गिला ।

शश आस्कन्दमर्षत्यहिः पन्थां वि सर्पति ॥४॥

५८

कत्यस्य विष्ठाः कत्यक्षराणि कति होमांसः कतिधा समिद्धः ।

यज्ञस्य त्वा विदथा पृच्छमत्र कति होतार ऋतुशो यजन्ति ॥५॥

५९

पलस्य विष्ठाः शतमक्षराण्यशीतिर्होमाः समिधो ह तिस्रः ।

यज्ञस्य ते विदथा प्र ब्रवीमि सप्त होतार ऋतुशो यजन्ति ॥६॥

६०

को अस्य वेद भुवनस्य नाभिं को द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम् ।

कः सूर्यस्य वेद बृहतो जनित्रं को वेद चन्द्रमसं यतोजाः ॥७॥

६१

वेदाहमस्य भुवनस्य नाभिं वेद द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम् ।

वेद सूर्यस्य बृहतो जनित्रमथो वेद चन्द्रमसं यतोजाः ॥८॥

६२

पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि यत्र भुवनस्य नाभिः ।

पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योम ॥९॥

६३

इयं वेदिः परो अन्तः पृथिव्या अयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः ।

अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मायं वाचः परमं व्योम ॥१०॥

६४

सुभूः स्वयम्भूः प्रथमोऽन्तर्महर्त्यर्णवे ।

दधे ह गर्भमृत्विद्यं यतो जातः प्रजापतिः ॥११॥

६५

होता यक्षत्प्रजापतिं सोमस्य महिम्नः ।

जुपतां पिबतु सोमं होतयज ॥१२॥

६६

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परि ता बभूव ।

यत्कर्मास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥१३॥ (१०) ६७ [१५२८]

हिरण्यगर्भो द्वे ॥ २ ॥ यः प्राणतो द्वे ॥ २ ॥ युजन्ति नव ॥ ९ ॥ वायुष्ट्वा पद ॥ ६ ॥ प्राणाय तिस्रः ॥ ३ ॥

उत्सकथ्या द्वादश ॥१२॥ गायत्री पद ॥६॥ कत्स्वा पद ॥६॥ कः स्विदष्ट ॥८॥ का स्विद् त्रयोदश ॥१३॥

॥ दशानुवाकेषु सप्तपष्टिः ॥ ६७ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां पञ्चविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥

अथ षड्विंशोऽध्यायः ।

अश्वस्तूपरो गोमृगस्ते प्राजापत्याः कृष्णग्रीव आग्नेयो रराटे ।

पुरस्तात्सारस्वती मेघधस्ताद्वन्वोः ॥१॥

१

आश्विना अघोरांमौ बाहोः सौमापौष्णः श्यामो नाभ्यां सौर्ययामौ ।

श्वेतश्च कृष्णश्च पार्श्वयोः ॥२॥

२

त्वाष्टौ लोमशसक्थौ सक्थ्योर्वीयव्यः श्वेतः पुच्छ इन्द्राय स्वपस्याय वेहद्वैष्णवो वामनः ।

रोहितो धूम्रोरोहितः कर्कन्धुरोहितस्ते सौम्या बभ्रुररुणवभ्रुः शुक्रवभ्रुस्ते वारुणाः ॥३॥

३

शितिरन्ध्रोऽन्यतः शितिरन्ध्रः समन्तशितिरन्ध्रस्ते सावित्राः शितिवाहुरन्यतः

शितिवाहुः समन्तशितिवाहुस्ते बर्हिस्पत्याः ।

पृषती क्षुद्रपृषती स्थूलपृषती ता मैत्रावरुण्यः ॥४॥

४

शुद्धवालः सर्वशुद्धवालो मणिवालस्त आश्विनाः ।

श्येतः श्येताक्षोऽरुणस्ते रुद्राय पशुपतये कर्णायामाः ॥५॥

५

अवलिसा रौद्रा नभोरूपाः पार्जन्याः । पृश्निस्तिरश्चीनं पृश्निरूर्ध्वपृश्निस्ते मारुताः ॥६॥

६

फल्गूलोहितोर्णी पलक्षी ताः सारस्वत्यः ।

झीहाकर्णः शुण्ठाकर्णोऽध्यालोहकर्णस्ते त्वाष्टाः ॥७॥

७

कृष्णग्रीवः शितिकक्षोऽजिसक्थस्त ऐन्द्रायाः ।

कृष्णाजिरल्पाजिर्महाजिस्त उपस्याः ॥८॥

८

शिल्पा वैश्वदेव्यो रोहिण्यस्यवयो वाचेऽर्विज्ञाता अदित्यै ।

सरूपा धात्रे वत्सतयो देवानां पत्नीभ्यः ॥९॥ (३)

९

कृष्णग्रीवा आग्नेयाः शितिभ्रवो वरुणा रौहिता रुद्राणाम् ।

श्वेता अवरोकिण आदित्यानां नभोरूपाः पार्जन्याः ॥१॥

१०

उन्नत ऋषभो वामनस्त ऐन्द्रावैष्णवा उन्नतः शितिवाहुः शितिपृष्ठस्त ऐन्द्रावर्हिस्पत्याः ।

शुक्ररूपा वाजिनाः कल्माषा आग्निमारुताः श्यामाः पौष्णाः ॥२॥

११

एता ऐन्द्राया द्विरूपा अग्नीषोमीया वामना अनड्वार्ह आग्नावैष्णवाः ।

वशा मैत्रावरुण्योऽन्यत एन्यो मैत्र्यः ॥३॥

१२

कृष्णग्रीवा आग्नेया बभ्रवः सौम्याः श्वेता वायव्या अर्विज्ञाता अदित्यै ।

सरूपा धात्रे वत्सतयो देवानां पत्नीभ्यः ॥४॥

१३ [१५४]

कृष्णा भौमा धूम्रा अन्तरिक्षा बृहन्तो दिव्याः ।

श्वला वैद्यताः सिध्मास्तारकाः ॥५॥ (२)

१४

धूम्रान्वसन्तायालभते श्वेतान्ग्रीष्माय कृष्णान्वर्षाम्योऽरुणाञ्छरदे ।

पृषतो हेमन्तार्य पिशङ्गाञ्छिशिराय ॥१॥

१५

ज्यवयो गायुज्यै पञ्चावयस्त्रिष्टुभे दित्यवाहो जगत्स्यै ।

त्रिवत्सा अनुष्टुभे तुर्यवाह उष्णिहे ॥२॥

१६

पृष्ठवाहो विराज उक्षाणो बृहत्या ऋषभाः कुकुभे ।

अनड्वाहः पङ्क्त्यै धेनवोऽतिच्छन्दसे ॥३॥

१७

कृष्णग्रीवा आग्नेया बभ्रवः सौम्या उपध्वस्ताः सावित्रा वत्सतर्यः सारस्वत्यः श्यामाः पौष्णाः ।

पृश्नयो मारुता बहुरूपा वैश्वदेवा वशा द्यावापृथिवीयाः ॥४॥

१८

उक्ताः संचरा एता ऐन्द्राग्नाः ।

कृष्णा वारुणाः पृश्नयो मारुताः कायास्तूपराः ॥५॥ (३)

१९

अग्नयेऽनीकवते प्रथमजानालभते मरुद्भ्यः सान्तपनेभ्यः सत्रात्यान्मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्यो बर्हिहान् ।

मरुद्भ्यः क्रीलिभ्यः सःसृष्टान्मरुद्भ्यः स्वतवद्भ्योऽनुसृष्टान् ॥१॥

२०

उक्ताः संचरा एता ऐन्द्राग्नाः । प्राशृङ्गा माहेन्द्रा बहुरूपा वैश्वकर्मणाः ॥२॥

२१

धूम्रा बभ्रुनीकाशाः पितृणां सोमवता बभ्रवो धूम्रनीकाशाः पितृणां बर्हिपदाम् ।

कृष्णा बभ्रुनीकाशाः पितृणामग्निष्वात्तानां कृष्णाः पृषन्तस्यैयम्ब्रकाः ॥३॥

२२

उक्ताः संचरा एताः शुनासीरीयाः । श्वेता वायव्याः श्वेताः सौर्याः ॥४॥

२३

वसन्तार्य कपिञ्जलानालभते ग्रीष्माय कलविङ्कान्वर्षाम्यस्तिचिरीञ्छरदे वर्तिकाः ।

हेमन्तार्य कर्कराञ्छिशिराय विककरान् ॥५॥ (४)

२४

समुद्राय शिशुमारानालभते पर्जन्याय मण्डूकानद्भ्यो मत्स्यान् ।

मित्राय कुलीपयान्वरुणाय नाक्रान् ॥१॥

२५

सोमाय हःसानालभते वायवे बलाका इन्द्राग्निभ्यां क्रुञ्चान् ।

मित्राय मद्रून्वरुणाय चक्रवाकान् ॥२॥

२६

अग्नये कुटरूनालभते वनस्पतिभ्य उल्कानग्नीषोमाभ्यां चाषान् ।

अश्विभ्यां मयूरांन्मित्रावरुणाभ्यां कपोतान् ॥३॥

२७ [१५५५]

सोमाय लबानालभते त्वष्ट्रे कौलीकाङ्गोपादीर्देवानां पत्नीभ्यः ।

कुलीका देवजामिभ्योऽग्रये गृहपतये पारुष्णान् ॥४॥

२८

अह्ने पारावतानालभते राज्यै सीचापूरहोरात्रयोः संधिभ्यो जतुः ।

मासेभ्यो दात्यौहान्तसंवत्सराय महतः सुपर्णान् ॥५॥ (५)

२९

भूम्या आखूनालभतेऽन्तरिक्षाय पाङ्क्त्रान्दिवे कशान् ।

दिग्भ्यो नकुलान्वभ्रुकानवान्तरदिशाभ्यः ॥१॥

३०

वसुभ्य ऋष्यानालभते रुद्रेभ्यो रुरुनादित्येभ्यो न्यङ्कान् ।

विश्वेभ्यो देवेभ्यः पृषतान्साध्येभ्यः कुलुङ्गान् ॥२॥

३१

ईशानाय परस्वत आलभते मित्राय गौरान्वरुणाय महिषान् ।

बृहस्पतये गव्यास्स्वष्टृ उष्ट्रान् ॥३॥

३२

प्रजापतये पुरुषान् हस्तिन आलभते वाचे सुपीन् ।

चक्षुषे मशकाञ्छ्रोत्राय भृङ्गाः ॥४॥

३३

प्रजापतये च वायवे च गोमृगो वरुणायारण्यो मेघो यमाय कृष्णो मनुष्यराजाय मर्कटः ।

शार्दूलाय रोहिदेषुभाय गव्या क्षिप्रश्चेनाय वर्तिका नीलङ्गोः किमिः समुद्राय

शिशुमारो हिमवते हस्ती ॥५॥ (६)

३४

मयुः प्राजापत्य उलो हलिङ्गो वृषदशस्ते धात्रे दिशां कङ्को धुङ्क्षीयेयी ।

कलविङ्को लोहितहिः पुंकरसादस्ते त्वाष्ट्रा वाचे कुश्वः ॥१॥

३५

सोमाय कुलुङ्ग आरण्योऽजो नकुलः शक्रा ते पौष्णाः क्रोष्टा मायोरिन्द्रस्य गौरमृगः ।

पिद्वो न्यङ्कुः कक्कटस्तेऽनुमत्यै प्रतिश्रुत्कार्यै चक्रवाकः ॥२॥

३६

सौरी बलाका शार्गः सृजयः श्याण्डकस्ते मैत्राः सरस्वत्यै शारिः पुरुषवाक् श्वाविद्धौमी ।

शार्दूलो वृकः पृदाकस्ते मन्यवे सरस्वते शुक्रः पुरुषवाक् ॥३॥

३७

सुपर्णः पार्जिन्य आतिर्विहसो दर्विद्रा ते वायवे बृहस्पतये वाचस्पतये पैङ्गराजोऽलज आन्तरिक्षः ।

स्रवो मद्गुर्मत्स्यस्ते नदीपतये धावापृथिवीयः कूर्मः ॥४॥

३८

पुरुषमृगश्चन्द्रमसो गोधा कालका दार्वाघाटस्ते वनस्पतीनां कृकवाकुः सावित्रो हस्यो वारतस्य ।

नाक्रो मकरः कुलीपयस्तेऽकूपारस्य द्वियै शल्यकः ॥५॥ (७)

३९

एण्यहो मण्डको मृषिका तित्तिरिस्ते सुपर्णा लोपाश आश्विनः कृष्णो राज्यै ।

ऋक्षो जतुः सुपिलीका त इतरजनानां जहंका वैष्णवी ॥१॥

४० [१५६८]

अन्यवापोऽर्धमासानामृशो मयूरः सुपर्णस्ते गन्धर्वाणामपामुद्रो मासां कश्यपः ।

रोहिर्कुण्डूणाचीं गोलत्तिका तैःप्सरसां मृत्यवैऽसितः ॥२॥ ४१

वर्षाहर्क्षतूनामाशुः कशो मान्यालस्ते पितृणां बलायाजगरो वसनां कपिञ्जलः ।

कपोत उल्लूकः शशस्ते निर्ऋत्यै वरुणायारण्यो मेषः ॥३॥ ४

श्वित्र आदित्यानामुष्ट्रो घृणीवान्वाघ्रीनसस्ते मृत्या अरण्याय सूमरो रुरु रौद्रः ।

कार्यैः कुटर्दार्त्याहस्ते वाजिनां कामाय पिकः ॥४॥ ४१

खड्गो वैश्वदेवः श्वा कृष्णः कर्णो गर्दभस्तरक्षुस्ते रक्षसामिन्द्राय सूकरः ।

सिंहो मारुतः कृकलासः पिप्पका शकुनिस्ते शरव्यायै विश्वेषां देवानां पृषतः ॥५॥ (८) ४४ [१५७]

अश्वस्तूपरो नव ॥ ९ ॥ कृष्णग्रीवा पञ्च ॥ ५ ॥ धूम्रान्वसन्ताय पञ्च ॥ ५ ॥ अग्नयेऽनीकवते

पञ्च ॥ ५ ॥ समुद्राय शिशुमारान् पञ्च ॥ ५ ॥ भूम्या आश्वन् पञ्च ॥ ५ ॥ मयुः

प्राजापत्य पञ्च ॥ ५ ॥ पण्यह इति पञ्च ॥ ५ ॥

॥ अष्टानुवाकेषु चतुश्चत्वारिंशत् ॥ ४४ ॥

॥ इति शुक्रयजुःकाण्वसंहितायां पद्मविंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥

अथ सप्तविंशोऽध्यायः ।

शार्दं दद्भिरवकां दन्तमूलैर्मृदं वस्वैस्तेगान्दंष्ट्राभ्यां सरस्वत्या अग्रजिह्वं जिह्वाया उत्सादम् ।

अवक्रन्देन तालु वाजं हनुभ्यामप आस्येन वृषणमाण्डाभ्याम् ॥१॥ १

आदित्यान् शमश्रुभिः पन्थानं भ्रूभ्यां द्यावापृथिवी वर्तोभ्यां त्रिद्युतं कुनीनकाभ्याम् ।

शुक्लाय स्वाहा कृष्णाय स्वाहा पार्याणि पक्ष्माण्यवार्या इक्ष्वोऽवार्याणि पक्ष्माणि

पार्या इक्ष्वः ॥२॥ (१) २

वातं प्राणेनापानेन नासिके उपयाममधरेणौष्ठेन सदुत्तरेण ।

प्रकाशेनान्तरमनुकाशेन बाह्यं निवेषं मूर्ध्ना स्तनयितुं निवर्धेनाशनिं मस्तिष्केण त्रिद्युतं

कुनीनकाभ्याम् ॥१॥ ३

कर्णाभ्यां श्रोत्रं श्रोत्राभ्यां कर्णौ तेदनीमधरकण्ठेनापः शुष्ककण्ठेन चित्तं मन्याभिः ।

अदितिं शीर्ष्णा निर्ऋतिं निर्जर्जल्येन शीर्ष्णा संक्रोशैः प्राणान् रेष्माणं स्तुपेन ॥२॥ (२) ४

मशकान्केशैरिन्द्रं स्वर्पसा वहेन बृहस्पतिं शकुनिसादेन कूर्मान् ।

शफैराक्रमणं स्थूराभ्यामृक्षलाभिः कपिञ्जलान् ॥१॥

जवं जङ्घाम्यामध्वानं बाहुभ्यां जाम्बीलेनारण्यमग्निमतिरुग्भ्याम् ।

पुषणं दोभ्यामश्विना अश्वाम्या रुद्रं रोराम्याम् ॥२॥ (३)

६

अग्नेः पक्षतिर्वायोनिर्पक्षतिरिन्द्रस्य तृतीयापां चतुर्थी ।

अदित्यै पञ्चमीन्द्रायै पृष्ठी मरुतां सप्तमी बृहस्पतैरष्टमी ।

अर्यम्णो नवमी धातुर्दशमीन्द्रस्यैकादशी वरुणस्य द्वादशी यमस्य त्रयोदशी ॥१॥ (४) ७

इन्द्रायोः पक्षतिः सरस्वत्यै निपक्षतिर्मित्रस्य तृतीया सोमस्य चतुर्थी ।

निर्ऋत्यै पञ्चम्यग्नीषोमयोः पृष्ठी सर्पाणां सप्तमी विष्णोरष्टमा ।

पूष्णो नवमी त्वष्टुर्दशमीन्द्रस्यैकादशी वरुणस्य द्वादशी यम्यै त्रयोदशी ।

द्यावापृथिव्योर्दक्षिणं पार्श्वं विश्वेषां देवानामुत्तरम् ॥१॥ (५)

८

मरुतां स्कन्धा विश्वेषां देवानां प्रथमा कीकसा रुद्राणां द्वितीयादित्यानां तृतीया वायोः पुच्छ-
मग्नीषोमयोर्भासदौ । कुञ्जौ श्रोणिभ्यामिन्द्रावृहस्पती ऊरुभ्यां मित्रावरुणा अल्गाभ्यामाक्रमणं
स्युराभ्यां वलं कुष्ठाभ्याम् ॥१॥ (६)

९

पुषणं वनिष्ठुनान्धाहीन्स्थूलगुदयां सर्पान्गुदाभिर्विहुतं आन्त्रैरपो वस्तिना वृषणमाण्डाभ्याम् ।
वार्जिनं शेपेन प्रजां रेतसा चापान्पितेन प्रदरान्पायुना कूश्माञ्छकपिण्डैः ॥१॥ (७) १०

इन्द्रस्य क्रोळोऽदित्यै पाजस्य दिशां जत्रवोऽदित्यै भसत् ।

जीमूतान्हदयौपशेनान्तरिक्षं पुरीतता ॥१॥

११

नभ उदयेण चक्रवाकौ मर्तस्नाभ्यां दिवं वृकाभ्यां गिरीन्छाशिभिः ।

उपलान्छाह्वा वल्मीकान्छोमभिर्गलौभिर्गुल्मान्छिराभिः सर्वन्तीः ।

हृदान्कुक्षिभ्यां समुद्रमुदरेण वैश्वानरं भस्मना ॥२॥ (८)

१२

विधृतिं नाभ्यां धृतं रसेनापो गूष्णा मरीचीर्विप्रहृभिर्नोहारमुष्मणां शीनं वसया गृष्वा अश्रुभिः ।

तादुनीर्दूषीकाभिरस्ता रक्षांसि चित्राण्यङ्गैर्नक्षत्राणि रूपेण पृथिवीं त्वचा जुम्बकाय

स्वाहा ॥१॥ (९)

१३

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्ने भूतस्य जातः पतिरेकं आसीत् ।

स दाधार पृथिवीं द्यामुत्तेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥१॥

१४

यः प्राणतो निर्भिपतो महित्विक् इद्राज्ञा जगतो अभूव ।

य ईशे अस्य द्विपदुश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥२॥

१५ [१५८७]

यस्येमे हिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रः रसां सहाहुः ।	
यस्येमाः प्रदिशो यस्य चाह कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥३॥	१६
य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।	
यस्य छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥४॥ (१०)	१७
आ नो भद्राः कर्तवो यन्तु विश्वतोऽदब्धासो अपरीतास उद्भिदः ।	
देवा नो यथा सदामिद् वृषे असन्नप्रायुवो रक्षितारो दिवेदिवे ॥१॥	१८
देवानां भद्रा सुमतिर्ऋज्यतां देवानां रातिरभि नो निर्वर्तताम् ।	
देवानां सख्यमुपसेदिमा वयं देवा न आयुः प्रतिरन्तु जीवसे ॥२॥	१९
तान्पूर्वाया निविदां हूमहे वयं भगं मित्रमर्दिति दक्षमस्त्रियम् ।	
अर्यमणं वरुणं सोममश्विना सरस्वती नः सुभगा मयस्करत् ॥३॥	२०
तन्नो वातो मयोभु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तत्पिता द्यौः ।	
तद् ग्रावाणः सोमसुतो मयोभुवस्तदश्विना शृणुतं धिष्ण्या युवम् ॥४॥	२१
तमीशानं जगतस्तस्युपस्पतिं धियं जिन्वमवसे हूमहे वयम् ।	
पूषा नो यथा वेदसामसद्वृषे रक्षिता पायुरदब्धः स्वस्तये ॥५॥	२२
स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।	
स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥६॥	२३
पृषदश्वा मरुतः पृश्निमातरः शुभंयावानो विदधेपु जग्मयः ।	
अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवा अवसागमन्निह ॥७॥	२४
भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।	
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांसस्तनूभिर्व्यशेम देवहितं यदायुः ॥८॥	२५
शतमिन्नु शरदो अन्ति देवा यत्रा नश्चक्रा जरसे तनूनाम् ।	
पुत्रासो यत्र पित्रो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषतायुर्गन्तोः ॥९॥	२६
अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमर्दितिर्माता स पिता स पुत्रः ।	
विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमर्दितिर्जनित्वम् ॥१०॥ (११)	२७

मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायुरिन्द्रं क्रमुक्षा मरुतः परिर्यन् ।

यद्वाजिनो देवजातस्य सप्तैः प्रवक्ष्यामो विदधे वीर्याणि ॥१॥

यन्निर्णिजा रेक्णसां प्रावृतस्य गतिं गृभीतां मुखतो नयन्ति ।	
सुप्राडजो मेम्यद्विश्वरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमप्येति पार्थः ॥२॥	२९
एष च्छार्गः पुरो अश्वेन वाजिनां पूष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः ।	
अभिप्रियं यत्पुरोऽज्ञाशमर्वता त्वष्टेदेनः सौश्रवसाय जिन्वति ॥३॥	३०
यद्वद्विष्यमृतशो देवयानं त्रिर्मानुषाः पर्यश्वं नयन्ति ।	
अत्रा पूष्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयन्नजः ॥४॥	३१
होताध्वर्युरावया अग्निमिन्धो प्रावग्राभ उत शःस्ता सुविप्रः ।	
तेन यज्ञेन स्वरंकृतेन स्विष्टेन वक्षणा आ पूणध्वम् ॥५॥	३२
युपव्रस्का उत ये यूपवाहाश्चपालं ये अश्वयूपाय तक्षति ।	
ये चार्चिते पचनः संभरन्त्युतो तेषामभिर्गृतिर्न इन्वतु ॥६॥	३३
उप प्रागात्सुमन्मैऽधायि मन्म देवानामाशा उप वीतपृष्ठः ।	
अन्वेनं विप्रा ऋपयो मदन्ति देवानां पुष्टे चक्रमा सुवन्धुम् ॥७॥	३४
यद्वाजिनो दामं सदानमर्वतो या शीर्षेण्या रज्जना रज्जुरस्य ।	
यद्वा घास्य प्रभृतमास्ये तृणः सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥८॥ (१२)	३५

यदश्वस्य ऋविषो मक्षिकाश यद्वा स्वर्गं स्वधितौ रिप्तमस्ति ।	
यदस्त्वयोः शमितुर्यन्नखेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥१॥	३६
यदूर्ध्वमदरस्यापवाति य आमस्यं ऋविषो गन्धो अस्ति ।	
सुकृता तच्छमितारः कृण्वन्तु मेधः श्रुतपार्कं पचन्तु ॥२॥	३७
यत्ते गात्रादग्निना पच्यमानादभि शूलं निहतस्यावधावति ।	
मा तद्भूम्यामाश्लिष्यन्मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुशङ्क्यो रातमस्तु ॥३॥	३८
ये वाजिनं परिपश्यन्ति पक्वं य ईमाहुः सुरभिर्निर्हरेति ।	
ये चार्चितो माःसभिक्षामुपासत उतो तेषामभिर्गृतिर्न इन्वतु ॥४॥	३९
यन्नीक्ष्णं माःस्पचन्या उखाया या पात्राणि यृष्ण आसेचनानि ।	
ऊष्मण्यापिधाना चरुणामङ्गाः सुनाः परि भूयन्त्यश्वम् ॥५॥	४०
मा त्वाग्निर्ध्वनयीद्रुमगन्धिर्माखा भाजन्त्यग्निं विक्तं जग्निः ।	
इष्टं वीतमभिर्गृतं वर्षदकृतं तं देवामः प्रति गृभ्णन्त्यश्वम् ॥६॥	४१ [१३१३]

निक्रमणं निषर्दनं विवर्तनं यच्च पद्वींशमर्षतः ।

यच्च पृषौ यच्च घ्रासि जघास सर्वा ता ते अर्पि देवेष्वस्तु ॥७॥ (१३)

४२

यदश्वाय वास उपस्तुणन्त्यधीवासं या हिरण्यान्यस्मै ।

संदानमर्षन्तं पद्वींशं प्रिया देवेष्वामयन्ति ॥१॥ (१४)

४३

इमा नु कं भुवना सीषयामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः ।

आदित्यैरिन्द्रः सर्गणो मरुद्भिरस्मभ्यं भेषजा कर्तु ।

यज्ञं च नस्तन्वै च गृजां चादित्यैरिन्द्रः सह सीषधाति ॥१॥

४४

अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भवा वरुथ्यः ।

वसुरगिर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमत्तमं रयिं दाः ।

तं त्वां शोचिष्ठ दीदिवः सुभार्य नूनमीमहे सखिभ्यः ॥२॥ (१५)

४५ [१५१]

शादं दद्मिदं ॥२॥ वातं प्रागेन द्वे ॥२॥ मशकांकेशैरिति द्वे ॥२॥ अग्नेः पक्षतिरेका ॥१॥ इन्द्रान्वयोः

पक्षतिरेका ॥१॥ मारुता ५ स्कन्धा एका ॥१॥ पूषणं वनिष्ठुनेत्येका ॥१॥ इन्द्रस्य क्रोळो द्वे ॥२॥

विधृतिमेका ॥१॥ हिरण्यगर्भश्चतस्रः ॥१॥ आ नो दश ॥१॥ मा नोऽष्ट ॥८॥

यदश्वस्य सप्त ॥७॥ यदश्वयैका ॥१॥ इमा नु कं द्वे ॥२॥

पञ्चदशानुवाकेषु पञ्चचत्वारिंशत् ॥४५॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां सप्तविंशोऽध्यायः ॥२७॥

अथाष्टाविंशोऽध्यायः ।

अग्निश्च पृथिवी च संनते ते मे सं नमतामदो वायुश्चाऽन्तरिक्षं च संनते ते मे सं नमतामद
आदित्यश्च द्यौश्च संनते ते मे सं नमतामद आपश्च वरुणश्च संनते ते मे सं नमतामदः ।

मम सःसदो अष्टमी भृतसार्धनी ॥१॥

१

सकामाँर अध्वनस्कुरु संज्ञानमस्तु मेऽमुना ।

यथेमां वार्चं कल्याणीमावदानि जनैभ्यः ॥२॥

२

ब्रह्मराजन्याभ्यां शुद्राय चार्याय च स्वाय चारणाय च ।

प्रियो देवानां दक्षिणायै दातुरिह भूयासमयं मे कामः समृष्यतामुप मादो नमतु ॥३॥ (१)

३

बृहस्पते अति यदयो अर्हाद् द्युमद्विभाति क्रतुमजनेषु ।

यदीदयच्छर्वस क्रतुप्रजात तदुस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् ।

उपयामगृहीतोऽसि बृहस्पतये त्वैष ते योनिर्वृहस्पतये त्वा ॥१॥ (२)

४ [१६१]

- इन्द्र गोमन्त्रिहा याहि पिवा सोमं शतक्रतो । विद्यद्विग्रीवभिः सुतम् ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा गोमते एष ते योनिरिन्द्राय त्वा गोमते ॥१॥ (३) ५
- ऋतावानं वैश्वानरमुतस्य ज्योतिषस्पतिम् । अजस्रं घर्ममीमहे ।
उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥१॥ (४) ६
- वैश्वानरं हवामह ऋतस्य ज्योतिषस्पतिम् । अजस्रं घर्ममीमहे ।
उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥१॥ (५) ७
- वैश्वानरो न ऊतय आ प्र यातु परावतः । अग्निरुक्थेन वाहसा ।
उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥१॥ (६) ८
- वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम राजा हि कं भुवनानामभिथ्रीः ।
इतो जातो विश्वमिदं वि चष्टे वैश्वानरो यतते सूर्येण ।
उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥१॥ (७) ९
- मरुत्वोर इन्द्र वृषभो रणाय पिवा सोममनुष्वधं मदाय ।
आसिञ्चस्व जठरे मध्वं ऊर्मिं त्वं राजासि प्रतिपत्सुतानाम् ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वते एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥१॥ (८) १०
- महोर इन्द्रो वज्रहस्तः पोल्लशी शर्म यच्छतु । हन्तु पाप्मानं योऽस्मान्द्वेष्टि ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा पोल्लशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा पोल्लशिनं ॥१॥ (९) ११
- अभिर्ऋषिः पवमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः । तमीमहे महागवम् ॥१॥ (१०) १२
- अनु वीरैरनु पुण्यास्म गोभिरन्वक्षैरनु सर्वेण पुष्टैः ।
अनु द्विपदान् चतुष्पदा वयं देवा नो यज्ञमृतुथा नयन्तु ॥१॥ (११) १३
- आ नो गोत्रा दर्दहि गोपते गाः समस्मभ्यं सनयो यन्तु वाजाः ।
दिवक्षा असि वृषभ सत्यशुष्मोऽस्मभ्यं सुमववन् बोधि गोदाः ॥१॥ (१२) १४ [१३३]

अग्निश्च तित्तः ॥३॥ बृहस्पत एका ॥१॥ इन्द्र गोमन्त्रेका ॥१॥ ऋतावानमेका ॥१॥ वैश्वानरमेका ॥१॥
वैश्वानर एका ॥१॥ वैश्वानरस्य सुमतयेका ॥१॥ मरुत्वोर इन्द्र एका ॥०॥ महोर इन्द्र एका ॥१॥
अभिर्ऋषिरेका ॥१॥ अनुवीरैरेका ॥१॥ आ नो गोत्रा इत्येका ॥१॥ द्वादशानुवाकेषु चतुर्दश ॥१॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां अष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥

अथैकोनत्रिंशोऽध्यायः ।

समास्त्वाय क्रतवो वर्धयन्तु संवत्सरा ऋषयो यानि सत्या ।

सं दिव्येन दीदिहि रोचनेन विश्वा आ माहि प्रदिशश्चतस्रः ॥१॥ १

सं चेध्यस्वाग्ने प्र च बोधयैनमुच्च तिष्ठ महते सौभगाय ।

मा च रिपदुपसत्ता ते अग्ने ब्रह्माणस्ते यशसः सन्तु मान्ये ॥२॥ २

त्वामग्ने वृणते ब्राह्मणा इमे शिवो अग्ने संवरणे भवा नः ।

सपत्नहा नो अभिमातिजिच्च स्वे गये जागृह्यप्रयुच्छन् ॥३॥ ३

इहैवाग्ने अर्धं धारया रयिं मा त्वा नि ऋन्पूर्वचितो निकारिणः ।

क्षत्रमग्ने सुयममस्तु तुभ्यमुपसत्ता वर्धतां ते अनिष्टृतः ॥४॥ ४

क्षत्रेणाग्ने स्वायुः सः रभस्व मित्रेणाग्ने मित्रधेये यतस्व ।

सजातानां मध्यमस्था एधि राज्ञामग्ने विद्वयो दीदिहीह ॥५॥ ५

अति निहो अति स्निधोऽत्यचित्तिमत्यरातिमग्ने ।

विश्वा ह्यग्ने दुरिता सहस्वाथासभ्यः सहवीरः रयिं दाः ॥६॥ ६

अनाघृण्यो जातवेदा अनिष्टृतो विराळ्ये क्षत्रभृदीदिहीह ।

विश्वा आशाः प्रमुञ्चन्मानुषीर्भियः शिवाभिर्गव परि पाहि नो वृधे ॥७॥ ७

वृहस्पते सवितर्वोधयैनः सः शितं चित्संतराः सः शिशाधि ।

वर्धयेनं महते सौभगाय विश्वं एनमनु मदन्तु देवाः ॥८॥ ८

अमुत्रभूयादध यद्यमस्य वृहस्पते अभिशस्तेरमुञ्चः ।

प्रत्यौहतामश्विना मृत्युमस्माद्देवानामग्ने भिपजा शचीभिः ॥९॥ ९

उद्वयं तमसस्परि स्वः पश्यन्त उत्तरम् ।

देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥१०॥ (१) १०

ऊर्ध्वा अस्य समिधो भवन्त्यूर्ध्वा शुक्रा गोचीऽप्यग्नेः ।

द्युमत्तमा सुप्रतीकस्य सूनोः ॥१॥ ११

तनूनपादसुरो विश्ववेदा देवो देवेषु देवः । पयो अनक्तु मघ्वा घृतेन ॥२॥ १२

मघ्वा यज्ञं नक्षसे प्रीणानो नराशः सो अग्ने । सुकृदेवः सञ्चिता विश्ववारः ॥३॥ १३

अच्छायमेति शर्वसा घृतेनेजानो वह्निर्मसा । अग्निः स्रुचो अध्वरेषु प्रयत्सु ॥४॥ १४

स यक्षदस्य महिमानमग्नेः स ई मन्द्रा सुप्रयसः । वसुधेतिष्ठो वसुधातमश्च ॥५॥ १५ [१६४]

द्वारो देवीरन्वस्य विश्वे व्रता ददन्ते अग्नेः । उरुव्यचसो धाम्ना पत्यमानाः ॥६॥ १६
 ते अस्य योषणे दिव्ये न योना उपासानक्ता । इमं यज्ञमवतामध्वरं नः ॥७॥ १७
 दैव्या होतारा ऊर्ध्वमध्वरं नोऽयेर्जिह्वामभि गृणीतम् । कृणुतं नः स्विष्टिम् ॥८॥ १८
 तिस्रो देवीर्विहिरेदः सन्दन्तिवळा सरस्वती भारती । मही गृणाना ॥९॥ १९
 तन्नस्तुरीपमद्भुतं पुरुक्षु त्वष्टा सुवीरम् । रायस्पोषं वि ष्यंतु नाभिमुखे ॥१०॥ २०
 वनस्पतेऽव सृजा रराणस्मना देवेषु । अग्निर्हव्यः शमिता संदयाति ॥११॥ २१
 अग्ने स्वाहा कृणुहि जातवेद इन्द्राय हव्यम् ।
 विश्वे देवा हविरिदं जुषन्ताम् ॥१२॥ (२) २२

पीवो अन्ना रयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिंपक्ति नियुतामभिः ।
 ते वायवे समनसो वि तस्थुर्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः ॥१॥ २३
 राये नु यं जज्ञतु रोदसीमे राये देवी धिपणा धाति देवम् ।
 अर्धं वायुं नियुतः सश्वत स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरेके ॥२॥ २४
 वायुरग्रेणा यज्ञप्रीः साकं गन्मनसा यज्ञम् ।
 शिवो नियुद्धिः शिवाभिः ॥३॥ २५
 प्र याभिर्यासि दाश्वाः समच्छा नियुद्धिर्वाय इष्टये दुरोणे ।
 नि नो रयिः सुभोजसं युवस्व नि वीरं गव्यमश्वयं च राधः ॥४॥ २६
 वायो ये ते सहस्रिणो रथासस्तेभिरा गहि । नियुत्वान्तमोर्मपीतये ॥५॥ २७
 एकया च दशभिश्च स्वभूते द्वाभ्यामिष्टये विश्वती च ।
 तिसृभिश्च वहसे त्रिंशता च नियुद्धिर्वाय इह ता वि मुञ्च ॥६॥ २८
 नियुत्वांवाय आ गव्यः शुक्रो अयामि ते । गन्तासि सुन्वतो गृहम् ॥७॥ २९
 वायो शुक्रो अयामि ते मध्वो अग्रं दिविष्टिषु ।
 आ याहि सोमपीतये स्पाहो देव नियुत्वंता ॥८॥ ३०
 आ नो नियुद्धिः शतिनीभिरध्वरः सहस्रिणीभिरुप याहि यज्ञम् ।
 वायो अस्मिन्सर्वने मादयस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥९॥ ३१
 तव वाय ऋतस्पते त्वष्टुर्जमातरद्भुत । अवाः श्म्या वृणीमहे ॥१०॥ (३) ३२

हिरण्यगर्भ इत्येषः । येन द्यौरा पृथिवी च दृक्का येन स्वं स्तमितं येन नार्कः ।
 यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥१॥ ३३ [६६४]

- यं क्रन्दसी अवसा तस्तभाने अभ्यैक्षेतां मनसा रेजमाने ।
 यत्राधि सूर उदितो विभाति कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥२॥ ३४
- आपो ह यद्धृहतीर्विश्वमायन्गर्भं दधाना जनयन्तीरग्निम् ।
 ततो देवानां समवर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥३॥ ३५
- यश्चिदापो महिना पर्यपर्यदक्षं दधाना जनयन्तीर्यज्ञम् ।
 यो देवेष्वधि देव एक आसीत्कस्मै देवाय हविषा विधेम ।
 मा नो हिंसीज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवं सत्यधर्मा ज्ञानं ।
 यश्चापश्चन्द्रा बृहतीर्जज्ञानं कस्मै देवाय हविषा विधेम ।
 प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव ।
 यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥४॥ (४) ३६
- अग्न आयुंषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । अरे वाधस्व दुच्छुनाम् ॥१॥ ३७
- अग्ने पवस्व स्वपा अस्मे वचैः सुवीर्यम् । दधद्रयि मयि पोषम् ॥२॥ ३८
- अग्निर्ऋषिः पर्वमानः पार्श्वजन्यः पुरोहितः । तमीमहे महागयम् ॥३॥ ३९
- अभि त्वां शूर नोनुमोऽदुग्धा इव धेनवः ।
 ईशानमस्य जगतः स्वर्दशमीशानमिन्द्र तस्थुषः ॥४॥ ४०
- न त्वावाँर अन्यो दिव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते ।
 अश्वायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे ॥५॥ ४१
- त्वामिद्वि हवामहे सातौ वाजस्य कारवः ।
 त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः ॥६॥ ४२
- स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया महः स्तवानो अद्रिवः ।
 गामश्वं रथ्यमिन्द्र सं किं सत्रा वाजं न जिग्युषे ॥७॥ ४३
- कया नश्चित्र आ भुवदूती सदावृधः सखा । कया शचिष्ठया वृता ॥८॥ ४४
- कस्त्वा सत्यो मदानां मंहिष्ठो मत्सुदन्धमः । ह्रूहा चिद्रारुजे वसु ॥९॥ ४५
- अभी पु णः सखीनामविता जरितृणाम् । शतं मवास्पृतये ॥१०॥ ४६
- यज्ञायज्ञा वो अग्रये गिरागिरा च दक्षसे ।
 प्रप्रं वयममृतं ज्ञातवैदसं प्रियं मित्रं न शंसिषम् ॥११॥ ४७
- ऊर्जो नपातु स हिनायमस्मयुर्दक्षिणं हव्यदातये ।
 भुवद्वाजेष्वविता भुवद्रुध उत त्राता तुनूनाम् ॥१२॥ (५) ४८ [१६७]

संवत्सरोऽसि परिवत्सरोऽसीदावत्सरोऽसीद्वत्सरोऽसि वत्सरोऽसि ।

उपसंस्ते कल्पन्तामहोरात्रास्ते कल्पन्तामर्धमासास्ते कल्पन्तां मासास्ते कल्पन्तामृतवस्ते
कल्पन्ताः संवत्सरस्ते कल्पताम् ॥१॥ ४९

प्रेत्या एतयै सं चाञ्च ग्र च सारय ।

सुपर्णचिदसि तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवः सीद ॥२॥ (६)

५० [१६८१]

समास्त्वा दश ॥ १० ॥ ऊर्ध्वा द्वादश ॥ १२ ॥ पीवो अन्नान्दश ॥ १० ॥ हिरण्यगर्भश्चतस्रः ॥ ४ ॥

अग्न आयूःपि द्वादश ॥ १२ ॥ संवत्सरो द्वे ॥ २ ॥ षडनुवाकेषु पञ्चाशत् ॥ ५० ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां एकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥२९॥

अथ त्रिंशोऽध्यायः ।

होता यक्षत्समिधेन्द्रमिळस्पदे नाभा पृथिव्या अर्धि ।

दिवो वर्ष्मन्तसमिध्यत ओजिष्ठधर्षणीसहां वेत्वाज्यस्य होतुर्यज ॥१॥ १

होता यक्षत्तनूनपातमूतिभिर्जेतारुमपराजितम् ।

इन्द्रं देवः स्वविदं पृथिभिर्मधुमत्तमेर्नराशः सैन तेजसा वेत्वाज्यस्य होतुर्यज ॥२॥ २

होता यक्षदिक्वाभिरिन्द्रमीळितमाजुह्वानममर्त्यम् ।

देवो देवैः सर्वायौ वज्रहस्तः पुरंदुरो वेत्वाज्यस्य होतुर्यज ॥३॥ ३

होता यक्षद्वर्हिषीन्द्रं निषद्वरं वृषभं नर्यापसम् ।

वसुभी रुद्रादित्यैः सयुग्मिर्वहिरासद्वेत्वाज्यस्य होतुर्यज ॥४॥ ४

होता यक्षदोजो न वीर्यं सहो द्वार इन्द्रमवर्धयन् ।

सुप्रायणा अस्मिन्यत्रे वि श्रयन्तामृतावृषो द्वार इन्द्राय मीळहुषे व्यन्त्वाज्यस्य होतुर्यज ॥५॥ ५

होता यक्षदुषे इन्द्रस्य धेनू सुदुषे मातरा मही ।

सवातरौ न तेजसा वत्समिन्द्रमवर्धतां वीतामाज्यस्य होतुर्यज ॥६॥ ६

होता यक्षदैव्या होतारा भिषजा सखाया हविषेन्द्रं भिषज्यतः ।

कुवी देवौ प्रचेतसा इन्द्राय धत्त इन्द्रियं वीतामाज्यस्य होतुर्यज ॥७॥ ७

होता यक्षतिस्रो देवीर्न भेषजं त्रयस्त्रिधातवोऽपम इज्ज सरस्वती भारती मही ।

इन्द्रं पत्नीर्हविष्मतीर्व्यन्त्वाज्यस्य होतुर्यज ॥८॥ ८

होता यक्षत्त्वष्टारमिन्द्रं देवं भिषजं सयजं घृतश्रियम् ।

पुरुर्षः सुरेतसं मघोनमिन्द्राय त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि वेत्वाज्यस्य होतुर्यज ॥९॥ ९ [१६९०]

होता यक्षद्वनस्पतिः शमितारः शतक्रतुं धियो जोष्टारमिन्द्रियम् ।

मध्वां समञ्जन्पथिभिः सुगोभिः स्वदाति यज्ञं मधुना घृतेन वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥१०॥१०

होता यक्षदिन्द्रः स्वाहाज्यस्य स्वाहा मेदसः स्वाहा स्तोकानां स्वाहा स्वाहाकृतीनां स्वाहा हव्यसूक्तानाम् । स्वाहा देवा आज्यया जुषाणा इन्द्र आज्यस्य व्यन्तु होतर्यज ॥११॥ (१) ११

देवं वहिरिन्द्रः सुदेवं दैवैर्वीरवत्स्तीर्णं वेद्यामवर्धयत् ।

वस्तोर्वृतं प्राक्तोर्भुतः राया वहिष्मतोऽत्यगाद्वसुवनें वसुधेयस्य वेतु यज ॥१॥ १२

देवीर्द्वार इन्द्रः संग्राते वीङ्घीर्यामन्नवर्धयन् । आ वत्सेन तरुणेन कुमारेण च मीवतापावीणः

रेणुककाटं नुदन्तां वसुवनें वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥२॥ १३

देवी उपासानक्तेन्द्रं यज्ञे प्रयत्यहेताम् ।

दैवीर्विशः प्रायांसिष्टाः सुप्रीति सुधिते वसुवनें वसुधेयस्य वीतां यज ॥३॥ १४

देवी जोष्टी वसुधिते देवमिन्द्रमवर्धताम् । अयाव्यन्याघा द्वेपाः स्यान्त्या वक्षद्वसु

वार्याणि यजमानाय शिक्षिते वसुवनें वसुधेयस्य वीतां यज ॥४॥ १५

देवी ऊर्जाहुतीं दुर्वे सुदुधे पयसेन्द्रमवर्धताम् ।

इपमूर्जेमन्या वक्षत्सग्धिः सपीतिमन्या नवेन पूर्वं दयमाने पुराणेन नवमघातामूर्जेमूर्जाहुती

ऊर्जयमाने वसु वार्याणि यजमानाय शिक्षिते वसुवनें वसुधेयस्य वीतां यज ॥५॥ १६

देवा दैव्या होतारा देवमिन्द्रमवर्धताम् ।

हताघशः सा आर्भाष्टी वसु वार्याणि यजमानाय शिक्षितौ वसुवनें वसुधेयस्य वीतां यज ॥६॥ १७

देवीस्तिसस्तिसो देवीः पतिमिन्द्रमवर्धयन् ।

अस्पृक्षद्भारती दिवं रुद्रैर्यज्ञः सरस्वतीळा वसुमती

गृहान्वसुवनें वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥७॥ १८

देव इन्द्रो नराशः सस्त्रिवरूथस्त्रिवन्धुरो देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

शतेन शितिपृष्ठानामार्हितः सहस्रेण प्र वर्तते मित्रावरुणेदस्य होत्रमर्हतो

वृहस्पतिं स्तोत्रमश्विनाध्वर्यवं वसुवनें वसुधेयस्य वेतु यज ॥८॥ १९

देवो देवैर्वनस्पतिर्हिरण्यपणां मधुशासः सुपिप्पलो देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

दिवमग्रेणास्पृक्षदान्तरिक्षं पृथिवीमदः हीद्वसुवनें वसुधेयस्य वेतु यज ॥९॥ २०

देवं वहिर्वारिनीनां देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

स्वासस्थमिन्द्रेणासन्नमन्या वृहीः प्यम्यभूद्वसुवनें वसुधेयस्य वेतु यज ॥१०॥ २१ [१७०२]

देवो अग्निः स्विष्टकृदेवमिन्द्रमवर्धयत् ।

स्विष्टं कुर्वन् स्विष्टकृत्स्विष्टमद्य करोतु नो वसुवने वसुधेयस्य वेतु यजं ॥११॥ २२

अग्निमद्य होतारमवृणीताय यजमानः पचन्पक्तीः पचन्पुरोळाशं वृधन्निन्द्राय च्छागम् ।

सुपस्या अद्य देवो वनस्पतिरभवदिन्द्राय च्छागेन ।

अद्यत्तं मेदुस्तः प्रति पचताग्रभीदवीवृधत्पुरोळाशेन । त्वामद्य ऋषे ॥१२॥ (२) २३

होता यक्षत्समिधानं मह्यशः सुसमिद्धं वरेण्यमाग्निमिन्द्रं वयोधसम् ।

गायत्रीं छन्द इन्द्रियं त्र्यविं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयजं ॥१॥ २४

होता यक्षत्तनूनपातमुद्भितं यं गर्भमदितीर्द्धे शुचिमिन्द्रं वयोधसम् ।

उष्णिहं छन्द इन्द्रियं दित्यवाहं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयजं ॥२॥ २५

होता यक्षदीक्षेन्यमीक्षितं वृत्रहन्तममिळाभिरीडय सहा सोममिन्द्रं वयोधसम् ।

अनुष्टुभं छन्द इन्द्रियं पञ्चाविं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयजं ॥३॥ २६

होता यक्षत्सुवर्हिषं पूषण्वन्तममर्त्यं सीदन्तं वर्हिषि प्रियेऽमृतेन्द्रं वयोधसम् ।

बृहतीं छन्द इन्द्रियं त्रिवत्सं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयजं ॥४॥ २७

होता यक्षद्वयचस्वतीः सुप्रायणा ऋतावृधो द्वारो देवीर्हिरण्ययीर्वृक्षाणमिन्द्रं वयोधसम् ।

पङ्क्तिं छन्द इहेन्द्रियं तुर्यवाहं गां वयो दधद्वयन्त्वाज्यस्य होतयजं ॥५॥ २८

होता यक्षत्सुपेशसा सुशिले बृहती उभे नक्तोपासा न दर्शते विश्वमिन्द्रं वयोधसम् ।

त्रिष्टुभं छन्द इहेन्द्रियं पष्टवाहं गां वयो दधद्वीतामाज्यस्य होतयजं ॥६॥ २९

होता यक्षत्प्रचेतसा देवानामुत्तमं यशो होतारा दैव्या कवी सयुजेन्द्रं वयोधसम् ।

जगतीं छन्द इन्द्रियमनृद्धाहं गां वयो दधद्वीतामाज्यस्य होतयजं ॥७॥ ३०

होता यक्षत्पेशस्वतीस्तिस्रो देवीर्हिरण्ययीर्भारतीवृहतीर्महीः पतिमिन्द्रं वयोधसम् ।

चिराजं छन्द इहेन्द्रियं धेनुं गां न वयो दधद्वयन्त्वाज्यस्य होतयजं ॥८॥ ३१

होता यक्षत्सुरेतसं त्वष्टारं पुष्टिवर्धनं रूपाणि विभ्रतं पृथक् पुष्टिमिन्द्रं वयोधसम् ।

द्विपदं छन्द इन्द्रियमुक्षाणं गां न वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयजं ॥९॥ ३२

होता यक्षद्वनस्पतिं शमितारं शतक्रतुं

हिरण्यपर्णमुक्थिनं रशनां विभ्रतं वाशं भगमिन्द्रं वयोधसम् ।

कुक्षुभं छन्द इहेन्द्रियं वशां वेहतं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयजं ॥१०॥ ३३

होता यक्षत्स्वाहाकृतीरग्निं गृहपतिं पृथग्वरुणं भेषजं कविं क्षत्रमिन्द्रं वयोधसम् ।

जतिष्ठन्दसं छन्द इन्द्रियं बृहदष्टमं गां वयो दधद्वयन्त्वाज्यस्य होतयजं ११(३)३४ [१७१५]

देवं बर्हिर्वयोधसं देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

गायत्र्या छन्दसेन्द्रियं चक्षुरिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यज ॥१॥

३५

देवीर्द्धारो वयोधसं शुचिमिन्द्रमवर्धयत् ।

उष्णिहा छन्दसेन्द्रियं प्राणमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज ॥२॥

३६

देवी उपासानक्ता देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।

अनुष्टुभा छन्दसेन्द्रियं बलमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेर्यस्य वीतां यज ॥३॥

३७

देवी जोष्टी वसुधेति देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।

बृहत्या छन्दसेन्द्रियं श्रोत्रमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेर्यस्य वीतां यज ॥४॥

३८

देवी ऊर्जाहुती दुर्धे सुदुर्धे पयसेन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।

पङ्क्त्या छन्दसेन्द्रियं शुकमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेर्यस्य वीतां यज ॥५॥

३९

देवा दैव्या होतारा देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धताम् ।

त्रिष्टुभा छन्दसेन्द्रियं त्विषिमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेर्यस्य वीतां यज ॥६॥

४०

देवीस्तिन्नस्तिन्नो देवीर्वयोधसं पत्तिमिन्द्रमवर्धयत् ।

जगत्या छन्दसेन्द्रियं शूषमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज ॥७॥

४१

देवो नराशंसो देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धयत् ।

विराजा छन्दसेन्द्रियं रूपमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यज ॥८॥

४२

देवो वनस्पतिर्देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धयत् ।

द्विपदा छन्दसेन्द्रियं भगमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यज ॥९॥

४३

देवं बर्हिर्वारितीनां देवमिन्द्रं वयोधसं देवं देवमवर्धयत् ।

ककुभा छन्दसेन्द्रियं यश इन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यज ॥१०॥

४४

देवो अग्निः स्विष्टकृदेवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धयत् ।

अतिच्छन्दसा छन्दसेन्द्रियं क्षत्रमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यज ॥११॥

४५

अग्निमद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन्पक्तीः पचन्पुरोकाशं वभानिन्द्राय वयोधसे छागम् ।

सूपस्था अद्य देवो वनस्पतिर्भवदिन्द्राय वयोधसे छागेन ।

अघृतं मेदस्तः प्रतिपचताग्रभीदवीवृधत्पुरोकाशेन । त्वामद्य ऋषे ॥१२॥ (४) ४६ [१७६७]

होता यक्षदेकादश ॥११॥ देवं बर्हिर्द्वादश ॥१२॥ होता यक्षदेकादश ॥११॥ देवं बर्हिर्द्वादश ॥१२॥

॥ चतुरनुवाकेषु षट्चत्वारिंशत् ॥४६॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां त्रिशतितमोऽध्यायः ॥३०॥

॥ इति तृतीयो दशकः ॥

अथ चतुर्थो दशकः ॥

अथैकत्रिंशोऽध्यायः ।

- समिद्धो अञ्जन्कृदरं मतीनां घृतमग्रे मधुमत्पिन्वमानः ।
 वाजी वहन्वाजिनं जातवेदो देवानां वक्षि प्रियमा सधस्थम् ॥१॥ १
- घृतेनाञ्जन्त्सं पथो देवयानान्प्रजानन्वाज्यप्येतु देवान् ।
 अनु त्वा सप्ते प्रदिशः सचन्ताः स्वधामस्मै यजमानाय धेहि ॥२॥ ३
- ईडयश्वासि वन्द्यश्च वाजिन्नाशुश्वासि मेघ्यश्च सप्ते ।
 अभिष्ट्वा देवैर्वसुभिः सजोषाः प्रीतिं वह्निं बहवु जातवेदाः ॥३॥ ३
- स्तीर्णं वह्निः सुष्टरीमा जुषाणोरु पृथु ग्रथमानं पृथिव्याम् ।
 देवेभिर्युक्तमदितिः सजोषाः स्योनं कृण्वाना सुविते दधातु ॥४॥ ४
- एता उ वः सुमगा विश्वरूपा वि पक्षोभिः श्रयमाणा उदातैः ।
 क्रुन्वाः सतीः कवषः शुम्भमाना द्वारो देवीः सुप्रायणा भवन्तु ॥५॥ ५
- अन्तरा मित्रावरुणा चरन्ती मुखं यज्ञानामभि संविदाने ।
 उषासा वाः सुहिरण्ये सुशिल्पे क्रतस्य योना इह सादयामि ॥६॥ ६
- प्रथमा वाः सरथिना सुवर्णा देवौ पश्यन्तौ भुवनानि विश्वा ।
 अपिप्रयं चोदना वां मिमाना होतारा ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता ॥७॥ ७
- आदित्यैर्नो भारती वपु यज्ञः सरस्वती सह रुदैर्न आवीत् ।
 इलोपहता वसुभिः सजोषा यज्ञ नो देवीरमृतेषु धत्त ॥८॥ ८
- त्वष्टा वीरं देवकामं जजान त्वष्टुरवी जायत आशुरश्वः ।
 त्वष्टेदं विश्वं भुवनं जजान ब्रह्मोः कर्तारमिह यक्षि होतः ॥९॥ ९
- अश्वो घृतेन त्मन्या समक्तु उप देवाँर ऋतुशः पाथ एतु ।
 वनस्पतिर्देवलोकं प्रजानन्नग्निना हव्या स्वदितानि वक्षत् ॥१०॥ १०
- प्रजापतेस्तपसा वावृष्टानः सद्यो जातो दधिपे यज्ञमग्रे ।
 स्वाहाकृतेन हविषा पुरोगा याहि माघ्या हविरदन्तु देवाः ॥११॥ (१) ११
- केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुपाङ्गिरजायथाः ॥१॥ १२
- जीमूर्तस्येव भवति प्रतीकं यद्वर्मा याति समदामुपस्थे ।
 अनाविद्धया तुन्वा जय त्वः स त्वा वर्मणो महिमा पिपर्तु ॥२॥ १३ [१७८०]

- धन्वना गा धन्वनाजि जयेम धन्वना तीव्राः समदो जयेम ।
 धनुः शत्रोरपक्रामं कृणोति धन्वना सर्वाः प्रदिशो जयेम ॥३॥ १४
- ते आचरन्ती समनेव योषा मातेव पुत्रं विभृतामुपस्थे ।
 अप शत्रून्विध्यता संविदाने आर्त्ता इमे विष्फुरन्ती अमित्रान् ॥४॥ १५
- वक्ष्यन्तीवेदा गनीगन्ति कर्णं प्रियं सखायं परिषस्वजाना ।
 योषेव शिङ्क्ते वितताधि धन्वन् ज्या इयं समने पारयन्ती ॥५॥ १६
- अहिरिव भोगैः पर्येति बाहुं ज्यायां हेति परिवाधमानः ।
 हस्तघ्नो विश्वा वयुनानि विद्वान्पुमान्पुमांसं परि पातु विश्वतः ॥६॥ १७
- बह्वीनां पिता बहुरस्य पुत्रश्चिश्वा कृणोति समनावगत्य ।
 इषुधिः सक्ताः पृतनाश्च सर्वाः पृष्ठे निनद्धो जयति प्रसूतः ॥७॥ १८
- सुपर्णं वस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः संनद्धा पतति प्रसूता ।
 यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषवः शर्म यंसन् ॥८॥ १९
- वनस्पते वीर्द्धो हि भूया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः ।
 गोभिः संनद्धो असि वीळ्यस्वास्थाता ते जयतु जेत्वानि ॥९॥ २०
- रथे तिष्ठन्नयति वाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयते सुपाराधिः ।
 अभीक्ष्णां महिमानं पनायत मनः पश्चादनु यच्छन्ति रश्मयः ॥१०॥ २१
- आ जह्वन्ति सान्वेषां जघनाँर उप जिज्ञते ।
 अश्वाजनि प्रचेतसोऽश्वान्तसुमत्सु चोदय ॥११॥ २२
- उप श्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा ते मनुतां विष्टितं जगत् ।
 स दुन्दुभे सज्जरिन्द्रेण देवैर्दूराद्वीयो अप सेध शत्रून् ॥१२॥ (२) २३
- यदक्रन्दः प्रथमं जायमान उद्यन्तसमुद्रादुत वा पुरीषात् ।
 ज्येनस्य पक्षा हरिणस्य बाहू उपस्तुत्यं महि जातं ते अर्वन् ॥१॥ २४
- यमेनं द्रुचं त्रित एनमायुनग्निन्द्र एणं प्रथमो अध्यतिष्ठत् ।
 गन्धर्वो अस्य रश्नामगृष्णात्सरादश्वं वसवो निरतष्ट ॥२॥ २५
- असिं यमो अस्यादित्यो अर्वन्नासिं त्रितो गुह्येन व्रतेन ।
 असि सोमेन समया विपृक्त आहुस्ते त्रीणि दिवि बन्धनानि ॥३॥ २६
- त्रीणि त आहुर्दिवि बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः समुद्रे ।
 उतेव मे वरुणश्छन्तस्यर्वन्यत्रा त आहुः परमं जनित्रम् ॥४॥ २७ [१७५४]

इमा ते वाजिभ्रमार्जनानीमा शफानां सनितुर्निधाना ।	
अत्रा ते भद्रा रश्मिना अर्पश्यमृतस्य या अभिरक्षन्ति गोपाः ॥५॥	२८
आत्मानं ते मनसारादजानामवो दिवा पतयन्तं पतङ्गम् ।	
शिरो अपश्यं पृथिवीः सुगोभिररेणुभिर्जैर्हमानं पतत्रि ॥६॥	२९
अत्रा ते रूपमुत्तममपश्यं जिगीषमाणमिष आ पुदे गोः ।	
यदा ते मर्तो अनु भोगमानळादिद् ग्रासिष्ठ औषधीरजीगः ॥७॥	३०
अनु त्वा रथो अनु मर्यो अर्वन्ननु गावोऽनु भगः कृतीनाम् ।	
अनु व्रातासस्तव सख्यमीयुरनु देवा ममिरे वीर्यं ते ॥८॥	३१
हिरण्यशृङ्गोऽयौ अस्य पादा मनोजवा अवर इन्द्र आसीत् ।	
देवा इदस्य हविरद्यमायन्यो अर्वन्तं प्रथमो अध्यतिष्ठत् ॥९॥	३२
ईमान्तासः सिलिकमध्यमासः सः शरणासो दिव्यासो अत्याः ।	
हृत्सा इव श्रेणिशो यतन्ते यदाक्षिषुर्दिव्यमज्ममश्वाः ॥१०॥	३३
तव शरीरं पतयिष्वर्वन्तव चित्तं वार्त इव ध्रुजीमान् ।	
तव शृङ्गाणि विष्टिता पुरुत्रारण्येषु जर्भुराणा चरन्ति ॥११॥	३४
उपग्रागाच्छसतं वाज्यर्वा देवद्रीचा मनसा दीर्घ्यानः ।	
अजः पुरो नीयते नाभिरस्यानु पश्चात्कवयो यन्ति रेभाः ॥१२॥	३५
उप प्रागात्परमं यत्सधस्थमर्वा २ अच्छा पितरं मातरं च ।	
अद्या देवाञ्जुष्टमो हि गम्या अथा शास्ते द्राशुपे वार्याणि ॥१३॥ (३)	३६
सर्भिद्रो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान्यजसि जातवेदः ।	
आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान्त्वं दूतः कविरीसि प्रचेताः ॥१४॥	३७
तर्ननपात्पथ क्रतस्य यानान्मध्वा समञ्जन्त्स्वदया सुजिह्व ।	
मन्मानि घीभिरुत यज्ञमृन्धन्दैवत्रा च कणुहध्वरं नः ॥१५॥	३८
नराशंसस्य महिमानमेषामुप स्तोषाम यजतस्य यज्ञैः ।	
ये सुक्रतवः शुचयो धियंघाः स्वदन्ति देवा उभयानि हव्या ॥१६॥	३९
आजुह्वान ईड्यो वन्यश्वा याहाग्रे वसुभिः सुजोषाः ।	
त्वं देवानामसि यद्वा होता स एनान्यक्षीपितो यर्जीयान् ॥१७॥	४०
प्राचीनं बहिः प्रदिश पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्रे अह्नाम् ।	
प्यु प्रपते वितरं वरीयो देवेभ्यो अदितये स्योनम् ॥१८॥	

व्यचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुम्भमानाः ।

देवीर्दारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुग्रायणाः ॥६॥

४२

आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उपासानक्ता सदतां नि योनौ ।

दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियं शुक्रपिशं दधाने ॥७॥

४३

दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो यजध्वै ।

प्रचोदयन्ता विदयेषु कारू प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशां दिशन्तां ॥८॥

४४

आ नो यज्ञं भारती तूयमेत्विळा मनुष्वदिह चेतयन्ती ।

तिस्रो देवीर्बहिरेदं स्योनं सरस्वती स्वर्पसः सदन्तु ॥९॥

४५

य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपि शुद्धवर्नानि विश्वा ।

तमद्य होतरिषितो यजीयान्देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान् ॥१०॥

४६

उपावसज तमन्या समञ्जन्देवानां पार्थ क्रतुधा हवीर्यि ।

वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन ॥११॥

४७

सद्यो जातो व्यमिमीत यज्ञमग्निर्देवानामभवत्पुरोगाः ।

अस्य होतुः प्रदिश्यतस्य वाचि स्वाहाकृतं हविरदन्तु देवाः ॥१२॥ (४)

४८

अग्नये गायत्राय त्रिवृते रायन्तरायाष्टाकपाल इन्द्राय त्रैष्टुभाय पञ्चदशाय बर्हितायैकादशकपालो विश्वेभ्यो देवेभ्यो जागतेभ्यः सप्तदशेभ्यो वैरूपेभ्यो द्वादशकपालो मित्रावरुणाभ्यामानुष्टुभाभ्यामेकविंशाभ्यां वैराजाभ्याम् । पयस्या बृहस्पतये पाङ्क्ताय त्रिणवाय शाकुराय चरुः सवित्र औष्णिहाय त्रयस्त्रिंशाय रैवताय द्वादशकपालः प्राजापत्यश्चरुर्दित्यै विष्णुपत्न्यै चरुर्अग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालोऽनुमत्या अष्टाकपालः ॥१॥ (५)

४९

आग्नेयः कृष्णग्रीवः सारस्वती मेषी बभ्रुः सौम्यः पौष्णः श्यामः शितिपृष्ठो बर्हिस्पत्यः शिल्पो वैश्वदेवः । ऐन्द्रोऽरुणो मारुतः कल्मष ऐन्द्राग्नः संहितोऽधोरोमः सावित्रो वारुणः कृष्ण एकशितिपात्पेत्वः ॥१॥ (६)

५०

अग्नयेऽनीकवते रोहिताश्विनश्चानधोरोमौ सावित्रौ पौष्णौ रजतनाभी वैश्वदेवौ पिशङ्गौ तूपरौ । मारुतः कल्मष आग्नेयः कृष्णोऽजः सारस्वती मेषी वारुणः पेत्वः ॥१॥ (७) ५१ [१७७८]

समिद्धो अञ्जनेकादश ॥११॥ केतुं रुण्वन्द्रादश ॥१२॥ यदमन्दस्त्रयोदश ॥१३॥ समिद्धो अद्य द्वादश ॥११॥

अग्नये गायत्रायैका ॥१॥ आग्नेयः कृष्णग्रीव एका ॥ १ ॥ अग्नयेऽनीकवत इत्येका ॥ १ ॥

॥ सप्तानुवाकेष्वेकपञ्चाशत् ॥ ५१ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्डसंहितायामेकत्रिंशतितमोऽध्यायः ॥३१॥

अथ द्वात्रिंशोऽध्यायः ।

अस्याजरांसो दुमामरित्रा अर्चद्दूमासो अग्रयः पावकाः ।	
श्वितीचर्यः श्वात्रासो भुरण्यवो वनर्षदो वायवो न सोमाः ॥१॥	१
हरयो धूमकेतवो वार्तजृता उप धर्वि । यतन्ते वृथगग्रयः ॥२॥	२
यजा नो मित्रावरुणा यजा देवाँर ऋतं बृहत् । अग्रे यक्षि स्वं दमम् ॥३॥	३
युक्ष्वा हि देवहूतमाँर अश्वाँर अग्रे रथीरिव । नि होता पूर्व्यः सदः ॥४॥	४
द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे अन्यान्या वत्समुप धापयेते ।	
हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाञ्छुको अन्यस्यां ददृशे सुवर्चाः ॥५॥	५
अयमिह प्रथमो धायि धातुभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीडर्यः ।	
यममेवानो भृगवो विरुचुर्वनेषु चित्रं विश्वं विशेविशे ॥६॥	६
त्रीणि शुता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नवं चासपर्यन् ।	
औक्षन्धृतैरस्तृणन् बर्हिर्स्मा आदिद्वोतारं न्यसादयन्त ॥७॥	७
मूर्धानं दिवो अरुते पृथिव्या वैश्वानरमुत आ जातमग्निम् ।	
कविः सग्राजमर्तिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥८॥	८
अभिर्वृत्राणि जह्वनद् द्रविणस्युर्विपन्यया । समिद्धः शुक्र आहुतः ॥९॥	९
विश्वेभिः सोम्यं मध्वश्च इन्द्रेण वायुना । पिवा मित्रस्य धामभिः ॥१०॥	१०
आ यदिपे नृपतिं तेज आनुद् शुचिरेतो निषिक्तं द्यौरभीकै ।	
अग्निः शर्धमनवद्यं युवानं स्वाध्वं जनयत्सुदर्यच्च ॥११॥	११
अग्रे शर्धं महते सौभगाय तवं ह्युसान्युत्तमानि सन्तु ।	
संजास्पत्यः सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महाशसि ॥१२॥	१२
त्वाः हि मन्द्रतममर्कशोर्कैर्वृमहे महि नः श्रोण्यग्रे ।	
इन्द्रं न त्वा शर्वसा देवता वायुं पृणन्ति राधसा नृतमाः ॥१३॥	१३
त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सुरयः ।	
यन्तारो ये मघवानो जनानामूर्वान्दयन्त गोनाम् ॥१४॥	१४
श्रुषि श्रुत्कर्णं बहिभिर्देवैरग्ने स्यावभिः ।	
आसीदन्तु बर्हिर्षि मित्रो अर्यमा प्रातर्यावाणो अध्वरम् ॥१५॥	१५
विश्वेषामर्दितिर्यज्ञियानां विश्वेषामर्तिथिर्मानुषाणाम् ।	
अग्निर्देवानामर्च आवृणानः समृच्छीको भवतु जातवेदाः ॥१६॥	१६ [१७९४]

महो अयेः संमिधानस्य शर्मण्यनांगा मित्रे वरुणे स्वस्तये ।

श्रेष्ठे स्याम सवितुः सर्वमनि तदेवानामवो अद्या वृणीमहे ॥१७॥ (१)

१७

आपश्चित्पिप्यु स्तयों न गावो नक्षत्रुतं जरितारस्त इन्द्र ।

याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छा त्वं हि धीभिर्दयसे वि वाजान् ॥१॥

१८

गाव उपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा । उभा कर्णा हिरण्यया ॥२॥

१९

यद्य सूर उदितेऽनांगा मित्रो अर्यमा । सुवार्ति सविता भगः ॥३॥

२०

आ सुते सिञ्चत श्रियं रोदस्योराभिश्चिरम् ।

रसा दधीत वृषभम् । तं प्रतथायं घेनश्चोदयत् ॥४॥

२१

आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूषञ्छ्रियो वसानश्चरति स्वरोचिः ।

महत्तद्वृणो असुरस्य नामा विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ ॥५॥

२२

प्र वो महे मन्दमानायान्घसोऽर्ची विश्वानराय विश्वाभुवे ।

इन्द्रस्य यस्य सुमखं सहो महि श्रवो नृमणं च रोदसी सपर्यतः ॥६॥

२३

बृहन्निदिष्म एषां भूरिं शस्तं पृथुः स्वरुः । येषामिन्द्रो युवा सखा ॥७॥

२४

इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः । महोऽभिष्टिरोर्जसा ॥८॥

२५

इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः प्र मायिनाममिनाद्वर्षणीतिः ।

अहन्व्यं समुशुधग्वनेवाविधेना अकृणोद्राम्याणाम् ॥९॥

२६

कुतस्त्वमिन्द्र माहि नः सन्नेको यासि सत्पते किं त इत्या ।

सं पृच्छसे समराणः शुभ्रानैवोचेस्तत्रो हरिवो यत्तं अस्मे ।

महोऽइन्द्रो य ओर्जसा कदा चन स्तुरीरसि कदा चन प्रयुञ्छसि ॥१०॥

२७

आ तत्तं इन्द्राय वः पनन्ताभि य ऊर्व गोमन्तं तितृत्सान् ।

सकृत्स्वं ये पुरुपुत्रां मही सहस्रधारां बृहतीं दुदुक्षन् ॥११॥

२८

इमां ते धियं प्र भरे महो महीमस्य स्तोत्रे धिपणा यत्तं आनजे ।

तमृत्सवे च प्रसवे च सासहिमिन्द्र देवासः शर्वसामदुन्नतु ॥१२॥ (२)

२९

विभ्राद् बृहत्पिबतु सोम्यं मध्वायुर्दधद्यज्ञपता अविहुतम् ।

वार्तज्जतो यो अभिरक्षति त्मना प्रजाः पुपोप पुरुषा वि रोजति ॥१॥

३०

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय स्र्यम् ॥२॥

३१

येना पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जनां र अतु । त्वं वरुण पश्यसि ॥३॥

३२ [१८१०]

- देव्या अध्वर्यु आ गतं रथेन सूर्यत्वचा । मध्वा यज्ञं समञ्जाथे ।
तं प्रलथायं वेनश्चोदयच्चित्रं देवानाम् ॥४॥ ३३
- आ न इळाभिर्विदथे सुशस्ति विश्वानरः सविता देव एतु ।
अपि यथा युवानो मत्सथा नो विश्वं जगदभिपित्वे मनीषा ॥५॥ ३४
- यदद्य कचं वृत्रहनुदगा अभि सूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे ॥६॥ ३५
- तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा भासि रोचुनम् ॥७॥ ३६
- तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तोर्वितुं सं जमार ।
यदेदयुक्त हरितः सधस्थादाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै ॥८॥ ३७
- तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्यौरुपस्थे ।
अनन्तमन्यद्रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्वरितः सं भरन्ति ॥९॥ ३८
- चणमहोर असि सूर्य चळादित्य महोर असि ।
महस्ते सतो महिमा पनस्यतेऽद्धा देव महोर असि ॥१०॥ ३९
- वट् सूर्य श्रवसा महोर असि सत्रा देव महोर असि ।
महा देवानामसूर्यः पुरोहितो विश्व ज्योतिरदाभ्यम् ॥११॥ ४०
- श्रायन्त इव सूर्य विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।
वसूनि जाते जनमान ओजसा प्रति भागं न दीधिम ॥१२॥ ४१
- अद्या देवा उदिता सूर्यस्य निरःहसः पिपृता निरवघात् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥१३॥ ४२
- आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च ।
हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्यन् ॥१४॥ (३) ४३
- प्र चावृजे सुप्रया वहिरेषामा विष्पतीं वीरिंट इयाते ।
विशामक्तोरुपसः पूर्वहतौ वायुः पूषा स्वस्तये नियुत्वान् ॥१॥ ४४
- इन्द्रवायू वृहस्पति मित्राग्नि पूषणं भर्गम् । आदित्यान्मारुतं गुणम् ॥२॥ ४५
- वरुणः प्राविता भुवन्मित्रो विश्वाभिरुतिभिः । कर्ता नः सुरार्घसः ॥३॥ ४६
- अधि न इन्द्रैषां विष्णो सजात्यानाम् । इता मरुतो अश्विना ।
तं प्रलथायं वेनश्चोदयद्ये देवाम् आ न इळाभिर्विद्यैभिः सोम्यं मध्वोमासध्वर्षणीधृतः ॥४॥ ४७
- अग्न इन्द्र वरुण मित्र देवाः शर्धः प्र यन्त मारुतोत विष्णो ।
उसा नासत्या रुद्रो अघ्न याः पूषा भगः सरस्वती जुषन्त ॥५॥ ४८ [१८३६]

इन्द्राग्नी मित्रावरुणादिति९ स्वः पृथिवीं द्यां मरुतः पर्वताँर अपः ।

हुवे विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं भगं नु शंसं९ सवितारंमृतये ॥६॥

४९

अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासो वृत्रहत्ये भरद्वातौ सजोषाः ।

यः शंसते स्तुवते धार्यं पञ्च इन्द्रज्येष्ठा अस्माँर अवन्तु देवाः ॥७॥

५०

अर्वाञ्चो अद्या भवता यजत्रा आ वो हार्दि भयमानो व्ययेयम् ।

त्राघ्वं नो देवा निजुरो वृकस्य त्राघ्वं कर्तादवपदो यजत्राः ॥८॥

५१

विश्वे अद्य मरुतो विश्वं कुती विश्वे भवन्त्वग्नयः समिद्धाः ।

विश्वे नो देवा अवसा गमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे ॥९॥

५२

विश्वे देवाः शृणुतेम९ हवँ मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि छ ।

ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन्नुहिर्षि मादयध्वम् ॥१०॥

५३

देवैभ्यो हि प्रथमं यज्ञियैभ्योऽमृतत्व९ सुवसिं भागमुत्तमम् ।

आदिहामानं९ सवितुर्व्यूणुपेऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः ॥११॥ (४)

५४

प्र वायुमच्छा वृहती मनीषा वृहद्रयि विश्ववार९ रथग्राम् ।

द्युतद्यामा नियुतः पत्यमानः कविः कविर्मियक्षसि प्रयज्यो ॥१॥

५५

इन्द्रवायू इमे सुता उप प्रयोभिरा गतम् । इन्द्रवो वामुशन्ति हि ॥२॥

५६

मित्र९ हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशदसम् । धिर्यं घृताची९ साधन्ता ॥३॥

५७

दक्षा युवाकवः सुता नासत्या वृक्तवर्हिषः । आ यात९ रुद्रवर्तनी ।

तं प्रत्तथायं वेनश्वाँदयत् ॥४॥

५८

विदधदीं सरमां रुग्णमर्द्रेर्महि पार्थः पुन्य९ सश्र्यकः ।

अग्रं नयत्सुपद्यक्षराणामच्छा रवं प्रथमा जानती गात् ॥५॥

५९

नहि स्पशमविदन्नन्यमस्माद्वैश्वानरात्पुर एतारमयेः ।

एमेनमवृधभृता अमत्यं वैश्वानरं क्षेत्रजित्याय देवाः ॥६॥

६०

उग्रा विघनिना मृधं इन्द्राग्नी हवामहे । ता नो मुळात ईदृशे ॥७॥

६१

उपास्मै गायता नरः पवमानायेन्दवे । अभि देवाँर इयक्षते ॥८॥

६२

ये त्वाहिहत्ये मघवन्नवर्धन्ये शाम्बरे हरिवो ये ग ईष्टौ ।

ये त्वां नूनमनुमदन्ति विप्राः पिबेन्द्र सोम९ सर्गणो मरुद्भिः ॥९॥

६३

जनिष्ठा उग्रः सहसे तुराय मन्द्र ओजिष्ठो बहुलाभिमानः ।

अवर्धभिन्द्रं मरुतश्चिदत्र माता यद्वीरं दुधनद्वनिष्ठा ॥१०॥

६४ [१८४५]

आ तू न इन्द्र वृत्रहन्स्माकमर्धमा गहि । महान्महीभिर्भूतिभिः ॥११॥	६५
त्वमिन्द्र प्रतृतिष्वभि विश्वा असि स्पृधः ।	
अशस्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य तरुण्यतः ॥१२॥	६६
अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुं न मातरां ।	
विश्वास्ते स्पृधः श्रधयन्त मन्यन्ते वृत्रं यदिन्द्र तूर्वासि ॥१३॥	६७
यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्रमादित्यासो भवता मृळयन्तः ।	
आ वोऽर्वाचीं सुमतिर्ववृत्त्यादुःहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासत् ॥१४॥	६८
अदग्धोभिः सवितः पायुभिष्टुः शिवेभिर्द्य परि पाहि नो गर्यम् ।	
हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा मार्किनो अघशंस ईशत ॥१५॥ (५)	६९

प्र वीर्या शुचयो दद्विरे वामध्वर्युभिर्मधुमन्तः सुतासः ।	
बह वायो नियुतो याहच्छा पिवा सुतस्यान्धसो मदाय ॥१॥	७०
गान् उपवितावृतं मही यज्ञस्य रप्सुदा । उभा कर्णा हिरण्यया ॥२॥	७१
काव्ययोराजानेषु क्रत्वा दक्षस्य दुरोणे । रिशार्दसा सधस्थ आ ॥३॥	७२
दैव्या अध्वर्यू आ गतुः रथेन सूर्यत्वचा ।	
मध्वा यज्ञः समञ्जाथे । तं प्रतथायं वेनश्चोदयत् ॥४॥	७३
तिरश्चीनो विततो रुश्मिरेपामधः स्विदासीरेदुपरि स्विदासीरेत् ।	
रेतोधा आसन्महिमानं आसन्स्वधा अवस्तात्प्रयतिः परस्तात् ॥५॥	७४
आ रोदसी अपृणदा स्वर्महज्जातं यदेनमपसो अधारयन् ।	
सो अध्वराय परिणीयते कविरत्यो न वार्जसातये चनोहितः ॥६॥	७५
उक्येभिर्वृत्रहन्तमा या मन्दाना चिदा गिरा । आङ्गुपैराविवांसतः ॥७॥	७६
उप नः सुनवो गिरः शुष्वन्त्वमृतस्य ये । सुमृलीका भवन्तु नः ॥८॥	७७
ब्रह्माणि मे सुतयः शः सुतासः शुष्म इयति प्रभृतो मे अद्रिः ।	
आ शासते प्रति हर्यन्त्युक्येमा हरीं वहतस्ता नो अच्छ ॥९॥	७८
अनुचमा ते मधवन्नकिर्तु न त्गर्भः अस्ति देवता विदानः ।	
न जार्यमानो नशते न जातो यानि कारिष्या कृणुहि प्रवृद्ध ॥१०॥	७९
तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेपनृम्णः ।	
सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रून्नु यं विश्वे मदन्त्युमाः ॥११॥	

इमा उ त्वा प्ररूवसो गिरीं वर्धन्तु या मम ।

पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितोऽभि स्तोमैरनूपत ॥१२॥

८१

यस्यायं विश्व आयो दासः शेवधिपा अरिः ।

तिरश्चिदये रुशमे पवीरवि तुभ्येत्सो अज्यते रयिः ॥१३॥

८२

अयं सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्र इव पप्रथे ।

सत्यः सो अस्य महिमा गृणे शर्वो यज्ञेषु विप्रराज्ये ॥१४॥

८३

अदन्वेभिः सवितः पायुभिष्ट्वं शिवेभिरद्य परि पाहि नो गर्यम् ।

हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा मार्किनो अघशंस ईशत ॥१५॥ (६) ८४ [१८६२]

अस्याजरासः सप्तदश ॥१७॥ आपश्चिद् द्वादश ॥१२॥ विभ्राद् चतुर्दश ॥१४॥ प्रवावृज एकादश ॥११॥

प्रवायुं पञ्चदश ॥१५॥ प्रदीरयेति च पञ्चदश ॥१५॥ पडनुवाकेषु चतुरशीतिः ॥८४॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां द्वाविंशोऽध्यायः ॥३२॥

अथ त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ।

यज्ञाग्रतो दूरमुदैति दैवं तदु सुप्तस्य तथैवेति ।

दूरंगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥१॥

१

पितुं नु स्तोपं महो धर्माणं तविषीम् । यस्य त्रितो व्योजसा वृत्रं विपर्वमदर्यत् ॥२॥

२

अन्विदनुमते त्वं मन्यासै शं च नस्कृषि ।

कत्वे दक्षाय नो हिनू प्र ण आयूषि तारिषः ॥३॥

३

सिनीवालि पृथुष्टुके या देवानामसि स्वसा । जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि दिदिहि नः ॥४॥

४

पञ्च नद्यः सरस्वतीमपि यन्ति सप्तोत्तसः । सरस्वती तु पञ्चधा सो देशेऽभवत्सरित् ॥५॥

५

त्यमग्रे प्रथमो अङ्गिरा कर्षिदेवो देवानामभवः शिवः सखा ।

तव व्रते कुवयो विद्वनापसोऽजायन्त मरुतो आर्जदृष्टयः ॥६॥

६

त्वं नो अग्रे तव देव पायुभिर्मघोनो रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।

त्राता लोकस्य तनये गवामस्यनिमेषं रक्षमाणस्तव व्रते ॥७॥

७

उत्तानायामव भरा चिकित्वान्तसद्यः प्रवीता वृषणं जजान ।

अरुपस्तपो रुशदस्य पाज इळायास्पुत्रो वयुनेऽजनिष्ट ॥८॥

८

इळायास्त्वा पदे वयं नाभां पृथिव्या अर्धे ।

जातवेदो निर्धामद्यमै हव्याय वोळ्हेवे ॥९॥

९ [१८७६]

प्र मन्महे शवसानाय शूषमाङ्गुपं गिर्विणसे अङ्गिरस्वत् ।	
सुवृक्तिभिः स्तुवत ऋग्मियायाचीमार्कं नरं विश्रुताय ॥१०॥	१०
प्र वो महे महि नमो भरध्वमाङ्गुप्यं शवसानाय सामं ।	
येना नः पूर्वं पितरः पदज्ञा अर्चन्तो अङ्गिरसो गा अविन्दन् ॥११॥	११
इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखायः सुन्वन्ति सोमं दधति प्रयांसि ।	
तिर्तिक्षन्ते अभिशस्ति जनानामिन्द्र त्वदा कथन हि प्रकेतः ॥१२॥	१२
न ते दूरे परमा चिद्रजास्या तु प्र याहि हरिवो हरिभ्याम् ।	
इराय वृष्णे सर्वना कृतेमा युक्ता ग्रावाणः समिधाने अग्रौ ॥१३॥	१३
अपोहं युत्सु पृतनासु परिं स्वर्पाम्नां वृजनस्य गोपाम् ।	
भरेपुजां सुक्षितिं सुश्र्वसं जयन्तं त्वामनु मदेम सोम ॥१४॥	१४
सोमो धेनुं सोमो अर्चन्तमाशुं सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ।	
सादन्यं विद्वथ्यं सभेयं पितृश्रवणं यो ददाशदस्मै ॥१५॥	१५
त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वास्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः ।	
त्वमा तंतन्धोर्वन्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्थ ॥१६॥	१६
देवेन नो मनसा देव सोम रायो भागं संहसावन्नभि युध्य ।	
मा त्वा तनदीशिपे वीर्यस्योभयेभ्युः ग्रचिकित्सा ग इष्टौ ॥१७॥	१७
अष्टौ व्यस्पर्त्तुकुम्भः पृथिव्यास्त्री धन्व योजना सप्त सिन्धून् ।	
हिरण्याक्षः सविता देव आगाहधृत्ता दाशुपे वार्याणि ॥१८॥	१८
हिरण्यपाणिः सविता विचर्पणिरुभे द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।	
अपामीत्रां वार्धते वेति सूर्यमभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति ॥१९॥	१९
हिरण्यहस्तो असुरः सुनीथः सुमृळीकः स्वर्वा यात्वर्वाङ् ।	
अपसेधन्नक्षसो यातुधानानस्थादिवः प्रतिदोषं गृणानः ॥२०॥	२०
ये ते पन्थाः सवितः पूर्व्यासोऽरेणवः सुकृता अन्तरिक्षे ।	
तेभिर्नो अद्य पृथिभिः सुगेभी रक्षां च नो अधि च ब्रूहि देव ॥२१॥	२१
उभा पिंवतमश्विनोभा नः शर्म यच्छतम् । अविद्रियाभिरुतिभिः ॥२२॥	२२
अमस्वतीमश्विना चार्चमस्मे कृतं नो दत्ता वृषणा मनीषाम् ।	
अद्यत्सेऽर्वसे निह्वये वां वृधे च नो भवतं वार्जमाता ॥२३॥	२३ [१८८५]

द्युर्भिरक्तुभिः परिं पातमस्मानरिष्टेभिरश्विना सौभगोभिः ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥२४॥

२४

आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च ।

हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्यन् ॥२५॥(१)

२५

आ रात्रि पार्थिवꣳ रजः पितुरग्रायि धामभिः ।

दिवः सदाꣳसि बृहती वि तिष्ठस आ त्वेषं वर्तते तमः ॥१॥

२६

उषस्तच्चित्रमा भगस्मभ्यं वाजिनीवति । येन तोकं च तनयं च धामहे ॥२॥

२७

प्रातर्जितं भगमुग्रꣳ हुवेम वयं पुत्रमदितेयो विधुर्ता ।

आश्रश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्विद्राजा चिद्यं भगं भक्षीत्याहं ॥३॥

२८

पृषन्तव व्रते वयं न रिण्येम कदा चन । स्तोतारस्त इहस्मसि ॥४॥

२९

पथस्पथः परिपति वचस्या कामेन कृतो अभ्यानल्लकम् ।

स नो रासच्छुरुर्धश्चन्द्राग्रा धियं धियꣳ सीपधाति प्र पूषा ॥५॥

३०

त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः । अतो घर्माणि धारयन् ॥६॥

३१

तद्विप्रासो विपुन्यवो जागृवाꣳसः समिन्धते । विष्णोर्यत्परमं पदम् ॥७॥

३२

धृतवती भुवनानामभिश्चियोवी पृथ्वी मधुदुधे सुपेशसा ।

द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मेणा विष्कभिते अजरे भूरिरेतसा ॥८॥

३३

ये नः सुपत्ना अप ते भवन्तिवन्द्राग्निभ्यामव वाधामहे तान् ।

वसवो रुद्रा आदित्या उपरिस्पृश मोघं चेत्तारमधिराजमक्रन् ॥९॥

३४

आ नासत्या त्रिभिरेकादशैरिह देवेभिर्यातं मधुपेयमश्विना ।

प्रायुस्तारिष्टं नी रपाꣳसि मृक्षतꣳ सेधतं द्वेपो भवतꣳ सचाशुवा ॥१०॥

३५

एष व स्तोमो मरुत इयं गीर्मान्द्वार्यस्य मान्यस्य कारोः ।

एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेपं वृजनं जिरदानुम् ॥११॥

३६

सहस्तोमाः सहलन्दस आवृतः सहग्रमा ऋषयः सप्त दैन्याः ।

पूर्वेषां पन्यामनुदृश्य धीरो अन्वालेभिरे रथ्यो न रथीन् ॥१२॥

३७

आयुष्यं वर्चस्यꣳ रायस्पोषमौद्धिदम् ।

इदꣳ हिरण्यं वर्चस्वजैत्रायाविशताद्ग माम् ॥१३॥

न तद्रक्षाऽसि न पिशाचास्तरन्ति देवानामोर्जः प्रथमजः ह्येतत् ।
 यो विभर्ति दाक्षायणः हिरण्यः स देवेषु कृणुते दीर्घमायुः स मनुष्येषु कृणुते दीर्घमायुः ॥१४॥ ३९
 यदाब्रध्नन्दाक्षायणा हिरण्यः शतानीकाय सुमनस्यर्मानाः ।
 तन्म आ ब्रध्नामि शतशारदायार्युष्माञ्जरदष्टिर्यथासम् ॥१५॥ ४०
 उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणोत्वृज एकपात्पृथिवी समुद्रः ।
 विश्वे देवा ऋतावृधो हुवाना स्तुता मन्त्राः कविशस्ता अवनु ॥१६॥ ४१
 इमा गिर आदित्येभ्यो घृतस्नूः सनाद्राजभ्यो जुह्वा जुहोमि ।
 शृणोतु मित्रो अर्यमा भर्गो नस्तुविज्ञातो वरुणो दक्षो अश्वः ॥१७॥ ४२
 सप्त ऋषयः प्रतिहिताः शरीरे सप्त रक्षन्ति सदमप्रमादम् ।
 सप्तापः स्वर्पतो लोकमीयुस्तत्र जागृतो अस्वप्नजौ सत्रसदौ च देवौ ॥१८॥ ४३
 उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वेमहे ।
 उप प्र यन्तु मरुतः सुदानव इन्द्रे प्राशूर्मेवा सचा ॥१९॥ ४४
 प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिर्मत्रं वदत्युक्थ्यम् ।
 यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा देवा ओकाऽसि चक्रिरे ॥२०॥ ४५
 ब्रह्मणस्पते त्वमस्य युन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।
 विश्वं वृद्धं नदवन्ति देवा बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ।
 य इमा विश्वा विश्वकर्मा यो नः पितान्नपतेऽन्नस्य नो देहि ॥२१॥ (२) ४६ [१९०८]

यज्ञाग्रतः पञ्चविंशतिः ॥ २५ ॥ आरात्र्येकविंशतिः ॥ २१ ॥ द्वयोरनुवाकयोः पदचत्वारिंशत् ॥४६॥

॥ इति शुक्यजुःकाण्वसंहितायां त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३३ ॥

अथ चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ।

देवं सवितुः प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिं भर्गाय ।
 दिव्यो गन्धर्वः केतूपः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वर्चं नः स्वदतु ॥१॥ १
 तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥२॥ २
 विश्वानि देव सवितुर्दुरितानि परा सुव । यद्भद्रं तन्न आ सुव ॥३॥ ३
 विभक्तारः हवामहे वसोधिन्नस्य राधसः । सवितारं नृचक्षसम् ॥४॥ ४ [१९१२]

ब्रह्मणे ब्राह्मणं क्षत्राय राजन्यं मरुद्भ्यो वैश्यं तपसे शुद्रं तमसे तस्करं नारकाय
 वीरहणम् । पाप्मनं ह्रीवर्माक्रयाया अयोगं कामाय पुश्चलमतिक्रुष्टाय मागधम् ॥५॥ ५
 नृत्ताय सुतं गीताय शैलुषं धर्माय सभाचरं नरिष्ठाय भीमलम् । नर्माय रेभश्च हसाय
 कारिमानन्दाय स्त्रीष्वं प्रमदे कुमारीपुत्रं मेधायै रथकारं धैर्याय तक्षणम् ॥६॥ ६
 तपसे कौलालं मायायै कर्मारं रूपाय मणिकारं शुभे वपश्च शरव्याया इषुकारं
 हेत्यै घनुष्कारम् । कर्मणे ज्याकारं दिष्टाय रज्जुसर्जं मृत्यवै मृगयुमन्तकाय श्वनिनम् ॥७॥७
 नदीभ्यः पौञ्जिष्टमृक्षीकाभ्यो नैषादं पुरुषव्याघ्राय दुर्मदे चर्वाप्सरोभ्यो व्रात्यम् ।
 प्रयुग्भ्य उन्मत्तश्च सर्पदेवजनेभ्योऽप्रतिपदमयेभ्यः शूर्यताया अकितवं
 पिशाचेभ्यो विदलकारी यातुधानेभ्यः कण्टकीकारीम् ॥८॥ (१)

सुंघये जारं गेहायोपपतिमात्यै परिवित्तं निर्ऋत्यै परिविविद्वानमराभ्या एदिधिपुःपतिं
 निष्कृत्यै पेशस्कारीश्च संज्ञानाय स्मरकारीम् । प्रकामोद्यायोपसदं वर्णायानुरुधं
 बलायोपदाम् ॥१॥ ९

उत्सादेभ्यः कुञ्जं प्रमुदे वामनं द्वाभ्यः स्रामश्च स्वमायान्धमधर्माय वधिरं पवित्राय
 भिषजम् । प्रज्ञानाय नक्षत्रदर्शमाशिक्षायै प्रश्निनमुपशिक्षाया अभिप्रश्निनं मर्यादायै
 प्रश्नविवाकम् ॥२॥ १०

अमेभ्यो हस्तिपं जवायाश्चपं पुष्ट्यै गोपालं वीर्यायाविपालं तेजसेऽजपालमिरायै कीनाशम् ।
 कीलालाय सुराकारं भद्राय गृहपश्च श्रेयसे वित्तधमाध्यक्षायानुक्षत्तारम् ॥३॥ ११

भायै दार्वहारं प्रभाया अग्न्येधं ब्रह्मस्य विष्टपायाभिषेक्तारं वर्षिष्ठाय नाकाय परिवेष्टारम् ।
 देवल्लोकाय पेशितारं मनुष्यलोकाय प्रकरितारश्च सर्वेभ्यो लोकेभ्य उपसेक्तारमव ऋत्यै
 वधायोपमन्थितारं मेधाय वासःपल्पुलीं प्रकामाय रजयित्रीम् ॥४॥ १२

ऋतये स्तेनहृदयं वैरहत्याय पिशुनं विविक्त्यै क्षत्तारमौषद्रघ्रायानुक्षत्तारं
 बलायानुत्तरं भुम्ने परिष्कन्दम् । प्रियार्यं प्रियवादिनमरिष्टया अश्वसादश्च स्वर्गाय
 लोकाय भागदुधं वर्षिष्ठाय नाकाय परिवेष्टारम् ॥५॥ (२) १३

मन्यवैऽयस्तापं क्रोधाय निसुरं योगाय योक्तारश्च शोकायामिसुर्तारं क्षेमाय विमोक्तार-
 मुत्कलनिकुलेभ्यश्चिष्टिनम् । वर्षुपे मानस्कृतश्च शीलायाज्जनीकारी निर्ऋत्यै कोशकारी
 यमायाद्यम् ॥१॥ १४ [१२२३]

युमायं यमुद्धमर्थव्यभ्योऽवतोकाः संवत्सराय पर्यायिणीं परिवत्सरायाविजातामिदावत्सराया-
तीत्वंरीमिद्वत्सरायातिष्कद्वरीम् । वत्सराय विजर्जराः संवत्सराय पलिक्रीमुभ्योऽजिनसन्धः
साध्येभ्यश्चर्मन्नम् ॥२॥ १५

सरोभ्यो धैवरुपस्थावराभ्यो दाशं वैशन्ताभ्यो वैन्दं नड्वलाभ्यः शौष्कलम् ।
पाराय मार्गारमवाराय केवर्तं तीर्थेभ्य आन्दं विपमेभ्यो मैनालम् ।
स्वनेभ्यः पर्णिकं गुहाभ्यः किरातः सानुभ्यो जम्मकं पर्वतेभ्यः किंपूरुपम् ॥३॥ १६

बीभत्सायै पौल्कसं वर्णीय हिरण्यकारं तुलायै वाणिजं पश्चादोपायं ग्लाविनं विश्वेभ्यो
भूतेभ्यः सिध्मलम् । भूत्यै जागरणमभूत्यै स्वपनमार्त्यै जनवादिनं व्यृद्ध्या अपगल्मः
संशराय प्रच्छिदम् ॥४॥ १७

अक्षराजाय कितवं कृतायादिनवदृशं प्रेतयै कल्पिनं द्वापरायाभिकल्पिनमास्कन्दाय
समास्थाणुं मृत्यवै गोव्यच्छमन्तकाय गोघातम् । क्षुधे यो गां विकृन्तन्तं भिक्षमाण
उपतिष्ठति दुष्कृताय चरकाचार्यं पाप्मनै सैलगम् ॥५॥ (३) १८

प्रतिश्रुत्काया अर्तनं घोषाय भयमन्ताय बहुवादिनमनन्ताय मूकः शब्दायाळम्बरा-
घातम् । महसे वीणावादं क्रोशाय तूणवध्ममवरस्पराय शह्ख्वं वनाय वनपमन्य-
तोऽरण्याय दावपम् ॥१॥ १९

नुर्माय पुश्चलः हसाय कारिं यादसे शान्त्यां ग्रामण्यं गणकमभिक्रोशकं तान्महसे ।
वीणावादं पाणिघ्नं तूणवध्मं तान्मृत्तायानन्दाय तलवम् ॥२॥ २०

अग्रये पीवानं पृथिन्यै पीठसर्पिणं वायवै चाण्डालमन्तरिक्षाय वःशनुतिर्न दिवे
संलतिः सूर्याय हर्यक्षम् । नक्षत्रेभ्यः किमिरं चन्द्रमसे किलासमहै शुक्रं पिङ्गाक्षं
रात्र्यै कृष्णं पिङ्गाक्षम् ॥ ३ ॥ २१

अथैतानष्टौ विरूपाना लभतेऽतिशुक्रं चातिकृष्णं चातिदीप्यं चातिह्रस्वं च ।
अतिस्पूलं चातिकृशं चातिकृल्वं चातिलोमशं चाशूद्रा अत्रासणास्ते प्राजापत्याः ।
मागधः पुश्चली क्लीबः कितवोऽशूद्रा अत्रासणास्ते प्राजापत्याः ॥४॥ (४) २२ [१९३०]

देव सवितरह ॥ ८ ॥ संधये जारं पञ्च ॥ ५ ॥ मन्यये पञ्च ॥ ५ ॥ प्रतिश्रुत्कायै चतस्रः ॥ ४ ॥

चतुर्लुषाकेषु द्वाविंशतिः ॥२१॥ इति शुक्रयजुःकाण्वसंहितायां चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥३४॥

अथ पञ्चत्रिंशोऽध्यायः ।

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।	
स भूमिं स्रुवतं स्पृत्वात्यतिष्ठदशाङ्गुलम् ॥१॥	१
पुरुष एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भान्यम् ।	
उतामृतत्वस्येशानो यदन्नैः शतिरोहति ॥२॥	२
एतावानस्य महिमातो ज्यायांश्च पूरुषः ।	
पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥३॥	३
त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः पादोऽस्येष्टमवत्पुनः ।	
ततो विष्णुर्ह्यव्यक्रामत्साशनानशने अभि ॥४॥	४
ततो विराजजायत विराजो अधि पूरुषः ।	
स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः ॥५॥	५
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभूतं पृषदान्यम् ।	
पशून्स्तांश्चक्रे वायुर्व्यानारण्या ग्राम्याश्च ये ॥६॥	६
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे ।	
छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥७॥	७
तस्मादश्वा अजायन्त ये के चोभयादतः ।	
गावो ह जज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाता अजावर्यः ॥८॥	८
तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन्पुरुषं जातमग्रतः ॥	
तेन देवा अयजन्त साध्या ऋषयश्च ये ॥९॥	९
यत्पुरुषं व्यदधुः कतिषा व्यकल्पयन् ।	
मुखं किमस्यासीत्किं ब्राह्म किमूरु पादा उच्येते ॥१०॥	१०
ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्ब्राह्म राजन्यः कुतः ।	
ऊरु तदस्य यद्वैश्यः पश्चात् शूद्रो अजायत ॥ ११ ॥	११
चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षुः सूर्यो अजायत ।	
श्रोत्राद्वायुश्च प्राणश्च मुखादग्निर्जायत ॥१२॥	१२
नाभ्या आसीदुन्तरिक्षं शीष्णो द्यौः समवर्तत ।	
पश्चां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकौ च अकल्पयन् ॥ १३ ॥	१३ [१९४३]

यत्पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमर्तन्वत ।

वसन्तोऽस्यासीदार्ज्यं ग्रीष्म इक्ष्मः शरद्विः ॥१४॥

१४

सुप्तास्यासन्परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः ।

देवा यद्यज्ञं तन्वाना अवध्नन्पुरुषं पशुम् ॥१५॥

१५

यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।

ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः ॥१६॥ (१)

१६

अन्नः संभृतः पृथिव्यै रसाच्च विश्वकर्मणः समवर्तताग्रै ।

तस्य त्वष्टा विदधद्रूपमेति तन्मर्त्यस्य देवत्वमाजानमग्रै ॥१७॥

१७

वेदाहमेतं पुरुषं महान्तमादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ।

तमेव विदित्वार्ति मृत्युमेति नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय ॥१८॥

१८

प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तरजायमानो बहुधा वि जायते ।

तस्य योनिं परि पश्यन्ति धीरास्तस्मिन्ह तस्थुर्भुवनानि विश्वा ॥१९॥

१९

यो देवेभ्य आतर्पति यो देवानां पुरोहितः ।

पूर्वो यो देवेभ्यो जातो नमो रुचाय ब्राह्मणे ॥२०॥

२०

रुचं ब्राह्मं जनयन्तो देवा अग्रे तदब्रुवन् ।

यस्तैव ब्राह्मणो विद्यात्तस्य देवा अमन्वशे ॥२१॥

२१

श्रीश्च ते लक्ष्मीश्च पत्न्या अहोरात्रे पार्श्वे नक्षत्राणि रूपमश्विनो व्यात्तम् ।

इष्णश्चिषाणामुं मं इषाण सर्वलोकं मं इषाण ॥२२॥ (२)

२२

तदेवाग्निस्तदादित्यस्तद्वायुस्तदु चन्द्रमाः ।

तदेव शुक्रं तद् ब्रह्म तदापः तत्प्रजापतिः ॥२३॥

२३

सर्वे निमेषा जज्ञिरे विद्युतः पुरुषादधि ।

नैनमुध्वं न तिर्यञ्चं न मध्ये परि जग्रमत् ॥२४॥

२४

न तस्य प्रतिमा अस्ति यस्य नाम महद्यज्ञः ।

हिरण्यगर्भ इत्येषः ॥२५॥

२५

एषो ह देवः प्रदिशोऽनु सर्वाः पूर्वी ह जातः सं उ गर्भे अन्तः ।

स एव जातः स जनिष्यमाणः प्रत्यङ् जनास्तिष्ठति सर्वतोमुखः ।

यस्मान्न जात इत्येषः ॥२६॥

२६ [१९५३]

- वेनस्तत्पश्यन्निहितं गुहा सद्यत्र विश्वं भवत्येकनीलम् ।
 तस्मिन्निदं सं च वि चैति सर्वं स ओतः प्रोतश्च विभूः प्रजासु ॥५॥ २७
- प्र तद्वैचेदमृतं नु विद्वान्गन्धर्वो धाम विभृतं गुहा सत् ।
 त्रीणि पदानि निहिता गुहास्य यस्तानि वेद स पितुः पितासत् ॥६॥ २८
- स नो बन्धुर्जनिता स विधाता धामानि वेद भुवनानि विश्वा ।
 यत्र देवा अमृतमानशानास्तृतीये धामन्ध्वरैर्यन्त ॥७॥ २९
- परीत्य भूतानि परीत्य लोकान्परीत्य सर्वाः प्रदिशो दिशश्च ।
 उपस्थाय प्रथमजामृतस्यात्मनात्मानमभि सं विवेश ॥८॥ ३०
- परि द्यावापृथिवी सद्य इत्वा परि लोकान्परि दिशः परि स्वः ।
 ऋतस्य तन्तुं विवृतं विचृत्य तदपश्यत्तदभवत्तदासीत् ॥९॥ ३१
- सदसस्पतिमर्द्धुतं ग्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सनि मेधामयासिषं स्वाहा ॥१०॥ ३२
- यां मेघां देवगुणाः पितरश्चोपासते । तया मामद्य मेघयामे मेघाविनं कुरु स्वाहा ॥११॥ ३३
- इदं मे ब्रह्म च क्षत्रं चोभे श्रियमश्नुताम् ।
 प्रयि देवा दधतु श्रियमुत्तमां तस्यै ते स्वाहा ॥१२॥ (३) ३४
- अपेतो यन्तु पुणयोऽसुम्ना देवपीयवः । अस्य लोकः सुतावतः ॥१॥ ३५
- द्युभिरहोभिरक्तुभिर्व्यक्तं यमो ददात्ववसानमस्मै ।
 सविता ते शरीरैभ्यः पृथिव्यां लोकमिच्छतु । तस्मै युज्यन्तामुस्रियाः ॥२॥ ३६
- वायुः पुनातु सविता पुनात्वमेर्भार्जसा सूर्यस्य वर्चसा । वि भुज्यन्तामुस्रियाः ॥३॥ ३७
- अश्वत्थे वो निषदनं पूर्णे वो वसतिष्कृता । गोभाज इत्किलासद्य यत्सनवथ पूरुषम् ॥४॥ ३८
- सविता ते शरीराणि मातुरुपस्थ आ वपतु । तस्मै पृथिवि शं भव ।
 प्रजापतौ त्वा देवतायामुपोदके लोके नि दधाम्यसौ ॥५॥ ३९
- परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्तै अन्य इतरो देवयानात्
 चक्षुष्मते शृण्वते तै ब्रवीमि मा नः प्रजा रीरिषो मोत वीरान् ॥६॥ ४०
- शं वातुः शं हि ते घृणिः शं तै भवन्त्विष्टकाः ।
 शं तै भवन्त्वग्रयः पार्थिवासो मा त्वाभि शंशुचन् ॥ ७ ॥ ४१
- कल्पन्तां ते दिशस्तुभ्यमापः शिवर्तमास्तुभ्यं भवन्तु सिन्धवः ।
 अन्तरिक्षं शिवं तुभ्यं कल्पन्तां ते दिशः सर्वाः ॥८॥ ४२ [११७२]

- अश्मन्वती रीयते सः रमघ्नमुत्तिष्ठतु प्र तरता सखायः ।
 अत्रा जहीमोऽशिवा ये असञ्छिवान्वयमुत्तरेमाभि वाजान् ॥९॥ ४३
- अपाघमपु किल्बिषमप कृत्यामपो रपः ।
 अपामार्ग त्वमस्मदप दुःष्वप्न्यः सुव ॥१०॥ ४४
- सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु ।
 योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥११॥ ४५
- अनद्वाहमन्वारभामहे स्वस्तये ।
 स न इन्द्र इव देवेभ्यो वह्निः संतारणो भव ॥१२॥ ४६
- उद्वयं तमसस्पारि स्वः पश्यन्त उत्तरम् ।
 देवं देवत्रा सूर्यमर्गन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥१३॥ ४७
- अग्न आयूऽपि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः ।
 आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥१४॥ ४८
- आयुष्मानमे हविषा वृधानो घृतप्रतीको घृतयोनिरधि ।
 घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेव पुत्रमभि रक्षतादिमान्स्वाहा ॥१५॥ ४९
- इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मैषां नु गादपरो अर्थमेतम् ।
 शतं जीवन्तु शरदः पुरुचीरन्तर्मुत्युं दधतां पर्वतेन ॥१६॥ ५०
- परीमे गाप्रनेषत पर्यग्निमहषत । देवेष्वक्रत श्रवः क इमाँर आ दधर्षति ॥१७॥ ५१
- क्रव्यादमग्निं प्र हिणोमि दूरं यमराज्यं गच्छतु रिप्रवाहः ।
 इहैवायमितरो जातवेदा देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन् ॥१८॥ ५२
- वह वपां जातवेदः पितृभ्यो यत्रैतान्वेत्य निहितान्पराके ।
 मेदसः कुल्या उप तान्तस्त्रवन्तु सत्या एषामाशिषः सन्तु कामाः स्वाहा ॥१९॥ ५३
- स्योना पृथिवि नो भवानृक्षरा निवेशनी ।
 यच्छा नः शर्म सप्रधाः । अप नः शोशुचदुधम् ॥२०॥ ५४
- अस्मास्वमभि जातोऽसि त्वदयं जायतां पुनः । असौ स्वर्गाय लोकाय स्वाहा ।
 अप नः शोशुचदुधम् ॥ २१ ॥ (४) ५५ [१९८५]

सहस्रशीर्षा षोडश ॥१६॥ अद्भ्यः संभृतः षट् ॥१७॥ तद्देवाग्निर्द्वादश ॥१८॥

अपेतो यन्त्वेकविंशतिः ॥२१॥ चतुरनुवाकेषु पञ्चपञ्चाशत् ॥ ५५ ॥

॥ इति शुरुयजुःकाण्वसंहितायां पञ्चविंशोऽध्यायः ॥३५॥

अथ षट्त्रिंशोऽध्यायः ।

- ऋचं वाचं प्र पद्ये मनो यजुः प्र पद्ये सामं ग्राणं प्र पद्ये चक्षुः श्रोत्रं प्र पद्ये ।
 वागोर्जः सहौजो मयि प्राणापानौ ॥१॥ १
- यन्मे च्छिद्रं चक्षुषो हृदयस्य मनसो वार्तितृणं बृहस्पतिर्मे तदधातु ।
 शं नो भवतु भुवनस्य यस्पतिः ॥२॥ २
- भूर्भुवः स्वः । तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥३॥ ३
- कया नश्चित्र आ भुवदूती सुदावृष्टः सखा । कया शचिष्ठया वृता ॥४॥ ४
- कस्त्वा सत्यो मदानां मंहिष्ठो मत्सदन्धसः । दृब्धा विदारुजे वसु ॥५॥ ५
- अभी पु णः सखीनामविता जरितृणाम् । शतं भवास्युतिभिः ॥६॥ ६
- कया त्वं न ऊत्याभि प्र मन्दसे वृषन् । कया स्तोतृभ्य आ भर ॥७॥ ७
- इन्द्रो विश्वस्य राजति । शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥८॥ ८
- शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वयमा । शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुक्रमः ॥९॥ ९
- शं नो वार्तः पवताः शं नस्तपतु सूर्यः । शं नः कर्त्तिक्रददेवः पर्जन्यो अमि वर्षतु ॥१०॥ १०
- अहानि शं भवन्तु नः शः रात्रीः प्रति धीयताम् ।
 शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातहव्या ।
 शं न इन्द्रापूषणा वाजसातौ शमिन्द्रासोमा सुविताय शं योः ॥११॥ ११
- शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये । शं योराभि सवन्तु नः ॥१२॥ १२
- स्योना पृथिवि नो भवानृक्षरा निवेदनी । यन्ळा नः शर्म सप्रथाः ॥१३॥ १३
- आपो हि ह्य मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे ॥१४॥ १४
- यो वः शिवर्तमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः ॥१५॥ १५
- तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः ॥१६॥ १६
- द्यौः शान्तिरन्तारिक्षः शान्तिः पृथिवी शान्तिरापः शान्तिरोर्यधयः शान्तिः ।
 वनस्पतयः शान्तिः शान्तिरेव शान्तिः ॥१७॥ १७
- दृते दृहं मा मित्रस्य मा चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षन्ताम् ।
 मित्रस्याहं चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षे । मित्रस्य चक्षुषा समीक्षामहे ॥१८॥ १८
- दृते दृहं मा । ज्योक्ते सृष्टिं जीव्यासं ज्योक्ते सृष्टिं जीव्यासम् ॥१९॥ १९
- नमस्ते हरसे शोचिषे नमस्ते अस्त्वचिषे ।
 अन्याः स्ते अस्मर्त्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यः शिवो भव ॥२०॥ २० [१००५]

नमस्ते अस्तु विद्युते नमस्ते स्तनयिन्ने ।

नमस्ते भगवन्नस्तु यतः स्वः समीहसे ॥२१॥

२१

यतोयतः समीहसे ततो नो अभयं कुरु ।

शं नः कुरु प्रजाभ्योऽभयं नः पशुभ्यः ॥२२॥

२२

सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्यै सन्तु ।

योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥२३॥

२३

तच्चक्षुर्देवहितं पुरस्ताच्छुक्रमुचरत् ।

पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतं शृण्वाम शरदः शतम् ॥२४॥ (१) [२००९] २४.

ऋचं वाचमित्येकानुवाके चतुर्विंशतिः ॥२४॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां पदविंशोऽध्यायः ॥३६॥

अथ सप्तत्रिंशोऽध्यायः ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । आ ददे नारिरसि ॥१॥ १

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।

वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः ॥२॥

२

देवीं द्यावापृथिवी मुखस्य वामद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मस्तार्य त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥३॥

३

देव्यो वज्रियो भूतस्य प्रथमजा मुखस्य वोऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मस्तार्य त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥४॥

४

इत्यप्र आसीर्मुखस्य तेऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मस्तार्य त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥५॥

५

इन्द्रस्यौज स्थ मुखस्य वोऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मस्तार्य त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे । मस्तार्य त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ।

मस्तार्य त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥६॥

६

प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनृता । अच्छा वीरं नर्यं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ।

मस्तार्य त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे । मस्तार्य त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ।

मस्तार्य त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥७॥

७ [२०१६]

म॒खस्य॑ शिरो॑ऽसि । म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे । म॒खस्य॑ शिरो॑ऽसि ।
 म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे । म॒खस्य॑ शिरो॑ऽसि । म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ।
 म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे । म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ।
 म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ॥८॥

८

अ॒श्वस्य॑ त्वा वृ॒ष्णाः शु॒क्रा धूप॑यामि दे॒वय॑जने पृथि॒व्याः । म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ।
 अ॒श्वस्य॑ त्वा वृ॒ष्णाः शु॒क्रा धूप॑यामि दे॒वय॑जने पृथि॒व्याः । म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ।
 अ॒श्वस्य॑ त्वा वृ॒ष्णाः शु॒क्रा धूप॑यामि दे॒वय॑जने पृथि॒व्याः । म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ।
 म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे । म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे
 म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ॥९॥

९

ऋ॒जवे॑ त्वा सा॒धवे॑ त्वा सु॒सित्यै॑ त्वा । म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ।
 म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ।
 म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ॥१०॥ (१)

१०

य॒माय॑ त्वा म॒खाय॑ त्वा द्य॒वस्य॑ त्वा त॒र्पसे॑ ।
 दे॒वस्त्वा॑ स॒विता म॒घ्वान॑क्तु पृथि॒व्याः स॒ः स्पृश॑स्पाहि ।
 अ॒चिर॑सि शोचि॒रसि॑ तपो॑ऽसि ॥१॥

११

अना॑वृष्टा पुरस्तादु॒ग्रेरार्धि॑पत्य आयु॑र्मे दाः पु॒त्रव॑ती दक्षि॒णत॑ इन्द्र॒स्वार्धि॑पत्ये व्र॒जां मे॑ दाः ।
 सु॒पदा॑ प॒श्चाद्दे॒वस्य॑ स॒वितुरा॑र्धिपत्ये चक्षु॑र्मे दा आश्रु॑तिरुत्त॒रतो॑ वा॒तुरा॑र्धिपत्ये रा॒यस्यो॑र्व मे दाः ।
 वि॒धृतिरु॑परि॒ष्ठाद् बृ॒हस्प॑तेरार्धि॑पत्य ओजो॑ मे दा विश्वा॑म्यो मा न्ना॒ष्ट्राभ्य॑स्पाहि म॒नोर॑श्वा॒सि ॥१२॥१२
 स्वाहा॑ म॒रुद्भिः॑ परि॑ श्रीयस्व दि॒वः स॒ः स्पृश॑स्पाहि । म॒घु म॒घु म॒घु ॥३॥ (२)

१३

ग॒र्भो दे॒वानां॑ पि॒ता म॑तीनां पतिः व्र॒जाना॑म् ।

सं दे॒वो दे॒वेन॑ स॒वित्रा॑ गत॒ स॒ः सूर्ये॑ण रोचते ॥१॥

१४

सम॒ग्निर॒ग्निना॑ गत॒ सं दै॒व्येन॑ स॒वित्रा॑ स॒ः सूर्ये॑णारोचिष्ट ।

स्वाहा॑ सम॒ग्निस्त॑र्पसा गत॒ सं दै॒व्येन॑ स॒वित्रा॑ स॒ः सूर्ये॑णारुरुचत ॥२॥

१५

ध॒र्ता दि॒वो वि॑ भा॒ति त॑र्पसस्पृथि॒व्यां ध॒र्ता दे॒वो दे॒वाना॑मम॒र्त्यस्तपो॑जाः ।

वा॒चम॑स्मे नि य॒च्छ दे॒वायु॑वम् ॥३॥

१६

अ॒र्पय॑न् गो॒पाम॑निपद्यमान॒मा च॑ प॒रा च॑ पृथि॒भिश्चर॑न्तम् ।

स स॒ग्रीचीः॑ स वि॒ष्टृची॑र्वसान् आ व॒रीव॑ति भु॒वने॑ध्वन्तः ॥४॥

१७ [२०२३]

विश्वासां भुवां पते विश्वस्य मनसस्पते विश्वस्य वचसस्पते सर्वस्य वचसस्पते ।
देवश्रुत्त्वं देव धर्म देवो देवान्पाह्यत्र प्रावीरनु वां देववीतये ।

मधु माध्वीभ्यां मधु माध्वीभ्याम् ।

इदे त्वा मनसे त्वा दिवे त्वा सूर्याय त्वा । ऊर्ध्वो अर्ध्वरं दिवि देवेषु घेहि ॥५॥

१८

पिता नोऽसि पिता नो बोधि नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः ।

त्वष्टमन्तस्त्वा सपेम पुत्रान्पशून्मरिं घेहारिष्टाहः सह पत्या भूयासम् ॥६॥

१९

अहः केतुना जुषताः सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा ।

रात्रिः केतुना जुषताः सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा ॥७॥ (३)

२० [२०२९]

देवस्य त्वा दश ॥१०॥ यमाय तिस्रः ॥३॥ गर्भो देवानां सप्त ॥७॥ त्र्यनुवाकेषु विंशतिः ॥२०॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां सप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥३७॥

अथाष्टत्रिंशोऽध्यायः ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पुष्णो हस्ताभ्याम् ।

आ दुदेऽदित्यै रास्तासि ॥१॥

१

इह एषदित एहि सरस्वत्येहि । असावेह्यसावेह्यसावेहि ॥२॥

२

अदित्यै रास्तासीन्द्राण्या उष्णीषः । पुषासि घर्माय दीप्त्र ॥३॥

३

अभिभ्यां पिन्वस्व सरस्वत्यै पिन्वस्वेन्द्राय पिन्वस्व । स्वाहेन्द्रवत्स्वाहेन्द्रवत्स्वाहेन्द्रवत् ॥४॥

४

यस्ते स्तनः शशयो यो मयोभूयो रत्नघा वसुविद्यः सुदन्नः ।

येन विश्वा पुष्यसि वार्याणि सरस्वति तमिह घातवेऽकः । उर्वन्तरिक्षमन्वेमि ॥५॥

५

गायत्रं छन्दोऽसि त्रैष्टुभं छन्दोऽसि द्यावापृथिवीभ्यां त्वा परि गृह्णाम्यन्तरिक्षेणोप यच्छामि ।

इन्द्राश्विना मधुनः सारधस्य धर्म पातु वसवो यजतु वाद् ।

स्वाहा सूर्यस्य रुमये वृष्टिवनये ॥६॥ (१)

६

समुद्राय त्वा वाताय स्वाहा सरिराय त्वा वाताय स्वाहा ।

अनाधृष्याय त्वा वाताय स्वाहाप्रतिधृष्याय त्वा वाताय स्वाहा ॥

अवस्यवे त्वा वाताय स्वाहाशिमिदाय त्वा वाताय स्वाहा ॥१॥

७

इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवते स्वाहेन्द्राय त्वादित्यवते स्वाहा ।

इन्द्राय त्वाभिमात्रिमे स्वाहा सवित्रे त्वं ऋभुमते विभुमते वाजवते स्वाहा बृहस्पतये त्वा

विश्वदेव्यावते स्वाहा ॥२॥

८ [२०३७]

यमाय त्वाङ्गिरस्वते पितृमते स्वाहा । स्वाहा घर्माय स्वाहा घर्मः पित्रे ॥३॥ ९

विश्वा आशा दक्षिणसत्सर्वान्देवानयाञ्छिह ।

स्वाहाकृतस्य घर्मस्य मघोः पिवतमश्विना ॥४॥ १०

दिवि धा इमं यज्ञमिमं यज्ञं दिवि धाः । स्वाहाग्रये यज्ञियाय शं यजुर्म्यः ॥५॥ ११

अश्विना घर्म पातु ५ हाद्वीनमहर्दिवाभिर्रूतिभिः ।

तन्त्रायिणे नमो द्यावापृथिवीभ्याम् ॥६॥ १२

अपातामश्विना घर्ममनु द्यावापृथिवी अमत्साताम् । इहैव रातर्यः सन्तु ॥७॥ १३

इषे पिन्वस्त्रोजे पिन्वस्व ब्रह्मणे पिन्वस्व क्षत्राय पिन्वस्व द्यावापृथिवीभ्यां पिन्वस्व ।

घर्मांसि सुधर्मामैन्यस्मे नृम्णानि धारय ब्रह्म धारय क्षत्रं धारय विशं धारय ॥८॥ (२) १४

स्वाहा पूष्णे शरसे स्वाहा ग्रावम्यः स्वाहा प्रतिरवेर्म्यः ।

स्वाहा पितृर्म्य ऊर्ध्वर्हिर्म्यो घर्मपावम्यः स्वाहा

द्यावापृथिवीभ्यां ५ स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः ॥९॥

१५

स्वाहा रुद्राय रुद्रहूतये स्वाहा सं ज्योतिषा ज्योतिः ।

अहः केतुना जुषता ५ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा रात्रिः केतुना जुषता ५ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा ।

मधु हुतमिन्द्रतमे अग्रा अश्याम ते देव घर्म नमस्ते अस्तु मा मां हिंसीः ॥१०॥ (३) १६

अभीमं महिमा दिवं विप्रो बभूव सप्रधाः ।

उत श्रवसा पृथिवी ५ स ५ सीदस्व मुहूर्तं असि रोचस्व देववीतमः ।

वि धूममग्रे अरुषं मियेध्य सृज प्रशस्त दर्शतम् ॥११॥ (४)

१७

या तै घर्म दिव्या शुग्या गायत्र्या ५ हविर्धानै । सा त आ प्यायतां निष्पायतां तस्यै ते स्वाहा ।

या तै घर्मन्तरिक्षे शुग्या त्रिष्टुभ्याग्नीध्रे । सा त आ प्यायतां निष्पायतां तस्यै ते स्वाहा ।

या तै घर्म पृथिव्या ५ शुग्या जगत्या ५ सदुस्या ।

सा त आ प्यायतां निष्पायतां तस्यै ते स्वाहा ॥१२॥

१८

क्षत्रस्य त्वा परस्पाय ब्रह्मणस्तन्व पाहि ।

विशस्त्वा घर्मणा वयमनु कामाम सुविताय नय्यसे ॥१३॥

१९

चतुःसक्तिर्नाभिर्कृतस्य सप्रधाः स नो विश्वायुः सप्रधाः स नः सर्वायुः सप्रधाः ।

अप द्वेषो अप हरोऽन्यव्रतस्य सश्विम ॥१४॥

२० [१०४९]

वर्मन्तत्ते पुरीषं तेन वर्धस्व चा च प्यायस्व ।

वर्धिषीमहि च वयमा च प्यासिषीमहि ॥४॥

२१

अचिक्रदुदृषा हरिर्महान्मित्रो न दर्शतः । सः सूर्येण दिद्युतदुदुधिर्निधिः ॥५॥

२२

सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु ।

योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥६॥

२३

उद्वयं तमसस्परि स्वः पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमगन्तु ज्योतिरुत्तमम् ।

एधोऽस्येधिषीमहि समिदसि तेजोऽसि तेजो मयि धेहि ॥७॥ (५)

२४

यावती धावापृथिवी यावच्च सप्त सिन्धवो वितस्थिरे ।

तावन्तमिन्द्र ते ग्रहमूर्जा गृह्णाम्यक्षितं मयि गृह्णाम्यक्षितम् ॥१॥

२५

मयि त्यदिन्द्रियं बृहन्मयि दक्षो मयि क्रतुः ।

धर्मस्त्रिशुग्वि राजति विराजा ज्योतिषा सह ब्रह्मणा तेजसा सह ॥

पर्यसो रेत आभृतं तस्य दोहमशीमद्युत्तरामुत्तराः समाम् ॥२॥ (६)

२६

त्विषः संवृक् क्रत्वे दक्षस्य ते सुपुष्णस्य ते सुपुष्णाग्निहुतः ।

इन्द्रपतिस्य प्रजापतिभक्षितस्य मधुमत उपहृत उपहृतस्य भक्षयामि ॥१॥ (७) २७ [२०५६]

देवस्य त्वा पद ॥६॥ समुद्राय त्वाष्ट ॥८॥ स्वाहा पूष्णे द्वे ॥२॥ अर्भाममेका ॥१॥ या ते सप्त ॥७॥

यावती द्वे ॥२॥ त्विषःसंवृगेका ॥१॥ सप्तानुवाकेषु सप्तविंशतिः ॥२७॥

इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां अष्टविंशोऽध्यायः ॥३८॥

अथैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ।

स्वाहा प्राणेभ्यः सार्धिपतिकेभ्यः पृथिव्यै स्वाहाग्रये स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहा वायवे स्वाहा

दिवे स्वाहा सूर्याय स्वाहा । दिग्भ्यः स्वाहा चन्द्राय स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहाद्भ्यः

स्वाहा वरुणाय स्वाहा । नाभ्यै स्वाहा पुताय स्वाहा ॥१॥ (१)

१

वाचे स्वाहा प्राणाय स्वाहा प्राणाय स्वाहा ।

चक्षुषे स्वाहा चक्षुषे स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा ॥१॥

२

मनसः काममाकृति वाचः सत्यमशीय ।

पशुनाः रूपमर्भस्य रसो यशः श्रीः श्रयतां मयि स्वाहा ॥२॥ (२)

३ [२०५७]

प्रजापतिः संभ्रियमाणः सम्राट् संभृतो वैश्वदेवः संसन्नो घर्मः प्रवृत्तस्तेज उद्यत आश्विनः

पर्यस्यानीयमाने पूषा विष्यन्दमाने मारुतः कथन् ।

मैत्रः शरसि संताप्यमाने वायव्यो ह्रियमाण आग्नेयो हूयमानो वाङ्मृतः ॥१॥ (३) ४

सविता प्रथमेऽहन्नभिर्द्वितीये वायुस्तृतीय आदित्यश्चतुर्थे

चन्द्रमाः पञ्चम ऋतुः षष्ठे मरुतः सप्तमे बृहस्पतिरष्टमे ।

मित्रो नवमे वरुणो दशम इन्द्र एकादशे विश्वे देवा द्वादशे ॥१॥ (४) ५

उग्रश्च भीमश्च ध्वान्तश्च धुनिश्च । सासद्वाश्चाभियुग्वा च विक्षिपः स्वाहा ॥१॥ (५) ६

अग्निः हृदयेनाशनिः हृदयाग्रेण पशुपतिं कृत्स्नहृदयेन भवं यक्ता ।

शर्वं मर्तस्त्राम्यामीशानं मन्युना महादेवमन्तःपर्शव्येनोग्रं

देवं वनिष्ठुना वसिष्ठहनुः शिङ्गीनि क्रोश्याम्याम् ॥१॥ (६) ७

उग्रं लोहितेन मित्रः सौव्रत्येन रुद्रं दौव्रत्येनेन्द्रं प्रक्रीलेन मरुतो बलेन साध्यान्प्रहृदा ।

भवस्य कण्ठ्यः रुद्रस्यान्तःपाठ्यं महादेवस्य यकृच्छर्वस्य वनिष्ठुः पशुपतेः पुरीतत् ॥१॥ (७) ८

लोमस्यः स्वाहा लोमस्यः स्वाहा त्वचे स्वाहा त्वचे स्वाहा लोहिताय

स्वाहा लोहिताय स्वाहा मेदसे स्वाहा मेदसे स्वाहा ।

माश्वसेम्यः स्वाहा माश्वसेम्यः स्वाहा स्नावम्यः स्वाहा

स्नावम्यः स्वाहास्थम्यः स्वाहास्थम्यः स्वाहा मज्जम्यः स्वाहा मज्जम्यः स्वाहा ।

रेतसे स्वाहा प्रायवे स्वाहा ॥१॥ (८) ९

आयासाय स्वाहा प्रायासाय स्वाहा संयासाय स्वाहा वियासाय स्वाहोद्यासाय स्वाहा ।

शुचे स्वाहा शोचते स्वाहा शोकाय स्वाहा ॥१॥ १०

तर्पसे स्वाहा तर्पमानाय स्वाहा तृप्ताय स्वाहा ।

निष्कृत्यै स्वाहा प्रायश्चित्यै स्वाहा भेषजाय स्वाहा ॥२॥ ११

यमाय स्वाहान्तकाय स्वाहा मृत्यवे स्वाहा ।

ब्रह्महत्यायै स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याश्च स्वाहा ॥३॥ (९) १२ [३०६८]

स्वाहाप्राणेभ्य एका ॥१॥ वाचे द्वे ॥२॥ प्रजापतिःसम्भ्रियमाण एका ॥१॥ सविता प्रथम एका ॥१॥

उग्रश्चैका ॥१॥ अग्निः हृदयेनैका ॥१॥ उग्रंलोहितेनैका ॥१॥ लोमस्यः स्वाहा चेत्येका ॥१॥

आयासाय तिरुः ॥३॥ नवानुवाकेषु द्वादश ॥३॥

इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां एकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ॥३९॥

अथ चत्वारिंशोऽध्यायः ।

- ईशा वास्यमिदं सर्वं यत्किं च जगत्यां जगत् ।
 तेन त्यक्तेन भुञ्जीथा मा गृधः कस्य सिद्धनम् ॥१॥ १
- कुर्वन्नेवेह कर्माणि जिजीविषेच्छतः समाः ।
 एवं त्वयि नान्यथेतोऽस्ति न कर्म लिप्यते नरैः ॥२॥ २
- असुर्या नाम ते लोका अन्धेन तमसावृताः ॥
 तांस्ते प्रेत्याभिगच्छन्ति ये के चात्महनो जनाः ॥३॥ ३
- अनेजदेकं मनसो जवीयो नैनहेवा आप्नुवन्पूर्वमर्थम् ।
 तद्धारवतोऽन्यानत्येति तिष्ठत्तस्मिन्मपो मातरिश्वा दधाति ॥४॥ ४
- तदेजति तन्नेजति तद्गरे तद्वान्तिके ।
 तदन्तरस्य सर्वस्य तदु सर्वस्यास्य बाह्यतः ॥५॥ ५
- यस्तु सर्वाणि भूतान्यात्मन्नेवानुपश्यति ।
 सर्वभूतेषु चात्मानं ततो न विजुगुप्सते ॥६॥ ६
- यस्मिन्सर्वाणि भूतान्यात्मैवामूद्विजानतः ।
 तन्न को मोहः कः शोक एकत्वमनुपश्यतः ॥७॥ ७
- स पर्यगाच्छुक्रमकायमव्रणमस्नाविरं शुद्धमपापविद्धम् ।
 कविर्मनीषी परिभूः स्वयंभूर्याधातयतोऽर्यान्व्यदधाच्छाश्वतीभ्यः समभ्यः ॥८॥ ८
- अन्धं तमः प्रविशन्ति येऽविद्यामुपासते ।
 ततो भूय इव ते तमो य उ विद्यायां रताः ॥९॥ ९
- अन्यदेवाहुर्विद्ययान्यदाहुरविद्यया ।
 इति शुश्रुम धीराणां ये नस्तद्विचचक्षिरे ॥१०॥ १०
- विद्यां चाविद्यां च यस्तद्वेदोभयं सह ।
 अविद्यया मृत्युं तीर्त्वा विद्ययामृतेमश्नुते ॥११॥ ११
- अन्धं तमः प्रविशन्ति येऽसंभूतिमुपासते ।
 ततो भूय इव ते तमो य उ संभूत्या रताः ॥१२॥ १२
- अन्यदेवाहुः संभवादुन्यदाहुरसंभवात् ।
 इति शुश्रुम धीराणां ये नस्तद्विचचक्षिरे ॥१३॥ १३

संभूतिं च विनाशं च यस्तद्वेदोभयं सह ।

विनाशेन मृत्युं तीर्त्वा सम्भूत्यामृतमश्नुते ॥१४॥

१४

हिरण्मयेन पात्रेण सत्यस्यार्पितं मुखम् ।

तत्त्वं पूषन्नपावृणु सत्यधर्माय दृष्टये ॥१५॥

१५

पूषन्नेक ऋषे यम सूर्यं प्राजापत्यं व्यूह रश्मीन्समूह

तेजो यत्ते रूपं कल्याणतमं तत्ते पश्यामि ।

योऽसावसौ पुरुषः सोऽहमस्मि ॥१६॥

१६

वायुरनिलममृतमथेदं भसान्तं शरीरम् ।

● ॐ३ क्रतो सरं कृतं स्मरं क्रतो स्मरं कृतं स्मरं ॥१७॥

१७

अग्ने नयं सुपथा राये अस्मान्निश्चानि देव वयुनानि विद्वान् ।

युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूर्यिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम ॥१८॥ (१)

१८ [२०८६]

॥ ईशावास्यमित्येकानुवाके अष्टादश ॥१८॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां चत्वारिंशोऽध्यायः ॥२०॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहिता समाप्ता ।

शुक्ल-यजुर्वेद-मन्त्र-सूची ।

(वाजसनेयीसंहितायाः काण्वसंहितायाश्च)

मन्त्राः	वाजसनेयीयजुर्वेदे अध्यायः, मंत्रः	काण्वयजुर्वेदे अध्यायः, मंत्रः	मन्त्राः	वाजसनेयीयजुर्वेदे अध्यायः, मंत्रः	काण्वयजुर्वेदे अध्यायः, मंत्रः
अ० शुना ते	२०, २७	२२, १२	अग्निं दूतं पुरो दधे	२२, १७	२४, २२
अ० शुभ्रं शुष्टे देव	५, ७	५, ९	अग्निं युनजिम शवसा	१८, ५१	२०, २१
अ० शुभ्र मे रश्मिश्च	१८, १९	१९, ३१	अग्निं स्तोमेन बोधय	२२, १५	२४, १९
अकन्मर्म कर्मकृतः	३, ४७	३, ५५	अग्निं हृदयेनाशनिः	३९, ८	३९, ७
अकन्ददग्निं स्तनयन्	१२, ६	१३, ७	अग्निं होतारं मन्ये	१५, ४७	१६, ६९
	१२, २१	१३, २२	अग्निः पशुरासीन्	२३, १७	२५, १९
	१२, ३३	१३, ३४	अग्निः प्रथुर्धर्मणस्पतिः	१०, २९	११, ४१
अक्षत्रमामदन्त	३, ५१	३, ५९	अग्निः प्रियेषु धामसु	१२, ११७	१३, ११६
अक्षन्पितरोऽर्मा	१९, ३६	२१, ३७	अग्निमथ होतारम्	२१, ५९	२३, ५८
अक्षरपङ्क्तिरुच्छ्रः	१५, ५	१६, ६		२८, २३	३०, २३
अक्षराजाय किन्वं	३०, १८	३४, १८		२८, ४६	३०, ४६
अगन्म ज्योतिरमृता	८, ५२	९, ३५	अग्निरस्मि जन्मना	१८, ६६	
अम आयूः पि	१९, ३८	८, १९	अग्निराग्नीध्र इन्द्रो	८, ५६	९, ४१
	३५, १६	२१, ४०	अग्निरेकाक्षरेण	९, ३१	१०, ४०
		२९, ३७	अग्निर्ऋषिः पवमानः	२६, ९	२८, १२
		३५, ४८			२९, ३९
अम इन्द्र वरुण	३३, ४८	३२, ४८	अग्निज्योतिर्ज्योतिरग्निः	३, ९	
अमये वयवाहनाय	२, २९	२, ५४	अग्निज्योतिषं त्वा वायु		३, ९
अमये कुटुम्बालभते	२४, २३	२६, २७			३, १०
अमये गायत्राय	२९, ६०	३१, ४९	अग्निज्योतिषा ज्योतिष्मान्	१३, ४०	१४, ४२
अमये गृहपतये	१०, २३	११, ३३	अग्निर्देवता वातो	१४, २०	१५, २२
अमये जुष्टं गृहामि	१, १०	१, १४	अग्निर्नृषा दिवः	३, १२	३, १८
अमये त्वा मर्षां	७, ४७	९, १२		१३, १४	१६, ४१
अमयेऽनीकवते	२४, १६	२६, २०		१५, २०	
	२९, ५९	३१, ५१	अग्निर्गन्धि जघनन्	३३, ९	३२, ९
अमये पीवानम	३०, २१	३४, २१	अग्निश्च पृथिवी च	२६, १	२८, १
अमये मेघरागये	२, २०	२, ३७	अग्निश्च म आपश्च	१८, १४	१९, २६
अमये स्वाहा सोमाय	२२, २७	२४, २७	अग्निश्च म इन्द्रश्च	१८, १६	१९, २८
			अग्निश्च मे धर्मश्च	१८, २२	१९, ३४
अमार्ऽह पर्वन्वत्सर्जदेवन्	८, १०	८, १०	अग्निष्वात्ताः पित्र	१९, ५९	२१, ५८
अमाव (अ) मिथरति	५, ४	५, ४	अग्निं वातातुमनो	१९, ६१	२१, ६१
अग्निं तं मन्ये	१५, ४१	१६, ६३	अग्निष्टे त्वचं मा	१, २२	१, ३८
			अग्निनिग्मेन शोचिषा	१७, १६	१८, १६

अमीषेमयोरुजितिम्	२, १५	२, ३०
अग्ने अच्छावदेह नः	९, २८	१०, ३५
अग्ने अग्निः शतं ते	१२, ८	१३, ९
अग्ने गृहपतेऽभि	३, ३९	३, ४८
अग्ने गृहपते सुगृह	२, २७	२, ४९
अग्ने जातान्प्रणुदा नः	१५, १	१६, १
अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः	१५, ४४;	१६, ६६
	१७, ७७	१८, ७७
अग्ने तव ध्रुवो वयो	१२, १०६	१३, १०५
अग्ने त्वं नो अन्तम	३, २५	३, ३३
	१५, ४८	१६, ७०
	२५, ४७	२७, ४५
अग्ने त्वं पुरीष्यो	१२, ५९	१३, ६०
अग्ने त्वं सु जागृहि	४, १४	४, १९
अग्नेऽदन्धायोऽशीतम	२, २०	२, ३६
अग्ने दिवो अर्णमच्छा	१२, ४९	१३, ५०
अग्ने नय सुपथा	५, ३६	५, ४५
	७, ४३	९, ८
	४०, १६	४०, १८
अग्ने पत्नीरिहा वह	२६, २०	
अग्ने पवस्व स्वपा	८, ३८	८, २०
		२९, ३८
अग्ने पावक रोचिषा	१७, ८	१८, ९
अग्ने प्रेहि प्रथमो	१७, ६९	१८, ६९
अग्ने ब्रह्म गृष्णीष्व	१, १८	१, २९
अग्नेऽभ्यावर्तिज्ञभि	१२, ७	१३, ८
अग्ने यतो दिवि वर्चः	१२, ४८	१३, ४९
अग्ने यतो शुक्रं	१२, १०४	१३, १०३
अग्ने यन्मे तन्वा	३, १७	३, २४
अग्ने युक्त्वा हि ये	१३, ३६	१४, ३८
अग्नेरनीकमप	८, २४	९, २४
अग्नेर्जनित्रमसि	५, २	५, २
अग्नेर्जिह्वासि	१, ३०	१, ४८
अग्नेर्मांगोऽसि दीक्षाया	१४, २४	१५, २७
अग्नेर्वाँऽपन्नगृहस्य	६, २४	६, ३४
अग्ने वाक्पत्नि	८, १०	८, १०
अग्ने वाजजिह्वां त्वा	२, ७	२, १०
अग्ने वाजस्य गोमत	१५, ३५	१६, ५७
अग्ने वैर्होत्रं वेर्वत्यम	२, ९	२, १३
अग्ने व्रतपते व्रतं	१, ५	१, ८

अग्ने व्रतपते व्रतम	२, २८	२, ५३
अग्ने व्रतपास्त्वे व्रतपा	५, ६; ४०	५, ७
अग्ने शर्यं महते	३३, १२	३२, १२
अग्नेष्ट्वा तेजसा	१३, १३	१४, १४
अग्ने सम्राळभि द्युन्नमभि	३, ३८	३, ४७
अग्ने सहस्व पृतना	९, ३७	११, ३
अग्ने सहस्राक्ष शत	१७, ७१	१८, ७१
अग्नेस्तनूरसि वाचो	१, १५	१, २२
अग्नेस्तनूरसि विष्णवे	५, १	५, १
अग्ने स्वाहा कृणुहि	२७, २२	२९, २२
अग्नेः पक्षतिर्वायोः	२५, ४	२७, ७
अग्नेः पुरीषमस्यप्सो	१५, ३	१६, ३
अग्ने बृहन्नुपसा	१२, १३	१३, १४
अग्नेर्णारसि स्वावेश	६, २	६, २
अग्नान्यात्मन्मिषजा	१९, ९३	२१, ९०
अग्निरसो नः पितरो	१९, ५०	
अचिकदद्वृषा हरिः	३८, २२	३८, २२
अच्छायमेति शवसा	२७, १४	२९, १४
अच्छिन्नस्य ते देव	७, १४	७, १३
		७, १८
अजस्रमिन्दुमरुपं	१३, ४३	१४, ४५
अजारे पिशङ्गिला	२३, ५६	२४, ५८
अजीजनो हि पवमान	२२, १८	२४, २३
अजो ह्यग्नेरजनिष्ट	१३, ५१	१४, ५३
अजसा सत्यमुपगोपं	५, ५	२, ७
अति निहो अति स्विधो	२७, ६	२९, ६
अति विश्वाः परिष्ठा	१२, ८४	१३, ८५
अत्यन्यो २ अगान्	५, ४२	५, ५२
अत्र पितरो मादयध्वं	२, ३१	२, १५
		२, ५६
अत्रा ते रूपमुत्तमम्	२९, १८	३१, ३०
अयैतानष्टौ विरूपा	३०, २२	३४, २२
अयो अन्नस्य कीलाल	३, ४३	३, ५१
अदन्धेभिः सवितः	३३, ६९	३२, ६९
	३३, ८४	३२, ८४
अदितिर्भूरदिति	२५, २३	२७, २७
अदितिष्ट्वा देवी	११, ६१	१२, ६१
अदितेर्मांगोऽसि	१४, २५	१५, ३०
अदित्यास्त्वगस्यदित्यै	४, ३०	४, ४२
अदित्यास्त्वा पृष्टे	१४, ५	१५, ५

अदित्यास्तवा मूर्ध्ना	४, २२	४, २९
अदित्यै व्युन्दनमसि	२, २	२, २
अदित्यै रात्रासि विष्णो	१, ३०	१, ४७
अदित्यै रास्नासीन्द्राय्या	३८, ३	३८, ३
अदित्यै रास्नासीन्द्राय्यै	१, ३०	१, ४७
अदित्यै रास्नास्यदितिष्टे	११, ५९	१२, ५९
अदित्यै स्वाहादित्यै	३२, २०	२४, २७
अहध्रमस्य केतवो	८, ४०	८, २२
अद्भ्यः क्षीरं व्यपिबन्	१९, ७३	२१, ७३
अद्भ्यः सम्भृतः पृथिव्यै	३१, १७	३५, १७
अद्भ्यः स्वाहा वाभ्यः	२२, २५	२४, ३५
अया देवा उदिता	३३, ४२	३२, ४२
अदिरसि वानस्पत्यो	१, १५	१, २१
अधा यथा नः पितरः	१९, ६९	२१, ६९
अधा ऋषे कृतोर्भद्रस्य	१५, ४५	१६, ६७
आधि न इन्द्रियां विष्णो	३३, ४७	३२, ४७
अधिपत्यसि बृहती	१५, १४	१६, २८
अध्यवोचदधिवक्ता	१६, ५	१७, ५
अध्ययौ अग्निभिः सुतः	२०, ३१	२२, १६
अनङ्गान्वयः पंक्तिरहन्ते	१४, १०	१५, १२
अनङ्गहमन्वारगामहे	३५, १३	३५, ४६
अनामित्रं मे	१८, ६	३, १४
अनाशृष्टमस्यना	५, ५	५, ६
अनाशृष्टा पुरस्तात्ने	३७, १२	३७, १२
अनाशृष्ट्यो जातवेदा	२७, ७	२९, ७
अनु ते शुभं तुरय	३३, ६७	३२, ६७
अनुत्तमा ते मघवन्	३३, ७९	३२, ७९
अनु त्वा माता	४, २०	४, २६
अनु त्वा रथो अनु	२९, १९	३१, ३१
अनु नोऽयानुमतिर्यज्ञं	३४, ९	
अनु वीरैरनु पुण्यास	२६, १९	२८, १३
अनुशुभ ऐर्यमज्ञान	१३, ५७	१४, ६३
अनेजदेकं मनसा	४०, ४	४०, ४
अन्तरमे रत्ना	१२, १६	१३, १७
अन्तरा मित्रावरणा	२९, ६	३१, ६
अन्तर्धरति रेचनास्य	३, ७	३, ७
अन्तस्ते दावापृथिवी	७, ५	७, ५
अन्धन्तमः प्रविशन्ति	४०, ९, ११	४०, ९, १२
अग्न्यस्यान्धो वो मर्षास	३, २०	३, २७
अग्नयेऽहस्य नो	११, ८३	१२, ८४

अज्ञात्परिभुतो रसं	१९, ७५	२१, ७३
अन्यदेवाहुः सम्भवाद्	४०, १०	४०, १३
अन्यदेवाहुर्विद्याया (विद्यया)	४०, १३	४०, १०
अन्यवापोऽर्धमासानाम्	२४, ३७	२६, ४१
अन्या वो अन्या	१२, ८८	१३, ८९
अन्नाग्निरुपसा	११, १७	१२, १७
अन्विदनुमते त्वं	३४, ८	३३, ३
अपश्यं गोपामनि	३७, १७	३७, १७
अपहतः रक्षो	१, १६	१, २६
अपः पिन्वोपधीर्जिन्व	१४, ८	१५, ८
अपा रसमुद्रयसः	९, ३	१०, ४
अपां गम्भन्त्साद	१३, ३०	१४, ३२
अपां त्वेमन्त्सादयामि	१३, ५३	१४, ५५
अपां पृष्टमसि योनि	११, २९	१२, २९
	१३, २	१४, २
अपां पेरुरस्यापो देवीः	६, १०	६, ११
अपां केनेन नमुचेः	१९, ७१	२१, ७१
अपाधमप कित्त्वप	३५, ११	३५, ४४
अपातामदिवना	३८, १३	३८, १३
अपाधमदभिदास्ती	३३, ९५	
अपामिदं न्ययन्	१७, ७	१८, ८
अपारर्हं (वय्यासं) पृथिव्यै	१, २६	१, ४३
अपि तेषु त्रिषु पदे	२३, ५०	२५, ५२
अपेत वीत वि च	१२, ४५	१३, ४६
अपेतो यन्तु पणयो	३५, १	३५, ३५
अपो अयान्वचारिषः	२०, २२	२२, ७
अपो देवा मधुमती	१०, १	११, ५
अपो देवीरुपसृज	११, ३८	१२, ३८
अप्रस्वर्तामदिवना	३४, २९	३३, २३
अप्स्वग्ने सधिष्टव	१२, ३६	१३, ३७
अप्स्वन्तरश्चतमप्युं	९, ६	१०, ९
अनुपदं त्वा	९, २	१०, ३
अनोध्यग्निः समिधा	१५, २४	१६, ४५
अग्नि गोत्राणि महसा	१७, ३९	१८, ३९
अग्नि त्वं देवः मयिता	४, २५	४, ३४
अग्नि त्वा शर मोनुमो	२७, ३५	२९, ४०
अग्निधा अग्नि भुव	२२, ३	२४, ३
अग्निप्रवन्त मननेव	१७, ९६	१९, ९
अग्निभूर (स्तेतास्ते) स्ययानाम्	१०, २८	११, ३८
अग्नि यज्ञं दृग्दीदि	२६, २१	

अभीमं महिमा दिवं	३८, १७	३८, १७	अर्मेभ्यो हस्तिपं जवां	३०, ११	३४, ११
अभी पु णः सखीना	२७, ४१	२९, ४६	अर्यमणं बृहस्पतिं	९, २७	१०, ३८
	३६, ६	३६, ६	अर्वाभ्यो अया भवता	३३, ५१	३२, ५१
अभ्यर्षत सुष्टुतिं	१७, ९८	१९, ११	अवतत्य घनुष्ट्व	१६, १३	१७, १३
अभ्या दधामि समिध	२०, २४	२२, ९	अवपतन्तीरवदन्	१२, ९१	१३, ९२
अभ्यावर्तस्व पृथिवि	१२, १०३	१३, १०२	अवभृथ-निचुम्मुण	३, ४८	३, ५६
अत्रिरासि नार्यसि	११, १०	१२, १०		८, २७	
अमीषां चित्तं प्रति	१७, ४४	१८, ४४	अवयतीः समवदन्त	१२, ९१	१३, ९२
अमुत्रभूयादध	२७, ९	२९, ९	अव रुद्रमदीमश्व	३, ५८	३, ६६
अनूयां उप सूर्ये	६, २४	६, ३५	अवलिता रौद्रा नभो	२४, ३	२६, ६
अमेव नः सुहवा	२६, २४		अवसुष्टा परापत	१७, ४५	१८, ४५
अयं वां मित्रावरुणा	७, ९	७, ८	अविर्न मेवो नसि	१९, ९०	२१, ८७
अयं वेनश्चोदयत्	७, १६	७, १५	अवेष्टा दन्दशूक्रः	१०, १०	११, १८
अयं सहस्रमृधिमिः	३३, ८३	३२, ८३	अवोचाम कवये	१५, २५	१६, ४६
अयं सो अग्निः	१२, ४७	१३, ४८	अस्मन्नूर्जं पर्वते	१७, १	१८, १
अयं हि त्वा	५, ४३	५, ५५	अस्मन्वती रीयते	३५, १०	३५, ४३
अयमग्निः पुरीष्यो	३, ४०		अस्मा च मे मृत्तिक	१८, १३	१९, २५
अयमग्निः सहस्रिगो	१५, ११	१६, ४२	अस्माम तं क्रममग्ने	१८, ७४	२०, ४३
अयमग्निर्गृहपातः	३, ३९	३, ४७	अद्वत्ये वो निषदन्	१२, ७९	१३, ८०
अयमग्निर्वीरतमो	१५, ५२	१६, ७४		३५, ४	३५, ३८
अयमिह प्रथमो	३, १५	३, २१	अद्वत्परो गोमृगस्ते	२४, १	२६, १
	१५, २६	१६, ४७	अद्वत्स्य त्वा वृष्णः	३७, ९	३७, ९
	३३, ६	३२, ६	अद्वावती सोमावती	१२, ८१	१३, ८२
अयमुत्तरास्तंरः	१५, १८	१६, ३७	अद्वावतीर्गोमतीर्न	३४, ४०	
अयमुपर्वर्वावसुः	१५, १९	१६, ३९	अद्विनकृतस्य ते	२०, ३५	२२, २०
अयं ते योनिर्ऋत्वियो	३, १४	३, २०	अद्विना गोभिरिन्द्रियम्	२०, ७३	२२, ५८
	१२, ५२	१३, ५३	अद्विना यमं पात	३८, १२	३८, १२
	१५, ५६	१६, ७८	अद्विना तेजसा चक्षुः	२०, ८०	२२, ६५
अयं दक्षिणा विधक्त्र्मा	१३, ५५	१४, ५८	अद्विना नमुचेः सुत	२०, ५९	२२, ४४
	१५, १६	१६, ३३	अद्विना पिबतां मधु	२०, २०	२२, ७५
अयं नो अग्निर्वीरिव	५, ३७	५, ४६	अद्विना रेपजं मधु	२०, ६४	२२, ४९
	७, ४४	९, ९	अद्विना हविरिन्द्रियं	२०, ६७	२२, ५२
अयं पश्चाद्विष्वक्वा	१३, ५६	१४, ६०	अद्विनोर्भेषज्येन	२०, ३	२१, ९४
	१५, १७	१६, ३५	अद्विभ्यां चक्षुर्मृतं	१९, ८९	२१, ८६
अयं पुरो भुवस्तस्य	१३, ५४	१४, ५६	अद्विभ्यां पच्यस्व	१०, ३१	११, ४४
अयं पुरो हरिकेशः	१५, १५	१६, ३१	अद्विभ्यां पिबस्व	३८, ४	३८, ४
अयं तस्य राष्ट्रा	१०, ३	११, ७	अद्विभ्यां प्रातः सवनम्	१९, २६	२६, २६
अर्थं ऋषैरक्यानां	१९, २५	२१, २५	अद्यो घृतेन तन्या	२९, १०	३१, १०
अर्पमासः परुषपिते	२३, ४१	२५, ४३	अयादं (अयादं) दुस्तु घृतना	३४, २०	३३, १४
अयुदं च न्ययुदं च	१७, ९	१८, ३	अयादा (अयादा) सि सदमाना	१३, २६	१४, २७

अष्टौ व्यख्यत्कुम्भः	३४, २४	३३, १८
असंख्याता सहस्राणि	१६, ५४	१७, ५४
असवे स्वाहा वसवे	२२, ३०	२४, ४२
असि यमो अस्यादित्यो	२९, १४	३१, २६
असुन्वन्तमयजमान	१२, ६२	१३, ६३
असुर्या नाम ते लोका	४०, ३	४०, ३
असौ यस्ताम्रो अरुण	१६, ६	१७, ६
असौ या सेना मरुतः	१७, ४७	१८, ४७
असौ योऽवसर्पति	१६, ७	१६, ७
अस्कन्नमथ देवेभ्यः	२, ८	२, ११
अस्ताव्यभिर्नराः	१२, २९	१३, ३०
अस्थूरि णो गार्हप	२, २७	२, ५०
अस्मद्राता देवत्रा	७, ४६	९, १२
अस्माकमिन्द्रः समूतेषु	१७, ४३	१८, ४३
अस्मात्त्वमधि जातोऽसि	३५, २२	३५, ३५
अस्मादन्नादत्तं	२, २५	२, ४७
अस्मिन्महत्पणवे	१६, ५५	१७, ५५
अस्मै व्रणे पवतेऽस्मै	७, २१	७, २३
अस्मे वो अस्त्विन्द्रियमस्मे	९, २२	१०, ३०
अस्मे रमस्वास्मे ते	४, २२	४, ३०
अस्मे ददा मेहना	३३, ५०	३२, ५०
अस्य प्रन्नामनु द्युतः	३, १६	३, २२
अस्यारासो	३३, १	३२, १
अस्येदिन्द्रो वाग्धे	३३, ९७	
अहं परस्तादहमवस्ताद्	८, ९	८, ९
अहः केतुना जुपता	३७, २१	३७, २०
अहरहरप्रयावं	११, ७५	१२, ७३
अहानि यं भवन्तु नः	३६, ११	३६, ११
अहव्यमे हविरास्ये	२०, ७९	२२, ६४
अहिरिव भोगैः	२९, ५१	३१, १७
अने पारावतानः लभते	२४, २५	२६, २९
अहुतमसि हविर्धानं	१, ९	१, १२
आवृत्तिमग्नि	११, ६६	१२, ६७
आवृत्तं प्रयुजेऽग्नये	४, ७	४, ८
आ कृष्णेन रजसा	३३, ४३	३२, ४३
	३४, ३१	३३, २५
आ मन्द्य बलमोजो	२९, ५६	
आग्नेऽस्याग्नाय	१५, ९	१६, १५
आग्नेय वाजिन्धुभिर्बम्	११, १९	१२, १९
आग्नय वाजिन्धुभिर्बम्	११, १८	१२, १८

आगन्म विश्ववेदसम्	३, ३८	३, ४६
आग्नेयः कृष्णग्रीवः	२९, ५८	३१, ५०
आग्रयणश्च मे	१८, २०	१९, ३२
आ घा ये आग्निमिन्धते	७, ३२	७, ३२
आच्या जानु दक्षिणतो	१९, ६२	२१, ६२
आच्छच्छन्दः प्रच्छच्छन्दः	१५, ५	१६, ६
आ जट्घन्ति सान्वेषां	२९, ५०	३१, २२
आजिघ्न कलयं	८, ४२	९, ३२
आजुह्वान ईड्यो	२९, २८	३१, ४०
आजुह्वानः सुप्रतीकः	१७, ७३	१८, ७३
आजुह्वाना सरस्वती	२०, ५८	२२, ४३
आ तं भंज सौश्रवसे	१२, २७	१३, २८
आ तत इन्द्रायवः	३३, २८	३२, -
आतिथ्यरूपं मासरं	१९, १४	२१, १४
आतिष्ठन्तं परि विधे	३३, २२	३२, २२
आतिष्ठ वृत्रहन्नयं	८, ३३	८, १५
आ तू न इन्द्र	३३, ६५	३२, ६५
आ ते वत्सो मनो	१२, ११५	१३, ११४
आत्मने मे वचोदा	७, २८	९, ३
आत्मन्नुपस्थे न वृकस्य	१९, ९२	२१, ८९
आत्मानं ते मनसा	२९, १७	३१, २९
आ त्वा जिघर्षि मनसा	११, २३	१२, २३
आ त्वाहार्पमन्तरभूः	१२, ११	१३, १२
आददेऽग्नेष्वात्येन	२, ११	२, २३
आदित्यं गर्भं पयसा	१३, ४१	१४, ४३
आदित्यान् इमशुभिः	२५, १	२७, २
आदित्यैर्नो भारती	२९, ८	३१, ८
आधन पितरो गर्भं	२, ३३	२, ५९
आ न इडा (ऋ) भिर्विन्द्ये	३३, ३४	३२, ३४
आ न इन्द्रो दूरादा	२०, ४८	२२, ३३
आ न इन्द्रो हरिभिः	२०, ४९	२२, ३४
आ न एतु मनः	३, ५४	३, ६२
आ नासत्या त्रिभिरेका	३४, ४७	३३, ३५
आ नो गोत्रा ददेहि		२८, १४
आ नो नियुक्तिः	२७, २८	२९, ३१
आ नो भद्राः कृतवो	२५, १४	२७, १८
आ नो मित्रावरुणा	२१, ८	२३, ८
आ नो यज्ञं दिविस्पृशाम्	३३, ८५	
आ नो दजं भारती	२९, ३३	३१, ४५
आन्द्राणि स्थालीर्मयु	१९, ८३	२१, ८३

आपतये त्वा (गृहामि) परिपतये	५, ५	५, ५
आपये स्वाहा	९, २०	१०, २७
आपवत्स हिरण्यवददववत्	८, ६३	
आपश्चित्पिप्यु स्तयौ	३३, १८	३२, १८
आपो अस्मान्मातरः	४, २	४, २
आपो देवीः प्रतिगृह्णीत	१२, ३५	१३, ३६
आपो ह यद् बृहतीर्	२७, २५	२९, ३५
आपो हि द्या मयामुवा	११, ५०	१२, ५१
	३६, १४	३६, १४
आप्याययात्सान्	५, ११	५, १०
आप्यायध्वमप्या इन्द्राय	१, १	१, २
आप्यायस्व मदिन्तम	१२, ११४	१३, ११३
आप्यायस्व समेतु ते	१२, ११२	१३, १११
आ ब्रह्मन्ब्राह्मणो	२२, २२	२४, ३०
आ मन्त्रैरिन्द्र हरिभिर्या	२०, ५३	२२, ३८
आ मा वाजस्य प्रसवो	९, १९	१०, २५
आमूरज प्रत्यावर्त	२९, ५७	
आयं गौः पृश्निरकमी	३, ६	३, ६
आ यदिषे नृपतिं	३३, ११	३२, ११
आ यन्तु नः पितरः	१९, ५८	२१, ५९
आ यातनुय भूषतं		३३, ८८
आ यातिन्द्रोऽवस (न्द्रोवस)	२०, ४७	२२, ३२
आयाताय स्वाहा	३९, ११	३९, १०
आयुर्मे प्राहि प्राणं मे	१४, १७	१५, १७
आयुर्यज्ञेन कल्पतां	९, २१	१०, २८
	१८, २९	१९, ४२
आयुर्यज्ञेन कल्पतां	२२, ३३	२४, ४३
आयुर्दात्रि एधि मयो	७, ४७	९, १३
आयुन्मानमे हविषा	३५, १७	३५, ४९
आयुष्यं वर्चस्यराय	३४, ५०	३३, ३८
आयोद्वा सदने	१५, ६३	१६, ८४
आ रात्रि पार्ष्वि	३४, ३२	३३, २६
आ रोदसी अपृगदा	३३, ७५	३२, ७५
आ वाचो मध्यमरुहद्	१५, ५१	१६, ७३
आ वाचो भूप शुचिषा	७, ७	७, ६
अविर्मर्षा आविनो	१०, ९	११, १७
आ विश्वतः प्रत्यर्ध	११, २४	१२, २४
आ वां देवास ईमहे	४, ५	४, ६
आशुः शिमानो वृषभो	१७, ३३	१८, ३३
वागुष्णिपृद्धान्तः	१४, २३	१५, २५

आदिवना अघोरामौ	२४, १	२६, २
आधावयेति स्तोत्रियाः	१९, २४	२१, २४
आसन्दी रूप राजा	१९, १६	२१, १६
आसीनासो अरुणीनाम्	१९, ६३	२१, ६३
आ सुते सिवत ध्रियः	३३, २१	३२, २१
आ सुध्वयन्ती यजते	२९, ३१	३१, ४३
आत्माकोऽसि शुक्रस्ते	४, २४	४, ३३
आहं पितृन्सुविदत्राँ	१९, ५६	२१, ५७
आहमजानि गर्भमा	२३, १९	२५, २२
इच्छन्ति त्वा सोम्यासः	३४, १८	३३, १२
इड (ठ) एहादित एहि	३, २७	३, ३५
	३८, २	३८, २
इटा (ठा) निरमिरीब्धः	२१, १४	२३, १५
इडा (ठा) निर्भक्षानाप्रोति	१९, २९	२१, २९
इडा (ठा) ममे पुरुदसः	१२, ५१	१३, ५२
इडा (ठा) यात्स्वा पदे वयं	३४, १५	३३, ९
इडे (ढे) रन्ते हव्ये कम्पे	८, ४३	९, ३३
इदं विष्णुर्विचक्रमे	५, १५	५, २०
इदं हविः प्रजननं	१९, ४८	२१, ५०
इदं पितृभ्यो नमो	१९, ६८	२१, ६७
इदमहं रक्षोऽभिषि	६, १६	६, २१
इदमग्रेरिदमग्निषो	१, २२	१, ३७
इदमहं तं वलग	५, २३	५, २९
इदमहं तमं	५, ११	५, १६
इदमहं मनुष्यान्तसह	५, ३९	५, ४९
इदमापः प्रबहतावयं	६, १७	६, ३२
इदमुत्तरास्तस्त्वस्य	१३, ५७	१४, ६२
इदं मे कर्मदं वीर्यं		२, ५३
इदं मे ब्रह्म च क्षत्रं	३२, १६	३५, ३४
इन्दुरक्षः इयेन क्रतावा	१८, ५३	२०, २३
इन्द्र आतां नेता	१७, ४०	१८, ४०
इन्द्रं दुरः क्वप्सो	२०, ४०	२२, २५
इन्द्रं देवांविशो मरतो	१७, ८६	१८, ८६
इन्द्रं विश्वा अर्वावृधन	१२, ५६	१३, ५७
	१५, ६१	१६, ८२
	१७, ६१	१८, ६१
इन्द्रः पथादेन्द्रः पुरस्तान		३, १५
इन्द्रः सुत्रामा इन्द्रयेन	१९, ८५	२१, ८२
इन्द्रः सुत्राना स्वर्वाँ	२०, ५१	२२, ३६
इन्द्र गोमहिहा याहि	२६, ४	२८, ५

इन्द्रघोषस्त्वा वसुभिः	५, ११	५, १५
इन्द्र मरुत्व इह पाहि	७, ३५	७, ३५
इन्द्रमिदरी वहतो	८, ३५	८, १६
इन्द्र वाजं जयेन्द्राय	९, ११	१०, १६
इन्द्रवायू इमे सुता	७, ८	७, ७
	३३, ५६	३२, ५६
इन्द्रवायू बृहस्पति	३३, ४५	३२, ४५
इन्द्रवायू मुत्सन्द्वा	३३, ८६	
इन्द्रश्च मरुतश्च	८, ५५	९, ३९
इन्द्रश्च सन्नाइवरुणश्च	८, ३७	८, १८
इन्द्रस्य क्रीडो (क्री) ऽ दित्यै २५, ८		२७, ११
इन्द्रस्य त्वा जठरे		२, २५
इन्द्रस्य वज्रोऽति	९, ५	१०, ७
	१०, २१	११, ३१
इन्द्रस्य वज्रो मरुता	२९, ५४	
इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य	१७, ४१	१८, ४१
इन्द्रस्य रूपमृषमो	१९, ९१	२१, ८८
इन्द्रस्य स्यूरत्सिन्द्रस्य	५, ३०	५, ३८
इन्द्रस्यौज स्य मरुतस्य	३७, ६	३७, ६
इन्द्राग्नी अपादियं	३३, ९३	
इन्द्राग्नी अव्ययमाना	१४, ११	१५, १४
इन्द्राग्नी आगतं मुत्तं	७, ३१	७, ३१
इन्द्राग्नी मित्रावरुणा	३३, ४९	३२, ४९
इन्द्राग्न्यो (ग्न्योः) पक्षतिः	२५, ५	२७, ८
इन्द्राय त्वा वसुमते	६, ३२	३८, ८
इन्द्राय स्वाहा श्वाय	१०, ५	११, १३
इन्द्रा याहि चित्रमानो	२०, ८७	२२, ७२
इन्द्रा याहि तनुजान	२०, ८९	२२, ७४
इन्द्रा याहि धियेभिता	२०, ८८	२२, ७३
इन्द्रा याहि वृत्रहनन्	२६, ५	
इन्द्रायेन्दुः सरस्वती	२०, ५७	२२, ४२
इन्द्रेभं प्रतरां नय	१७, ५१	१८, ५१
इन्द्रेहि मत्स्यन्पतो	३३, २५	३२, २५
इन्द्रो विश्वस्य राजति	३६, ८	३६, ८
इन्द्रो वृषमवृणी	३३, २६	३२, २६
इन्द्राणास्त्वा घातं हिमा	३, १८	३, २४
इमं जीवन्मः परिधिं	३५, १५	३५, ५०
इमं देवा अमपन्नः	९, ४०	११, १०
	१०, १८	११, २६
इमं नो देव नमिषत.	११, ८	१२, ८

इमं मा हिः सीर्द्धिपादं	१३, ४७	१४, ४९
इमं मा हिः सीरेकशफं	१३, ४८	१४, ५०
इमं मे वरुण ध्रुधी	२१, १	२३, १
इमं साहवः शतधा	१३, ४९	१४, ५१
इमं स्तनमूर्जस्वन्तं	१७, ८७	१९, १
ममूर्णायुं वरुणस्य	१३, ५०	१४, ५२
इमा आपः शमु मे	४, १	४, २
इमा उ त्वा पुरुवसो	३३, ८१	३२, ८१
इमा गिर आदित्येभ्यो	३४, ५४	३३, ४२
इमां ते धियं प्र भरे	३३, २९	३२, २९
इमा ते वाजिभव	२९, १६	३१, २८
इमा नु कं भुवना	२५, ४६	२७, ४४
इमामगृभ्णन्	२२, २	२४, २
इमा मे अम इष्टका	१७, २	१८, २
इमा रुद्राय तवसे	१६, ४८	१७, ४८
इमां ते पक्षावजरी	१८, ५२	२०, २२
इयं वेदिः परो अन्तः	२३, ६२	२५, ६४
इयं ते यज्ञिया तनु	४, १३	४, १८
इयं ते राग्नित्राय	१८, २८	१९, ४१
इयत्यग्र आत्तान्म (र्म) खस्य	३७, ५	३७, ५
इयदस्यायुरस्यायुर्मे	१०, २५	११, ३५
इयमुपरि मतिस्तस्यै	१३, ५८	१४, ६४
इरज्यन्म प्रथयन्त	१२, १०९	१३, १०८
इरावती धेनुमती	५, १६	५, २१
इममूर्जमहमित	१२, १०५	१३, १०४
इमथोर्जश्च शारदा	१४, १६	१५, १६
इषिरो विश्वव्यवा	१८, ४१	२०, ११
इये त्वोर्जे त्वा	१, १	१, १
इये पिन्वस्त्वोर्जे	३८, १४	३८, १४
इये राये रमन्त	१३, ३५	१४, ३७
इष्कर्तारमध्वरस्य	१२, ११०	१३, १०९
इष्कृतिर्नाम वो	१२, ८३	१३, ८४
इष्टो अग्निराहुतः	१८, ५७	२०, २७
इष्टो यज्ञो न्युगुमिरा	१८, ५६	२०, २६
इष्ट प्रष्टि प्रष्टिपति		३, १३
इह रतिरिह रमन्त	८, ५१	९, ३४
इहैव (स्तेतो) त्वा मापगान	३, २१	३, २९
इहैवमे अग्नि धारया	२७, ४	२९, ४
इक्षमानाय स्वरेक्षिताय	२२, ८	२४, १२
इष्टि (ङि) तो देवैर्देवैर्वा	२०, ३८	२२, २३

ईक्ष्यथासि वन्द्यश्च	२९, ३	३१, ३
ईदृक्षात् एतादृक्षात्	१७, ८४	१८, ८४
ईदृक् चान्यादृक् च	१७, ८१	१८, ८१
ईमान्तासः शि (सि) लिक्	२९, २१	३१, ३३
ईशानाय परस्त	२४, २८	२६, ३२
ईशा वास्यमिदं सर्वं	४०, १	४०, १
उक्तः सधरा एताः	२४, १५	२६, १९
	२४, १७	२६, २१
	२४, १९	२६, २३
उक्त्येभिर्वृत्रहनन्तमा	३३, ७३	३२, ७३
उक्षा समुद्रो अरण्यः	१७, ६०	१८, ६०
उखां कृणोतु शक्त्या	११, ५७	१२, ५८
उम्रैर्दोहितेन मित्रं	३९, ९	३९, ८
उम्रश्च भीमश्च ध्वान्तश्च	३९, ७	३९, ६
उम्रा विघनिना नृध	३३, ६१	३२, ६१
उन्वा ते जातमन्वतो	२६, १६	
उच्छुष्मा ओषधीनां	१२, ८२	१३, ८३
उच्छ्रयल वनस्पत	४, १०	४, १३
उत नोऽर्हिवृध्यः	३४, ५३	३३, ४१
उत त्वास्य द्रवतस्तु	९, १५	१०, २१
उत्तानायामव भरा	३४, १४	३३, ८
उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते	३४, ५६	३३, ४४
उत्तिष्ठन्नो जसा सह	८, ३९	८, २१
उत्तेदानीं मयवन्तः	३४, ३७	
उत्ताम महते चाभगाय	११, २१	१२, २१
उत्पाय बृहती	११, ६४	१२, ६६
उःप्रुपो विप्रुषः सं		२, ३८
उत्सकप्या अव गुर्द	२३, २१	२५, २३
उत्सदेभ्यः हृजं	३०, १०	३४, १०
उदकमीदृशविणोदा	११, २२	१२, २२
उदमे तिष्ठ-प्रत्य	१३, १२	१४, १२
उदयुषा स्वयुषो	४, २८	२, ५८
उद्विचस्तमानान्तरिक्षं	५, २७	
उदीचीमारोह	१०, १३	११, २१
उदीरतः सवर	१९, ४९	२१, ५१
उदु तिष्ठ स्वधरावा	११, ४१	१२, ४१
उदुत्तमं वरुण पाश	११, १२	१३, १३
उदु त्वं जातवेदसं	७, ४१	८, २३
	८, ४१	९, ६
	३३, ३१	३२, ३१

उदु त्वा विधे देवा	१२, ३१	१३, ३२
	१७, ५३	१८, ५३
उदेनुमुतरां नयामे	१७, ५०	१८, ५०
उदेपां बाहू	११, ८२	१२, ८३
उद्गमं च निग्रामं च	१७, ६४	१८, ६४
उदर्यय मधवन्	१७, ४२	१८, ४२
उद्वुध्यस्वामे प्रति	१५, ५४	१६, ७६
	१८, ६१	२०, ३१
उद्वयन्तमसस्परि	२०, २१	२२, ६
	२७, १०	२९, १०
	३५, १४	३५, ४७
	३८, २४	३८, २४
उद्गत ऋषमो	२४, ७	२६, ११
उप ज्मन्नुप वेतसे	१७, ६	१८, ७
उप त्वामे दिवेदिवे	३, २२	३, ३०
उप त्वामे हविष्मतीः	३, ४	३, ४
उप नः सूतवो गिरः	३३, ७७	३२, ७७
उपप्रयन्तो अघ्वरं	३, ११	३, १७
उप प्रागाच्छशनं	२९, २३	३१, ३५
उप प्रागात्परनं	२९, २४	३१, ३६
उप प्रागात्सुमन्मे	२५, ३०	२७, ३४
उपयामगृहीतोऽसि ध्रुवो	७, २५	७, २७
उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये	२३, २	२५, २
	२३, ४	२५, ४
उपयामगृहीतोऽसि बृहस्पति	८, ९	८, ८
उपयामगृहीतोऽसि मधवे	७, ३०	७, ३०
उपयामगृहीतोऽसि मरुता	७, ३६	७, ३७
उपयामगृहीतोऽसि सावित्री-	८, ७	८, ६
उपयामगृहीतोऽसि सन्ध्याय	७, २२	७, २४
उपयामगृहीतोऽसि सुयामा	८, ८	८, ७
उपयामगृहीतोऽस्यप्रये	८, ४७	८, २९
उपयामगृहीतोऽस्यन्त	७, ४	७, ४
उपयामगृहीतोऽस्यक्षिभ्यां	२०, ३३	२२, १८
उपयामगृहीतोऽस्याप्र	७, २०	७, २१
उपयामगृहीतोऽस्यादित्ये	८, १	३, ५०
उपयामगृहीतोऽस्याश्विनं	१९, ८	२१, ७
उपयामगृहीतोऽसि हरिरसि	८, ११	८, १२
उप श्वासय इक्षिची	२९, ५५	३१, २३
उपहृता इह गाव	३, ४३	३, ५०
उपहृताः पितरः	१९, ५७	२१, ५६

उपहृता पृथिवी	२, १०	२, १६
उपहृतो दीपितो	२, ११	२, १७
उपहरे गिरीणां	२६, १५	
उपां शोर्वायेंण	९, ३८	११, ४
उपावसृज त्मन्या	२९, ३५	३६, ४७
उपावीरस्युप देवान्	६, ७	६, ८
उपास्मै गायता नरः	३३, ६२	३२, ६२
उभा पिबतमश्विनो	३४, २८	३३, २२
उभाभ्यां देव सवितः	१९, ४३	२१, ४५
उभा धामिन्द्रामि	३, १३	३, १९
उभे सुश्रद्ध सर्पिणो	१५, ४३	१६, ६५
उर विष्णो विक्रमस्तो	५, ३८	२, ५१
	५, ४१	५, ४७
		५, ५१

उरीरन्तरिक्षास्तज्	६, ११	६, १४
उशान्तस्त्वा नि धीमहि	१९, ७०	२१, ७०
उशिक्ष्वं देव सोमामेः	८, ५०	८, ३२
उशिक्ष्यावन्नो अरतिः	१२, २४	१३, २५
उशिशि कविरह्णा	५, ३२	५, ४०
उशिजा वसुभ्यो	१५, ६	१६, ११
उपस्तुभिश्चमा	३४, ३३	३३, २७
उपासानकमश्विना	२०, ६१	२२, ४६
उपासानक्ता बृहती	२०, ४१	२२, २६
उये यही सुपेक्षाता	२१, १७	२३, १८
उक्षावेतं (एतं) धूर्वा (धूर्वा) हौ ४, ३३		४, ४५
ऊर्क्ष च मे सूत्रता	१८, ९	१९, २१
ऊर्गस्याग्निरस्यूर्णं	४, १०	४, ११
ऊर्जं विभ्रदः सुमनाः	३, ४१	३, ४९
ऊर्जं वहन्तीरमृतं	२, ३४	२, ६०
ऊर्जं स्योर्जं वो	३, २०	३, २८
ऊर्जो नपाज्जातवेदः	१२, १०८	१३, १०७
ऊर्जो नपातं स	२७, ४४	२९, ४८
ऊर्णं अदसं त्वा स्तृणामि	२, २	२, ७
ऊर्णं ऊ पु ण कृतये	११, ४२	१२, ४२
ऊर्ध्वमेनमुच्छ्रयता	१३, २७	२५, २९
ऊर्ध्वा अस्या समिधो	२७, ११	२९, ११
ऊर्ध्वमारोह	१०, १४	११, २२
ऊर्ध्वमेनमुच्छ्रयय	२३, २६	२५, २८
ऊर्ध्वो भव प्रतिविधा	१३, १३	१४, १३
ऊस्तमयोः शिन्वे स्पस्तो	४, ९	४, १०

ऋचं वाचं प्र पचे	३६, १	३६, १
ऋचे त्वा रुचे त्वा	१३, ३९	१४, ४१
ऋचो नामास्मि	१८, ६७	
ऋजवे त्वा साधवे त्वा	३७, १०	३७, १६
ऋजोते परि वृद्धि	२९, ४९	
ऋतं च मेऽमृतं	१८, ६	१९, २२
ऋतं सत्यमृतं	११, ४७	१२, ४७
ऋताजिच्च सत्याजिच्च	१७, ८३	१८, ८२
ऋतधामासि स्वर्ज्योतिः	५, ६२	५, ४१
ऋतये स्तोत्रहृदयं	३०, १३	३४, १३
ऋतवस्त ऋतुथा	२३, ४०	२५, ४२
ऋतवस्ते यज्ञं	२६, ६४	
ऋतव स्य ऋतावृध	१७, ३	१८, ४
ऋतश्च सत्यश्च	१७, ८२	१८, ८३
ऋतावानं महिषं	१२, १११	१३, ११०
ऋतावानं वैश्वानर	२६, ६	२८, ६
ऋतापाडू(कृ)तधामाग्निः	१८, ३८	२०, ८
ऋतुयेन्द्रो वनस्पतिः	२०, ६५	२२, ५०
ऋदाः कर्मण्या		२, ४३
ऋषागित्या ता मर्त्यः	३३, ८७	
ऋषयस्त्वा प्रथमजा	१५, १०	१६, १८
	१५, ११	१६, २१
	१५, १२	१६, २४
	१५, १३	१६, २७
	१५, १४	१६, ३०
एकया च दशभिध	२७, ३३	२९, २८
एकयास्तुवत प्रजा	१४, २८	१५, ३२
एकविंशस्त्वा स्तोमः	१५, २३	१६, २६
एकस्त्रिपुरस्या	२५, ४२	
एकस्मै स्वाहा द्वाभ्यां	२२, ३४	२४, ४७
एका च मे तिस्रध	१८, २४	१९, ३६
एजतु दशमास्तो	८, २८	९, २७
एण्यहो मण्डूको	२४, ३६	२६, ४०
एतं सधस्य परि	१८, ५९	२०, २९
एतमे (एतेन) रुद्रावसं (वसेन) तेन ३, ६१		३, ७०
एता अर्पन्ति हवाम्	१७, ९३	१९, ७
एता उ वः सुभगा	२९, ५	३१, ५
एता ऐन्द्रामा द्विरूपा	२४, ८	२६, १२
एतावद्रूपं यज्ञस्य	१२, ३१	२१, ३१
एतावानस्य महिमा	३१, ३	३५, ३

एनेन रुद्रावसेन	३, ६१	३, ७०
एतं जानाथ परमे	१८, ६०	२०, ३०
एतं (एतत्) ते देव सवितर्यज्ञं	२, १२	२, २८
एदमगन्म देवयजनं	४, १	४, १
एधोऽस्त्येधिपीमहि	२०, २३; ३८, २५	२२, ७
एना विश्वानर्य आ	२६, १८	१६, ५१
एना वो अग्नि नमसा	१५, ३२	१६, ५४
एभिर्नोऽअर्कैर्भवा नो	१५, ४६	१६, ६८
एवदछन्दो वरिवदछन्दः	१५, ४	१६, ४
एवदछन्दो वरिवदछन्दो	१५, ५	१६, ८
एवेदिन्द्रं वृषणं	२०, ५४	२२, ३९
एष छागः पुरो अघ्नैव	२५, २६	२७, ३०
एष ते गायत्रो भाग	४, २४	४, ३२
एष ते निरुक्ते	९, ३५	११, १
एष ते योनिः प्रजाः	७, १७	७, १७
एष ते योनिर्वीरतां	७, १२	७, १२
एष ते रुद्र भागः	३, ५७	३, ६५
एष व स्तोमो मरुत	३४, ४८	३३, ३६
एष वः कुरवो	१०, १८	११, ११
	९, ४०	११, २७
एष स्य वाजी क्षिपणिं	९, १४	१०, २०
एष स्य राथ्यो वृषा	२३, १३	२५, १५
एषा ते अग्ने समित्तया	२, १४	२, २७
एषा ते शुक्र तनुः	४, १७	४, २३
एषा वः सा सत्या	९, १२	१०, १७
एषो इ देवः प्रदिशो	३२, ४	३५, २६
एष्टा रायः प्रेषे भगाय	५, ७	५, ११
एहपू पु ब्रवाणि ते	२६, १३	
ऐडे (ळे) नौपधीभिरोपधीः	१५, ७	१६, १२
ऐन्द्रः प्राणो अग्ने	६, २०	६, २६
ओजश्च मे सहश्च	१८, ३	१९, १५
ओमासध्वर्षणावृत्तो	७, ३३	७, ३३
ओषधयः प्रतिगृह्णीत	११, ४८	१२, ४९
ओषधयः सम(सं) वदन्त (न्ते)	१२, ९६	१३, ९८
ओषधीः प्रति (गृह्णीत) मोदध्वं	१२, ७७	१३, ७८
ओषधीरिति मातरः	१२, ७८	१३, ७९
ओषधे त्रायस्व	४, १	४, १
	५, ४२	५, ५४
	६, १५	६, २०
ककुभः (ह२) रूपं वृषभस्य	८, ४९	८, ३१

कस्यस्य विष्टाः	२३, ५७	२५, ५९
कदा चन प्रयुच्छस्युभे	८, ३	८, २
कदा चन स्तरीरसि	३, ३४	३, ४२
	८, २	८, १
कन्या इव वहतुमे	१७, ९७	१९, १०
कया त्वं ऊल्याभि	३६, ७	३६, ७
कया नश्चित्र आ	२७, ३९	२९, ४४
	३६, ४	३६, ४
कर्णाभ्यां श्रोत्रं	२५, २	२७, ४
कल्पन्तां ते दिशस्तुभ्य	३५, ९	३५, ४२
कवघ्यो न व्यचस्तती	२०, ६०	२२, ४५
कः स्विदेकाकी चरति	२३, ९	२५, १०
	२३, ४५	२५, ४७
कश्यपस्य त्रयायुषं	३, ६२	३, ७४
कस्त्वा छपति कस्त्वा	२३, ३९	२५, ४१
कस्त्वा युनाकि	१, ६	१, ९
कस्त्वा विमुखाति	२, २३	२, ४१
कस्त्वा सत्यो मदानां	२७, ४०	२९, ४५
	३६, ५	३६, ५
का ईमरे पिशग्निला	२३, ५५	२५, ५७
काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती	१३, २०	१४, २०
कामं कामदुषे धुञ्च	१२, ७२	१३, ७३
काय स्वाहा कस्मै स्वाहा	२२, २०	२४, २६
काथिरसि समुद्रस्य त्वा	६, २८	६, ४१
काव्ययो राजानेषु	३३, ७२	३२, ७२
का स्विदासीत्	२३, ११	२५, १२
	२३, ५३	२५, ५५
कि २ स्विदस्यसमं ज्योतिः	२३, ४७	२५, ४९
कि २ स्विदासीदाधिष्ठान	१७, १८	१८, १८
कि २ स्विद्वनं क	१७, २०	१८, २०
कुक्कुटोऽसि मधुजिह्व	१, १६	१, २४
कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः	३३, २७	३२, २७
कुम्भो वनिष्ठुर्जनिता	१९, ८७	२१, ८४
कुर्वन्नेवेह कर्माणि	४०, २	४०, २
कुलायिनी धृतवती	१४, २	१५, २
कुविदह्न यवमन्तो	१०, ३२	११, ४५
	१९, ६	२०, ५
	२३, ३८	२५, ४०
कृजते स्वाहा	२२, ७	२४, ९
कृणुष्व पाजः प्रसितिं	१३, ९	१४, ९

कृत्वाय सा महीमुखां	११, ५९	१२, ६०
कृष्णग्रीवः शितिकक्षो	२४, ४	२६, ८
कृष्णग्रीवा आग्नेयः	२४, ६	२६, १०
	२४, ९	२६, १३
	२४, १४	२६, १८
कृष्णा भीमा धूम्रा	२४, १०	२६, १४
कृष्णोऽस्याखरेष्टोऽग्नये	२, १	२, १
केतुं कृन्वन्केतवे	२९, ३७	३१, १२
केवन्तः पुरुष आ	२३, ५१	२५, ५३
को अस्य वेद	२३, ५९	२५, ६१
कोऽदात्कस्मा अदात्	७, ४८	९, १४
कोऽसि कतमोऽसि	७, २९	९, ४
	२०, ४	२१, ९५
कृत्तृदक्षाभ्यां मे	७, २७	९, २
कमन्धममिना नाक	१७, ६५	१८, ६५
कव्यादमसि प्र हिणोमि	३५, १९	३५, ५२
क्षत्रस्य त्वा परस्पाय	३८, १९	३८, १९
क्षत्रस्य योनिरसि (नाभिरसि)	२०, १	२१, ९३
क्षत्रस्योत्वमसि	१०, ८	११, १५
क्षत्रेणाम स्वायुः स	२७, ५	२९, ५
क्षपो राजन्नुत	१५, ३७	१६, ५९
खक्षो वैश्वदेवः	२४, ४०	२६, ४४
गणानां त्वा गणपति	२३, १९	२५, २१
गन्धर्वस्तवा विद्वावसुः	२, ३	२, ३
गर्भोः पयवि	१४, २३	१५, २६
गर्भो अस्योपधीनां	१२, ३७	१३, ३८
गर्भो देवानां पिता	३७, १४	३७, १४
गायत्री त्रिष्टुब्जगत्व	२३, ३३	२५, ३५
गायत्रेण त्वा छन्दसा	१, २७	१, ४४
गायत्र्यै गायत्रं	१३, ५४	१४, ५७
गायत्रं छन्दोऽसि	३८, ६	३८, ६
गाव उपावतावतं	३३, १९	३२, १९
	३३, ७१	३२, ७१
गृहानुपदयामहे	३, ४२	३, ५०
गृहा मा विभ्रात मा	३, ४१	३, ४८
गोमभिर्द गोविर्द	१७, ३८	१८, ३८
गोभिर्न सोममथिना	२०, ६६	२२, ५१
गोमद पु नाम्ना	२०, ८१	२२, ६६
ग्रहा कर्माहुतयो	९, ४	१०, ५
ग्रीष्मेन श्रुतुना	२१, २४	२३, २५

घर्मतत्ते पुरीषं तेन	३८, २१	३८, २१
घृतं घृतपावानः	६, १९	६, २५
घृतं मिमिक्षे	१७, ८८	१९, २
घृतवती भुवनानामभि	३४, ४५	३३, ३३
घृताची स्यो धुर्यां	२, १९	२, ३५
घृताच्यसि जुह्वर्नाम्ना	२, ६	२, ८
घृतेन द्यावापृथिवी	५, २८	६, २२
घृतेन सीता मधुना	१२, ७०	१३, ७१
घृतेनाकौ पर्जन्यायथा	६, ११	६, १३
घृतेनाजन्तं पयो		३१, २
चक्षुषः पिता मनसा	१७, २५	१८, २५
चक्षुष्पा असि	२, १६	२, ३३
चतस्रश्च मेऽष्टौ च मे	१८, २५	१९, ३७
चतुः सकिर्नाभिः	३८, २०	३८, २०
चतुस्त्रिंशत् सत्तन्त्वो	८, ६१	
चतुस्त्रिंशद्वाजिनो	२५, ४१	
चत्वारि शृङ्गा त्रयो	१७, ९१	१९, ५
चन्द्रं त्वा चन्द्रेण	४, २६	४, ३६
चन्द्रमा अस्वन्तरा	३३, ९०	
चन्द्रमा मनसो	३१, १२	३५, १२
चन्द्राय स्वाहा सूर्याय	२२, २८	२४, ३९
चिर्मि जुहोमि मनसा	१७, ७८	१८, ७८
चित्पतिर्मा पुनातु	४, ४	४, ५
चित्रं देवानाम्	७, ४२	८, २४
		९, ७
चित्रावसो म्रानि ते	३, १८	३, २६
चिदसि तथा देवतया	१२, ५३	१३, ५४
चिदसि मनासि धीरसि	४, १९	४, २५
चोदयित्री सृष्टतानां	२०, ८५	२२, ७०
जगत्या श्रक्कसमसृक्कसमा	१३, ५६	१४, ६१
जग्धाभ्यां पद्व्यां धर्मोऽस्मि	२०, ९	२१, १०१
जवं जग्धाभ्यामध्वानं	२५, ३	२७, ६
जनयस्यै त्वा मर्यामि	१, २२	१, ३३
जनस्य गोपा अजनिष्ट	१५, २७	१६, ४८
जनिष्टा उग्रः सहसे	३३, ६४	३२, ६४
जवाय स्वाहा वज्राय	२२, ८	२४, ११
जवो यन्ने वाजिन्	९, ९	१०, १२
जाय एहि स्वो		१०, २९
जिहा मे भद्रं	२०, ६	२१, ९७

जम्भृतस्येव भवति	२९, ३८	३१, १३
जुष.णो बर्हिर्देविव.ज	२०, ३९	२२, २४
ज्यैष्ठ्यं च म अधिपत्यं	१८, ४	१९, १६
ज्योतिरसि विवरूपं	५, ३५	५, ४४
तं यज्ञं बर्हिषे	३१, ९	३५, ९
तं वो दस्ममृतीयहं	२६, ११	
त आयजन्त द्रविणः	१७, २८	१८, २८
तच्चक्षुरेवहितं	३६, २४	३६, २४
ततो विराड् (ळ) जायत	३१, ५	३५, ५
ततोऽसि तन्तुरस्यनु		२, ५२
तरवा यामि ब्रह्मणा	१८, ४९	२०, १९
	२२, २	२३, २
तः सवितुर्वरेण्यं	३, ३५	३, ४३
	२२, ९	२४, १३
	३०, २	३४, २
तत्सूर्यस्य देवत्वं	३३, ३७	३२, ३७
तदधिना भिषजा	१९, ८२	२१, ७९
तदस्य रूपममृतः	१९, ८१	२१, ७८
तदिदं भुवनेषु	३३, ८०	३२, ८०
तदेजति तमैजति	४०, ५	४०, ५
तदेवाभिस्तदादित्यः	३२, १	३५, २३
तद्विप्रासो विपन्यवो	३४, ४४	३३, ३२
तद्विष्णोः परमं पदं	६, ५	६, ६
तन्नूपातच्छुचिश्चत	२१, १३	२३, १४
तन्नूपातपथ ऋतस्य	२९, २६	३१, ३८
तन्नूप.द्रसुरो	२७, १२	२९, १२
तन्नूपा अमेऽसि तन्वं	३, १७	३, २३
तन्नूपा भिषजा हुते	२०, ५६	२२, ४१
तं त एनमनु जेष्वं	१, १७	२, ३४
तन्तुना रायसोपेण	१५, ७	१६, ११
तं त्वा घृतत्र ईमहे		२४, २१
तं त्वा जुषामहे	५, ४२	५, ५३
तं त्वा शोचिष्ट दीदिवः	३, २६	३, ३४
तं त्वा समिद्धिरक्षिरो	३, ३	३, ३
तं देवेभ्यो देवता	६, २७	६, ४०
तक्षस्तुरीपमद्भुतं	२७, २०	२९, २०
तन्नो वातो मयोभु	२५, १७	२७, २१
तन्मित्रस्य वरुणस्या	३३, ३८	३२, ३८
तपथ तपस्यथ	१५, ५७	१६, ७९
तपसस्तनूरासि	४, २६	४, ३७

तपसे कौलालं	३०, ७	३४, ७
तपसे स्व हा तप्यमा	३९, १२	३९, ११
तप्तायनी मेऽसि	५, ९	५, १३
तमिद्रमं प्रथमं	१७, ३०	१८, ३०
तमिन्द्रं पशवः सचा	२०, ६९	२२, ५४
तमि.श.नं जगतस्तस्यु	२५, १८	२७, २२
तमु त्वा दध्यद्दृषिः	११, ३३	१२, ३३
तमु त्वा पाय्यो वृषा	११, ३४	१२, ३४
तं पानीभिरनुगच्छेम	१५, ५०	१६, ७२
तं प्रत्यया पूर्वया	७, १२	७, ११
तराणिर्विश्वदर्शतो	३३, ३६	३२, ३६
तव भ्रमास आश्रया	१३, १०	१४, १०
तव वायवृ(ऋ)तस्पते	२७, ३४	२९, ३२
तव शरीरं पतयिष्णव	२९, २२	३१, ३४
तवायः सोमः	२६, २३	
तस्म अदरं गमाम	११, ५२	१२, ५३
	३६, १६	३६, १६
तस्मादन्वा अजायन्त	३१, ८	३५, ८
तस्माद्यज्ञत्सर्वहुत	३१, ७	३५, ७
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः	३१, ६	३५, ६
तस्य वयः सुमती	२०, ५२	२२, ३७
तस्यास्ते सत्यसवसः	४, १८	४, २४
ताः सवितुर्वरेण्यस्य	१७, ७४	१८, ७४
ता अस्य सूददोहसः	१२, ५५	१३, ५६
	१५, ६०	१६, ८१
ता सभौ चतुरः पदः	२३, २०	२५, २२
ता न आ ओड (ळह) मधिना	२०, ८३	२२, ६८
ता नासत्या सुपेशसा	२०, ७४	२२, ५९
तान्पूर्वया निविदा	२५, १६	२७, २०
ता भिषजा सुकर्मणा	२०, ७५	२२, ६०
तिरथीनो विततो	३३, ७४	३२, ७४
तिष्ठ इडा (ळा) सरस्वती	२१, १९	२३, २०
तिस्रत्रेधा सरस्वत्यधिना	२०, ६३	२२, ४८
तिस्रो देवर्बर्हिरेदः	२७, १९	२९, १९
तिस्रो देवर्हविषा	२०, ४३	२२, २८
तीव्रान्योपानृण्वते	२९, ४४	
तुभ्यं ता अग्निरस्म	१२, ११६	१३, ११५
ते अस्य यो.वगे दिव्ये	२७, १७	२९, १७
ते आचरन्ती समनेव	२९, ४१	३१, १५
तेजः पदान्ना	१९, ९५	२१, ९२

तेजोऽसि तेजो मयि	१९, ९	२१, ८	त्वं नो अमे तव देव	३४, १३	३३, ७
तेजोऽसि शुक्रममृत	२२, १	२४, १	त्वं नो अमे वरुणस्य	२१, ३	२३, ३
तेजोऽसि शुक्रमस्य	१, ३१	१, ४९	त्वया दिनः पितरः	१५, ५३	२१, ५३
ते नो अर्वन्तो हवन	९, १७	१०, २३	त्वष्टा हुरीपो अद्भुत	२१, २०	२३, २१
		२३, ११	त्वष्टा दधच्छुम्भेन्द्राय	२०, ४४	२२, २९
तेभ्यो नमो अस्तु	१५, १५-१९	१६, ३२	त्वष्टा वीरं देवकामं	२९, ९	३१, ९
	१६, ६४-६६	" ३४	त्वाँ हि मन्त्रतममर्क	३३, १३	३२, १३
		" ३६	त्वां गन्धर्वा अखनँस्त्वा	१२, ९८	१३, ९९
		" ३८	त्वां चित्रश्रवस्तम	१५, ३१	१६, ५३
		१७, ६४	त्व.ममेऽभङ्गिरसो	१५, २८	१६, ४९
ते हि पुत्रासो अदितेः	३, ३३	३, ४१	त्व.ममे पुष्करादध्य	११, ३९	१२, ३२
त्रया देवा एकादश	२०, ११	२१, १०३		१५, २२	१६, ४३
त्रातारमिन्द्रमविता	२०, ५०	२२, ३५	त्वाममे यजमाना	१२, २८	१३, २९
त्रिंशद्दाम विराजति	३, ८	३, ८	त्वाममे वृणते ब्राह्मणा	२७, ३	२९, ३
त्रिणवत्रयत्रिंशौ	१५, १४	१६, २९	त्वाममे हविष्मन्तो		१६, ५२
त्रिधा हितं पणिभिः	१७, ९२	१९, ६	त्वामय ऋष आर्षेय	२१, ६१	२३, ६०
त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः	३१, ४	३५, ४	त्वामिद्धि हवामहे	२७, ३७	२९, ४२
त्रिवृत्वा स्तोमः	१५, १०	१६, १७	त्वाष्ट्री ले.मन्त्रासकथी	२४, १	२६, ३
त्रिवृदसि त्रिवृते त्वा	१५, ९	१६, १४	त्रिषः संवृक् ऋवे	३८, २८	३८, २७
त्रिष्टुभः स्वारः स्वारान्	१३, ५५	१४, ५९	त्वे अमे स्व.हुत	३३, १४	३२, १४
त्रीणि त आहुर्दिवि	२९, १५	३१, २७	दृष्ट्वाभ्यां मलिम्लञ्जभ्यः	११, ७८	१२, ७९
त्रीणि पदा वि चक्रमे	३४, ४३	३३, ३१	दक्षिणामारोह	१०, ११	११, १९
त्रीणि शता त्री सहस्रा	३३, ७	३२, ७	दधिक्र.ष्णो अमरिषं	२३, ३२	२५, ३४
त्रिन्तसमुद्रान्तसममुपत	१३, ३१	१४, ३३	दद्या युवाक्यः सुता	३३, ५८	३२, ५८
त्र्यम्बकं यज.महे	३, ६०	३, ६८; ६९	दियभ्यः स्वाहा चन्द्राय	३९, २	३९, १
त्र्यवयो गायत्र्यै	२४, १२	२६, १६	दिवं ते धूमो गच्छतु	६, २१	६, २९
त्र्यविश्व मे त्र्यवी च मे	१८, २६	१९, ३८	दिवः पृथिव्याः पर्योज	२९, ५३	
त्र्ययुषं जमदमेः	३, ६२	३, ७४	दिवस्परि प्रथमं जजे	१२, १८	१३, १९
त्वं मविष्ट दाशुषो	१३, ५२	१४, ५४	दिवि धा इमं यज्ञ	३८, ११	३८, १०
	१८, ७७	२०, ४६	दिवि पृष्टो अरोचता	३३, ९२	
त्व.सोम पिबुभिः	१९, ५४	२१, ५४	दिवि विष्णुर्व्यक्र.स्त	२, २५	२, ४६
त्व.सेम प्रचिकितो	१९, ५२	२१, ५२	दिवो मूर्धासि पृथिव्या	१८, ५४	२०, २४
त्वमम ईष्टि (ऋ) तः	१९, ६६	२१, ६६	दिवो वा विष्णु तत	५, १९	५, २५
त्वममे दण्डिस्त्वमागु	११, २७	१२, २७	दिशः प्रदिश आदिशो	६, १९	६, २६
त्वममे प्रथमो	३४, १२	३३, ६	दीक्षायै रूपं दापाणि	१९, १३	२१, १३
त्वममे प्रतपा असे	४, १६	४, २१	दीर्घादुन्वाय बलाय		३, ७६
त्वमङ्ग प्रसां सिया	६, ३७	६, ५०	दीर्घायुस्त ओषधे	१२, १००	
त्वमिन्द्र प्रतुलित्वभि	३३, ६६	३२, ६६	दुरो देवादिशो	२१, १६	२३, १७
त्वमिमा ओषधीः सोम	३४, २२	३३, १६	दृष्ट्वाभ्यां दुर्वः	१, ११	१, १५
त्वमुत्तमारोपये	१२, १०१	१३, १००	दृष्ट्वाभ्यां देवि पूषिषि	११, ६९	१२, ७०

इते इह मा मित्रस्य	३६, १८	३६, १८
	३६, १९	३६, १९
इह हस्व मा हार्मा ते	१, २; ९	१, ५; १२
इशानो रुक्मऽउर्व्या	१२, १	१३, १
	१२, २५	१३, २६
इष्ट्वा परिस्तुतो रसः	१९, ७९	२१, ७६
इष्ट्वा रूपे व्याकरोन्	१९, ७७	२१, ७५
देव इन्द्रो नराशः	२१, ५५	२३, ५४
	२८, १९	३०, १९
देवं-देवं वोऽयसे	३३, ९९	
देवं बर्हिः सरस्वती	२१, ४८	२३, ४७
देवं बर्हिरिन्द्रः	२८, १२	३०, १२
देव बर्हिर्वयोधसं	२८, ३५	३०, ३५
देवं बर्हिर्वारितोनां	२१, ५७	२३, ५६
	२८, २१	३०, २१
	२८, ४४	३०, ४४
देव त्वष्टर्भूरि ते	६, २०	६, २७
देवकृतस्यनसोऽव	८, १३	
देवश्रुतौ देवेष्वा	५, १७	५, २२
देव सवितः प्रमुव	९, १	१०, १
	११, ७	१२, ७
	३०, १	३४, १
देव सवितरेतं त्वा		२, १९
देव सवितरेष ते	५, ३९	५, ४८
देवस्त्वा सविता पुनातु	१, ३	१, ६
देवस्त्वा सवितोद्वपतु	११, ६३	१२, ६५
देवस्य चेततो मर्ही	२२, ११	२४, १५
देवस्य त्वा सवितुः	१, १०	१, १३
	१, २१	१, ३६
	१, २४	१, ४०
	२, ११	२, २२
	५, २२	५, २८
	५, २६	५, ३३
	६, १	६, १
	६, ९	६, १०
	६, ३०	६, ४३
	९, ३०	१०, ३९
	९, ३८	११, ४
	११, ९	१२, ९
	११, २८	१२, २८

देवस्य त्वा सवितुः	१८, ३७	२०, ७
	२०, ३	२१, ९३
	३७, १	३७, १
	३८, १	३८, १
देवस्य सवितुर्मति	२२, १४	२४, १८
देवस्या (स्य वयः) हः सवितुः	९, १०	१०, १४
	९, १३	१०, १८
देवहृत्यज्ञ आ च	१७, ६२	१८, ६२
देवा आशापाला एतं	२२, १९	२४, २५
देवा गातु विदो गातुं	२, २१	२, ३९
	८, २१	९, २१
देवा देवानां भिषजा	२१, ५३	२३, ५२
देवा द्वैव्या होतारा	२८, १७	३०, १७
	२८, ४०	३०, ४०
देवानां त्वा	११, ६१	१२, ६३
देवानामसि सस्नितमं	१, ८	१, १२
देवानां भद्रा सुमतिः	२५, १५	२७, १९
देवान्दिवमगन्यज्ञ	८, ६०	९, ४६
देवा यज्ञमतन्वत	१९, १२	२१, १२
देवासो हि ष्मा मनवे	३३, ९४	
देवी उपासानप्ता	२८, ३७	३०, ३७
देवी उपासानपेन्द्रं	२८, १४	३०, १४
देवी उपासाव (अ) श्विना	२१, ५०	२३, ४९
देवी ऊर्जाहुती दुधे	२१, ५२	२३, ५१
	२८, १६	३०, १६
	२८, ३९	३०, ३९
देवी जोष्टी सरस्वति	२१, ५१	२३, ५०
	२८, १५	३०, ३८
	२८, ३८	३०, १५
देवी यावाप्रुधिबी	३७, ३	३७, ३
देवीराप एष वो	८, २६	९, २६
देवीरापः शुद्धा वोद्वः	६, १३	६, १७
देवीरापो अप्रेणुवो	१, १२	१, १७
देवीरापो अपां नपायो	६, १७	६, ३९
		१०, ८
देवीर्द्वार इन्द्रः संधाते	२८, १३	३०, १३
देवीर्द्वारो अश्विना	२१, ४९	२३, ४८
देवीर्द्वारो बयोधसः	२८, ३६	३०, ३६
देवीस्तिष्ठन्तिष्ठो	२१, ५४	२३, ५३
	२८, १८	३०, १८
	२८, ४१	३०, ४१

देवेन नो मनसा देव	३४, २३	३३, १७
देवेभ्यस्त्वा देवाव्यं (युवं) गृहामि ७, २२		७, २५
देवेभ्यो हि प्रथमं	३३, ५४	३२, ५४
देवो अभिः स्विष्टकृद्	२१, ५८	२३, ५७
	२८, २२	३०, २२
	२८, ४५	३०, ४५
देवो देवैर्वनस्पतिः	२१, ५६	२३, ५५
	२८, २०	३०, २०
देवो नराशः सो देव	२८, ४२	३०, ४२
देवो वनस्पतिर्देव	२८, ४३	३०, ४३
देव्यो वज्रयो (वभियो) भूतस्य	३७, ४	३७, ४
देहि मे ददामि ते	३, ५०	३, ५८
देवीं धियं मनामहे	४, ११	४, १५
दैव्या अप्वर्यवस्त्वा	२३, ४२	२५, ४४
दैव्या मिमाना मनुषः	२०, ४२	२२, २७
दैव्याय कर्मणे	१, १३	१, १९
दैव्याय धर्मे जोष्ट्रे	१७, ५६	१८, ५६
दैव्याव(अ)प्वर्य आ गतः	३३, ३३	३२, ३३
	३३, ७३	३२, ७३
दैव्या होतारा ऊर्ध्व	२७, १८	२९, १८
दैव्या होतारा प्रथमा	२९, ३२	३१, ४४
दैव्या होतारा भिपजे	२१, १८	२३, १९
दोग्री येनुर्वोडा (व्हा)	२२, २२	२४, ३१
द्यां (दिवं) मा लेखीरन्तरिक्षं	५, ४३	५, ५४
दपुतानस्त्वा मारुतो	५, २७	५, ३५
दपुभिरक्तुभिः परि	३४, ३०	३३, २४
दपुभिरहोभिरक्तुभिः	३५, १	३५, ३६
द्यौः शान्तिरन्तरिक्षः	३६, १७	३६, १७
द्यौरसि पृथिव्यसि	१, २	१, ४
द्यौरासीत्पूर्वं चित्तिरश्न	२३, १२	२५, १३
	२३, ५४	२५, ५६
द्यांस्ते पृथिव्यन्तरिक्षं	२३, ४३	२५, ४५
द्यांस्ते पृष्ठं पृथिवी	११, २०	१२, २०
द्वारो देवीरन्वरा	२७, १६	२९, १६
द्विपदा वाधनुपदाः	२३, ३४	२५, ३६
द्वे विरूपे चरतः	३३, ५	३२, ५
द्वे गृती अगृणवं	१९, ४७	२१, ४९
द्वयः सर्पिरासुतिः	११, ७०	१२, ७१
द्रष्टव्यस्तु पृथिवी	१३, ५	१४, ५

द्रविणोदाः पिपापति	२६, २२	
द्रापे अन्धसस्पते	१६, ४७	१७, ४७
द्रुपदादिव मुमुचानः	२०, २०	२२, ५
धन्वना गा धन्वनाजि	२९, ३९	३१, १४
धर्ता दिवो वि भाति	३७, १६	३७, १६
धाता रातिः सवितेदं	८, १७	९, १७
धानाः करम्मः सकवः	१९, २१	२१, २१
धानानां रूपं कुवलं	१९, २२	२१, २२
धानावन्तं करम्भिणं	२०, २९	२२, १४
धान्यमसि धिनुहि	१, २०	१, ३३
धामच्छदग्निरिन्द्रो	१८, ७६	२०, ४५
धामं ते विश्वं	१७, ९९	१९, १२
धिपणासि पर्वती	१, १९	१, ३२
धूम्रान्वसन्तायालभते	२४, ११	२६, १५
धूम्रा बभ्रुनीकाशाः	२४, १८	२६, २२
धूरसि धूर्व धूर्वन्तं	१, ८	१, ११
धृष्टिरस्यपात्रे	१, १७	१, २७
ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोगिः	१४, १	१५, १
ध्रुवसदं त्वा नृपदं	९, २	१०, २
ध्रुवं ध्रुवेण मनसा	७, २५	७, २८
ध्रुवमसि पृथिवीं दृष्ट	१, १७	१, ३८
ध्रुवा अरादन्वृतस्य	२, ६	२, ९
ध्रुवा अस्मिन् गौपती	१, १	१, ३
ध्रुवासि धरुणास्तृता	१३, १६	१४, १६
ध्रुवासि धरुणेतो	१३, ३४	१४, ३६
ध्रुवासि ध्रुवोऽयं (ऽस्मिन्)	५, २८	५, ३६
ध्रुवोऽसि पृथिवी	५, १३	५, १८
नक्षत्रेभ्यः स्वाहा	२२, २८	२४, ३८
नक्षोपास्ता समनसा	१२, २	१३, २
	१७, ७०	१८, ७०
न तं विदाधय इमा	१७, ३१	१८, ३१
न तद्रक्षाः सि न पिशाचा	३४, ५१	३३, ३९
न तस्य प्रतिमा अस्ति	३२, ३	३५, २५
न ते द्यौः परमा	३४, १९	३३, १३
न त्वावोऽन्यो दिव्यो	२७, ३६	२९, ४१
नदीभ्यः पौष्टिष्टं (ष्ट) मृष्टीका	३०, ८	३४, ८
नम उदयेण	२५, ८	२७, ११
नमध नमस्यध	१४, १५	१५, १६
नम आगवे चाजिराय	१६, ३१	१७, ३१
नम उष्णीषिणे	१६, २२	१७, २२

नमः कर्माणि	१६, २३	१७, २३
नमः कृष्णाय	१६, ३८	१७, ३८
नमः कृत्स्नयवगा	१६, २०	१७, २०
नमः कर्षाय च	१६, ४६	१७, ४६
नमः कर्षाया वाग्ये	१६, ४१	१७, ४१
नमः कृष्णे	१६, ४०	१७, ४०
नमः कृष्ण (वे) वाय	१६, ४१	१७, ४१
नमः कृष्णाय	१६, ४५	१७, ४५
नमः कृष्णः स्वपतिन्दय	१६, २८	१७, २८
नमः कृष्णः	१६, २४	१७, २४
नमः कृष्णाय	१६, ४३	१७, ४३
नमः कु वे विष्टे	१६, ३३	१७, ३३
नमः कृष्णः	१६, ३३	१७, ३३
नमः कृष्णाय	१६, ३३	१७, ३३
नमः कृष्णाय	१६, ३३	१७, ३३
नमस्तु कालान्तर्वा	६, १२	६, १३
नमस्तु कालवापला	१६, १४	१७, १४
नमस्तु कालो	१६, २७	१७, २७
नमस्तु कालु विष्टुते	३६, २१	३६, २१
नमस्तु कालु नमः	१६, १	१७, १
नमस्तु काले होमि	१७, ११	१८, ११
	३६, २०	३६, २०
नमो कर्णो	१६, २५	१७, २५
नमो कर्णाय	१६, ३२	१७, ३२
नमो कर्णाय	१६, ३३	१७, ३३
नमो कर्ण (नमो) काल (नमो)	१६, १८	१७, १८
नमो कर्णिते	१६, ३५	१७, ३५
नमो कर्णाय विष्टुते	६, २२	१०, २१
नमो कर्णाय वरुणाय	४, ३५	४, ४७
नमो कः किरः शेषा (कर्ण)	२, ३२	२, ५७
नमो कः किरः किरः	२, ३२	२, ५७
नमो कर्णाय वि	१६, २१	१७, २१
नमो कर्णाय	१६, २४	१७, २४
नमो कर्णाय	१६, ३३	१७, ३३
नमो कर्णाय विष्टुते	१६, २३	१७, २३
नमो कर्णाय	१६, १७	१७, १७
	१६, ४०	१७, ४१
नमो कर्णाय	१६, ४४	१७, ४४
नमो कर्णाय	१६, ११	१७, ११
नमो कर्णाय	१६, ८	१७, ८

नमो कर्णाय	१६, २३	१७, २३
	१६, ३५	
	१६, ३३	
नमो कर्णाय	१६, ३३	१७, ३३
नमो कर्णाय	१६, १७	१७, १७
नमो कर्णाय	१६, ३०	१७, ३०
नमो कर्णाय	२०, ८२	२२, ६७
नमो कर्णाय	२०, ३७	२२, २२
नमो कर्णाय	२०, २७	२२, ३३
नमो कर्णाय	३०, २०	३२, २०
नमो कर्णाय	३, ३७	३, ४३
नमो कर्णाय	१७, ३०	१५, ३४
नमो कर्णाय	१७, २७	१५, ३३
नमो कर्णाय	१७, ३१	१५, ३५
नमो कर्णाय	२३, १३	२५, १८
	२५, ४४	
नमो कर्णाय	३, ३२	३, ४०
नमो कर्णाय	३३, ३०	३३, ३०
नमो कर्णाय	१७, ७	२१, ६
नमो कर्णाय	११, ७३	११, ७७
नमो कर्णाय	२०, ३	२१, १००
नमो कर्णाय	३१, १३	३५, १३
नमो कर्णाय	२३, ३३	२५, ३८
नमो कर्णाय	१२, १७	१३, १३
नमो कर्णाय	२१, २१	२४, ३२
नमो कर्णाय	२५, ३८	२७, ४३
नमो कर्णाय	२७, २३	२९, २९
नमो कर्णाय	१६, ५३	१७, ५३
	१६, ५७	१७, ५७
नमो कर्णाय	२२, ७	२४, ८
नमो कर्णाय	१२, ३३	१३, ३७
नमो कर्णाय	१०, ३७	११, ३७
	२०, ३	२१, १३
नमो कर्णाय	११, ३३	१२, ३३
नमो कर्णाय	१७, २४	१५, २८
नमो कर्णाय	३०, ३	३२, ३
नमो कर्णाय	१७, ११	१८, १३
नमो कर्णाय	१६, ५८	१७, ६५
नमो कर्णाय	१५, ११	१६, २०
नमो कर्णाय	१७, ५४	१८, ५४

पथ नयः सरस्वती	३४, ११	३३, ५
पथस्वन्तः पुरुष आ	३३, ५२	२५, ५४
पथाविश्वस्तुवता	१४, ३०	१५, ३५
पथाविर्वयो गायत्री	१४, १०	१५, १३
पथस्पथः परिपतिं	३४, ४२	३३, ३०
पथः पृथिव्यां पथ	१८, ३६	२०, ७
पथसा शुक्रममृतं	१९, ८४	११, ८१
पथसो रूपं यद्यथा	१९, २३	२१, २३
पथसो रेत आमृतं	३८, २८	३८, २६
परं मृत्यो अनु परेहि	३५, ७	३५, ४०
परमस्याः परावतो	११, ७२	१२, ७३
परमेष्ठी त्वा सादयतु	१५, ५८	१५, ६४
परमेष्ठ्यभिधीतः	८, ५४	९, ३८
परस्या अधि संवतो	११, ७१	१२, ७२
परि ते दृढ (ऋ) भो रथो	३, ३६	३, ४४
परि ते धन्वनो	१६, १२	१७, ११
परि त्वा शिर्वणो	५, २९	५, ३७
परि त्वामि पुरं वयं	११, २६	१२, २६
परि यावापृथिवी	३२, १२	३५, ३१
परि ने (गो हेती) रुद्रस्य	१६, ५०	१७, ५०
परि मामे दुधरिताद्	४, २८	४, ४०
परि वाजपतिः	११, २५	१२, २५
परिबीरसि परि त्वा	६, ६	६, ७
परीतो विमता सुतः	१९, २	२१, २
परीत्य भूतानि परीत्य	३२, ११	३५, ३०
परीमे गम्भनेपत	३५, १८	३५, ५१
परो दिवा पर एना	१७, २९	१८, २९
पत्रमानः सो अय नः	१९, ४२	२१, ४४
पवित्रेण पुनीहि मा	१९, ४०	२१, ४२
पवित्रे रूपो वैष्णव्यौ	१, १२	१, १६
	१, ३१	१, ४८
	४, ४	४, ५
	१०, ६	११, १३
पशुभिः पशूनाम्ना	१९, २०	२१, २०
पशुवाट् च मे पशोही	१८, २७	१९, ३९
पशुवाहो विराज	२४, १३	२६, १७
पतं नो अश्विना दिवा	२०, ६२	२२, ४७
पावक्या रक्षितयन्त्या	१७, १०	१८, ११
पावक्यर्चाः शुक्रवर्चा	२२, १०७	२३, १०६
पावक्य नः सरस्वती	२०, ८४	२२, ६९

पाहि नो अम एक्या	२७, ४३	
पिता नोऽसे पिता नो	३७, २०	३७, १९
पितुं नु स्तोत्रं महो	३४, ७	३३, २
पितृभ्यः स्वाधायिभ्यः	१९, ३६	२१, ३६
पीबो अन्ना रयिवृधः	२७, २३	२९, २३
पुत्रमिव पितरावश्विनो	१०, ३४	११, ४७
	२०, ७७	२२, ६२
पुनन्तु मा देवजनाः	१९, ३९	२१, ४१
पुनन्तु मा पितरः	१९, ३७	२१, ३८
पुनन्तु मा पितामहाः	१९, ३७	२१, ३९
पुनरासद्य सदनमपथ	१२, ३९	१३, ४०
पुनरूर्जा निवर्तस्य	१२, ९	१३, १०
	१२, ४०	१३, १४
पुनर्नः पितरो मनो	३, ५५	३, ६३
पुनर्मनः पुनरायुर्म	४, १५	४, २०
पुनस्त्वादित्या रुद्रा	१२, ४४	१२, ८५
		१३, ४५
पुनाति ते परिस्तुतः	१९, ४	२१, ४
पुरा क्रूरस्य विसृषो	१, २८	१, ४५
पुरीष्यासो अमयः	१२, ५०	१३, ५१
पुरीष्योऽसि विश्वभरा	११, ३२	१२, ३१
पुरुदस्मो विपुरुष	८, ३०	९, २९
पुरुष एवेदः सर्व	३१, २	३५, २
पुरुषमृगश्चन्द्रमसो	२४, ३५	२६, ३९
पूर्णा दवि परा पत	३, ४९	३, ५७
पूषणं वनिष्ठान्	२५, ७	२७, १०
पूषन्तव व्रते वयं	३४, ४१	३३, २९
पूषन्नेक्ये यम सूर्य		४०, १६
पूषा पनाक्षरेण	९, ३२	१०, ४१
पूषे स्वाहा पूषे	२२, २०	२४, २८
पृच्छामि त्वा चित्तये	२३, ४९	२५, ५१
पृच्छामि त्वा परमन्तं	२३, ६१	२५, ६३
पृथिवि देवयजन्यो	१, २५	१, ४१
पृथिवी च न इन्द्रश्च	१८, १८	१९, ३०
पृथिवी छन्दोऽन्तरिक्षं	१४, १९	१५, २०
पृथिव्या अहमुदन्तरिक्ष	१७, ६७	१८, ६७
पृथिव्याः पुरीषनस्यप्सो	१४, ४	१५, ४
पृथिव्याः सधस्यादमि	११, १६	१२, १६
पृथिव्यै वर्नीमि पृथिवि	१, २५	१, ४१
पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय	२२, २९	२४, ४१

पृथिस्तिरश्चिन्पृथिः	२४, ४	२६, ६	प्र मन्महे शवसा	३४, १६	३३, १०
पृषदश्वा मरुतः	२५, २०	२७, २४	प्रमुख घन्वनस्त्व	१६, ९	१७, ९
पृष्टो दिवि पृष्टो	१८, ७३	२०, ४२	प्र याभिर्यासि दाश्वाः	२७, २७	२९, २६
पृष्टीर्मे राष्ट्रमुदरम सौ	२०, ८	२१, ९९	प्र व इन्द्राय बृहते	३३, ९६	
प्रघासिनो हवामहे	३, ४४	३, ५२	प्र वायुमच्छा बृहती	३३, ५५	३२, ५५
प्रजापतये च वायवे	२४, ३०	२६, ३४	प्र वातृजे सुप्रया	३३, ४४	३२, ४४
प्रजापतये त्वा जुष्टं	२२, ५	२४, ४	प्र वीरया सुचयो	३३, ७८	३२, ७०
प्रजापतये पुरुषान्	२४, २९	२६, ३३	प्र वो महे मन्दमानाय	३३, २३	३२, २३
प्रजापतये ब्रह्मन्	२२, ४	२४, ४	प्र वो महे महि नमो	३४, १७	३३, ११
प्रजापतिः सम्भ्रियमाणः	३९, ५	३९, ४	प्रसद्य भस्मना योनिमपश्च	१२, ३८	१३, ३९
प्रजापतिर्विश्वकर्मा	१८, ४३	२०, १३	प्रस्तरणे परिधिना	१८, ६३	२०, ३३
प्रजापतिर्वृषासि	८, १०	८, ११	प्रागपागुदगधराक्	६, ३६	६, ४९
प्रजापतिश्चरति गर्भे	३१, १९	३५, १९	प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा	२९, २९	३१, ४१
प्रजापतिष्वा सादयतु	१३, १७	१४, १७	प्राचीमनु प्रदिशं प्रेहि	१७, ६६	१८, ६६
प्रजापते न त्वदेता	१०, २०	११, २९	प्राच्यै दिशे स्वाहावर्च्यै	२२, २४	२४, ३४
	२३, ६५	२५, ६७	प्राणं मे पाहापानं मे	१४, ८	१५, ७
प्रजापतेस्तपसा	२९, ११	३१, ११	प्राणदा अपानदा	१७, १५	१८, १५
प्रजापतौ त्वा देवता	३५, ६	३५, ३९	प्राणपा मे अपानपाः	२०, ३४	२२, १९
प्रजाभ्यस्त्वा प्रजास्त्वानु	४, २५	४, ३५	प्राणश्च मेऽपानश्च	१८, २	१९, १४
प्र तद्विष्णुस्तवते	५, २०	५, २६	प्राणापानौ मे पाहि		२, २६
प्र तद्वोचेदमृतं	३२, ९	३५, २८	प्राणाय त्वोदानाय	१, २०	१, ३४
प्र ते क्षत्रे प्रति तिष्ठामि	२०, १०	२१, १०१	प्राणाय मे वर्चोदा	७, २७	९, १
प्रतिपदसि प्रतिपदे	१५, ८	१६, १३	प्राणाय स्वाहापानाय	२२, २३	२४, ३३
प्रति पन्थामपद्महि	४, २९	४, ४१		२३, १८	२५, २०
प्रतिश्रुत्वाया अर्तनं	३०, १९	३४, १९	प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रः	३४, ३४	
प्रति स्पशो विस्वज	१३, ११	१४, ११	प्रातर्जितं भगमुग्रः	३४, ३५	३३, २८
प्रतिधिना पृथिव्या	१५, ६	१६, १०	प्रियंकर [बहुकार] श्रेयस्कर	१०, २८	११, ४०
प्रतीचीमारोह	१०, १२	११, २०	प्रेता जयता नर इन्द्रो	१७, ४६	१८, ४६
प्रतूर्त बाजिनाद्रव	११, १२	१२, १२	प्रेत्या एत्यै सं चाद्य	२७, ४५	२९, ५०
प्रतूर्वजेष्टवकाम	११, १५	१२, १५	प्रेदग्ने ज्योतिष्मान्	१२, ३२	१३, ३३
प्रत्यङ्गेषु प्रति	२०, १०	२१, १०२	प्रेद्वो अग्ने दीदिहि	१७, ७६	१८, ७६
प्रत्युष्टः रक्षः	१, ७	१, १०	प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः	३३, ८९	३७, ७
	१, २९	१, ४६		३७, ७	
प्रथमा द्वितीयैः	२०, १२	२१, १०४	प्रेतु बाजीकनिकदन्	११, ४६	१२, ४६
प्रथमा वाः सरथिना	२९, ७	३१, ७	प्रेषेभिः प्रेषानाप्नोति	१९, १९	२१, १९
प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिः	३४, ५७	३३, ४५	प्रोषदक्षो न यवसे	१५, ६२	१६, ८३
प्र नो यच्छत्वर्धमा	९, २९	१०, ३७	प्रोषमाणः सोम आगतो	८, ५६	९, ४०
प्र पर्वतस्य वृषभस्य	१०, १९	११, २८	फल्लुर्लोहितोर्णा पलशौ	२४, ४	२६, ७
प्र-प्रायमभिर्भरतस्य	१२, ३४	१३, ३५	यद् सूर्यं श्रवसा	३३, ४०	३२, ४०
प्र बाहवा सिसृतं	२१, ९	२३, ९	चण्महौ २ असि	३३, ३९	३२, ३९

वर्हिषदः पितर	१९, ५५	२१, ५५
बलविज्ञाय स्थविरः	१७, ३७	१८, ३७
बह्वीनां पिता	२९, ४२	३१, १८
बन्तो वयो विबलं	१४, ९	१५, १०
बाहू मे बलमिन्द्रियं	२०, ७	२१, ९८
बीभत्सायै पौन्क्सं	३०, १७	३४, १७
बृहच्छन्दो रथन्तरं	१५, ५	१६, ७
बृहती छन्दोऽनुष्टुप् छन्दो	१४, १८	१५, १९
बृहदिन्द्राय गायत	२०, ३०	२२, १५
बृहन्प्रावासि वानस्पत्यः	१, १५	१, २३
बृहभिदिधम एपां	३३, २४	३२, २४
बृहस्पतिर्देवानां		२, २१
बृहस्पतिना ब्रह्मणा	१०, ३०	११, ४३
बृहस्पते अति यदयौ	२६, ३	२८, ४
बृहस्पते परिदीया	१७, ३६	१८, ३६
बृहस्पते वार्जजय	९, ११	१०, १५
बृहस्पते सवितर्बोध	२७, ८	२९, ८
योधा मे अस्य वचसो	१२, ४२	१३, ४३
ब्रह्म क्षत्रं पवते	१९, ५	२१, ५
ब्रह्म जमानं प्रथमं	१३, ३	१४, ३
ब्रह्मणस्पते त्वमस्य	३४, ५८	३३, ४६
ब्राह्मणे ब्राह्मणं क्षत्राय	३०, ५	३४, ५
ब्रह्म ह० ह० क्षत्रं ह० ह०	५, २७	५, ३६
	६, ३	६, ४
ब्रह्मराजन्याभ्यां शूद्राय	२६, २	२८, ३
ब्राह्मवनि त्वा क्षत्रवनि	५, २७	५, ३५
	६, ३	६, ४
ब्रह्म सूर्यसमं ज्येतिः	२३, ४८	२५, ५०
ब्रह्मणि मे मतयः	३३, ७८	३२, ७८
ब्राह्मणमय विदेयं	७, ४६	९, ११
ब्राह्मणासः पितरः	२९, ४७	
ब्राह्मणोऽस्य मुक्तमासाद्	३१, ११	३५, ११
भग एव भगवोऽ	३४, ३८	
भग प्रणेनर्भग	३४, ३६	
भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम	२५, २१	२७, २५
भद्राऽञ्ज प्रशस्तये	१५, ३९	१६, ६१
भद्रो नोऽभिराहुनो	१५, ३८	१६, ६०
भद्रो मेऽसि प्रत्यवस्व	४, ३४	४, ४६

भवतं नः समनसौ	५, ३	५, ३
	१२, ६०	१३, ६१
भार्ये दार्वाहारं	३०, १२	३४, १२
भुज्युः सुपर्णो यज्ञो	१८, ४२	२०, १२
भुवो यज्ञस्य रजसश्च	१३, १५	१४, १५
	१५, २३	१६, ४४
भूताय त्वा नारातये	१, ११	१, १४
भू[भुव] पतये स्वाहा	२, २	२, ३
भूम्या आवृणालभते	२४, २६	२६, ३०
भूरसि भूमिरस्यदितिः	१३, १८	१४, १८
भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्	३६, ३	३६, ३
भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः	३, ३७	३, ४५
	७, २९	९, ५
	८, ५३	९, ३७
भूर्भुवः स्वर्द्यौरिव भूमना	३, ५	३, ५
भूर्भुवः स्वर्लाजीश्छाचीश्च	२३, ८	२५, ९
भेषजमसि भेषजं	३, ५९	३, ६७
मखस्य गिरोऽसि	११, ५७	१२, ५९
	३७, ८	३७, ८
मधवे स्वाहा माधवाय	२२, ३१	२४, ४४
मधु नक्तमुतोपसो	१३, २८	१४, ३०
मधुमतीर्न इषस्तुधि	७, २	७, १
मधुमाशो वनस्पतिः	१३, २९	१४, ३१
मधु वाता ऋतायते	१३, २७	१४, २९
मधुश्च माधवश्च	१३, २५	१४, २६
मध्वा यज्ञं नक्षसे	२७, १३	२९, १३
मनश्छन्दः कृषिश्छन्दो	१४, १९	१५, २१
	१५, ४	१६, ४
मनसः कर्ममाकृतिं	३९, ४	३९, ३
मनस्त आप्यायतां	६, १५	६, १९
मनस्त्वाद्वा स्वाहा	७, ६	७, ३
मनो गायत्र्यै		२, २०
मनो जूतिर्जुपतामाज्यस्य	२, १३	२, २९
मनो न येषु हवनेषु	७, १७	७, १६
मनो न्वाहामहे	३, ५३	३, ६१
मनो मे तर्पयत	६, ३१	६, ४४
मन्दयेऽन्तरां	३०, १४	३४, १४
मयि गृह्यन्ते (मे) कामि	१३, १	१४, १
मयि त्वदिन्द्रियं	३८, २७	३८, २६

मयीदमिन्द्र इन्द्रियं	२, १०	२, १८
मयुः प्राजापत्य उलो	२४, ३१	२६, ३५
मरुताः स्वन्धा विध्वेषां	२५, ६	२७, ९
मरुतो यस्य हि क्षये	८, ३१	९, ३०
मरुत्वन्तं वृषभं	७, ३६	७, ३६
मरुतवोऽइन्द्र वृषभो	७, ३८	२८, १०
मर्माणि ते वर्मणा	१७, ४९	१८, ४९
मशकन्नेऽरिन्द्रः	२५, ३	२७, ५
महोऽइन्द्रो नृवदा	७, ३९	७, ३९
महोऽइन्द्रो य ओजसा	७, ४०	७, ४०
महोऽइन्द्रो वज्रहस्तः	२६, १०	२८, ११
महानः मन्यो रेवत्यो	२३, ३५	२५, ३७
महि त्रीणामवोऽस्तु	३, ३१	३, ३९
मही द्यौः पृथिवी च न	८, ३२	९, ३१
	१३, ३२	१४, ३४
महीनां पयोऽसि	४, ३	४, ४
महीमू पु मातरः	२१, ५	२३, ५
महो अमेः समिधानस्य	३३, १७	३२, १७
महो अर्णः सरस्वती	२०, ८६	२२, ७१
मा छन्दः प्रमा छन्दः	१४, १८	१५, १८
मा त इन्द्र ते वयं	१०, २२	११, ३२
माता च ते पिता च ते	२३, २४	२५, २६
	२३, २५	२५, २७
मातेव पुत्रं पृथिवी	१२, ६१	१३, ६२
मा त्वामिर्वर्चनयी	२५, ३७	२७, ४१
मा त्वा तपदिप्रय	२५, ४३	
मा नः शः सो अररुवो	३, ३०	३, ३८
मा न स्तोके तमये	१६, १६	१७, १६
मा नो महान्तमुत	१६, १५	१७, १५
मा नो मित्रो वरुणो	२५, २४	२७, २८
मापो मौषधीर्हिः सीर्षाम्नो	६, २२	६, ३०
मा भेर्मा संविन्वा	१, २३	१, ३९
	६, ३५	६, ४८
मा मा हिः सज्जिता	१२, १०२	१३, १०१
मा वयः रायस्पोषेण	४, २२	४, ३१
मा वो रिक्त	१२, ९५	१३, ९७
मा सु भित्वा	११, ६८	१२, ६९
माहिर्भर्मा पृदाकुः	६, १२	६, १५
	८, २३	९, २३
मित्रः कुवे पतदक्षं	१३, ५७	१२, ५७

मित्रः सः सृज पृथिवी	११, ५३	१२, ५४
मित्रश्च म इन्द्रश्च	१८, १७	१९, २९
मित्रस्ता पदि वप्रीतां	४, १९	४, २६
मित्रस्य चर्षणीधृतो	११, ६२	१२, ६४
मित्रस्य त्वा चक्षुषा		१, २२
मित्रस्य मा चक्षुषे	५, ३४	५, ४३
मित्रावरुणाभ्यां त्वा	७, २३	७, २५
मित्रो न एहि सुमित्रध	४, २७	४, ३८
मित्रो नवाक्षरेण	९, ३३	१०, ४२
मीढु (कहु) ह्यम शिवतम	१६, ५१	१७, ५१
मुखः सदस्य शिर इत्	१९, ८८	२१, ८५
मुखन्तु मा शपथ्या	१२, ९०	१३, ९१
मूर्धनं दिवो अरतिं	७, २४	७, २६
	३३, ८	३२, ८
मूर्धा त्वयः प्रजापतिः	१४, ९	१५, ९
मूर्धासि राड् ध्रुवासि	१४, २१	१५, २३
मूलेभ्यः स्वाहा स्वास्त्राभ्यः	२२, २८	२४, ४०
मृगो न भीमः कुचरो	१८, ७१	२०, ४०
मेधां मे वरुणो	३२, १५	
मो पू ण इन्द्राव पृत्सु	३, ४६	३, ५४
य आत्मदा बलदा	२५, १३	२७, १७
य इन्द्र इन्द्रियं दधुः	२०, ७०	२२, ५५
य इमा विश्वा भुवनानि	१७, १७	१८, १७
य ह्ये द्यावापृथिवी	२९, ३४	३१, ४६
य एतावन्तश्च	१६, ४३	१७, ६३
यं क्रन्दसी अवसा	३२, ७	३९, ३४
यः प्राणतो निमिषतो	२३, ३	२५, ३
	२५, ११	२७, १५
यकः सर्का शकुन्तिका	२३, २२	२५, २४
यकोऽमकौ शकुन्तक	२३, २३	२५, २५
यजमानस्य परिधि	२, ३	२, ४
यजा नो मित्रावरुणा	३३, ३	३२, ३
यजुर्मिराप्यन्ते प्रहा	१९, २८	२१, २८
यजजाप्रतो वरुमुदैति	३४, १	३३, १
यज्ञ वज्रं गच्छ	८, २२	९, २२
यज्ञ नमश्च (सं च) त उप	२, १९	२, ४५
यज्ञश्च द्यौरी विततः	८, ६२	
यज्ञ-यज्ञ यो अमदे	२७, ४२	२९, ४७
यज्ञेन यज्ञयजन्त	३१, १६	३५, १६
यज्ञो देवानां प्रवेति	८, ४	८, ३
	३३, ६८	३२, ६८

यते स्वाहा धावते	२२, ८	२४, १०
यतो- यतः समीहसे	३६, २२	३६, २२
यतो गात्रादग्निना	२५, ३४	२७, ३८
यते पवित्रमर्चिष्यमे	१९, ४१	२१, ४३
यते सादे महसा	२५, ४०	
यते सोम दिवि ज्योतिः	६, ३३	६, ४६
यते सोमा दाभ्यं नम	७, २	७, २
	८, ४९	८, ३१
यत्पुरुषं व्यदधुः	३१, १०	३५, १०
यत्पुरुषेण हविषा	३१, १४	३५, १४
यत्प्रज्ञानमुत चेतो	३४, ३	
यत्र धारा अनेपता	१८, ६५	२०, ३५
यत्र वाणाः सम्पतन्ति	१७, ४८	१८, ४८
यत्र ब्रह्म च क्षत्रं	२०, २५	२२, १०
यत्रेन्द्रश्च वायुश्च	२०, २६	२२, ११
यत्रौषधीः समम्मत	१२, ८०	१३, ८१
यथेमां वाचं कल्पाणी	२६, २	२८, २; ३
यदकन्दः प्रथमं	२९, १२	३१, २४
यदमे कानि कानि	११, ७३	१२, ७४
यदत्तयुपजिह्विका	११, ७४	१२, ७५
यदत्र रितः रसिनः	१९, ३५	२१, ३५
यदय कञ्च वृत्रहन्	३३, ३५	३२, ३५
यदय सूर उदिते	३३, २०	३२, २०
यदध्वस्य क्रविषो	२५, ३२	२७, ३६
यदस्वाय वास उप	२५, ३९	२७, ४३
यदस्या अशुभेशः	२३, २८	२५, ३०
यदाकृतस्सममुखो	१८, ५८	२०, २८
यदापिपेष मतारं	१९, ११	२१, १०
यदापो अप्या इति	२०, १८	२२, ४
यदाब्रह्मन्दाक्षः यणा	३४, ५२	३३, ४०
यदि आप्रयदि स्वप्न	२०, १६	२२, ३
यदि दिवा यदि नक्तम्	२०, १५	२२, २
यदिमा वाजयन्	१२, ८५	१३, ८६
यद्वरुणमुदरस्य	२५, ३३	२७, ३७
यद्रामे बदरश्चे	३, ४५	३, ५३
	२०, १७	२२, ४
यत्नं वपरादानं	१८, ६४	२०, ३४
यरोषा देवदेव (अ) नं	२०, १४	२२, १
यरोषास्ते ललामगुं	२१, २९	२५, ३६
यदाजिनो काम	२५, ३१	२७, ३५

यद्वातो अपो अग्नी	२३, ७	२५, ७
यद्वाहिष्ठं तदग्नये	२६, १२	
यदरिणो यवमति	२३, ३०	२५, ३२
	२३, ३१	२५, ३३
यद्विष्यस्तुशो	२५, २७	२७, ३१
यन्ता च मे धर्ता	१८, ७	१९, १९
यं ते देवी निर्ऋतिः	१२, ६५	१३, ६६
यन्त्री राङ् यन्त्यसि	१४, २२	१५, २४
यन्निर्गजा रेक्णसा	२५, २५	२७, २९
यन्नाक्षणं मांस्पर्चन्था	३५, ३६	२७, ४०
यन्मे छिद्रं चक्षुषो	३६, २	३६, २
यममे कन्यवाहन	१९, ६४	२१, ६४
यममे पृत्तु मर्त्यमवा	६, २९	६, ४२
यमश्चिना नमुचेरा	१९, ३४	२१, ३४
यमश्चिना सरस्वती	२०, ६८	२२, ५३
यमाय त्वाङ्गिरस्वते	३८, ९	३८, ९
यमाय त्वा मत्साय त्वा	३७, ११	३७, ११
यमाय यमसूमयवर्चभ्यो	३०, १५	३४, १५
यमाय स्वाहान्तक्राय	३९, १३	३९, १२
यमेन दत्तं व्रित	२९, १३	३१, २५
यं परिधि पर्यधत्था	२, १७	२, ३३
यथोरोजसा रक्षिता	८, ५९	९, ४५
यवानां भगोऽसि	१४, २६	१५, ३१
यधिदापो महिना	२७, २६	२९, ३६
यस्तु सर्वाणि भूतान्या	४०, ६	४०, ६
यन्मे अय कृणवद्ब्र	१२, २६	१३, २७
यन्मे (देव सोमा) अश्वतनिर्मक्षो	८, १२	८, १३
यन्मे इप्स इन्द्रदन्ति	७, २६	७, २९
यन्मे प्राणः पशुषु		१, ५०
यन्मे रसः सम्भृत	१९, ३३	२१, ३३
यस्ते स्तनः शशयो	३८, ५	३८, ५
यस्माज्जातं न पुरा	३२, ५	३५, २६
यस्मात्त जतः परो	८, ३६	८, १७
यस्मिन्सर्वाणि भूतानि	४०, ७	४०, ७
यस्मिन्सन्नास ऋषभाम	२०, ७८	२२, ६३
यस्मिन्नुचः सप्त	३४, ५	
यस्य कुर्मो गृहे	१७, ५२	१८, ५२
यस्य प्रद्यामन्वन्य	११, ६	१२, ६
यस्यायं विश्व आदौ	३३, ८२	३२, ८२
यस्यास्ते पोर कामन्	१२, ६४	१३, ६५

यस्येमे हिमवन्तो	२५, १२	२७, १६
यस्यै ते यज्ञियो	८, २९	९, २८
यस्यौषधीः प्रसपर्य	१२, ८६	१३, ८७
या इषवो यातुधाना	१३, ७	१४, ७
या ओषधीः पूर्वा जाता	१२, ७५	१३, ७६
या ओषधीः सेमराज्ञी	१२, ९२	१३, ९३
	१२, ९३	१३, ९४
यौ२५आवह उशतो	८, १९	९, १९
यां मेधां देवगणा	३२, १४	३५, ३३
याः फलिनीर्या अफला	१२, ८९	१३, ९०
याः सेना अभीत्वरीः	११, ७७	१२, ७८
या तव तनूरियः	५, ६	५, ८
या तव तनूर्मध्यभूदेया	५, ४०	५, ५०
या ते अमेयः शया	५, ८	५, १२
या ते धर्म दिव्या शुग्या	३८, १८	३८, १८
या ते धामानि परमाणि	१७, २१	१८, २१
या ते धामानि हविषा	४, ३७	४, ४९
या ते धामान्युश्मसि	६, ३	६, ३
या ते रुद्र शिवा तनुः	१६, २	१७, २
	१६, ४९	१७, ४९
या ते हेतिमहि (ऋ) घम	१६, ११	१७, १२
यामिषुं गिरिशन्त हस्ते	१६, ३	१७, ३
यावती श्यावापृथिवी	३८, २६	३८, २५
या वां कशा मधुमत्यध्विना	७, ११	७, १०
या वो देवाः सूर्यं रुवो	१३, २३	१४, २३
	१८, ४७	२०, १७
या व्याघ्रं विषुचिकौभौ	१९, १०	२१, ९
या शतेन प्रतनोषि	१३, २१	१४, २१
याश्चेदमुपगृह्यन्ति	१२, ९४	१३, ९५
यास्ते अग्ने सूर्ये रुचो	१३, २२	१४, २२
	१८, ४६	२०, १६
युक्तेन मनसा	११, २	१२, २
युक्त्वाय सविता	११, ३	१२, ३
युक्त्वा हि क्रेतिना	८, ३४	८, १४
युक्त्वा हि देवहृतर्मो	१३, ३७	१४, ३९
	३३, ४	३२, ४
युजे वां ब्रह्म पूर्य	११, ५	१२, ५
युजते मन उत	५, १४	५, १९
	११, ४	१२, ४
	३७, २	३७, २

युजन्ति ब्रह्मरूपं	२३, ५	२५, ५
युजन्त्यस्य काम्या हरी	२३, ६	२५, ६
युजाधाय रासभं	११, १३	१२, १३
युजानः प्रथमं	११, १	१२, १
युनक्त सौरा वि युगा	१२, ६८	१३, ६९
युवं तमिन्द्रापर्वता	८, ५३	९, ३६
युवः सुराममाश्विना	१०, ३३	११, ४६
	२०, ७६	२२, ६१
युष्मा इन्द्रोऽवृणीत	१, १३	१, १८
यूपवस्का उत ये	२५, २९	२७, ३३
ये अग्रयः पावजन्त्या	१८, ६७	२०, ३६
ये अमिष्वाता	१९, ६०	२१, ६०
ये चेह पितरो	१९, ६७	२१, ६८
ये जनेषु मलिम्लव	११, ७९	१२, ८०
ये तीर्थानि प्रचरन्ति	१६, ६१	१७, ६१
ये ते पन्थाः सवितः	३४, २७	३३, २१
ये त्वाहिहृत्ये मषवन्	३३, ६३	३२, ६३
ये देवा अग्निनेत्राः	९, ३६	११, २
ये देवा देवानां यज्ञिया	१७, १३	१८, १३
ये देवा देवेष्वधि	१७, १४	१८, १४
ये देवासो दिव्येकादश	७, १९	७, २०
ये देवा मनोजाता	४, ११	४, १६
येनऽक्षयस्तपसा	१५, ४९	१६, ७१
ये नः पूर्वे पितरः	१९, ५१	
ये नः सपत्ना अप	३४, ४६	३३, ३४
येन धाता बृहस्पते		३, ७५
येन कर्माव्यपसो	३४, २	
येन यौरुद्रा पृथिवी	३२, ६	२९, ३३
येन वहसि सहस्रं	१५, ५५	१६, ७७
	१८, ६२	२०, ३२
येना पावक चक्षसा	३३, ३२	३२, ३२
येना समत्सु सासहो	१५, ४०	१६, ६२
येनेदं भूतं भुवनं	३४, ४	
येऽनेषु विविध्यन्ति	१६, ६२	१७, ६२
ये पर्थां पथिरक्षय (क्षिण)	१६, ६०	१७, ६०
ये भूतानामधिपतयो	१६, ५९	१७, ५९
ये रूपाणि प्रतिमुद्रमाना	२, ३०	२, ५५
ये वाजिनं परिपद्यन्ति	२५, ३५	२७, ३९
ये वामी रोचने दिवो	१३, ८	१४, ८
ये वृक्षेषु शपिषरा	१६, ५८	१७, ५८

येषामध्येति प्रवसन्त्येषु	३, ४२	३, ४९
ये समानाः समनसः	१९, ४५	२१, ४७
ये समानाः समनसो	१९, ४६	२२, ४८
यो अग्निः कव्यवाहनः	२९, ६५	२१, ६५
यो अग्निरग्नेरध्य	१३, ४५	१४, ४७
यो अर्वन्तं जिघां सति	२२, ५	२४, ५
यो अस्मभ्यमराती	११, ८०	१२, ८१
योगे योगे तवस्तरं	११, १४	१२, १४
यो देवेभ्य आतपति	३१, २०	३५, २०
यो नः पिता जनिता	१७, २७	१८, २७
यो भूतानामधिपतिः	२०, ३२	२२, १७
यो रैवान्यो अमीवहा	३, २९	३, ३७
यो वः शिवतमो	११, ५१	१२, ५२
	३६, १५	३६, १५
रक्षसां भागोऽसि	२, २३	२, ४१
	६, १६	६, २०
रक्षोह्णं बलगहनं	५, २३	५, २८
रक्षोह्णो वो बलगहनः	५, २५	५, ३१
रक्षोह्णो बलगहना	५, २५	५, ३२
रक्षोहा विश्वचर्षणिः	२६, २६	
रजता हरिणीः सीसा	२३, ३७	२५, ३९
रथबाहणं हविरस्य	२९, ४५	
रथे तिष्ठन्नयति	२९, ४३	३१, २१
रथिश्च मे रायथ	१८, १०	१९, २३
रदिमना सत्याय सत्यं	१५, ६	१६, ९
राजन्तमध्वराणां	३, २३	३, ३१
रायसि प्राचीदिग्	१४, १३	१५, १६
	१५, १०	१६, १६
रातिं सत्पतिं महे	२२, १३	२४, १७
राया वयं ससवां सी	७, १०	७, ९
राये नु यं जज्ञत्	२७, २४	२९, २४
रात्रेयत्तोमा भूयो	४, १६	४, २२
रत्नं नो धेहि ब्राह्मणेषु	१८, ४८	२०, १८
रत्नं ब्राह्मं जनयन्तो	३१, २१	३५, २१
रजासि रबासि (ब्रुबासि)	१०, ८	११, १६
रद यने किवि (कवि) परं	१०, २०	११, ३०
रदाः सः सृज्य पृथिवी	११, ५४	१२, ५५
रदो हृदमनो	८, ५८	९, ४४
रूपेण वो रूप मभ्यागां	७, ४५	९, ६०
रैतो मूर्धं वि जहाति	१९, ७६	२१, ७४

रेवती रमध्वमास्मिन्	३, २१	३, २८
रेवती रमध्वं बृहस्पते	६, ८	६, ९
रोहितो धूमरोहितः	२४, २	२६, ३
लाङ्गलं पविरवत्सुषेव	१२, ७१	१३, ७२
लोकं पृण छिद्रं (छिद्रि)	१२, ५४	१३, ५५
	१५, ५९	१६, ८०
लोमभ्यः स्वाहा	३९, १०	३९, ९
लोमानि प्रयतिर्मम	२०, १३	२१, १०६
वस्यन्तीवेदा गनीगन्ति	२९, ४०	३१, १६
वनस्पतिरवसृष्टो	२०, ४५	२२, ३०
वनस्पतेऽव सृजा	२७, २१	२९, २१
वनस्पते वीङ्वाहो	२९, ५२	३१, २०
वनेषु व्यन्तारिर्षं ततान	४, ३१	४, ४३
वयं ते अय ररिमा	१८, ७५	२०, ४४
वयं नाम प्रववामा	१७, ९०	१९, ४
वयं सोम व्रते तव	३, ५६	३, ६४
वयस्वन्तो वयस्कृतं	३, १८	३, २५
वयं हि त्वा प्रयति	८, २०	९, २०
वरुणः क्षत्रमिन्द्रियं	२०, ७१	२२, ५७
वरुणः प्राविताभुव	३३, ४६	३२, ४६
वरुणस्योत्तम्भनमसि	४, ३६	४, ४८
वरुणो त्वयुर्वरुणस्य	१३, ४४	१४, ४६
वर्षावृद्धमसि प्रति त्वा	१, १६	१, २५
वर्षाभिर्ऋतुनादित्या	२१, २५	२३, २६
वर्षाहुर्ऋतुनामायुः	२४, ३८	२६, ४२
वर्षो वर्षायसि यज्ञे	६, ११	६, १५
वसन्ताय कपिञ्जला	२४, २०	२६, २४
वसन्तेन ऋतुना	२२, २३	२३, २४
वसवन्नयोदशाक्षरेण	९, ३४	१०, ४३
वसवस्त्वा वृन्वन्तु	११, ५८	१२, ५९
वसवस्त्याष्टुन्द्यु	११, ६५	१२, ६६
वसवस्त्वाञ्जन्तु	२३, ८	२५, ८
वसवस्त्वा धूपयन्तु	११, ६०	१२, ६१
वसु च मे वसतिथ	१८, १५	१९, २७
वसुभ्य आर्यानालभते	२४, २७	२६, ३१
वसुभ्यस्त्वा स्तेभ्यस्त्वा	२, १६	२, ३१
वसुमतीन्मे ते	२, ८	२, १२
वसूनां भागोऽसि	१४, २५	१५, २९
वसोः पवित्रमसि द्यौरसि	१, २	१, ३४
वसोः पवित्रमसि द्यौतपारं	१, ३	१, ५६

वस्यस्यदितिरस्या	४, २१	४, २८	वायो शुक्रो अयामि	२७, ३०	२९, ३०
वह वयां जातवेदः	३५, २०	३५, ५३	वार्त्रहत्याय शवसे	१८, ६८	२०, ३७
वाचं ते शुन्धामि	६, १४	६, १८	विकिर्दिद्र विलोहितं	१६, ५२	१७, ५२
वाचस्पतये पवस्व	७, १	७, १	विज्यं धनु कपर्दिनो	१६, १०	१७, १०
वाचस्पतिं विश्वकर्माणं	८, ४५	८, २६	वितं च मे वेद्यं	१८, ११	१९, १८
	१७, २३	१८, २२	विदद्यदी सरमा	३३, ५९	३३, ५९
वाचे स्वाहा प्राणाय	३९, ३	३९, २	विदेदमेर्नभो नामामे	५, ९	५, १४
वाजः पुरस्तादुत	१८, ३४	२०, ५	विद्या ते अमे त्रेधा	१२, १९	१३, २०
वाजश्च मे प्रसवश्च	१८, १	१९, १३	विद्यां चाविद्यां च यस्त	४०, १४	४०, ११
वाजस्य नु (वाजस्येदं) प्रसवः	२५, २५	१०, ३३	विधाति बाभ्या धृतः	२५, ९	२७, १३
वाजस्य नु प्रसवे	९, ५	१०, ७	विधेम ते परमे	१७, ७५	१८, ७५
	१८, ३०	२०, १	वि न इन्द्र नृधो	८, ४४	८, २५
वाजस्य मा प्रसव	१७, ६३	१८, ६३		१८, ७०	२०, ३९
वाजस्येमं प्रसवः	९, २३	१०, ३२	वि वाजसा वृधुना	११, ४९	१२, ५०
वाजस्येमां प्रसवः	९, २४	१०, ३४	विमकारः हवागदे	३०, ४	३४, ४
वाजाय स्वाहा प्रसवः	१८, २८	१९, ४०	विमूरति प्रवाहणो	५, ३१	५, ३९
	२२, ३२	२४, ४५	विभूर्मात्रा प्रभूः	२२, १९	२४, २४
वाजिनां वाजोऽवतु		३, ७१	विभ्राद् बृहत्विषतु	३३, ३०	३२, ३०
वाजिनो वाजजितो (वाजं)	९, १३	१०, १९	विमान एष दिवो	१७, ५९	१८, ५९
वाजिनो वाजजितो वाजः	९, ९	१०, १३	विमुच्यध्वमप्या	१२, ७३	१३, ७४
	९, १९	१०, २६	विराड् (क) सि दक्षिणा	१५, ११	१६, १९
वाजे वाजेऽवत वाजिनो	९, १८	१०, २४	विराड्ज्योतिरधार	१३, २४	१४, २४
	२१, ११	२३, १२	विवस्व (स्वाँ) जादित्येष ते	८, ५	८, ३
वाजो नः सप्त प्रदिशः	१८, ३२	२०, ३	विश्वं हि रिप्रं प्रवहन्ति	४, २	४, ३
वाजो नो अय प्रमुवाति	१८, ३३	२०, ४	विश्वकर्म्म हविषा वर्धनेन	८, ४६	८, २८
वाज्यहं वाजिनस्योपहृत		३, ७२		१७, २४	१८, २४
वातं प्राणेनापनेन	२५, २	२७, ३	विश्वकर्मेन हविषा वावृधान		८, २७
वातरः हा भव वाजिन्	९, ८	१०, ११		१७, २२	१८, २३
वातस्य जृतिं वरुणस्य	१३, ४१	१४, ४४	विश्वकर्मा त्वा सादयतु	१४, १२	१५, १५
वातस्य त्वा प्राज्यै पूष्णो	६, १८	६, २४		१४, १४	१५, १६
वाताय स्वाहा धूमाय	२२, २६	२४, ३६	विश्वकर्मा विमना	१७, २६	१८, २६
वातो वा (वो) मनो वा	९, ७	१०, १०	विश्वकर्मा ऋजनिष्ट	१७, ३२	१८, ३२
वाममय सवितर्वामसु	८, ६	८, ५	विश्वतश्चक्षुरत	१७, १९	१८, १९
वायव्यैर्वायव्यान्वाप्नोति	१९, २७	२१, २७	विश्वस्मे प्राणायानाय	१३, २४	१४, २५
वायुः पुनातु सविता	३५, ३	३५, ३७		१४, १४	१५, १६
वायुरग्नेया यक्ष्मरीः	२७, ३१	२९, २५		१५, ५८	१६, ७९
वायुर्निलममृतम्	४०, १५	४०, १७		१३, १९	१४, १९
वायुर्वा पचतैरव	२३, १३	२५, १४		१४, १२	१५, १५
वायोः पूतः पवित्रेण	१९, ३	२१, ३		१५, ६४	१६, ८४
वायो ये ते सहस्रिणो	२७, ३१	२९, २७	विश्वस्य कर्तुर्मुवनस्य	१२, २३	१३, २४

विश्वस्य दूतममृतं	१५, ३३	१६, ५५	वैश्वानरः हवामह	२८, ७
विश्वस्य मूर्धन्नाभि तिष्ठसि	१८, ५५	२०, २५	वैश्वानरस्य सुमती	२८, ९
विश्वा आशा दाक्षिण	३८, १०	३८, १०	वैश्वानरो न ऊनय	१८, ७९
विश्वानि देव सवितर	३०, ३	३४, ३		२६, ८
विश्वाम्यस्त्वाशाभ्य	१, १८	१, ३०	व्यचस्वतीरुर्विया	२९, ३०
विश्वा रूपाणि प्रति	१९, ३	१३, ३	वन्तु वयोक्तः (रितो)	२, १६
विश्वासां भुवां पते	३७, १८	३७, १८	व्रजं गच्छ गोष्ठानं	१, २५; २६
विश्वे अय मरुतो	१८, ३१	२०, २	व्रतं कृणुत व्रतं	४, ११
	३३, ५२	३३, ५२	व्रतं च म ऋतवश्च	१८, २३
विश्वे देवा अश्नुयु	८, ५५	९, ४१	व्रतेन दीक्षामाप्नोति	१९, ३०
विश्वे देवाः शृणुतेमः	३३, ५३	३२, ५३	व्रीहयश्च मे यवाश्च	१८, १९
विश्वे देवाश्चमसेवृक्षीतो	८, ५८	९, ४३	व्रीक्षीनां त्वा पल्लवः	८, ४८
विश्वे देवास आगत	७, ३४	७, ३४	शं च मे ऋतवश्च	१८, ८
विश्वेभिः सोम्यं मध्वम	३३, १०	३२, १०	शं ते परेभ्यो गाधेभ्यः	३३, ४४
विश्वेषामदिति	३३, १६	३३, १६	शं नो देवीरभिष्टय	३६, १९
विश्वो देवस्य नेतुर्मतो	४, ८	४, ९	शं नो भवन्तु वाजिनो	९, १६
	११, ६७	१२, ६८		२१, १०
	२२, २१	२४, २९	शं नो मित्रः शं वरुणः	३६, ९
विष्णुः शिपिविष्ट ऊरा	८, ५५	९, ४०	शं नो वातः पवताः	३६, १०
विष्णुराप्रतिपा	८, ५७	९, ४२	शं वातः शः हि ते	३५, ८
विष्णुस्त्वा क्रमतामुरु	१, ९	१, १३	शतं वो अन्व धामानि	१९, ७६
विष्णुस्त्वामिन्द्रियेण	७, २०	७, २२	शतमिन्तु शरदो अन्ति	२५, २२
विष्णोः कर्माणि पश्यत	६, ४	६, ५	शमिता नो वनस्पतिः	२१, २१
	१३, ३३	१४, ३५	शर्म च स्यो बर्म	११, ३०
विष्णोः क्रमोऽसि सप्तः नहा	१२, ५	१३, ६	शर्मासि शर्म मे चच्छ	४, ९
विष्णो रराटमसि	५, २१	५, २७	शर्मास्यवधूतः ररतो	१, १४
विष्णोर्लोकं वीर्याणि	५, १८	५, २४		१, १९
वि स्वः पदवन्तरिक्षं	७, ४५	९, ११	शादं दक्षिरदक्षं	२५, १
वीतः हविः शमितः	१७, ५७	१८, ५७	शारदेन ऋनना	२१, २६
वीतिहोत्रं त्वा कवे	२, ४	२, ५	शितिरग्नोऽन्यतः शिति	२४, २
वृष्ण ऊर्ध्वरसि	१०, २	११, ६	शिरो मे श्रीर्यसो मे	२०, ५
वृषाभि वृषां	११, ४६	१२, ४७	शिल्वा वैश्वदेवो	२४, ५
वेदाहमस्य भुवनस्य	२३, ६०	२५, ६२	क्षिप्रं बचना त्वा	१६, ४
वेदाहमेनं पुरां	३१, १८	३५, १८	शिवो नामासि स्वाधिति	३, ६३
वेदेन रूपे म्ययिबन्	१९, ७८	२१, ७६	शिवो मय प्रजाभ्यो	११, ४५
वेदोऽसि (वेद) वेन त्वं	२, २१	१, ३५	शिवो मूत्वा मयममे	१२, १७
वेदा वेदिः स्माप्यते	१९, १७	२१, १७	शुकं (चन्द्रं) शुकेन (चन्द्रेण)	४, २६
वेनस्तत्परबहिर्हितं	३२, ८	३५, २७	शुकः क्षीरश्रीमन्मयी	८, ५७
वेदोऽप्युपवेदो द्विरेतो		२, ४२	शुकज्योतिश्च चित्र	१७, ८०
वेदवेदी हुनती देव्या	१९, ४४	२१, ४६	शुकश्च शुचिश्च	१४, ६

शुद्धवालः सर्वशुद्धवालो	२४, ३	२६, ५
शुनः सु फाला विकृषन्तु	१२, ६९	१३, ७०
शुन्धन्ताँहोकाः पितृपदनाः	६, १	५, ३४
शूषाय स्वाहा सः सर्पाय	२२, ३०	२७, ४३
शृणोत्वभिः समिधा	६, २६	६, ३८
शैशिरेण ऋतुना	२१, २८	२३, २९
श्रदस्मै नरो वचसे	८, ५	८, ४
श्रायन्त इव सूर्य	३३, ४१	३२, ४१
श्रीणामुदारो धरुणो	१२, २२	१३, २३
श्रीश्च ते लक्ष्मीश्च पत्न्या	३१, २२	३५, २२
श्रुधि श्रुत्कर्ण बहिभिः	३३, १५	३२, १५
श्वाना स्थ वृत्रतुरो	६, ३४	६, ४७
श्वानाः पीता भवत	४, १२	४, १७
शिवत्र आदित्यानामुष्ट्रो	२४, ३९	२६, ४३
षड (ङ) स्य विष्टाः शतम्	२३, ५८	२५, ६०
षोड (ङ) शी स्तोमऽ ओजो	१५, ३	१६, २
स्वत्सरोऽसि परि	२७, ४५	२९, ४९
सं वर्चसा पयसा	२, २४	२, ४४
	८, १४	९, १६
	८, १६	
संवसाथाः स्वर्विदा	११, ३१	१२, ३१
सं वा मनाः सि	१२, ५८	१३, ५९
सः शिते मे	११, ८१	१२, ८२
सः शितो रश्मिना रथः	२३, १४	२५, १६
सः समिदपुवसे	१५, ३०	१६, ५१
सः सीदस्व महौ २ऽअसि	११, ३७	१२, ३७
सः छष्टा वसुमी	११, ५५	१२, ५६
सः खवमागा स्थेपा	२, १८	२, ३५
सः हितासि विश्वरूप्यूर्जा	३, २२	३, २९
सः हितो विश्वसामा	१८, ३९	२०, ९
सऽ इषानो वसुष्कविः	१५, ३६	१६, ५८
स इषुहस्तैः सनिपं	१७, ३५	१८, ३५
सकामौ २ अध्वनस्कुह	२६, १	२८, २
संरुन्दनेनानिमिषेण	१७, ३४	१८, ३४
सखायः सं वः	१५, २९	१६, ५०
स जातो गर्भोऽ असि	११, ४३	१२, ४३
सजृद्वदो अयवोभिः	१२, ७४	१३, ७५
सजृद्वतुभिः सजृर्विधाभिः	१४, ७	१५, ६
सजृद्वेन सवित्रा	३, १०	३, ११; १२
सजोपा इन्द्र सगणो	७, ३७	७, ३८

सं चैध्यस्वामे	२७, २	२९, २
संज्ञानमासि कामधरणं	१२, ४६	१३, ४७
सत्यं च मे श्रद्धा	१८, ५	१९, १७
स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त	२७, ३८	२९, ४३
स त्वं नो अग्ने ऽवमो	२१, ४	२३, ४
सत्रस्य ऋद्धिरस्यगन्म	८, ५२	९, ३५
सदसस्पतिमद्भुतं	३२, १३	३५, ३२
स दुद्रवत्स्वाहुतः	१५, ३४	१६, ५६
सद्यो जातो व्यमिमीत	२९, ३६	३१, ४८
सधमादो दपुमिनीराप	१०, ७	११, १४
अ न इन्द्राय यज्यये	२६, १७	
स नः पावक दीदिवो	१७, ९	१८, १०
स नः पितेव सूनवेऽग्ने	३, २४	३, ३२
सन्नः (सिन्धुरवमृथ)	८, ५९	९, ४४
स नो बन्धुर्जनिता	३२, १०	३५, २९
स नो भुवनस्य पते	१८, ४४	२०, १४
सं ते पयाः सि	१२, १६३	१३, ११२
सं ते प्राणो वातेन	६, १०	६, १२
सं ते मनो मनसा	६, १८	६, २३
सं ते वायुर्मातरिश्वा	११, ३९	१२, ३९
सं त्वमग्ने सूर्यस्य	३, १९	३, २६
सन्ध्ये जारं गेहाय	३०, ९	३४, ९
स पर्यगाच्छुक्रमका	४०, ८	४०, ८
सत ऋषयः प्रतिहिताः	३४, ५५	३३, ४३
सत ते अग्ने समिधः	१७, ७९	१८, ७९
सतदशभिरस्तुवत	१४, २९	१५, ३४
सतदशस्त्वा स्तोमः	१५, १२	१६, २३
सतास्यासन्परिधय	३१, १५	३५, १५
स प्रथमो बृहस्पतिः	७, १५	७, १४; १९
स बोधि सूरिर्मघवा	१२, ४३	१३, ४४
समख्ये देव्या धिया	४, २३	४, ३१
समभिरभिना गत	३७, १५	३७, १५
समध्वरायोपसो	३४, ३९	
समावर्ति पृथिवी	२०, २३	२२, ८
समास्त्वाम ऋतवो	२७, १	२९, १
समितः संकल्पेयाः	१२, ५७	१३, ५८
समिदसि समिद्धो		३, १६
समिदसि सूर्यस्त्वा	२, ५	२, ६
समिद्ध इन्द्र उषसा	२०, ३६	२२, २१
समिद्धे अमाव (अ) धि	१७, ५५	१८, ५५

समिद्धो अग्निः समिधा	२१, १२	२३, १३
समिद्धो अग्निरध्विना	२०, ५५	२२, ४०
समिद्धो अजन्तुदरं	२९, १	३१, १
समिद्धो अयं मनुषो	२९, २५	३१, ३७
समिधामिं दुवस्यत	३, १	३, १
	१२, ३०	१३, ३१
समिन्द्र णो मनसा	८, १५	९, १५
समुद्रं गच्छ स्वाहा	६, २१	६, २८
समुद्रस्य त्वावक्यामे	१७, ४	१८, ५
समुद्राद्भिर्मनुमाँ	१७, ८९	१९, ३
समुद्राय त्वा वाताय	३८, ७	३८, ७
समुद्राय विशुमारान्	२४, २१	२६, २५
समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तः	८, २५	९, २५
	२०, १९	२२, ४
समुद्रे त्वा नृमणा	१२, २०	१३, २१
समुद्रोऽसि नभस्वाना	१८, ४५	२०, १५
समुद्रोऽसि विश्वव्यचा	५, ३३	५, ४१
समूषोऽसि विश्ववेदा		५, ४३
सं वृच स्थ सं मा	९, ४	१०, ६
	१९, ११	२१, ११
सं प्रच्यवध्वमुप	१५, ५३	१६, ७५
सं प्रियेण धात्रा	३, १९	३, २७
संबर्हिरेष्वाः हविषा	२, २२	२, ४०
संभूतिं च विनाजं	४०, ११	४०, १४
सं मधुमतीर्भुमतीभिः	१, २१	१, ३६
	१०, ४	११, ८
सं मा स्रजामि पयसा	१८, ३५	२०, ६
सम्यक्कसवन्ति सरितो	१३, ३८	१४, ४०
	१७, ९४	१९, ७
सम्राट् (क) सि कृशातुः	५, ३२	५, ४२
सम्राट् (क) सि प्रतीची	१५, १२	१६, २२
स यक्षदस्य महिमा	२७, १५	२९, १५
सरस्वती मनसा	१९, ८३	२१, ८०
सरस्वती योन्यां	१९, ९४	२१, ९१
सरोभ्यो धैवरम्	३०, १६	३४, १६
सर्वे निमेषा जशिरे	३२, २	३५, २४
सविता ते शरीराणि	३५, ५	३५, ३९
सविता ते शरीरेभ्यः	३५, २	३५, ३६
सविता त्वा (प्र) सवाना	९, ३९	११, ९
सविता प्रममेऽहन्	३९, ६	३९, ५

सविता वरुणो दधद्	२०, ७१	२२, ५६
सवितासि सत्यप्रसवो	१०, २८	११, ३९
सवितुस्त्वा प्रसव	१, ३१	१, ४८
सवित्रा प्रसवित्रा	१०, ३०	११, ४२
सवित्रा प्रसूता दैव्य		३, ७३
सहदारुं पुरुहूत	१८, ६९	२०, ३८
सह रय्या निवर्तस्वामे	१२, १०	१३, ११
	१२, ४१	१३, ४२
स हव्यवाड (क) मर्त्य	२२, १६	२४, २०
सहस्र सहस्रथ	१४, २७	१५, ३६
सहसा जातान्प्रणुदा नः	१५, २	१६, २
सहस्तोमाः सहच्छन्दस	३४, ४९	३३, ३७
सहस्रशीर्षा पुरुषः	३१, १	३५, १
सहस्रस्य प्रमासि	१५, ६५	१६, ८५
सहस्राणि सहस्रशो	१६, ५३	१७, ५३
सहस्र मे (स्वेमा) अरा	१२, ९९	१४, २८
सहस्वारातीः	१३, २६	१४, २७
सार्कं यक्षं प्र पत	१२, ८७	१३, ८८
सा देवि देवमच्छेहान्द्राय	४, २०	४, २७
सामान्युत्तिर्भुवः	२८, १२	२१, १०५
सा विश्वायुः सा विश्वकर्मा	१, ४	१, ७
सिंहो वयश्छदिच्छन्दः	१४, ९	१५, ११
सिंहोऽसि ब्रह्मवनिः	५, १२	५, १७
सिंहोऽसि सपत्नसार्हा	५, १०	५, १४
सिंहोऽसि स्वाहा	५, १२	५, १६
सिञ्चन्ति परिपिञ्चन्ति	२०, २८	२२, १३
सिनीवालि पृथुपुके	३४, १०	३३, ४
सिनीवालि सुकपर्दा	११, ५६	१२, ५७
सिन्धुच्छन्दः समुद्रच्छन्दः	१५, ४	१६, ५
सिन्धोरिवं प्राध्वने	१७, ९५	१९, ८
सिद्धिं त्वं मातुरस्या	१२, १५	१३, १६
सिद्धिं होतः स्व उ लेके	११, ३५	१२, ३५
सौरा युञ्जन्ति कवयो	१२, ६७	१३, ६८
सोमेन तन्त्रं मनसा	१९, ८०	२१, ७७
सुगन्धं नो वाजी	२५, ४५	
सुगा वो देवाः सद्मा	८, १८	९, १८
सुजातो ज्योतिषा सह	११, ४०	१२, ४०
सुशामानं पृथिवीं	२१, ६	२३, ६
सुनावमा रद्वयम्	२१, ७	२३, ७
सुपर्णः पाज्यन् आति	२४, ३४	२६, ३८

सुपर्ण वस्ते मृगो	२९, ४८	३१, १९
सुपर्णोऽसि गस्तमान्	१२, ४	१३, ४
	१७, ७२	१८, ७२
सुप्रजाः प्रजाः प्रजनयन्	७, १८	७, १७
सुवर्हिः प्राग्निः पूषन्वा	२१, १५	२३, १६
सुभूः स्वयम्भूः प्रथमो	२३, ६३	२५, ६५
सुमित्रिया न आप	६, २२	६, ३१
	२०, १९	२२, ४
	३५, १२	३५, ४५
	३६, २३	३६, २३
	३८, २३	३८, २३
सुरावन्तं बर्हिषद्	१९, ३२	२१, ३२
सुवीरो वीरान्	७, १३	७, १२
सुषारथिरश्वानिव	३४, ६	
सुयुग्मः सूर्यरश्मिश्चन्द्रमा	१८, ४०	२०, १०
सुयुतिः सुमतीवृधो	२२, १२	२४, १६
सुसदृशं त्वा वयं	३, ५२	३, ६०
सुसमिद्धाय क्षोचिषे	३, २	३, २
सूपस्था अद्य देवो	२१, ६०	२३, ५९
सूर्य एकाकी चरति	२३, १०	२५, ११
	२३, ४६	२५, ४८
सूर्य ज्योतिषं त्वा		३, १०
सूर्यत्वचस स्थ राष्ट्रदा	१०, ४	११, ७
सूर्यरश्मिर्हरिकेशः	१७, ५८	१८, ५८
सूर्यस्य चक्षुरारोहणेः	४, ३२	४, ४४
सो अभिर्यो वसुगुणे	१५, ४२	१६, ६४
सोमः राजानमवसे	९, २६	१०, ३६
सोमः पवते	७, २१	७, २२
सोममद्रयो व्यपिबच्छन्दसा	१९, ७४	२१, ७३
सोम राजन्विश्वान्तं	६, २६	६, ३७
सोमस्य त्वा द्युम्नेनाभि	१०, १७	११, २५
सोमस्य त्विपिरसि	१०, ५	११, १२
	१०, १५	११, २३
सोमस्य नीविरसि	४, १०	४, १२
सोमस्य रूपं क्रीतस्य	१९, १५	२१, १५
सोमानः स्वरणं कृणुहि	३, १८	३, ३६
सोमाय कुलुङ्ग आरण्यो	२४, ३२	२६, ३६
सोमाय लबानालमते	२४, २४	२६, २८
सोमाय हः सानालमते	२४, २२	२६, २६
सोमो भेषुः सोमो	३४, २१	३६, १५

सोमो राजामृतः सुत	१९, ७२	२१, ७२
सौरी बलाका शार्गः	२४, ३३	२६, ३७
स्तोर्णं बर्हिः सुष्टरीमा	२९, ४	३१, ४
स्तोकानामिन्दुं प्रति	२०, ४६	२२, ३१
स्तोम आत्मा छन्दाः	१२, ४	१३, ५
स्तोमश्च यजुश्च	१८, २९	१९, ४३
स्थिरो भव बीड्वङ्ग	११, ४४	१२, ४४
स्योना पृथिवि नो	३५, २१	३५, ५४
	३६, १३	३६, १३
स्योनासि सुषदासि	१०, २६	११, ३६
सुचश्च मे चमसाश्च	१८, २१	१९, ३३
स्वं गोष्ठमावदतं देवी	५, १७	५, २३
स्वगा त्वा देवेभ्यः	२२, ४	२४, ३
स्वतर्वाश्च प्रघासी	१७, ८५	१८, ८५
स्वर्यं वार्जिस्तन्वं	२३, १५	२५, १७
स्वर्यभूरासि श्रेष्ठो	२, २६	२, ४८
स्वराड (ङ) सि सपत्नहा	५, २४	५, ३०
स्वराड (ङ) स्युदीची	१५, १३	१६, २५
स्वर्ण धर्मः स्वाहा	१८, ५०	२०, २०
स्वर्यन्तो नापेक्षन्त	१७, ६८	१८, ६८
स्वस्ति न इन्द्रो	२५, १९	२७, २३
स्वाङ्कृतोऽसि	७, ३;६	७, २;५
स्वादिष्टया मदिष्टया	२६, २५	
स्वादुषः सदः पितरो	२९, ४६	
स्वाह्वा त्वा स्वादुना	१९, १	२१, १
स्वान भ्राजः क्षरे	४, २७	४, ३९
स्वाहाकृतं जठरमिन्द्रस्य		२, २४
स्वाहा पूष्णे शरसे	३८, १५	३८, १५
स्वाहा प्राणेभ्यः साधि	३९, १	३९, १
स्वाहा मरुद्भिः परिथी	३७, १३	३७, १३
स्वाहा यज्ञं मनसः	४, ६	४, ७
स्वाहा यज्ञं वरुणः	२१, २२	२३, २३
स्वाहा रुद्राय रुद्रहृतये	३८, १६	३८, १६
स्विष्टकृदेभ्य इन्द्र	२, ९	२, १४
स्वेर्दक्षैर्दक्षपितेह	१४, ३	१५, ३
हः सः शुचिषद्	१०, २४	११, ३४
	१२, १४	१३, १५
हरयो धूमं कृतवो	३३, २	३२, २
हविर्धानं यददिवनामोघं	१९, १८	२१, १८
हविष्मतीरिमा आपो	६, २३	६, ३३

हव्ये काम्ये [इळे रन्ते]

हस्त आधाय सविता
हिङ्गाराय स्वाहा
हिमस्य त्वा जरायुणामे
हिरण्यधेन पात्रेण
हिरण्यगर्भ इत्येपः
हिरण्यगर्भः समवर्तनामे

८, ४३ ९, ३३
११, ११ १२, ११
२२, ७ २४, ७
१७, ५ १८, ६
४०, १७ ४०, १५
२०, ३ २९, ३३
१३, ४ १४, ४
२३, १ २५, १
२५, १० २७, १४

हिरण्यपाणिः सविता
हिरण्यपाणिनूतये
हिरण्यरूपा उपतो
हिरण्यशृङ्गोऽयो अस्य
हिरण्यहस्तो अमुरः
हृदे त्वा मनसे त्वा

३४, २५ ३३, १९
२२, १० २४, १४
१०, १६ ११, २४
२९, २० ३१, ३२
३४, २६ ३३, २०
६, २५ ६, ३६
३७, १९ ३७, १८

हेमन्तेन ऋतुना
होताध्वर्युरावया
होता यक्षन्मनपात्र

२१, २७ २३, २८
२५, २८ २७, ३२
२१, ३० २३, ३१
२८, २ ३०, २
२८, २५ ३०, २५

होता यक्षमित्रो देवीः

२१, ३७ २३, ३८
२८, ८ ३०, ८

होता यक्षत्पेक्षस्वती
होता यक्षत्प्रचेतसा
होता यक्षत्प्रजापतिः
होता यक्षत्ब्रह्मरामिन्त्रं
होता यक्षत्समिधामि
होता यक्षत्समिधानं
होता यक्षत्समिधेन्द्रम्

२८, ३१ ३०, ३१
२८, ३० ३०, ३०
२३, ६४ २५, ६६
२८, ९ ३०, ९
२१, २९ २३, ३०
२८, २४ ३०, २४
२८, १ ३०, १

होता यक्षन्सरस्वती

२१, ४४ २३, ४४

होता यक्षत्सुपेक्षसा

२१, ३५ २३, ३६

होता यक्षत्सुपेक्षसा

२८, २९ ३०, २९

होता यक्षत्सुबर्हिषं

२८, २७ ३०, २७

होता यक्षत्सुरेतसं

२१, ३८ २३, ३९

होता यक्षत्स्वाहाकृती

२८, ३२ ३०, ३२

होता यक्षदमि स्वाहा

२८, ३४ ३०, ३४

होता यक्षदमि स्वाहा

२१, ४० २३, ४१

होता यक्षदमि स्वाहा

२१, ४७ २३, ४६

होता यक्षदमि स्वाहा

२१, ४१ २३, ४२

होता यक्षदमि स्वाहा

२१, ४२ २३, ४३

होता यक्षदमि स्वाहा

२१, ४३ २३, ४४

होता यक्षदिवा (का) भिरिन्द्रम्

२८, ३ ३०, ३

होता यक्षदिडेडि (किकि) त

२१, ३२ २३, ३३

होता यक्षदिन्द्रमृषमस्य

२१, ४५ २३, ४४

होता यक्षदिन्द्र स्वाहा

२८, ११ ३०, ११

होता यक्षदीडे (के) न्यम्

२८, २६ ३०, २६

होता यक्षदुपे इन्द्रस्य

२८, ६ ३०, ६

होता यक्षदीजो न वीर्यः

२८, ५ ३०, ५

होता यक्षदुरो दिशः

२१, ३४ २३, ३५

होता यक्षद्वेष्वा होतारः

२१, ३६ २३, ३७

होता यक्षद्वेष्वा होतारः

२८, ७ ३०, ७

होता यक्षद्विर्हिरण्यं

२१, ३३ २३, ३४

होता यक्षद्विर्हिरण्यं

२८, ४ ३०, ४

होता यक्षद्वनस्पतिः

२१, ३९ २३, ४०

होता यक्षद्वनस्पतिः

२१, ४६ २३, ४५

होता यक्षद्वनस्पतिः

२८, १० ३०, १०

होता यक्षद्वनस्पतिः

२८, ३३ ३०, ३३

होता यक्षद्वनस्पतिः

२८, २८ ३०, २८

होता यक्षद्वनस्पतिः

२१, ३१ २३, ३२

शुक्लयजुर्वेदान्तर्गतानामृग्वेदमन्त्राणां मण्डलानुक्रमेण

सूची ।

प्रथमं मण्डलम् ।

सूक्ते मंत्रः	मन्त्रः	वाजसनेयी यजुर्वेदे अ० मं०	ऋग्वेदयजुर्वेदे अ० मं०	ऋषिः	सूक्ते मंत्रः	मन्त्रः	वाजसनेयी यजुर्वेदे अ० मं०	ऋग्वेदयजुर्वेदे अ० मं०	ऋषिः
१। ७	उप त्वामे दिवे	३, २२	३, ३०	मधुच्छन्दा	१८। १	सोमानं स्वरणं	३, २८	३, ३६	मेधातिथिः
८	राजन्तम	२३	३१		२	यो रेवान्यौ	२९	३७	
९	स नः पितेव	२४	३२		३	मा नः शंसौ	३०	३८	
२। ४	इन्द्रवायू	७, ८	७, ७		६	सदसस्पति	३२, १३	३५, ३२	
		३३, ५६	३२, ५६		२२। ३	या वां कशा	७, ११	७, १०	
	७ मित्रं हुवे	५७	५७		५	हिरण्यपाणिमूतये	२२, १०	२४, १४	
३। ३	दत्ता युवा	५८	५८		७	विभक्तारं	३०, ४	३४, ४	
	४ इन्द्रा याहि चित्र	२०, ८७	२२, ७२		९	अग्ने पत्नी	२६, २०	X	
	५ ,, ,, धिये	८८	७३		१३	मही यौः	८, ३२	९, ३१	
	६ ,, ,, तृतु	८९	७४				१३, ३२	१४, ३४	
	७ ओमास्तथ	७, ३३	७, ३३		१५	स्थोना वृधिवि	३५, २२	३५, ५४	
१०	पावका नः	२०, ८४	२२, ६२				३६, १३	३६, १३	
११	चोदयित्री	८५	७०		१७	इदं विष्णु	५, १५	५, २०	
१२	महो अर्णः	८६	७१		१८	त्रीणि पदा	३४, ४३	३३, ३१	
६। १	युजन्ति	२३, ५	२५, ५		१९	विष्णोः कर्मणि	६, ४	६, ५	
	२ युजन्त्यस्य	६	६				१३, ३३	१४, ३५	
	३ केतुं वृष्व	२९, ३७	३१, १२		२०	तद्विष्णोः परमं	६, ५	६, ६	
९। १	इन्द्रेहि मत्स्य	३३, २५	३२, २५		२१	तद्विप्रासो	३४, ४४	३३, ३२	
१०। ३	युक्त्वा हि	८, ३४	८, १४		२३। ६	वरुणः प्राविता	३३, ४६	३२, ४६	
	१२ परि त्वा गर्विणो	५, २९	५, ३७		१७	अमूर्या उप	६, २४	६, ३५	
११। १	इन्द्रं विश्वा	१२, ५६	१३, ५७	जेता	१९	अस्वन्तर	९, ६	१०, ९	
		१५, ६१	१६, ८२		२१	ज्योक्च सूर्यं द्रो	३, ५४	३, ६२	
		१७, ६१	१८, ६१		२२	इदमापः	६, १७	६, ३२	
१२। १०	स नः पावक	१७, ९	१८, १०	मेधातिथिः	२३	आपो अथा	२०, २२	२२, ७	
१४। ३	इन्द्रवायू बृहस्पतिं	३३, ४५	३२, ४५		२४। ८	उदं हि राजा	८, २३ (पा. २। ३)	९, २३	शुनःशेषः
	१० विधेमिः सोम्यं	१०	१०		११	तत्त्वा यामि	१८, ४९	२०, १९	
१५। ३	अभि यज्ञं	२६, २१	X				२१, २	२३, २	
	९ दधिणोदाः	२१	X		१५	उदुतमं	१२, १२	१३, १३	

सू० मं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः ।	सू० मं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः
२५।१०	नि पसाद	१०, २७	११, ३७	शुनःशेषः	७४। १	उपप्रयन्तो	३, ११	३, १७	गोतमः
		२०, २	२१, ९३		७५। ५	यजा नो मित्रा	३३, ३	३२, ३	
१२	प्र ण आर्युषि	२३, ३२ (पा. ४)	२५, ३४		७९। ४	अग्ने वाजस्य	१५, ३५	१६, ५७	
१९	इमं मे वरुण	२१, १	२३, १		५	स इधानो	३६	५८	
२७। ७	यमग्ने वृत्सु	५, २९	६, ४९		६	क्षपो राजन्	३७	५९	
३०। ७	योगेयोगे	११, १४	१२, १४		८१। २	अक्षत्रमी	३, ५१	३, ५९	
३१। १	त्वमग्ने प्रथमो	३४, १२	३३, ६	हिरण्यस्तुपः	३	मुसंदशं	५२	६०	
	१२ त्वं नो अग्ने	१३	७		८४। २	इन्द्रमिदरी	८, ३५	८, १६	
३४। ११	आ नासत्या	४७	३५		३	आ तिष्ठ वृत्र	३३	१५	
३५। २	आ कृष्णेन	३३, ४३	३२, ४३		१९	त्वमग्न प्र	६, ३७	६, ५०	
		३४, ३१	३३, २५		८६। १	मदतो यस्य	८, ३१	९, ३०	
८	अष्टौ व्यख्यन्	२४	१८		८९। १	आ नो मद्राः	२५, १४	२७, १८	
९	हिरण्यपाणिः	२५	१९		२	देवानां भद्रा	१५	१९	
१०	हिरण्यहस्तो	२६	२०		३	तान्यर्घ्या	१६	२०	
११	दे ते पन्थाः	२७	२१		४	तजो वातो	१७	२१	
३६। ९	सं सीदस्व	११, ३७	१२, ३७	कण्वः	५	तमीशानं	१८	२२	
१३	ऊर्ध्व ऊ पु	४२	४२		६	स्वस्ति न इन्द्रो	१९	२३	
४०। १	उत्तिष्ठ ब्रह्म	३४, ५६	३३, ४४		७	पृषदश्वा	२०	२४	
३	प्रेतु ब्रह्मण	३३, ८९			८	मदं कर्णेभिः	२१	२५	
		३७, ७	३७, ७		९	शतमिन्तु	२२	२६	
५	प्र नूनं ब्रह्म	३४, ५७	३३, ४५		१०	अदितिर्वी	२३	२७	
४४। १३	श्रुधि ध्रुत्कर्ण	३३, १५	३२, १५	प्रस्कण्वः	९०। ६	मधु वाता	१३, २७	१४, २९	
४५। ६	त्वां चित्रश्रव	१५, ३१	१६, ५३		७	मधुनक्त	२८	३०	
४६। १५	उमा पिबत	३४, २८	३३, २२		८	मधुमाजो	२९	३१	
४७। १	सुतःसोम श्रुतावृषा	७, ९	७, ८		९	सं नो मित्रः	३६, ९	३६, ९	
५०। १	उदु त्वं जात	७, ४१	८, २३		९१। १	त्व सोम प्र	१९, ५२	२१, ५२	
		८, ४१	९, ६		१६	आ प्यायस्व	१२, ११२	१३, १११	
		३३, ३१	३२, ३१		१७	आ प्यायस्व मदि	११४	११३	
३	अदश्रमस्य	८, ४०	८, २२		१८	सं ते पयांसि	११३	११२	
४	तरणिर्विध	३३, ३६	३२, ३६		१९	या ते धामानि दधि	४, ३७	४, ४९	
६	येना पावक	३२	३२		२०	सोमो धेनुं	३४, २१	३३, १५	
१०	उदयं तमस	२०, २१	२२, ६		२१	अपाव्हं युन्तु	२०	१४	
		२७, १०	२९, १०		२२	त्वमिमा	२२	१६	
		३५, १४	३५, ४७		२३	देवेन नो	२३	१७	
		३८, २४	३८, २४		९२। ६	तमसस्पासनस्य	१२, ७३	१३, ७४	
६२। १	प्र मन्मदे	३४, १६	३३, १०	नोषा	१३	उपस्तथिन्न	३४, ३३	३३, २७	
२	प्र सो मदे	१७	११		९४। १६	तजो मित्रो	३४, ३० (पा. ३।४)	३३, २४	कुम्भः
७१। ८	आ मदिये	३३, ११	३२, ११	परशरः			३३, ४२ (,,)	३२, ४६	

सू० सं०	मन्त्रः	वा० य०	क्र० य०	ऋषिः	सू० सं०	मन्त्रः	वा० य०	क्र० य०	ऋषिः
९५। १	द्वे विरुपे	३३, ५	३२, ५	कुत्सः	१२	ये वाजिनं	२५, ३५	२७, ३९	दीर्घतमाः
९६। ५	नक्तोपासा	१२, २	१३, २		१३	यन्नीक्षणं	३६	४०	
		१७, ७०	१८, ७०		१४	निक्रमणं	३८	४२	
९७। १-८	अप नः शोशुचद्	३५, ६, २१	३५, ५४		१५	मा त्वामि	३७	४१	
९८। १	वैश्वानरस्य	२६, ७	२८, ९		१६	यदश्वाय	३९	४३	
	२ पृष्टो दिवि	१८, ७३	२०, ६२		१७	यने सादे	४०	×	
९८। ३	अत्मानायो	२, १०	२, १८		१८	चतुर्विंश	४१	×	
१०२। १	इमां ते धियं	३३, २९	३२, २९		१९	एकस्त्वष्टु	४२	×	
१०५। १	चन्द्रमा अप्सव	९०	×	त्रितः वा	२०	मा त्वा तपन्	४३	×	
१०७। १	यज्ञो देवानां	८, ४	८, ३	कुत्सः	२१	न वा उ एन	२३, १६	२५, १८	
		३३, ६८	३२, ६८				२५, ४४	×	
११२। २४	अप्रस्वती	३४, २९	३३, २३		२२	सुगन्धं नो	२५, ४५	×	
	२५ द्युभिरक्नुभिः	३४, ३०	३३, २४		१६३। १	यदकन्दः	२९, १२	३१, २४	
११४। १	इमा स्वय	१६, ४८	१७, ४८		२	यमेन दानं	१३	२५	
	७ मा नो महान्त	१५	१५		३	असि यमो	१४	२६	
	८ मा नस्तोके	१६	१६		४	त्रीणि त आहु	१५	२७	
११५। १	चित्रं देवाना	७, ४२	८, २४.९, ७		५	इमा ते बाजि	१६	२८	
		१३, ४६	१४, ४८		६	आत्मानं ते	१७	२९	
	४ तत्सूर्यस्य	३३, ३७	३२, ३७		७	अत्रा ते रूप	१८	३०	
	५ तन्मित्रस्य	३८	३८		८	अनु त्वा रथो	१९	३१	
	६ अया देवा	४२	४२		९	हिरण्यमृद्धो	२०	३२	
१२७। १	अग्निं हेतारं	१५, ४७	१६, ६९	परुच्छेपः	१०	ईर्मान्तासः	२१	३३	
१३२। ६	द्वरे चत्ताय	८, ५३	९, ३६		११	तव शरीरं	२२	३४	
१४२। १०	तनस्तुरी	२७, २०	२९, २०	दीर्घतमाः	१२	उप प्रागाच्छसनं	२३	३५	
१४७। २	बोधा मे अत्य	१२, ४२	१३, ४३		१३	उप प्रागान् परमं	२४	३६	
१५४। १	विष्णोर्लु कं	५, १८	५, २४		१६४। ३१	अपदं गोपा	३७, १७	३७, १७	
	२ प्र तद्विष्णुः	२०	२६			३४ वृच्छामि त्वा परमंतं	२३, ६१	२५, ६३	
	६ ता वां वास्तू (याते धामा)	६, ३	६, ३		३५	इयं वेदिः	६२	६४	
१६२। १	मा नो मित्रो	२५, २४	२७, २८		४१	एकपदी द्विपदी	८, ३०	९, २९	
	२ यन्निर्णिजा	२५	२९		४९	यस्ते स्तनः	३८, ५	३८, ५	
	३ एष न्छागः	२६	३०		५०	यज्ञेन यज्ञ	३९, १६	३५, १६	
	४ यज्ञविष्य	२७	३१		१६५। ३	कुतस्त्वमिन्द्र	३३, २७	३२, २७	मरुतः
	५ होताध्वर्यु	२८	३२			४ ब्रह्माणि मे	७८	७८	इन्द्रः
	६ यूपमस्का	२९	३३			९ अनुत्तमा	७९	७९	मरुतः
	७ उप प्रागान् सुमन्त्रे	३०	३४			१५ एष बः स्तोमो	३४, ४८	३३, ३६	अगस्त्यः
	८ यद्वाजिनो	३१	३५		१७३। १२	मो ष प इन्द्र	३, ४६	३, ५४	
	९ बदश्वस्य	३२	३६		१८६। १	आ न इत्य	३३, ३४	३२, ३४	
१०	यद्वक्ष्य	३३	३७		१८७। १	पितुं नु स्तोत्रं	३४, ७	३३, २	
११	यते गात्राद्	३४	३८						

सू० मं० मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः ।	सू० मं० मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः
१८९।१ अग्ने नय	५,३६	५,४५	अगस्त्यः	१८९।१ अग्ने नय	४०,१६	४०,१८	अगस्त्यः
	७,४३	९, ८		१९१।८ सर्वाङ्गमभयन्तसर्वा	१६, ५	१७, ५	

द्वितीयं मण्डलम् ।

१। १ त्वमग्ने द्युभिः	११,२७	१२,२७	गृत्समदः	२७। १ इमा गिरः	३४,५४	३३,४२	कूर्मों वा
३।११ घृतं भिमिक्षे	१७,८८	१९, २		२९। ६ अर्वाभो अथा	३३,५२	३२,५२	गृत्समदः
६। ४ स बोधि सारि	१२,४३	१३,४४	सोमाहुतिः	३२। ६ सिनीवालि	३४,१०	३३, ४	
७। ६ द्वजः सर्पि	११,७०	१२,७१		३३।१४ परि णो हेती	१६,५०	१७,५०	
९। १ नि होता होतु	३६	३६	गृत्समदः	४१। १ वायो ये ते	२७,३२	२९,२७	
३ विधेम ते	१७,७५	१८,७५		२ नियुत्वान्	२९	२९	
१०। ४ जिघर्ष्यसि	११,२३	१२,२३		४ अयं वां	७, ९	७, ८	
५ आ विश्वतः	२४	२४		७ गोमदू पु	२०,८१	२२,६६	
२३। १ गणानां त्वा	२३,१९	२५,२१		८ न यत्परो	८२	६७	
१५ बृहस्पते अति	२६, ३	२८, ४		९ ता न आ वोळ्ह	८३	६८	
१९ ब्रह्मणस्पते	३४,५८	३३,४६		१३ विश्वे देवास	७,३४	७,३४	

तृतीयं मण्डलम् ।

२। ७ आ रोदसी	३३,७५	३२,७५	विश्वामित्रः	२९। ८ सीद होतः	११,३५	१२,३५	विश्वामित्रः
५।११ इक्ष्ममे	१२,५१	१३,५२		१० अयं ते योनि	३,१४	३,२०	
६।११ "	"	"			१२,५२	१३,५३	
७।११ "	"	"			१५,५६	१६,७८	
९। ९ त्रीणि शता	३३, ७	३२, ७		३०। १ इच्छन्ति त्वा	३४,१८	३३,१२	
१०। ९ विप्रा विपन्यधी	३४,४४	३३,३९		२ न ते दूरे	१९	१३	
११। २ स हव्यवाळ	२२,१६	२४,२०		८ सहदातुं	१८,६९	२०,३८	
१२। १ इन्द्रामी आ	७,३१	७,३१		९ अस्तभ्रादयां	४,३०	४,४२	
१४। ५ वयं ते अय	१८,७५	२०,४४		३१। ६ विदयदी	३३,५९	३२,५९	
१५। १ वि पाजसा	११,४९	१२,५०		३४। ३ इन्द्रो वृत्रम	२६	२६	
२२। १ अयं सो आग्नि	१२,४७	१३,४८		३५। ६ तवार्यं सोम	२६,२३	-X	
२ अग्ने यतो दिवि	४८	४९		३७। १ वार्यदत्वाय	१८,६८	२०,३७	
३ अग्ने दिवो	४९	५०		३८। ४ आतिष्ठन्तं	३३,२२	३२,२२	
४ पुरीप्वासी	५०	५१		४५। १ आ मन्त्रैरिन्द्र	२०,५३	२२,३८	
५ इक्ष्ममे	५१	५२		४७। १ मरुतां इन्द्र	७,३८	२८,१०	
२४। १ अग्ने कदस्व	९,३७	११, ३		२ सजोषा इन्द्र	७,३७	७,३८	
२६। ७ अग्निरस्मि	१८,६६	X		४ ये त्वाहिहृत्वे	३३,६३	३२,६३	
२९। ३ उतानाया	३४,१४	३३, ८		५ मरुन्तां	७,३६	७,३६	
४ इक्ष्मादास्त्वा	१५	९		५१। ७ इन्द्र मरुत्वा	३५	३५	

सू० सं० मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः ।	सू० सं० मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः
५२। १ धानावन्तं	२०, २९	२२, ९४	विश्वामित्रः	६२। १० तत्सवितु	३०, २	३४, २	विश्वामित्रः
५९। ६ मित्रस्य चर्षणी	११, ६२	१२, ६४			३६, ३	३६, ३	
६२। १० तत्सवितु	३, ३५	३, ४३		१६ आ नो मित्रा	२१, ८	२३, ८	जमदग्निर्वा
	२२, ९	२४, १३					

चतुर्थ मण्डलम् ।

१। ४ त्वं नो अग्ने वरुण	२१, ३	२३, ३	वामदेवः	३१। ३ अमी धु णः	२७, ४१	२९, ४३	वामदेवः
५ स त्वं नो अग्ने	४	४			३६, ६	३६, ६	
२० विश्वेयाम	३३, १६	३२, १६		३२। १ आ त न	३३, ६५	३२, ६५	
२। १६ अथा यथा नः	१९, ६९	२१, ६९		३९। ६ दधिक्राव्यो	२३, ३२	२५, ३४	
४। १ कृशुष्व पाजः	१३, ९	१४, ९		४०। ३ उत त्नात्य	९, १५	१०, २१	
२ तव भ्रमास	१०	१०		४ उत स्य वाजी	१४	२०	
३ प्रति स्पशो	११	११		५ हंसः शुचिपद्	१०, २४	११, ३४	
४ उदग्ने तिष्ठ	१२	१२			१२, १४	१३, १५	
५ ऊर्ध्वो भव	१३	१३		४२। १० राया वयं	७, १०	७, ९	त्रयदस्तुः
७। १ अयमिह	३, १५	३, २१		४७। १ वायो शुक्रो	२७, ३०	२९, ३०	वामदेवः
	१५, २६	१६, ४७		५०। ६ वयं स्याम (पा. ४)	२३, ६५		
	३३, ६	३२, ६		५४। २ देवेभ्यो हि	३३, ५४	३२, ५४	
९। ८ परि ते द्रुलभो	३, ३६	३, ४४		५७। ८ शुनं नः फाला	१२, ६९	१३, ७०	
१०। १ अग्ने तमथा	१५, ४४	१६, ६६		५८। १ समुद्रादग्निं	१७, ८९	१९, ३	
	१७, ७७	१८, ७७		२ वयं नाम	९०	४	
२ अथा ह्यग्ने	१५, ४५	१६, ६७		३ नत्वारि शृत्रा	९१	५	
३ अभिनो अर्के	४६	६८		४ त्रिधा हितं	९२	३	
१५। ३ परि वाजपतिः	११, २५	१२, २५		५ एता अर्षन्ति	९३	७	
२०। १ आ न इन्द्रो दूरादा	२०, ४८	२२, ३३		६ सम्यक्कृवन्ति	१३, ३८	१४, ४०	
२ आ न इन्द्रो हरिभिः	४९	३४			१७, २२	१९, ७	
२१। १ आ यातिन्द्रो	४७	३२		७ सिन्धोरिव	९५	८	
३१। १ कया नश्चित्र	२७, ३९	२९, ४४		८ अग्नि प्रवन्त	९६	९	
	३६, ४	३६, ४		९ कन्या इव	९७	१०	
२ कस्त्वा सत्यो	२७, ४०	२९, ४५		१० अभ्यर्षत	९८	११	
	३६, ५	३६, ५		११ धामन्ते विश्वं	९९	१२	

पंचमं मण्डलम् ।

१। १ अबोध्याग्निः	१५, २४	१६, ४५	सुधगाविष्टिरी	६। ९ उभे सुधन्	१५, ४३	१६, ६५	वसुधुतः
१२ अबोचाम	२५	४६		७। १ सचायः सं वः	२९	५०	उपः
५। १ सुसमिदाय	३, २	३, २	वसुधुतः	११। १ जनस्य गोपा	२७	४८	सुनभरः
६। १ अग्निं तं मन्ये	१५, ४१	१६, ६३		६ त्वामग्ने अग्निरेवो	२८	४९	
२ सो अग्निर्वा	४२	६४		१४। १ अग्निं स्तोमेन	२२, १५	२४, १९	

सू० सं० मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः	सू० सं० मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः
२०। १ यममे वाज	१९,६४	२१,६४	प्रयस्वन्तः	४२। ४ समिन्द्र णो मनसा	८,१५	९,१५	अत्रिः
२१। १ अमे त्वं नो	३,२५	३,३३	बन्धुः सुबन्धुः	४३। १ तं प्रलया पूर्व	७,१२	७,११	अवत्सारः
	१५,४८	१६,७०		४६। २ अम इन्द्र वरुण	३३,४८	३३,४८	प्रतिक्षत्रः
	२५,४७	२७,४५		३ इन्द्राग्नी मित्रा	४९	४६	
२ वसुरभिः	३,२५	३,३३		४७। ३ उक्षा समुद्रो	१७,६०	१८,६०	प्रतिरयः
	१५,४८	१६,७०		५०। १ विश्वो देवस्य	४, ८	४, ९	स्वस्तिः
	२५,४७	२७,४५			११,६७	१२,६८	
३ स नो बोधि	३,२६	३,३४			२२,२१	२४,२९	
४ तं त्वा ओचिष्ट	३,२६	३,३४		५५। १० वयं स्याम (पा.४)	१९,४४	२१,४६	इयावाधः
	१५,४८	१६,७०		६१। ८ हिरण्यरूपमुग्रसो	१०,१६	११,२४	भुतविदा
	२५,४७	२७,४५		८१। १ युजते मन उत	५,१४	५,१९	इयावाधः
२५। ७ यद्वाहिष्टं	२६,१२	×	वस्यवः		११, ४	१२, ४	
२६। १ अमे पावक	१७, ८	१८, ९			३७, २	३७, २	
३ वीतिहोत्रं	२, ४	२, ५		२ विश्वा रूपाणि	१२, ३	१३, ३	
२८। ३ अमे शर्ध	३३,१२	३२,१२	विश्ववारी	३ यस्य प्रयाणम	११, ६	१२, ६	
३३। ३ न ते त इन्द्रा	१०,२२	११,२२	संवरणः	८१। ५ विश्वानि देव	३०, ३	३४, ३	
				८५। २ वनेषु व्यन्तरिक्षं	४,३१	४,४३	अत्रिः

षष्ठं मण्डलम् ।

४। ७ त्वां हि मन्द्रतम	३३,१३	३२,१३	भरद्वाजः	१३ तस्य वयं	२०,५२	२२,३७	
५। ७ अद्याम तं	१८,७४	२०,४३		२६ वनस्पते	२९,५२	३१,२०	
७। १ नृधनं दिवो	७,२४	७,२६		२७ दिवस्पृथिव्याः	५३	×	
	३३, ८	३२, ८		२८ इन्द्रस्य वज्रो	५४	×	
१५। ५ पावकया	१७,१०	१८,११	वीतहन्त्यः वा	२९ उप श्वासय	५५	३१,२३	
१६। ११ तं त्वा समिद्धि	३, ३	३, ३	भरद्वाजः	३० वा कन्दय	५६	×	
१३ त्वाममे पुष्क	११,३२	१२,३२		३१ आमूरज	५७	×	
	१५,२२	१६,४३		४८। १ यज्ञायज्ञा वो	२७,४२	२९,४७	शंयुः
१४ तमु त्वा दध्यध	११,३३	१२,३३		२ ऊजो नपातं	४४	४८	
१५ तमु त्वा पाय्वो	३४	३४		४९। ४ प्र वायुमच्छा	३३,५५	३२,५५	ऋजिश्वा
१६ एहयु षु ब्रवाणि	२६,१३	×		८ पयस्पयः	३४,४२	३३,३०	
२८ अमिस्त्रिमेन	१७,१६	१८,१६		५०। १४ उत नोऽहि	५३	४१	
३४ अमिस्त्राणि	३३, ९	३२, ९		५१। ७ विश्वे देवास	७,३४	७,३४	
४३ अमे युञ्जा हि	१३,३६	१४,३८		९ उप नः सुनवो	३३,७७	३२,७७	
१९। १ महा इन्द्रो	७,३९	७,३९		१३ विदे देवाः	५३	५३	
४६। १ त्वामिदि हवामहे	२७,३७	२९,४२	शंयुः	५४। ९ पृषन्तव	३४,४१	३३,२९	भरद्वाजः
२ स त्वं नधिव	३८	४३		५९। ६ इन्द्राग्नी अपादियं	३३,९३	×	
४७। ११ प्रातारमिन्द्र	२०,५०	२२,३५	गर्गः	६०। ५ उमा विष्मिता	६१	३२,६१	
१२ इन्द्रः सुव्रता	५१	३६		१३ उमा त्वामिन्द्राग्नी	३,१३	३,१९	

सू० मं० मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः । सू० मं० मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः
७०। १ घृतवती	३४, ४५	३३, ३३	८ रथवाहनं	२९, ४५	×	
७१। ३ अदब्धेभिः	३३, ६९	३२, ६९	९ स्वादुर्घंसदः	४६	×	
	८४	८४	१० ब्राह्मणासः	४७	×	
६ वाममद्य	८, ६	८, ५	११ सुमर्ण वस्ते	४८	१९	
७५। १ जीमूतस्थेव	२९, ३८	३१, १३	१२ ऋजीते परि	४९	×	
२ धन्वना गा	३९	१४	१३ आ जङ्गन्ति	५०	२२	
३ वक्ष्यन्तीवेदा	४०	१६	१४ अहिरिव	५१	१७	
४ ते आचरन्ती	४१	१५	१६ अवसृष्टा परा	१७, ४५	१८, ४५	
५ बह्वीनां पिता	४२	१८	१७ यत्र बाणाः	४८	४८	
६ रथे तिष्ठन्नयति	४३	२१	१८ मर्माणि ते	४९	४९	
७ तीम्रान्धोपान्	४४	×				

सप्तमं मण्डलम् ।

१। ३ प्रेद्धो अमे	१७, ७६	१८, ७६	वसिष्ठः	४१। २ प्रातर्जितं	३४, ३५	३३, ३८
२। २ नराशंसस्य	२०, २७	×		३ भग प्रणेत	३६	×
३। २ प्रोथदश्चो	१५, ६२	१८, ६३		४ उतेदानीं	३७	×
८। ४ प्रप्रायमीभिः	१२, ३४	१३, ३५		५ भग एव	३८	×
१६। १ एना वो अभि	१५, ३२	१६, ५४		६ समध्वरा	३९	×
२ स योजते	३३	५५		७ अश्वावती	४०	×
	३४	५६		५९। १२ त्र्यम्बकं यजा	३, ६०	३, ६८
७ त्वे अमे स्वाहुत	३३, १४	३२, १४		६१। ५ प्र बाहवा	२१, ९	२३, ९
२३। ४ आपश्चिस्मिप्युः	१८	१८		६६। ४ यदद्य सूर	३३, २०	३२, २०
६ एवेदिन्द्रं	२०, ५४	२२, ३९		१६ तच्चक्षुर्देव	३६, २४	३६, २४
३२। २२ अभि त्वा शूर	२७, ३५	२९, ४०		७४। ३ आ यातमुप	३३, ८८	×
२३ न त्वावीं अन्यो	३६	४१		९०। १ प्र वीरया	७०	३२, ७०
३५। १ शं न इन्द्रामी	३६, ११	३६, ११		३ राये तु यं	२७, २४	२९, २४
३८। ७ शं नो भवन्तु	९, १६	१०, २२		९१। ३ पीवोअक्षौ (क्षा)	२३	२३
	२१, १०	२३, २०		९२। १ आ वायो भूष	७, ७	७, ६
८ वजेवाजेऽवत	९, १८	१०, २४		३ प्र याभिर्यासि	२७, २७	२९, २६
	२१, ११	२३, १८		५ आ नो नियुद्धिः	२८	३१
३९। २ प्र वाटुजे	३३, ४४	३२, ४४		९४। ११ उक्थेभिर्वृत्र	३३, ७६	३२, ७६
४१। १ प्रातरभि	३४, ३४	×		९९। ३ इरावती	५, १६	५, २१

अष्टमं मण्डलम् ।

३। ३ इमा उ त्वा	३३, ८१	३२, ८१	मेध्यातिथिः	६। १ महौ इन्द्रो	७, ४०	७, ४० वत्सः
४ अयं सहस्रं	८३	८३		२८ उपहरे	२६, १५	×
८ अत्येदिन्द्रो	९७	×		११। १ त्वममे व्रत	४, २६	४, २१

सू० सं०	मन्त्रः	वा०	य०	का०	य०	ऋषिः	।	सू० सं०	मन्त्रः	वा०	य०	का०	य०	ऋषिः
११। ७	आ ते वत्सो	१२, ११५	१३, ११४					६०। ९	पाहि नो अम्र	२७, ४३		×		भर्गः
१४। १३	अपां फेनन	१९, ७१	२१, ७१	गोपूक्त्यन्वसू०				६३। १२	असे रुद्रा	३३, ५०	३२, ५०			प्रगायः
१९। १९	भद्रो नो अग्नि	१५, ३८	१६, ६०	सोमरिः				६९। ३	ता अस्य सूद	१२, ५५	१३, ५६			प्रियमेधः
२०	भद्रं मनः	३९	६१							१५, ६०	१६, ८१			
	अव स्थिरा	४०	६२					७२। १२	गाव उपावना	३३, १९	३२, १९			हर्यतः
२३। ५	उदु तिष्ठ	११, ४१	१२, ४१	विद्यमना						७१	७१			
२६। २१	तव वायवृत	२७, ३४	२९, ३२					१३	आ सुत सि०	२१	२१			
२७। १३	देवं-देवं वो	३३, ९१		मनुः				७५। १	युक्ता हि देव	१३, ३७	१४, ३९			विरुपः
	१४ देवासो हि ध्मा	९४								३३, ४	३२, ४			
४०। १२	वयं स्याम (पा. ४)	१०, २०	११, २९	नाभाकः				४	अयमग्निः	१५, २१	१६, ४२			
		१९, ४४	२१, ४६					१५	परस्या अधि	११, ७१	१२, ७२			
		५४	५४					७६। १०	उत्तिष्ठन्नोजसा	८, ३९	८, २१			कुरुभुतिः
		६१	६१					८३। ७	अधि न इन्द्रैषां	३३, ४७	३२, ४७			कुसीदिनः
		२३, ६५	२५, ६७					८४। ३	त्वं यविष्ट	१३, ५२	१४, ५४			उगनां
४२। १	अन्ननाद्	४, ३०	४, ४२							१८, ७७	२०, ४६			
४३। ४	हरयो धूम	३३, २	३२, २	विहपः				८८। १	तं वो दम्भ	२६, ११		×		नोधा
	९ अश्वमे सधि	१२, ३६	१३, ३७					८९। १	बृहदिन्द्राय	२०, ३०	२२, १५			नृमेधपुष्पेर्धौ
	१८ नुभ्यं ता अग्नि	११६	११५					२	अपाधमद	३३, ९५		×		
४४। १	समिधामि	३, १	३, १					३	प्र व इन्द्राय	९६		×		
		१२, ३०	१३, ३१					९३। ४	यदय कच	३५	३२, ३५			मुक्ताः
	३ अग्नि दत्तपुरो	२२, १७	२४, २२					१९	कया त्वंन	३६, ७	३६, ७			
	१६ अग्निर्मर्धा	३, १२	३, १८					९९। ३	आयन्त इव	३३, ४१	३२, ४१			वृमेधः
		१३, १४		×				५	त्वमिन्द्र प्रतू	६६	६६			
		१५, २०	१६, ४१					६	अनु ते शुष्मं	६७	६७			
४५। १	आ वा ये	७, ३२	७, ३२	त्रिद्योक्तः				१०१। १	ऋषगित्या	८७		×		जमदग्निः
	२ बृहदिदिष्म	३३, १४	३२, १४					९	आ नो यज्ञं	८५		×		
४८। १३	त्वं सोम पिबूभिः	१९, ५४	२१, ५४	प्रगायः				११	अमर्हो अग्नि	३९	३२, ३९			
५१। ७	कदा चन सरी	३, ३४	३, ४२	धुष्टिगुः				१२	बद् सूर्य	४०	४०			
		८, २	८, १					१०२। १०	बद्धे कामि	११, ७३	१२, ७४			प्रयोगः
	९ यस्यायं विद्य	३३, ८२	३२, ८२					२१	यदक्षुप	७४	७५			
५२। ७	कदा चन प्र	८, ३	८, २	अयुः										

नवमं मण्डलम् ।

१। १	स्तादिष्टया	२६, २५		×	मधुच्छन्दाः	५१। १	अश्वयो अग्निभिः	२०, ३१	२२, १६			उचयः
२	रक्षोहा विरय	२६		×		५४। १	अस्य प्रन्नामनु	३, १६	३, २२			अवन्त रः
३	पुनति ते	१९, ४	२१, ४			६१। १०	उवा ते जात	२६, १६		×		अमर्हयुः
४। ६	अचिरद	३८, २१	३८, २२		मेधातीथिः	११	एना विरवान्य	१८	१६, ५१			
११। १	उचान्मे गायतः	३३, ६१	३२, ६२		असिनः	१२	स न इन्द्राय	१७		×		

सू० मं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः	। सू० मं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः
६३।१८	आ पवस्व	८,६३	×	निष्कविः	२१	अग्ने पवस्व	२९,३८		
६६।१९	अम आर्युषि	१९,३८	८,१९	शतम्	६७।२२	पवमानः सो	१९,४२	२१,४४	पवित्रवसिष्ठो
			२१,४०		२३	यत्ते पवित्र	४१	४३	
			२९,३७		२५	उभाभ्यां देव	४३	४५	
		३५,१६	३५,४८		२७	पुनन्तु मा पितरः	३९	३८	
२०	अमिर्ऋषिः	२६, ९	२८, १२		९६।११	त्वया हि नः	५३	५३	प्रतर्दनः
			२९, ३९		१०७।१	परीतो विद्यता	२	२	भरद्वाजः
२१	अग्ने पवस्व	८, ३८	८, २०		११०।३	अजीजनो हि	२२, १८	२४, २३	त्र्यम्बकः

अथ दशमं मण्डलम् ।

१। १	अग्ने बृहन्	१२, १३	१३, १४	त्रितः	१५।१३	ये चेह पितरो	१९, ६७	२१, ६८	
२	स जातो गर्भो	११, ४३	१२, ४३		१४	ये अमिदग्धा	६०	×	
८।६	भुवो यज्ञस्य रज	१३, १५	१४, १५	त्रिशिराः	१६।९	ऋत्यादमग्नि	३५, १९	३५, ५२	दमनः
		१५, २३	१६, ४४		११	यो अग्निः ऋत्या	१९, ६५	२१, ६५	
९।१	आपो हि छा	११, ५०	१२, ५१	सिन्धुद्वीपो वा	१२	उशान्तस्त्वा	७०	७०	
		३६, १४	३६, १४		१७।४	यत्रासते (पा. २)	२३, १६	२५, १८	देवश्रवा
२	यो वः शिवतमो	११, ५१	१२, ५२		१०	आपो अस्मान्	४, २	४, २	
		३६, १५	३६, १५		११	द्रप्सश्चस्कन्द	१३, ५	१४, ५	
३	तस्मा अरं	११, ५२	१२, ५३		१२	यस्ते द्रप्सः	७, २६	७, २९	
		३६, १६	३६, १६		१८।१	परं मृत्यो	३५, ७	३५, ४०	संकुसुक्तः
४	शं नो देवीर	१२	१२		४	इमं जीवेभ्यः	१५	५०	
७	ज्योक्च सूर्य (पा. ३)	३, ५४	३, ६२		३५।१३	विश्वे अय	१८, ३१	२०, २	लुशः
८	इदमापः	६, १७	६, ३२				३३, ५२	३२, ५२	
९	आपो अथान्व	२०, २२	२२, ७		३६।१२	महो अमेः	१७	१७	
१३।१	युजे वां ब्रह्म	११, ५	१२, ५	हविर्धानः	३७।१	नमो मित्रस्य	४, ३५	४, ४७	अभितपाः
१४।६	अक्षिरसो नः	१९, ५०	×	यमः	४५।१	दिवस्पति प्रथमं	१२, १८	१३, १९	वत्सग्निः
९	अपेत नीत	१२, ४५	१३, ४६		२	विद्या ते अग्ने	१९	२०	
१५।१	उदीरतामवर	१९, ४९	२१, ५१	शङ्खः	३	समुदे त्वा	२०	२१	
२	इदं पितृभ्यो	६८	६७		४	अक्रन्ददग्निः	६	७	
३	आहं पितृन्	५६	५७				२१	२२	
४	बर्हिषदः पितर	५५	५५				३३	३४	
१५।५	उपहृताः पितरः	५७	५६		५	धीणामुदारो	२२	२३	
६	आत्वा जानु	६२	६२		६	विश्वस्य केतु	२३	२४	
७	आसीनासो	६३	६३		७	उशिक्पावको	२४	२५	
८	वे नः पूर्वे	५१	×		८	दृशानो रुक्म	१	१	
११	अभिष्वाताः	५९	५८				२५	२६	
१२	त्वमग्ने ईक्षितो	६६	६६						

सू० मं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः ।	सू० मं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः
४५। ९	यस्ते अय	२६	२७		९०। ४	त्रिपादूर्ध्व	३१, ४	३५, ४	
१०	आ तं मज	२७	२८		५	तस्माद्विराळ	५	५	
११	त्वामे यज	२८	२९		६	यत्पुरुषेण हविषा	१४	१४	
१२	अस्ताव्यमि	२९	३०		७	तं यज्ञं बर्हि	९	९	
४६। ७	अस्याजरासो	३३, १	३२, १		८	तस्मायज्ञात्	६	६	
५०। १	प्र वो महे	२३	२३ इन्द्रः		९	तस्मायज्ञात्	७	७	
५१। ६	त्रीणि शता त्री	७	७ अग्निः		१०	तस्मादद्वा	८	८	
५३। ८	अदमन्वती	३५, १०	३५, ४३ देवाः		११	यत्पुरुषं व्यदधुः	१०	१०	
५७। ३	मनो न्वा हुवा	३, ५३	३, ६१ वन्धुः		१२	ब्राह्मणोऽस्य	११	११	
४	आ त एतु	५४	६३		१३	चन्द्रमा मनसो	१२	१२	
५	पुनर्न पितरो	५५	६३		१४	नाभ्या आर्वाद्	१३	१३	
६	वयं सोम	५६	६४		१५	सप्तास्यासन्	१५	१५	
६१। ३	मनो न येयु	७, १७	७, १६ नामानेदिष्टः		१६	यज्ञेन यज्ञम	१६	१६	
६३। १०	सुत्रामार्ग	२१, ६	२३, ६ गयः		९१। १४	यस्मिन्द्वाप्त	२०, ७	२३, ६३ अरणः	
६४। ६	ते नो अर्वन्तो	९, १७	१०, २३		१५	अहाव्यमे	७९	६४	
			२३, ११		९७। १	या ओषधीः	१२, ७५	१३, ७६ भिषग्	
७३। १	जनिष्ठा सप्रः	३३, ६४	३२, ६४ गौरिवीतिः		२	शतं वो अम्ब	७६	७७	
७४। ४	आ तत्त इन्द्रा	२८	२८		३	ओषधीः प्रति	७७	७८	
८१। १	य इमा विरवा	१७, १७	१८, १७ विश्वकर्मा		४	ओषधीरिति	७८	७९	
२	किं स्विदासी	१८	१८		५	अदवत्ये वो	७९	८०	
३	विदवतधुः	१९	१९				३५, ४	३५, ३८	
४	किं स्विद्वनं क	२०	२०		६	यत्रोषधीः	१३, ८०	१३, ८१	
५	या ते धामानि	२१	२१		७	अदवावती	८१	८२	
६	विश्वकर्म्मन्	२२	२३		८	चन्द्रयुष्मा ओषधी	८२	८३	
७	वाचस्पति	८, ४५	८, २३		९	इष्कृतिर्नाम	८३	८४	
		१७, २३	१८, २२		१०	अति विरवाः	८४	८५	
८१। १	चक्षुषः पिता	२५	२५		११	यदिना वाज	८५	८६	
२	विदवर्म्मा	२६	२६		१२	यस्योषधीः	८६	८७	
३	वो नः पिता	२७	२७		१३	सार्कं ग्रहम	८७	८८	
४	न वायजन्त	२८	२८		१४	अन्यो वो	८८	८९	
५	परो दिवा पर	२९	२९		१५	वाः फलिनीर्या	८९	९०	
६	तमिर्धर्मं प्रथमं	३०	३०		१६	मुबन्तु मा	९०	९१	
७	न तं विदध	३१	३१		१७	अवपतन्तीः	९१	९२	
८७। २२	परि त्वामे	११, २६	१२, २६ पायुः		१८	वा ओषधीः	९२	९३	
८८। १५	त्रे सुनी अगृणवं	१९, ४७	२१, ४९ मूर्धन्वान्		१९	वा ओषधीः	९३	९४	
९०। १	सहस्रदीर्घा	३१, १	३५, १ नारादगः		२०	मा नो रिषन्	९५	९७	
२	पुरष एवेदं	२	२		२१	याधेदमु	९४	९५	
३	एतावानह	३	३		२२	ओषधयः	९६	९८	

सू० सं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः ।	सू० सं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः
१५७।१	इमा नु कं १ यशं च नस्त ३ आदित्यैरिन्द्र	२५,४६	२७,४४	भुवनः साधनो वा	१८५।१	महि त्रीणाम २ नहि तेपाममा ३ यस्मै पुत्रासो	३,३१	३,३२	सत्यश्रुतिः
१७०।१	विभ्राट् बृहत्	३३,३०	३२,३०	विभ्राट्	१८६।१	प्र ण आयूंषि (पा.४)	२३,३२	२५,३४	उलः
१७३।१	आ त्वाहार्यं ३ तस्यै सोमो	१२,११	१३,१२	ध्रुवः	१८९।१	आयं गौः पृथि २ अन्तश्चरति ३ त्रिशदाम	३४,८	३५,३	सार्पराज्ञी
१७७।३	अपदयं गोपाम	३७,१७	३७,१७	पतङ्गः	१९१।१	संसमिद्युवसे	१५,३०	१६,५१	संवन्नः
१८०।१	मृगो न भीमः	१८,७१	२०,४०	जयः					

ऋग्वेदादिमन्त्राणां वाजसनेययजुर्वेदाध्यायानुक्रमेण सूची ।

अथमोऽध्यायः ।

यजुर्मन्त्रः	काण्व य०	ऋग्वेदे	अथर्व०	साम०	यजुर्मन्त्रः	काण्व य०	ऋग्वेदे	अथर्व०	साम०
१ मा व स्तेन	१,२	४,२१,७			१०; २१; देवस्य त्वा	१३;	१९,५१,२		
					२४ " ३६;४०		"		

द्वितीयोऽध्यायः ।

४ वीतिहोत्रं त्वा	२,५	५,२६,३	१५२३	२६ सूर्यस्याश्रत	२,४८	१०,५,३७
११ देवस्य त्वा	२२	१९,५१,२		२७ " ५०		"
२२ संनर्दिष्टकां	४०	७,९८,१		२९ अमये कव्य	५४	१८,४,७१
२४ संवर्चसा	४४	६,५३,३		३० परापुरो निपुरो	५५	१८,२,२८
	९,१६			३२ नमो वः पितरो	५७	१८,४,८१-८४

तृतीयोऽध्यायः ।

१ समिधाभि	३,१	८,४४,१		१६ अस्य प्रत्ना	२२	९,५४,१	७५५
२ सुसमिधाय	२	५,५,१		२२ उप त्वाग्ने	३०	१, १,७	१४
३ तं त्वा समिद्धिः	३	६,१६,११	६६१	२३ राजन्तमध्वरा	३१	८	
६ आयं गौः	६	१०,१८९,१	६,३१,१	२४ स नः पितेव	३२	९	
			२०,४८,४	२५ अग्ने त्वं नो	३३	५,२४,१	४४८,
७ अन्तश्चरति	७	२	६,३१,१				११०७
			२०,४८,५	" वसुरामिर्वसु	३३	२	११०८
८ त्रिशदाम	८	३	६,३१,३	२६ तं त्वा शोचिष्ट	३४	४	११०९
			२०,४८,६	" स नो बोधि	"	३	
११ उपप्रवंतो	१७	१,७४, १	१३७९	२८ गोमानं स्वरणं	३६	१,१८,१	१३९,
१२ अग्निर्मूर्धा	१८	८,४४,१६	२७,१५३२				१४६३
१३ उमा वामि	१९	६,६०,१३		२९ यो रेवान्यो	३७	२	
१४ अयं ते वेणि	२०	३,२९,१०	३,२०,१	३० मा नः शंसो	३८	३	
१५ अयमिह	२,२१	४, ७,१		३१ महि त्रीणामयो	३९	१०,१८५,१	

य० सं०	क्र० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम० ।	य० सं०	क्र० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	
३२	नहि तेषाममा	३,४०	१०,१८५,२		५१	अक्षन्ममिदन्त	५९	१,८२,२	१८,४,६१	४१५
३३	ते हि पुत्रासो	४१	३		५२	सुसन्दृशं त्वा	६०	३		
३४	कदा चन	४२	८,५१,७	३००	५३	मनो न्वाहामहे	६१	१०,५७,३		
३५	तत्सवितुर्व	४३	३,६२,१०	१४६२	५४	कत्वे दशाय	६२		६,१९,२	
३६	परि ते इदमो	४४	४, ९, ८		५५	ज्योक् च सूर्य	६३	१०,५७,४	१, ६, ३	
४१	गृह्णामा बिभी	४८		७,६०१	५५	पुनर्नः पितरो	६३		५	
४२	येषामध्येति	४९		३	५६	वयं सोम	६४		६	
४३	उपहृता	५०		५	६०	त्र्यम्बकं यज्ञा	६८	७,५९,१२		
४६	मो घू ण इन्द्रात्र	५४	१,१७३,१२				६९		१४,१,१७	
५०	पूर्णां दर्वि परा	५७		३,१०,७	६२	ऋष्युषं	७४		५,२८,७	

चतुर्थोऽध्यायः ।

२ आपो अस्मान्	४,२;३	१०,१७,१०	६,५१,२	२५	ऊर्वा यस्या	३५		७,१४,२
३ महीनां पयोऽसि	४		२,१७,६	३०	अस्तभ्राद्	४२	३,३०,९	
८ विश्वो देवस्य	९	५,५०,१		३१	आसीदद्विधा	४२	८,४२,१	
१५ पुनर्मनः	२०		६,५३,२	३१	वनेषु व्यन्तरिक्षं	४३	५,८५,२	
१६ त्वमग्ने व्रतपा	२१	८,११,१	१९,५९,१	३५	नमो मित्रस्य	४७	१०,३७,१	
२५ अमि त्वं	३४		७,१४,१	३७	या ते धामानि	४९	१,९१,१९	

पञ्चमोऽध्यायः ।

४ अग्नावाग्निश्चरति	५,४		४,३९,९	२०	प्र तद्विष्णु	२६		७,२६,२
१४ युञ्जते मन	१९	५,८१,१		२१	यस्योरुषु	२६	१,१५४,२	३
१५ इदं विष्णुर्विचक्रमे	२०	१,२२,१७	७,२६, ४	२२	देवस्य त्वा सवितुः	२८		१९,५१,२
			१६५९	२६		३३		११
१६ इरावती धेनुमती	२१	७,९९, ३		२९	परि त्वा गिर्वज्रो	३७	१,१०,१२	
१८ विष्णोर्लोकं	२४	१,१५४,१	७,२६,१	३६	अग्ने नय सुपथा	४५	१,१८९,१	४,३९,१०
१९ दिवो वा विष्ण	२५		७,२६,८	३८,४१	रर विष्णो	५१		७,२६,३

षष्ठोऽध्यायः ।

१ देवस्य त्वा सवितुः	६,१	१९,५१,२		१७	इदमापः प्रबहता	३१	१,२३,२२	७,८९,३
शुन्धन्तोऽश्वकाः	१	१८,४,६७		३२	मापो मौषधी	३०		७,८३,२
३ या ते धामान्यु	३	१,१५४,६		३४	अमूर्या उप	३५	१,२३,१७	१, ४, २
४ विष्णोः कर्माणि	५	१,२२,१९	७,२६,६	३९	यमग्ने पृच्छ	४२	१,२७, ७	
५ तद्विष्णोः परमं	६	१,२२,२०	७	३६	प्रागपायुदगधराग्	४९		२०,१३४,१-६
९,३० देवस्य त्वा	१०	१९,५१,२		३७	त्वमग्ने प्रसंसियो	५०	१,८४,१९	२४७, १७३३

य० मं० का० य० ऋग्वेद अथर्व० साम० । य० मं० का० य० ऋग्वेद अथर्व० साम०

सप्तमोऽध्यायः ।

७ आ वायो भूय ७, ६ ७, ९२, १		
८ इन्द्रवायू इमे ७ १, २, ४		
९ अयं वां मित्रा० ८ २, ४१, ४	९१०;	
१४ ७, १	३०६	
१० राया वयं ९ ४, ४२, १०		
११ या वां कशा १० १, २२, ३		
१२ तं प्रत्तया ११ ५, ४४, १		
१६ अयं वेन० १५ १०, १९३, १		
१७ मनो न येयु १६ १०, ६१, ३		
१९ ये देवासो २० १, १३९, ११ १९, २७, ११-१३		
२४ मूर्धनं दिवो २६ ६, ७, १	११४०	
२५ ध्रुवं ध्रुवेण २८ १०, १७३, ६ ७, ९४, १		
२६ यस्ते द्रप्स २९ १०, १७, १२		
३१ इन्द्रामी ३१ ३, १२, १	६६९	
३२ आ धा ये० ३२ ८, ४५, १	१३३;	
	१३३८	
३३ ओमास० ३३ १, ३, ७		
३४ विदेव देवास ३४ २, ४१, १३		
	६, ५२, ७	
३५ इन्द्र मरुत्व ३५ ३, ५१, ७		
३६ मरुत्वन्तं ३६ ३, ४७, ५		
३७ सजोषा इन्द्र ३८ २		
३८ मरुत्वा इन्द्र २८, १० १		
३९ महो इन्द्रो ७, ३९ ६, १९, १		
४० " " ४० ८, ६, १ २०, १३८, १ १३०७		
४१ उदु त्वं जात० ८, २३ १, ५०, १ १३, २, १६ ३१		
	२०, ४७, १३	
४२ चित्रं देवानां ८, २४ १, ११५, १ १३, २, ३५ ६२९		
	९, ७	
४३ अग्ने नय ८ १, १८९, १ ४, ३९, १०		
४८ कोऽदाकसा १४ ३, २९, ७		

अष्टमोऽध्यायः ।

१ कदा चन ८, १ ८, ५१, ७		
३ " " प्रयु० २ ८, ५२, ७		
४ यज्ञो देवानां ३ १, १०७, १		
६ वाममय ५ ६, ७१, ६		
१४, १६ सं वर्चसा ९, १६ ६, ५३, ३		
१५ समिन्द्र गो ९, १५ ५, ४२, ४		
१७ धाता रातिः १७ ३, ८, २		
	७, १७, ४	
१८ सुगा वो देवाः १८ ७, ९७, ४		
१९ यौ आवद १९ ३		
२१ देवा गात्राविदो २१ ७-८		
२२ यज्ञ यज्ञं गच्छ २२ ५		
२, एष ते यज्ञो " २		
२३ उदं हि राजा २३ १, १४, ८		
३० एकपदी० २९ १, १६४, ४१ ९, १०, २६		
	१०, १, २४	
	१३, १, ४२	
३१ मरुतो यस्य ३० १, ८६, १ २०, १, २		
३२ मही योः ३१ १, २२, १३		
३३ आतिष्ठ यत्र ८, १५ १, ८४, ३ १०२२		
३४ युक्वा हि केशि १४ १, १०, ३ १३४६		
३५ इन्द्रमिदरी १६ १, ८४, २ १०३०		
३८ अग्ने पवस्व २० ९, ६६, २१		
३९ अतिष्ठजोऽसा २१ ८, ७६, १० २०, ४२, ३ ९८८		
४० अष्टमस्य २२ १, ५०, ३ १३, २, १८ ६३४		
	२०, ४७, १५	
४१ उदु त्वं जात० ९, ६ १ १३, २, १६		
	२०, ४७, १३	
४४ वि न इन्द्र ८, २५ १०, १५२, ४ १८३८		
४५ वाचस्पति २६ १०, ८१, ७		
५३ युवं तमिन्द्रा २, ३६ १, १३२, ६		
६३ आपवस्व x ९, ६३, १८		

य० सं० का० य० ऋग्वेद अथर्व० साम० । य० सं० का० य० ऋग्वेद अथर्व० साम०

नवमोऽध्यायः ।

६ अश्वन्तर	१०,९	१,२३,१९	१, ४, ४
८ वातरहा	११		६,९२,१
९ जवो यस्ते	१२		२
१४ एष स्य वाजो	२०	४,४०,४	
१५ उत स्मास्य	२१	३	
१६ वां नो भवन्तु	२२	७,३८,७	
१७ ते नो अर्वन्तो	२३	१०,६४,६	
१८ वाजे वाजेऽवत	२४	७,३८,८	
२४ वाजस्येमां	३४		३,२०,८

२५ वाजस्य नु	३३		३,२०,८
२६ सोमराजानं	३६	१०,१४१,३	३,१०,४
२७ अथमणं	३८	५	७
२८ अमे वच्छा०	३५	१	२
२९ प्र नो वच्छ०	३७	१	
३० देवस्य त्वा	३९		१९,५१,२
३७ अमे सहस्र	११,३	३,२४,१	१९,३२,९
३८ देवस्य त्वा	३		१९,५१,२

दशमोऽध्यायः ।

५ अमये त्वाहा	११,१२	१९,४३,१	
„ सोमाय त्वाहा	„	५	
„ इन्द्राय त्वाहा	१३	६	
१९ प्र पर्वतस्य	२८	१२,२,४१	
२० प्रजापते न	२९	१०,१२१,१०	७,८०,३
„ वयं त्याम (च.पा.)		६,६२,२	
		७,७९,४	
२२ मा त इन्द्र	३२	५,३३,३	

२४ हंसः शुचिपद	३४	४,४०,५	
२५ इयदस्यायु	११,३५		२,१७,४
२७ निषसाद	३८	१,२५,१०	
३२ जुविदन्न च	११,४५	१०,१३१,२	२०,१३५,२
३३ जुवरासुराम	११,४६	४	४
	२२,६१		
३४ पुत्रमिव पितरा	४७	५	५

एकादशोऽध्यायः ।

४ युजते मन	१२,४	५,८१, १	
५ युजे वां ब्रह्म	५	१०,१३,१	१८,३,३९
६ यस्य प्रयानं०	६	५,८१,३	
९ देवस्य त्वा	९	१९,५१,२	
२८	२८	„	
१४ योगे योगे	१४	१,३०,७	१९,२४,७
		२०,२६,१	७३३.
१७ अन्वमिदसा	१७	७,८२,४	
		१८,१,२७	
		२८	

२३ आत्वा जिघर्षि	२३	२,१०,४	
२४ वा विधत्तः	२४	५	
२५ परि वज्रपतिः	२५	४,१५,३	३०

२६ परि त्वामे	२६	१०,८७,२२	७,७१,१
			८,३,२२
२७ त्वमग्ने युमिम्	२७	२,१,१	
३२ त्वमग्ने पुष्क०	३२	६,१६,१३	९
३३ तमु त्वा दध्यद्	३३	१४	
३४ तमु त्वा पाच्यो	३४	१५	
३५ सोद होतः	३५	३,२९,८	
३६ नि होता होतृ०	३६	२,९,१	
३७ सस सीदस्व	३७	१,३६,९	
४१ उदु तिष्ठ	४१	८,२३,५	
४२ ऊध्व ऊ पु	४२	१,३६,१३	५७
४३ स जानी गर्भो	४३	१०,१,२	
४६ अम आ० (च.पा.)	४७	६,१६,१०	१,६६०

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम० ।	य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
४९ वि पाजसा १२, ५०	३, १५, १				६७ विश्वो देवस्य ६८	५, ५०, १			
५० आपो हि ष्ठा ५१	१०, ९, १	१, ५, १,	१८३७		७० द्रवन्तः सर्पिरा ७१	२, ७, ६			
५१ यी वः शिवतमो ५२	२	२	१८३८		७१ परस्या अधि ७२	८, ७५, १५			
५२ तस्मा अरं गमा ५३	३	३	१८३९		७३ यदमे कानि ७४	८, १०२, २०	१९, ६४, ३		
६२ मित्रस्य चर्य० ६४	३, ५९, ६				७४ यद्व्युपंजिहिका ७५	२१	२१		
६३ सुपाणिः स्वह्युरिः ६५	२, ३२, ७	७, ४६, २			८१ स० शितं मे ब्रह्म ८२		३, १९, १		

द्वादशोऽध्यायः ।

१ दधानो १३, १	१०, ४५, ८			
२५	२६			
२ नक्तोवासा २	१, ९६, ५			
३ विश्वा रूपाणि ३	५, ८१, २	७, ७३, ६		
६ अकन्ददमि ७	१०, ४५, ४			
२१	२२			
३३	३४			
११ आ त्वाहर्षम० १२	१०, १७३, १	६, ८७, १		
१२ उदुत्तमं वरुण १३	१, २४, १५	७, ८३, ३	५८९	
		१८, ४, ६९		
१३ अमे नृहन्तुष० १४	१०, १, १			
१४ ह०सः शुचिषद् १५	४, ४०, ५			
१८ दिवस्पति प्रथमं १९	१०, ४५, १			
१९ विष्ठा ते अमे २०	२	१, १३, ३		
		१३, ३, २१		
२० समुदे त्वा २१	३			
२१ धीणामुदारो २३	५			
२३ विश्वस्य केतुः २४	६			
२४ उशिकपावको २५	७			
२६ यन्ते अय २७	९			
२७ आ तं भज २८	१०			
२८ त्वाममे यजमाना २९	११			
२९ अस्ताव्यमिर्नरां ३०	१२			
३० सामिधामि ३१	८, ४४, १			
३१ प्रशायमामिः ३५	७, ८, ४			
३६ अप्सवमे ३७	८, ४३, ९			
३७ गर्भो अस्त्योपधी ३८		५, २५, ७		
		६, ९५, ३		
४२ बोधा मे अस्य ४३	१, १४७, २			
४३ स बोधि ४४	२, ६, ४			

४४ सलाः सन्तु(च.पा.) १३, ४५	१०, ११६, ८	१९, ४२, ३		
„ पुनस्त्वैवादित्या(प्र.पा.) „		१२, २, ६		
४५ अपेत वीत ४६	१०, १४, ९	१८, १, ५५		
४७ अय० सो ४८	३, २२, १			
४८ अमे यत्ते ४९	२			
४९ अमे दिवो ५०	३			
५० पुरीष्यासो ५१	४			
५१ इक्षाममे ५२	५			७६
	३, ५, ११			
	३, ६, ११			
५२ अयं ते योनि ५३	३, २९, १०	३, २०, १		
५५ ता अस्य सूद० ५६	८, ६९, ३			
५६ इन्द्रं विश्वा ५७	१, ११, १			३४३;
				८२७
५८ संवां मना०सि ५९	१३, ५९	६, ९४, १		
६३ नमः सु ते ६४		६, ६३, २		
		६, ८४, ३		
„ यमेन त्वं „		६, ६३, ३		
		६, ८४, ४		
६५ यं ते देवी ६६		६, ६३, १		
६६ निवेदानः ६७	१०, १३९, ३	१०, ८, ४२		
६७ सौरा युञ्जन्ति ६८	१०, १०१, ४	३, १७, १		
६८ युञ्जन्त सौरा ६९	३	२		
६९ शुन० सु फाला ७०	४, ५७, ८	५		
७० घृतेन सीता ७१		९		
७१ लङ्गलं पर्वार ७२		३		
७५ या ओपधीः ७६	१०, ९७, १			
७६ शतं वो अम्भ ७७	२			

य० मं०	क्र० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	। य० मं०	क्र० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
७७ ओषधीः प्रति०	१३, ७८	१०, ९७, ३			मुञ्जन्तु (प्र. पादः)			११, ६, ७	
,, पुष्पवतीः (द्वि. पा.),,		,, ८, ७, २७			९१ अवपतन्ती०	१३, ९२	१०, ९७, १७		
७८ ओषधीरिति	७९	४			यं जीवम०	,,		६, १०९, १	
,, सनेयसश्च (द्वि. पा.),,		४, ९, ७			९२ या ओषधीः	९३	१८	६, ९६, १	
७९ अश्वत्थे वो	८०	५			९३ ,,	९४	१९		
८० यत्रौषधीः	८१	६			९४ याश्चेदमुष	९५	२१		
८१ अदवावती०	८२	७			९५ मा वो रिषन्	९७	२०		
अस्मा अरि० (च. पा.)		८, ७, २७			९६ ओषधयः	९८	२२		
८२ उच्छुष्मा	८३	८			१०१ त्वमुत्तमास्यो.	१००	२३	६, १५, १	
८३ इष्कातिर्नाम	८४	९			१०२ मामा हि० स्ती०	१०१	१०, १२१, ९		
८४ अति विद्वाः	८५	१०			कस्मै देवाय ,,			४, २, १-८	
८५ यदिमा वाज०	८६	११			१०६ अग्ने तव	१०५	१०, १४०, १	१८१६	
८६ यस्त्यौषधीः	८७	१२	४, ९, ४		१०७ पावकवर्चाः	१०६	२	१८१७	
(द्वि. पादः)			९, ३, १०		१०८ ऊर्जो नपा०	१०७	३	१८१८	
८७ साकं यक्ष्म	८८	१३			१०९ इरज्यन्मग्ने	१०८	४	१८१९	
८८ अन्या वो	८९	१४			११० इष्कर्तारम०	१०९	५	१८२०	
८९ याः फलिनीर्या	९०	१५	८, ७, २७		१११ ऋतावानं	११०	६	१८२१	
वृहस्पति			६, ९६, १		११२ आप्यायस्व	१११	१, ९१, १६		
स्ता नो मुख०			७, ११२, १		११३ सं ते पया० सि११२		१८	६०३	
,,			१४, २, ४५		११४ आप्यायस्व.	११३	१७		
९० मुञ्जन्तु मा	९१	१६	६, ९६, २		११५ आ ते नत्सो	११४	८, ११, ७	८, ११६६	
			८, ७, २८		११६ तुभ्यं ता	११५	८, ४३, १८		
			७, ११२, २		११७ अभिः त्रिषेधु	११६		६, ३६, ३	

त्रयोदशोऽध्यायः ।

३ त्रय जज्ञानं	१४, ३	४, १, १			१४ अमिर्मर्धा	१४, १४	८, ४४, १६	२७;	
		५, ६, १						१५३२	
४ हिरण्यगर्भः	४	१०, १२१, १	४, २, ७		१५ भुवो यज्ञस्य	१५	१०, ८, ६		
स दाधार		११, ५, १			२७ मधु वाता	२९	१, ९०, ६		
कस्मै देवाय		४, २, १-८			२८ मधु नक्तमु०	३०	७		
५ द्रप्सश्चस्कन्द	५	१०, १७, ११			२९ मधुमानो	३१	८		
९ कृणुष्व पाजः	९	४, ४, १			३२ मदी योः	३४	१, २२, १३		
१० तव त्रमास	१०	२			३३ विष्णोः कर्माणि	३५	१९	१६७१	
११ प्रति स्पशो	११	३			३६ अग्ने युक्त्वा हि	३८	६, १६, ४३	२५;	
१२ उदग्ने तिष्ठ	१२	४						१३८३	
१३ ऊर्जो भव	१३	५			३७ युक्त्वा हि	३९	८, ७५, १		
प्रमृणीहि शत्रून्		१३, १, ३			३८ सम्यक् छवन्ति	४०	४, ५८, ६		

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम० ।	य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
४६ चित्रं देवा०	१४,४८	१,११५,१	१३,२,३५		५१ अजो ह्यमे	१४,५३		४,१४,१	
		२०,१०७,१४			५२ त्वं पविष्ट	५४	८,८४,३	९,५,१३	

चतुर्दशोऽध्यायः ।

२३ ब्रह्मस्य विष्टपं १५,२६

११,३,५०

पञ्चदशोऽध्यायः ।

१ अमे जातान् १६,१	७,३४,१	३७ क्षपो राजन्नुत १६,५९	१,७९,६	१५६३
२ सहसा जातान् २	३५,१	३८ भद्रो नो अग्नि ६०	८,१९,१९	१११;
३० अमिर्मूर्धा ४१	८,४४,१६	३९ भद्रा उत ६१	२०	१५५९
		४० येना समुत्सु ६२	"	१५६०
२१ अयमग्निः ४२	८,७५,४	४१ अग्निं तं मन्ये ६३	५,६,१	"
२२ त्वामग्ने पुष्कं ४३	६,१६,१३	४२ सो अग्नियों ६४	२	४२५;
२३ भुवो यज्ञस्य ४४	१०,८,६	४३ उमे सुधन्त्र ६५	९	१७३७
२४ अवोऽयमिः ४५	५,१,१	४४ अग्ने तमद्यार्थं ६६	४,१०,१	१७३९
		४५ अथा ह्यग्ने ६७	२	४३४;
२५ अवोत्ताम ४६	५,१,१२	४६ एभिर्नो ६८	३	१७७७
२६ अयमिह ४७	४,७,१	४७ अग्निं होतारं ६९	१,१२७,१	२०,६७,३
२७ जनस्य गोपा ४८	५,११,१	४८ अग्ने त्वं ७०	५,२४,१	४६५;
२८ त्वामग्ने अग्नि ४९	६			१८१३
२९ सखायः सं वः ५०	५,७,१			४४८;
३० स० समिद्युवसे ५१	१०,१९१,१			११०७
३१ त्वां चित्रध्रुव ५२	१,४५,६			११०८
३२ एना वो अग्नि ५४	७,१६,१			११०९
		५५ येन वहमि ७१	९,५,१७	
३३ विद्वस्य दूत } ५५	२	५६ अयं ते योनिः ७८	३,२९,१०	३,२०,१
३४ स दुद्रवन् } ५६	"	६० ता अस्य ८१	८,६९,३	
३५ अमे वाजस्य ५७	१,७९,४	६१ इन्द्रं विश्वा० ८२	१,११,१	३४३,८२७
		६२ प्रोधदन्वो ८३	७,३,२	१३२०
३६ स इधानो ५८	५			

षोडशोऽध्यायः ।

४ वषा नः १७,४	१०,१४१,४	३,२०,६	४७ श्रपे अन्धस १७,४७	६,५७,३
५ अहोधि स ५	१,१९१,८	४,९,९	४८ इमा रत्राय ४८	१,११४,१
१५ मा नो ब्रह्मा १५	१,११४,७	११,२,२९	५० परि नो रक्षस्व ५०	२,३३,१४
१६ मा नस्तोषे १६	८		६४-६६ नं द्विष्यो ६४	३,२७,१-६

य० मं० का० य० ऋग्वेद अथर्व० साम० । य० मं० का० य० ऋग्वेद अथर्व० साम०

सप्तदशोऽध्यायः ।

५ हिमस्य त्वा १८,६	६,१०६,३	४७ असौ या सेना ४७	१० (परिशिष्ट) ३,२,६ १८६०
७ अपामिदं ८ १०,१४२,७	२	४८ यत्र बाणाः १८,४८	६,७५,१७ १८६६
८ अग्ने पावक ९ ५,२६,१	१५२१	शर्मयच्छतुः (च० पा०)	१९,९,१२
९ स नः पावक १० १,१२,१८		४९ मर्माणि ते ४९	१८ ७,११८,१ १८७०
१० पावकया ११ ६,१५,५		५० उदेनमुत्तरां ५०	६,५,१
१६ अग्निस्तिग्मेन १६ ६,१६,२८	८,३,२३ २२	५१ इन्द्रेमं प्रतरां ५१	२
१७ य इमा विश्वा १७ १०,८१,१		५२ यस्य कुर्मो ५२ १०,१७३,३	३
१८ किं स्विदासी १८	२		६,८७,३
१९ विश्वतश्चक्षुः १९	३	५८ सूर्यरश्मिः ५८ १०,१३९,१	
२० किं स्विद्वनं २०	४	५९ विमान एष ५९	२
२१ या ते धामानि २१	५	६० उक्षा समुद्रो ६० ५,४७,३	
२२ विश्वकर्मन्हाविषा २२	६	६१ इन्द्रं विश्वा ६१ १,११,१	३४३
२३ चाचस्पतिं २३	७		८२७
२५ चक्षुषः पिता २५ १०,८२,१		६५ क्रमध्वममिना ६५	४,१४,२
२६ विश्वकर्मा २६	२	६७ पृथिव्या अहः ६७	३
२७ यो नः पिता २७	३ २,१,३	६८ स्वर्यन्तो ६८	४
२८ त आयजन्त २८	४	६९ अग्ने अहि ६९	५
२९ परो दिवा २९	५	७० नक्तोपासा ७० १,९६,५	
३० तमिद्भर्भ ३०	६	७४ तां सवितुः ७४	७,१५,१
३१ न तं विदाथ ३१	७	७५ विधेम ते ७५ २,९,३	
३३ आशुः शिशानो ३३ १०,१०३,१	१९,१३,२ १८४९	७६ प्रेदो अग्ने ७६ ७,१,३	१३७५
३४ संकन्दनेना ३४	२ ३ १८५०	७७ अग्ने तमयाधं ७७ ४,१०,१	४३४;
३५ स इषुहस्तैः ३५	३ ४ १८५१		१७७७
३६ बृहस्पते परि ३६	४ ८ १८५२	८८ घृतं मिमिक्षे १९,२	२,३,११
३७ बलविजाय ३७	५ ८,५,२ १८५३	८९ समुद्राद् ३	४,५८,१
	१९,१३,५	९० वयं नाम ४	२
३८ गोत्रभिदं ३८	६ ६,९७,३ १८५४	९१ चत्वारि शृङ्गा ५	३
	१९,१३,६	९२ त्रिधा हितं ६	४
३९ अभि गोत्राणि ३९	७ ७ १८५५	९३ एता अर्पन्ति ७	५
४० इन्द्र आसां ४०	८ ९ १८५६	९४ सम्यक् स्रवन्ति ११	६
४१ इन्द्रस्य शृणो ४१	९ १० १८५७	९५ सिन्धोरिव ८	७
४२ उदर्यय मघवन् ४२	१० ३,१९,६ १८५८	९६ अभिप्रवन्त ९	८
४३ अस्माकमिन्द्रः ४३	११ १९,१३,११ १८५९	९७ कन्या इव १०	९
४४ अनीपां चितं ४४	१२ ३,२,५ १८६१	९८ अभ्यर्षत ११	१० ७,८२,१
४५ अवच्छा ४५	६,७५,१६ ३,१९,८ १८६३	९९ धामं ते विश्वं ११	११
४६ प्रेता जयता ४६	१०,१०३,१३ ७ १८६४		

य० मं० का० य० ऋग्वेद अथर्व० साम० । य० मं० का० य० ऋग्वेद अथर्व० साम०

अष्टादशोऽध्यायः ।

२१ बृहन्नरयन्तरं १९, ४३	८, १०, ६	६९ सहदानुं २०, ३८	३, ३०, ८
३० वाजस्य नु २०, १	७, ६, ४	७० वि न इन्द्र ३९	१०, १५२, ४ १८६८
३१ विदेव अद्य २ १०, ३, १३५		७१ मृगो न मीमः ४०	१०, १८०, २ ७, ८४, ३ १८७३
३७ देवस्य त्वा ७	१९, ५१, २		१३, १, २७
४१ तत्त्वा यामि १९	१, २४, ११	७२ वैश्वानरो ४१	६, ३५, १
५१ एतं सघस्य २९	६, १२३, १	७३ पृष्टो दिवि ४२	१, ९८, २
६० एतं जानाथ ३०	२	७४ अद्याम तं ४३	६, ५, ७
६६ अग्निरस्मि x	३, २६, ७ ६१३	७५ वयं ते अद्य ४४	३, १४, ५
६८ वार्जहत्याय ३७	३, ३७, १ २०, १९, १	७७ त्वं यविष्ठ ४६	८, ८४, ३

एकोनविंशोऽध्यायः ।

२ परीतो० २१, २ ९, १०७, १	५१२, १३१३	५१ ये नः पूर्वे x	२०, १५, ८ १८, ३, ४६
३ वायोः पूतः ३	६, ५१, १	५२ त्वं सोमं प्राचि ५२	१, ९१, १
इन्द्रस्य युज्यः १, २२, १९		५३ त्वया हि नः ५३	९, ९६, ११
४ पुनाति ते ४ ९, १, ६		५४ त्वं सोमं पिनुमिः ५४	८, ४८, १३
६ कुविद्वज् ५ १०, १३१, २ २०, १२५, २		५५ बर्हिषदः ५५	१०, १५, ४ १८, १, ५१
९ तेजोऽसि तेजो ८	२, १७, १-३ १९, ३१, १२	५६ आहं पितृन् ५७	३ ४५
३८ अग्न आयुः पि ४० ९, ६६, १९	६२७; १४६४; १५१८	५७ उपहृताः पितरः ५६	५ १८, ३, ४५
३९ पुनन्नु मा ४१ ९, ६७, २७ ६, १९, १		५८ आ यन्तु नः ५९	१८, ४, ६२-६३
४१ यत्ते पवित्र ४३	२३	५९ अग्निष्वाताः ६१	११ ३, ४४
४२ पवमानः सोः ४४	२२	६० ये अग्निष्वाता ६०	१४ २, ३५
४३ उमाभ्यां देव ४५	२५ ६, १९, ३		३, ५९
४४ वैश्वदेवी ४६	६, ६२, २	६१ आच्या जानु ६२	६ १, ५२
वयं स्यम ११, २९ ४, ५०, ६	"	६३ आमीनासो ६३	७ ३, ४३
२१, ४६ ५, ५०, १०		६५ यो अग्निः कथ्य ६५	२०, १६, ११
५४ ८, ४०, १२		६६ त्वमग्न ईडितः ६६	१०, १५, १२ ४२
६१ १०, १२१, १०			४, ६५
६५, ६७		६७ ये चेह पितरो ६८	१३ २, ३५
४२ उदीरतामवर ५१ १०, १५, १ १८, १, ४४		६८ इहं पितृभ्यो ६७	२ १, ४६
५० अत्रिरस्तो नः x १०, १४, ६ ६, ५५, ३		६९ अघा यथा नः ६९	४, २, १६ ३, २०
१८, १, ५८		७० उगन्तस्त्वा ७०	१०, १६, १२ १, ५६
		आ वद	२, ३४
		७१ अपां फेनेन ७१	८, १४, १३ २०, २९, ३ २११

य० मं० का० य० ऋग्वेद अथर्व० साम० । य० मं० का० य० ऋग्वेद अथर्व० साम०

विंशोऽध्यायः ।

२ निषसाद २१,९३	१,२५,१०		४९ आ न इन्द्रो २१,३४	४,२०,२	
३ देवस्य त्वा ॥	१९,५१,२		५० त्रातारमिन्द्र ३५	६,४७,११	७,८६,१ ३३३
१४ यद्देवा देव २२,१	६,११४,१		५१ इन्द्रः सुत्रामा ३६	१२	७,९१,१
१५ यदि दिवा २	६,११५,१			१०,१३१,६	२०,१२५,६
१६ यदि जाग्र० (प्र.पा.) ३	६,११४,१-२		५२ तस्य वयः ३७	६,४७,१३	७,९२,१
१७ यदेनश्चक्रमा ४	१०,३,८			१०,१३१,७	२०,१२५,७
१८ यदापो अध्या ॥	७,८३,२		५३ आ मन्द्रिन्द्र ३८	३,४५,१	७,११७,१ २४६, १७१८
	१९,४४,९				
२० द्रुपदादिव ५	६,११५,३		५४ एवेदिन्द्रं ३९	७,२३,६	२०,१२,६
२१ उद्वयं तमसस् ६	१,५०,१०	७,५३,७			२०,८७,७
२२ अपो अयान्व ७	१,२३,२३	७,८९,१	५५ समिद्धो अमि० ४०		७,७३,२
	१०,९,९	१०,५,४६	७६ युक्० सुत्रामम० ६१	१०,१३१,४	२०,१२५,४
पयस्वानम ॥	९,१,१४		७७ पुत्रमिव पितरा ६२	५	५
प्रजया च ॥	१४,१,४८		७८ यस्मिन्नास ६३	१०,९१,१४	
	१९,३१,७		७९ अहाव्यमे ६४	१५	
२३ एधोऽस्येधिषी ॥	७,८९,४		८१ गोमदू पु ६६	२,४१,७	
तेजोऽसि १९,३१,१२			८२ न यत्परो ६७	८	
२५ तैल्लोकं (तृ.पा.) १०	२,५,१६		८३ ता न आ ६८	९	
२६ ॥ (॥) ११	॥		८४ पावका नः ६९	१,३,१०	
२७ धानावन्तं १४	३,५२,१	२१०	८५ चोदयित्री ७०	११	
३० बृहदिन्द्राय १५	८,८९,१	२५८	८६ महो अर्णः ७१	३	१२
३१ अथर्वो १६	९,५१,१		८७ इन्द्रा याहि० ७२	४	२०,८४,१ ११४६
४७ आ यात्विन्द्रो ३२	४,२१,१		८८ ॥ धिये ७३	५	२ ११४७
४८ आ न इन्द्रो ३३	४,२०,१		८९ ॥ ॥ तल्ल० ७४	६	३ ११४८

एकविंशोऽध्यायः ।

१ इमं मे वरुण २३,१	१,२५,१९	१५८५	६ सुत्रामाणं २३,६	७,६,३	
२ तत्त्वा यामि २	१,२४,११		८ आ नो मित्रा ८	३,६२,१६	२२०; ६६३
३ त्वं नो अग्ने ३	४,१,४		९ प्र नाहवा ९	७,६२,५	
४ स त्वं नो ४	५		१० शं नो भवन्तु १०	७,३८,७	
५ महीमू पु ५	७,६,२		११ वाजे-वाजेऽवत ११	८	

द्वाविंशोऽध्यायः ।

१ तेजोऽसि २४,१	१९,५१,२	६ सोमाव स्वाहा २४,६	१९,४३,५
६ अमवे स्वाहा ६	१९,४३,१	॥ नावने स्वाहा	२

य० मं०	का० य०	प्रत्येद	अथर्व०	साम० ।	य० मं०	का० य०	प्रत्येद	अथर्व०	साम०
६ इन्द्राय स्वाहा			१९,४३,६		२७ इन्द्राय स्वाहा			१०,४३,६	
९ ताम्रविभुर	१३	३,६२,१०	१४६२		प्रथिव्यै स्वाहा			५,९,२;६	
१० हिरण्यपाणि०	१४	१,२२,५			अन्तरिक्षाय स्वाहा			५,९,३-४	
११ अग्निं रमोमेन	१५	५,१४,१			धियो स्वाहा			५,९,१;५	
१६ स इन्द्रया०	२०	३,११,२			२८ चन्द्राय स्वाहा	३९		१९,४३,४	
१७ अग्निं दत्तं	२२	८,४४,३			२९ " " ४१				
१८ अजीजनो हि	२३	९,११०,३			३० " " ४३				
२१ विश्वो देवस्य	२५	५,५०,१			२८,२९ मर्या०	३९,४१		३	
२५ अङ्गना स्वाहा	३५		१०,४३,७		२९ प्रथिव्यै स्वाहा	४१		५,९,२;६	
२७ अग्नेय स्वाहा	३७		१		" अन्तरिक्षाय०	४१		५,९,३;४	
" गोमाय स्वाहा			५						

त्रयोविंशोऽध्यायः ।

१ हिरण्यवर्माः	२५,१	१०,१२१,१	४ ४,२,७		२८ यदस्या अङ्ग०	६५,३०	२०,१३६,१	
स दाधार			११,५,१		२९ यदेवागो ल०	३१	२०,१३६,४	
३ यः प्राणतो	३	३	४,२,२		३२ दधिक्राव्णो	३४	४,३९,६	३५८
			१		प्र ण आयूषि	१,२५,१२	४,१०,६	१८४
५ युजन्ति ब्रह्म०	५	१,६,१	२०,२६,४	१४६८		१०,१८६,१	१४,२,६७	१८४०
			४७,१०				१९,३४,४	
			६९,९		३८ कृषिदत्त य०	४०	१०,१३१,२	२०,१२५,२
६ युजन्त्यस्य	६	१,६,२	२०,२६,५	१४६९	३९ पृच्छामि त्वा	६३	१,१६४,३४	९,१०,१३
			४७,११		६२ इयं मेरिः	६४	१,१६४,३५	९,१,१४
			६९,१०		६५ प्रजापते न	६७	१०,१२१,१०	६,६२,२
१६ न या उ एत	१८	१,१६२,२१					७,७९,४	
यत्रागो		१०,१७,४	१८,९,५५				८०,३	
१९ यगानो न्वा	२१	२,२३,१						

पञ्चविंशोऽध्यायः ।

१० हिरण्य०	२७,१४	१०,१२१,१	४,२,७		१५ देवानां भद्रा	२७,१९	१,८९,२	
			११,५,१		१६ मान्पूर्वया	२०	३	
११ यः प्राणतो	१५	३	४,२,२		१७ तपो यातो	२१	४	
			१		१८ तमीशानं	२२	५	
१२ यस्मिन् हिम०	१६	४	५		१९ स्मरित न इन्द्रो	२३	६	
१३ य आग्नेदा	१७	८	१		२० वृषदधा	२४	७	
			१३,३,१४		२१ अर्धं कर्मेभिः	२५	८	
			४,२,४		२२ इत्यमिन्	२६	९	
१४ अग्नौ भद्राः	१८	१,८९,१			२३ अदितिर्दो	२७	१०	७,६,१
य० २७								

य० मं०	क्र० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम० ।	य० मं०	क्र० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम० ।
२४	मा नो मित्रो	२७, २८	१, १६२, १		३९	यदश्वाय वास	४३	१, १६२, १६	
२५	यन्निर्गिजा	२९	२		४०	यत्ते सादे		१७	
२६	एष छागः	३०	३		४१	चतुर्विंशद्		१८	
२७	यद्विष्य०	३१	४		४२	एकस्त्वष्टुर०		१९	
२८	होताध्वर्यु	३२	५		४३	मा त्वा तपत्०		२०	
२९	यूपमस्का	३३	६		४४	न वा उ एतन्		२१	
३०	उप प्रागात्	३४	७		४५	सुगन्धं नो		२२	
३१	यद्वाजिनो	३५	८		४६	इमा तु कं २७, ४४	१०, १५७, १	२०, ६३, १	४५२
३२	यदश्वस्य	३६	९			यज्ञं च नस्तन्वं		२	१११०
३३	यद्वध्वमु०	३७	१०			- आदित्यैरिन्द्रः		३	११११
३४	यत्ते गात्राद०	३८	११		४७	अमे त्वं नो २७, ४५	५, २४, १	२०, ६३, १	१११२
३५	ये वाजिनं	३९	१२						४४८;
३६	यन्नीक्षणं	४०	१३						११०७
३७	मा त्वामिर्ध्वन०	४१	१५			वसुरमि		२	११०८
३८	निक्रमणं	४२	१४			तं त्वा शोचिष्ठ		४	११०९

अथ षड्विंशोऽध्यायः ।

३	बृहस्पते	२८, ४	२, २३, १५		१७	सन इन्द्राय	९, ६१, १२		५९२;
६	ऋतावानं	६	६, ३६, १						६७३;
७	वैश्वानरस्य	९	१, ९८, १		१८	एना विश्वान्यर्वे	१६, ५१	११	५९३;
८	वैश्वानरो	८	६, ३५, १						६७४
९	अग्निर्ऋषिः	१२	९, ६६, २०	१५१९	२०	अग्ने पत्नीरिहा	१, २२, ९		
११	तं वो दस्ममृती	८, ८८, १	२०, ९, १	२३६;	२१	अग्नि यज्ञं गृणीहि	१, १५, ३		
			४९, ४	६८५	२२	द्रविणोदाः	९		
१२	यद्वाहिष्ठं	५, २५, ७	८६		२३	तवायं सोम०	३, ३५, ६		
१३	एह्यू पु	६, १६, १६	७, ७०५		२४	अमेव नः	२, ३६, ३		
१५	उपहरे	८, ६, २८	१४३		२५	स्वादिष्टया	९, १, १		
१६	उच्चा ते	९, ६१, १०	४६७;		२६	रक्षोहा विश्व	२	१९, ३३, ४	
			६७२;						

अथ सप्तविंशोऽध्यायः ।

१	समास्त्वान्न	२९, १	२, ६, १		७	शिवेभिरय (पा४.)	६, ७१, ३	७, ८४, १	
२	सं चेध्यस्वामि	२	२		८	बृहस्पते	८	७, १६, १	
३	त्वामग्ने वृणते	३	३		९	अमुत्रभूया	९	७, ५३, १	
४	इहैवामि	४	७, ८२, ३		१०	उद्वयन्तमस०	१०	१, ५०, १०	७
५	सत्रेणाम्ने	५	२, ६, ४		११	ऊर्ध्वा अस्य	११	५, २७, १	
६	अति निहो	६	५		१२	तन्नपाद्०	१२	२७, १-२	

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम० ।	य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१३ मध्वा यज्ञं २९, १३			५, २७, ३		३२ वायो ये ते २७	२, ४१, १			
१४ अच्छायमेति १४			४		३३ एकया च २८			७, ४, १	
१५ स यक्षदस्य १५			४-५		३४ तव वायव्य ३२	८, २६, २१			
स ई मन्त्रा			५-६		३५ अभि त्वा शूर ४०	७, ३२, २२	२०, १२१, १	२३३;	
१६ द्वारो देवीर० १६			७-८						६८०
१७ ते अस्य १७			८		३६ न त्वावाँ ४१	२३	२	२	६८१
१८ दैव्या होतारा १८			९		३७ त्वामिद्धि ४२	६, ४६, १	२०, ९८, १	२३४;	
१९ तिन्नो देवी० १९			९						८०९
२० तन्नस्तुरीप० २०			१०		३८ स त्वं नश्चित्र ४३			२	८१०
२१ वनस्पतेऽव २१			११		३९ कया नश्चित्र ४४	४, ३१, १	२०, १२४, १	१६९;	
२२ अमे स्वाहा २२			१२						६८२
२३ पीवो अन्ना २३	७, ९१, ३				४० कस्तवा सत्यो ४५	२		२	६८३
२४ राये नु यं २४	७, ९०, ३				४१ अमी पु णः ४६	३		३	६८४
२५ आपो ह यद् ३५	१०, १२१, ७		४, २, ६		४२ यज्ञायज्ञा ४७	६, ४८, १			३५;
२६ यक्षिदापो ३६	८		६						७०३
२७ प्र यामिर्यासि २६	७, ९२, ३				४३ पाहि नो अग्र	८, ६०, ९			३६;
२८ आ नो नियुङ्क्तिः ३१	५	२०, ८७, ७							१५४४
२९ नियुत्वान् २९	२, ४१, २		६००		४४ ऊर्जो नपातं ४८	६, ४८, २			७०४
३० वायो शुक्रो ३०	४, ४७, १		१६२८		४५ संवत्सरोऽसि ४९			६, ५५, ३	

एकोनत्रिंशोऽध्यायः ।

११ यदकन्दः ३१, २४	१, १६३, १				२८ आजुह्वान ४०	१०, ११०, ३	५, १२, ३		
१३ यमेन दत्तं २५	२				२९ प्राचीनं बर्हिः ४१	४	४		
१४ असि यमे २६	३				३० व्यचस्वती० ४२	५	५		
१५ ग्रीणि त आहु० २७	४				३१ अ. सुध्वय० ४३	६	६		
१६ इमा ते वाजि० २८	५				३२ दैव्या होतारा ४४	७	७		
१७ आत्मानं ते २९	६				३३ आ नो यज्ञं ४५	८	८		
१८ अन्ना ते रूप० ३०	७				३४ य इमे ४६	९	९		
१९ अनु त्वा रथो ३१	८							१३, ३, १	
२० हिरण्यवृक्षो ३२	९				३५ उपावनृज ४७	१०	५, १२, १०		
२१ ईमान्तासः ३३	१०				३६ सरो जातो ४८	११	११		
२२ तव शरीरं ३४	११				३७ केतुं कृष्वन १२	१, ६, ३	२०, २६, ६	१४७०	
२३ टप प्रागान्छ ३५	१२							४७, १२	
२४ टप प्रागान् ३६	१३				३८ ज. मृतस्येव १३	६, ७५, १	६९, ११		
२५ समिद्धो अय ३७	१०, ११०, १	५, १२, १			३९ धन्वना गा १४	२			
२६ तनूनपान् ३८	२				४० वदन्मविदा १६	३			
२७ मरादोग्मन् ३९	७, २, २				४१ ते आचरन्ती १५	४			

य० सं०	क्र० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	।	य० सं०	क्र० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
४२	बह्वीनां पिता	३१, १८	६, ७५, ५			५०	आ जङ्घान्ति	३१, २२	६, ७५, १३	
४३	रथे तिष्ठन्नयति	२१	६			५१	अहिरिव	१७	१४	
४४	तौमन्घोषान्		७			५२	वनस्पते	२०	६, ४७, २६	६, १२५, १
४५	रथवाहनं		८			५३	दिवः पृथिव्याः	२७	२	
४६	स्वादुपञ्चदः		९			५४	इन्द्रस्य वज्रो	२८	३	
४७	ब्राह्मणासः		१०			५५	उपश्वास्य	२३	२९	१२६, १
४८	सुपर्णं वस्ते	३१, १९	११			५६	आ कन्दय	३०	२	
४९	ऋजोते परि		१२			५७	आनूरज	३१	३	

त्रिंशोऽध्यायः ।

२ तत्सवितुर्वरेण्यं	३४, २	३, ६२, १०	१४६२	४ विभक्तारं	४	१, २२, ७
३ विश्वानि देव	३	५, ८२, ५		१२ ब्रध्नस्य	१२	११, ३, ४०

एकत्रिंशोऽध्यायः ।

१ सहस्रशीर्षो	३५, १	१०, ९०, १	१९, ६, १	६१७	१० यत्पुरुषं	१०	१०, ९०, ११	१९, ६, ५
२ पुरुष एवेदं	२	२	४	६१९	११ ब्राह्मणोऽस्य	११	१२	६
३ एतावानस्य	३	३	३	६२०	१२ चन्द्रमा	१२	१३	७
४ त्रिपादूर्ध्वं	४	४	२	६१८	१३ नाभ्या आसीद	१३	१४	८
५ ततो विराड्	५	५	९	६२१	१४ यत्पुरुषेण	१४	६	७, ५, ४
६ तस्माद्यज्ञात्	६	८	१४		१५ ततास्यासन्	१५	१५	१५
७ तस्माद्यज्ञात्	७	९	१३		१६ यज्ञेन यज्ञं	१६	१६	
८ तस्मादध्वा	८	१०	१२		१७ प्रजापतिश्च	१७	१, १६४, ५०	७, ५, १
९ तं यज्ञं	९	७	११					१०, ८, १३

द्वात्रिंशोऽध्यायः ।

४ एषो ह देवः	३५, २६	१०, ८, २८	९ प्र तद्वेचे०	२८	२, १, २		
५ येन द्यौरग्रा	२९, ३३	१०, १२१, ५	४, २, ४	१० स नो वन्धुः	२९	२, १, ३, ५	
७ यं कन्दसी	३४	६	३	१२ परिधावा०	३१	४	
८ वेनस्तत्	३५, २७	-	२, १, १	१३ सप्तस्यति०	३२	१, १८, ३	१७१

त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ।

१ अस्याजरातो	३२, १	१०, ४६, ७	६ अयानिह	३२, ६	४, ७, १
२ हरयो धूमके	२	८, ४३, ४	७ त्राणि शता	७	३, ९, ९
३ यज्ञा नो मित्रा	३	१, ७५, ५	८ मूर्धानं दिवो	८	१०, ५२, ६
४ युक्वा रि देव	४	८, ७५, १	९ अमिर्वृत्राणि	९	६, १६, ३४
५ द्वे विरूपे	५	१, ९५, १			४, ११४०

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम० ।	य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१० विधेभिः ३२, १०	१, १४, १०				४२ अथा देवा ४२	१, ११५, ६			
११ आ यदिये ११	१, ७१, ८				४३ आ कृष्णेन ४३	१, ३५, २			
१२ अग्ने शर्ध १२	५, २८, ३	७, ७३, १०			४४ प्र वावृजे ४४	७, ३९, २			
१३ त्वां हि १३	६, ४, ७				४५ इन्द्रवायू ४५	१, १४, ३			
१४ त्वे अग्ने १४	७, १६, ७		३८		४६ वरुणः प्राविता ४६	१, २३, ६		७९५	
१५ धुधि ध्रुत्कर्ण १५	१, ४४, १३		५०		४७ अथि न इन्द्रैषां ४७	८, ८३, ७			
१६ विधेयामदिति० १६	४, १, २०				४८ अम इन्द्र ४८	५, ४६, २			
१७ महो अग्नेः १७	१०, ३६, १				४९ इन्द्राग्नी ४९	३			
१८ आपधित् १८	७, २३, ४	२०, १२, ४			५० अस्ते रुद्रा ५०	८, ६३, १२			
१९ गाव उपावता १९	८, ७२, १२		११७;		५१ अर्वाग्नौ अथा ५१	२, २९, ६			
			१६०२		५२ विधे अथ ५२	१०, ३५, १३			
२० यदय सूर २०	७, ६६, ४		१३५१		५३ विधे देवाः ५३	६, ५२, १३			
२१ आ सुते २१	८, ७२, १३		१४८०		५४ देवेभ्यो हि ५४	४, ५४, २			
२२ आतिष्ठन्तं २२	३, ३८, ४	४, ८, ३			५५ प्र वायुमच्छा ५५	६, ४९, ४			
२३ प्र वो महे २३	१०, ५०, १				५६ इन्द्रवायू ५६	१, २, ४			
२४ बृहन्निविष्म २४	८, ४५, २		१३३९		५७ मित्रं हुवे ५७	७		८४७	
२५ इन्द्रेहि मत्स्य० २५	१, ९, १	२०, ७१, ७	१८०		५८ दद्या युवाकवः ५८	३, ३			
२६ इन्द्रो वृत्रम० २६	३, ३४, ३	२०, ११, ३			५९ विदयदी ५९	३, ३१, ६			
२७ कुतस्त्वमिन्द्र २७	१, १६५, ३				६१ उग्रा विषनिनः ६१	६, ६०, ५		८५४	
२८ आ तत् २८	१०, ७४, ४				६२ उपास्मं गावताद२	९, ११, १		६५१;	
२९ इमां ते धियं २९	१, १०२, १							७६३	
३० विम्राट् बृहन् ३०	१०, १७०, १		६२८;		६३ ये त्वाहिहृत्से ६३	३, ४७, ४			
			१४५३		६४ जनिष्ठा उग्रः ६४	१०, ७३, १			
३१ उद्व्यं जात० ३१	१, ५०, १	१३, २, १६	३१		६५ आ तू न इन्द्र ६५	४, ३२, १		१८१	
		२०, ४७, १३			६६ त्वमिन्द्र ६६	८, ९९, ५		३११;	
३२ येना पावक ३२	६	१३, २, २१	६३७					१६३७	
		२०, ४७, १८			६७ अनु ते शुष्मं ६७	६		१६३८	
३४ आ न इडाभि० ३४	१, १८६, १				६८ यज्ञो देवानां ६८	१, १०७, १			
३५ यदय कग ३५	८, ९३, ४	२०, ११२, १	१२६		६९, ८४ अद्वयोभिः ६९, ८४	६, ७१, ३	१९, ४७, ६		
३६ तरणिर्विध० ३६	१, ५०, ४	१३, २, १९	६३५		७० प्र वीरया ७०	७, ९०, १			
		२०, ४७, १६			७१ गाव उपावता ७१	८, ७२, १२		११७;	
३७ तन्मूर्त्यस्य ३७	१, ११५, ४	२०, १२३, १						१६०२	
३८ तन्मित्रस्य ३८	५	२			७४ तिरधानो ७४	१०, १२९, ५			
३९ बन्धो ३९	११		२७३;		७५ आ रोदमी ७५	३, २, ७			
			१७८८		७६ उक्थेभि० ७६	७, ९४, ११			
४० यद मूर्ध ४०	८, १०१, १२		१७८९		७७ उप नः मृन्वो ७७	६, ५२, ९		१५९५	
४१ आयन्त इव ४१	९९, ३		२६७;		७८ द्रष्टानि मे ७८	१, १६५, ४			
			१३१९		७९ अनुत्तमा ७९	९			

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
८०	तदिदास	३२, ८०	१०, १२०, १	५, २, १	१४८३	८८	आ यातमुप	७, ७४, ३	
८१	इमा उ त्वा	८१	८, ३, ३	२०, १०४, १	२५०:	८९	प्रेतु ब्रह्मण०	३७, ७	५६
					१६०७	९०	चन्द्रमा अप्सव०	१, १०५, १	१८, ४, ८९
८२	यस्यायं विश्व	८२	८, ५१, ९		१६०९	९१	देवदेवं वोऽवसे	८, २७, १३	४१७
८३	अयं सहस्र०	८३	८, ३, ४	२०, १०४, २	१६०८	९२	इन्द्राग्नी	६, ५९, ६	२८१
८५	आ नो यज्ञं		८, १०१, ९			९४	देवासो हि	८, २७, १४	
८६	इन्द्रवायू		१०, १४१, ४	३, २०, ६		९५	अपाघमदभि०	८, ८९, २	
८७	ऋषगित्या		८, १०१, १			९६	प्र व इन्द्राय	३	२५७
						९७	अस्वेदिन्द्रो	८, ३, ८	२०, ९९, २
									१५७४

चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ।

७	पितुं तु स्तोषं	३३, २	१, १८७, १	
८	अन्विदनुमते	३	७, २०, २	
९	अनु नोऽद्यानु०	×	१	
१०	सिनीवालिं	४	२, ३२, ६	२
				४६, १
				६८, १
१२	त्वमग्ने	६	१, ३१, १	
१३	त्वं नो अग्ने	७	१२	
१४	उत्तानायामव	८	३, २९, ३	
१५	इडायास्त्वा	९	४	
१६	प्र मन्महे	१०	१, ६२, १	
१७	प्र वो महे	११	२	
१८	इच्छन्ति त्वा	१२	३, ३०, १	
१९	न ते दूरे	१३	२	
२०	अपाडे युत्सु	१४	१, ९१, २१	
२१	सोमो धेनुः	१५	२०	
२२	त्वमिमा	१६	२२	
२३	देवेन नो मनसा	१७	२३	
२४	अष्टौ व्यस्यत्	१८	१, ३५, ८	
२५	हिरण्यपाणिः	१९	९	
२६	हिरण्यहस्तो	२०	१०	
२७	ये ते पन्याः	२१	११	
२८	उमा पिबतम०	२२	१, ४६, १५	
२९	अत्रस्तती०	२३	१, ११२, २४	

३०	तन्नो मित्रो (पं० २)	२४	१, ९४-९६, ९८;	
			१००-१०३	
			१०५-११५	
			अन्त्यापंक्तिः	
३१	आ कृष्णेन	२५	१, ३५, २	
३२	आ रात्रि	२६	८, ७, १४ (परि.)	
३३	उपस्तचित्रमा	२७	१, ९२, १३	१७३१
३४	प्रातरग्निं		७, ४१, १	३, १६, १
३५	प्रातर्जितं	२८	२	२
३६	भग प्रणेत		३	३
३७	उतेदानीं		४	४
३८	भग एव		५	५
	वयं भगवन्तः		९, १०, २०	
३९	तमध्वरायो०		६	३, १६, ६
४०	अधावती०		७	७
	यूर्यं पात		२०, ८७, ७	
४१	पूषन्तव	२९	६, ५४, ९	७, ९, ३
४२	पथस्पयः	३०	६, ४९, ८	
४३	त्रीणि पदा	३१	१, २२, १८	७, २६, ५
४४	तद्विप्रासो	३२	२१	१६७३
			३, १०, ९	
४५	घृतवती	३३	६, ७०, १	३७८
४६	ये नः मपन्ता	३४	१०, १२८, ९	५, ३, १०

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम० ।	य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
४७	आ नासत्या३२,३५	१,३४,११			५३	उत नोऽहि	४१	६,५०,१४	
४८	एष व स्तोमो	३६	१,१६५,१५		५४	इमा गिर	४२	२,२७,१	
४९	सहस्तोमाः	३७	१०,१३०,७		५६	उत्तिष्ठ ब्रह्मण०	४४	१,४०,१	१९,६३,१
५०	आयुष्यं वर्चस्व्यं	३८	८,७ (परि०)		५७	प्र नूनं	४५		५
५१	न तद्रक्षांसि	३९	८,७ (परि०)	१,३५,२	५८	ब्रह्मणस्पते	४६	२,२३,१९	
५२	यदाबध्नन्	४०	८,७ (परि०)	१					
				८,५,२६					

पञ्चत्रिंशोऽध्यायः ।

४	अध्वन्ये वो	३५,३८	१०,२७,५		१६	अम आयूंषि	४८	२,६६,१९	६२७; १४६४; १५१८
७	परं नृत्यो	४०	१८,१	१२,२,२१					
१०	अश्मन्वती	४३	५३,८	२६	१८	परिमे गाम०	५१	१०,१५५,५	६,२८,२
१४	उद्वयं तमसस्	४७	१,५०,१०		१९	कव्यादममि	५२	१०,१६,९	१२,२,८
१५	इमं जीवेभ्यः	५०	१०,१८,४	१२,२,२३	२१	स्योना पृथिवी		१,२२,१५	
						अप नः शोशु०	५४	१,९७,१-८	४,३३,१-८

षट्त्रिंशोऽध्यायः ।

२	यन्मे छिद्रं	३६,२	१३,३,७		१४	आपो हि एा	१४	१०,९,१	१,५,१ १८३७
३	भूर्भुवःस्वः	३	३,६२,१०	१४६२	१५	यो वः शिवतमो	१५	२	२ १८३८
४	कया नाश्रित्र	४	४,३१,१	२०,१२४,१ १६९; ६८२	१६	तस्मा अरं	१६	३	३ १८३९
५	कस्त्वा सत्यो	५	२	२ ६८३	१७	योः शान्ति०	१७		१९,९,१ १४
६	अभी पु णः	६	३	३ ६८४	२१	नमस्ते अस्तु	२१		१,१३,१ ११,४,२
७	कया त्वं न	७	८,९३,१९	१५८६	२३	सुमित्रिया न	२३		१६,७,५ १०,५,१५-२१
९	शं नो मित्रः	९	१,९०,९	१९,९,६					२५-३५
१०	शं नो वातः	१०		७,६९,१	२४	तगशुर्देव०	२४	७,६६,१६	१९,६७,१-८
११	अहानि-शं	११	७,३५,१	१					
१२	शं नो देवीर०	१२	१०,९,४	१,६,१ ३३					
१३	स्योना पृथिवी	१३	१,२२,१५						

सप्तत्रिंशोऽध्यायः ।

१	देवस्य त्वा	३७,१	१९,५१,२		१२	अनाधृष्टा	१२		२,१७ ४,६,१
२	सुन्वते मन	२	५,८१,१		१७	अपश्यं गोपा०	१७	१,१६४,३१	
६	इन्द्रस्तौज	६		१०,५,१-६				१०,१७७,३	
७	प्रेतु ब्रह्मण०	७	१,४०,३	५६					

य० मं० का० य० ऋग्वेद अथर्व० साम० । य० मं० ऋ० य० ऋग्वेद अथर्व० २

अष्टत्रिंशोऽध्यायः ।

१ देवस्य त्वा ३८,१	१९,५१,२	२५ एवोऽस्त्वधि २४	७,८९,४
२२ अचिक्रद० २२	९,२,६	२६ यावन्ती यावा० २५	४,६,२
	१०४२	२७ ब्रह्मणा तेजसा २६	१०,६,३०
२४ उदयन्तमसस् २४	१,५०,१०	७,५३,७	

एकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ।

१ पृथिव्यै स्वाहा ३९,१	५,९,२,६	१ सूर्याय स्वाहा	१९,४३,३
अन्तरिक्षाय स्वाहा	५,९,३,४	१३ ब्रह्मणे स्वाहा	१९,२२,२०
वायवे स्वाहा	१९,४३,२		२३,२९
दिवे स्वाहा	५,९,१,५		४३,८

चत्वारिंशोऽध्यायः ।

१६ अमे नय ४०,१८ १,१८९,१ ४,३९,१०

शुद्धिपत्रकम् ।

[१ कोष्ठान्तगतमशुद्धं, कोष्ठाद्वहिः शुद्धम् । २ सर्वत्र दाक्षिणात्यः पाठो ' गच्छ ' इत्यादि स्थानेषु ' गच्छ ' इति च न युक्तो बोद्धव्यः ' (यस्य छाया) यस्य रच्छाया ' इ. । ३ तथैव सर्वत्र त्रिमात्रस्थाने द्विमात्रो यथा "(अन्याँ३) अम्याँ३ इति । ४ उत्तरीयाः पाठास्तु यथामुद्रिताः ।]

(१ पृष्ठे २३ मंत्रे- सुशमी) ०मि । (४ पृ० ४७ मं० - वेष्ट्यो) ०ष्ट्यो । (७४३- पुरुतमं पुरुतमं । (११६४- व्रते) व्रते । (११७१- बभ्रुवुः) ०ब्रुः । (११७३- उदन्तु) उदन्तु । (२३१२- पार्थिवे) पार्थिवे । (२३१२- ध्रुव) ध्रुव । (३३१५- विशिंप्रि०) ०शिंप्रि० । (३५२० क्षिंप्रिणि) क्षिंप्रि० । (३९१२८- ०विक्रान्त) ०विक्रान्त । (५०१५५- छिद्रिं) छिद्रं । (७०१२६- क्षतृ० क्षतृ० । (७९१२- योनिर्धृते) योनिर्धृते । (८२१३०- नक्षत्राणि) नक्षत्राणि ।